

VERSLAG
OVER DE WERKING VAN DE
HOGESCHOLEN IN 2002

Inhoudslijst

Woord vooraf	4
<u>DEEL 1: Verslag over de werking van de hogescholen in 2002 .....</u>	6
1 Lijst van de hogescholen	7
2 Basisgegevens i.v.m. de hogescholen.....	9
2.1 Evolutie van de studentenpopulatie in de hogescholen.....	9
2.1.1 Totale studentenpopulatie (periode 01/02/1996 – 01/02/2002).....	9
2.1.2 Evolutie van het aantal financierbare studenten per hogeschool (periode 01/02/1998 – 01/02/2003)	10
2.1.3 Aantal financierbare studenten per hogeschool op 01/02/2003 (academiejaar 2002-2003). 11	
2.2 De hogescholenenveloppe.....	14
2.2.1 Hogescholenenveloppe 2002	14
2.2.2 Evolutie van de hogescholenenveloppe	14
2.2.3 Evolutie van de componenten van het globaal budget	16
2.2.4 Evolutie van het gemiddeld beschikbaar bedrag per student	18
3 Financiële analyse van de jaarrekeningen van de hogescholen	20
3.1 Consolidatie en vergelijkbaarheid.....	20
3.2 Geconsolideerde resultatenrekening.....	21
3.2.1 Geconsolideerde werkingsopbrengsten.....	21
3.2.2 Geconsolideerde werkingskosten	28
3.2.3 Geconsolideerd werkingsoverschot / (werkingstekort) 70/64	34
3.2.4 Geconsolideerd financieel resultaat 75 - 65	35
3.2.5 Geconsolideerd uitzonderlijk resultaat 76 - 66	36
3.2.6 Evolutie en opbouw van het geconsolideerd resultaat van het boekjaar.....	37
3.3 Resultatenrekening: enkele kengetallen per hogeschool.....	40
3.3.1 Werkingsopbrengsten	40
3.3.2 Werkingskosten.....	43
3.3.3 Resultaten per hogeschool	45
3.4 Geconsolideerde investeringen en financiering.....	47
3.4.1 Geconsolideerde investeringen	47
3.4.2 Financiering van de investeringen	51
3.5 Investeringen en financieringsmiddelen: enkele kengetallen per hogeschool	52
3.5.1 Aandeel van de hogescholen in de geconsolideerde investeringen.....	52
3.5.2 Aandeel van de hogescholen in de diverse financieringsmiddelen	52

3.6	Geconsolideerde balans	54
3.6.2	Passiva.....	62
3.7	Geconsolideerde cashflow	66
3.7.1	Geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2002.....	67
3.7.2	Evolutie van de geconsolideerde cashflow: jaarrekening 1998 – 2002.....	68
3.8	Financiële ratio's	70
3.8.1	Overzicht van de geconsolideerde financiële ratio's.....	70
3.8.2	Liquiditeit.....	70
3.8.3	Solvabiliteit.....	75
3.8.4	Rentabiliteit.....	79
3.9	Analyse i.v.m. de personeelsformatie en de personeelskosten	86
3.9.1	Geconsolideerde personeelsformatie.....	86
3.9.2	Ratio's i.v.m. de samenstelling van de geconsolideerde personeelsformatie.....	88
3.9.3	Ratio's i.v.m. de personeelskosten.....	94
4	Besluit	100
<u>DEEL 2: Aspecten van de cumulatie van het onderwijzend personeel</u>		106
Inleiding		107
1	De regelgeving	108
1.1	Het decreet	108
1.1.1	Algemeen.....	108
1.1.2	De beschikbaarheid als toetssteen.....	109
1.1.3	Nog enkele begrippen.....	109
1.2	Het BVR (zoals gewijzigd)	110
2	Nevenactiviteiten	111
2.1	Het aantal cumulerende personeelsleden	111
2.1.1	Enkele vaststellingen.....	111
2.1.2	Aantal leden van het onderwijzend personeel met nevenactiviteiten.....	112
2.2	Rubricering van de uitgeoefende nevenactiviteiten	112
2.2.1	Enkele vaststellingen.....	113
2.2.2	Nevenactiviteiten onderwijzend personeel per categorie/per hogeschool.....	114
2.2.3	Nevenactiviteiten onderwijzend personeel per categorie/globaal (2002-2003).....	114
2.3	De meest uitgeoefende beroepen in cumulatie	115
2.3.1	Enkele vaststellingen.....	115
2.3.2	Cumulatie onderwijzend personeel: meest voorkomende beroepen (2002-2003 - tabel)...	115
2.3.3	Cumulatie onderwijzend personeel: meest voorkomende beroepen (grafiek).....	116

2.4	Cumulatie in het onderwijs naar onderwijsniveau	116
2.4.1	Enkele vaststellingen	116
2.4.2	Cumulatie onderwijzend personeel: nevenactiviteiten in het onderwijs (tabel)	117
2.4.3	Cumulatie onderwijzend personeel: nevenactiviteiten in het onderwijs (procentueel aandeel per niveau - grafiek)	118
3	Cumulatieafwijkingen	119
3.1	Aard van de nevenactiviteiten	119
3.1.1	Algemeen	119
3.1.2	Afwijkingen per categorie (cfr. artikel 1 van het BVR): aantal vermeldingen	120
3.1.3	Commentaar	121
3.2	De afwijkingen	122
3.2.1	Kwalitatieve analyse.....	122
3.2.2	Kwantitatieve analyse	129
4	Conclusies	133
4.1	Algemeen	133
4.2	Cumulatieafwijkingen	134
5	Aanbevelingen.....	136
5.1	Algemeen – voorstel van model	136
5.2	Cumulatieafwijkingen	139

Woord vooraf

Het decreet van 13 juli 1994 betreffende de hogescholen in de Vlaamse gemeenschap had een sterke en dynamiserende impact op de werking van de hogescholen. Wie nochtans verwachtte dat na de implementatie van voormeld decreet een periode van relatieve rust zou volgen, was fout. Meer zelfs, de hervormingen die vanaf 1995 werden ingevoerd waren slechts de aanzet tot een nog meer ingrijpende operatie. Nog binnen hetzelfde decennium volgt, mede onder druk van een voortschrijdende internationalisering van het hoger onderwijs en van de daaruit voortvloeiende introductie van een Europese “Bachelor/Master-structuur”, een tweede zeer grondige herstructurering. Een herstructurering die er ondermeer moet toe leiden dat de grenzen tussen universiteiten en hogescholen de komende jaren allengs zullen vervagen. De eenheid van hoger onderwijs wordt derhalve een feit.

Het met ingang van 2003 stapsgewijs operationeel worden van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen betekent dat 2002 in wezen het laatste jaar is van het zgn. ‘ancien régime’. Immers, in 2003 sloten de hogescholen en de universiteiten met elkaar bindende overeenkomsten af, waarbij ze voortaan – binnen de vijf gevormde “associaties” – als decretaal verankerde partners zullen samenwerken. Het is duidelijk dat deze structurele clustering van instellingen, zowel op onderwijskundig-, financieel- en personeelsvlak als op het vlak van investeringen, de komende jaren in steeds toenemende mate, zowel voor de instellingen zelf als voor de sector in zijn geheel, belangrijke gevolgen zal genereren. Het is even duidelijk dat mede daardoor de rapportering over de werking van de hogescholen in de toekomst een aantal accentverschuivingen zal ondergaan.

In afwachting daarvan sluit deze zevende editie van het jaarverslag over de werking van de hogescholen naadloos aan bij de vorige edities. Dit rapport brengt naar traditie in eerste instantie een vergelijkende analyse van de financiële toestand, van de personeelsformatie en van de personeelskosten in de Vlaamse hogescholen. Daarbij wordt 2002 vergeleken met de vier daaraan voorafgaande jaren. Een aanpak die het de Vlaamse regering moet mogelijk maken bepaalde tendensen en evoluties te detecteren.

Aansluitend bij voormelde vergelijkende analyse wordt, eveneens naar traditie, in een aansluitend hoofdstuk, in dit geval deel II van het verslag genoemd, een specifiek item onder de loupe genomen. Voor 2002 wordt daarbij gefocust op de cumulatieproblematiek als onderdeel van het personeelsbeleid in de Vlaamse hogescholen. Meer in het bijzonder betreft het in casu de wijze waarop de instellingen omspringen met de cumulatieaanvragen van hun onderwijzend personeel en met het verlenen van cumulatieafwijkingen. Naar goede gewoonte wordt besloten met een aantal aanbevelingen. Er dient opgemerkt dat de in dit jaarverslag gepubliceerde gegevens slechts een samenvatting zijn van een uitgebreider rapport dat eveneens aan de Vlaamse regering wordt bezorgd.

Vorig jaar pleitte ik in mijn ‘woord vooraf’ om ook in de komende transitieperiode niets in te leveren op de transparantie van de verslaggeving door de instellingen aan de overheid. De hogescholen zijn sinds 1995 gestart met het voeren van een volledige boekhouding. Daarmee vervulden ze in het Vlaamse onderwijs een pioniersrol. De sector heeft daardoor, wat de financiële rapportering via de jaarrekeningen betreft, onmiskenbaar een ruime voorsprong verworven op de andere onderwijsgeledingen, de universiteiten inclusief.

Dat de overheid het belang van het voeren van een bedrijfseconomische boekhouding belangrijk acht, mag blijken uit het feit dat art. 169 van het structuurdecreet van 4 april 2003 bepaalt dat voortaan ook de universiteiten een algemene boekhouding dienen te voeren met inachtneming van de gebruikelijke regels van het dubbel boekhouden en een aangepaste analytische boekhouding. De commissarissen van de Vlaamse regering bij de hogescholen pleiten er voor dat de overheid bij de invoering van een veralgemeend boekhoudkundig stelsel voor het ganse hoger onderwijs, uitgaat van de ervaring en de knowhow die de hogescholen inmiddels – met de nodige en nuttige bijstellingen – hebben vergaard. Het is m.a.w. aan te bevelen en zelfs logisch dat het beproefde boekhoudkundig stelsel, zoals dat door de hogescholen sinds jaren wordt gehanteerd, model zou staan voor de universiteiten en de associaties.

Wat de aangepaste analytische boekhouding betreft dient de Vlaamse regering te bepalen welke elementen – die trouwens aan diezelfde overheid strategische informatie moeten aanleveren – daarbij minimaal dienen te worden aangeleverd. Het college van regeringscommissarissen bij de hogescholen stelt zich, bouwend op haar ervaring, graag ter beschikking om het komende jaar aan de Vlaamse regering terzake nuttige voorstellen te formuleren.

Gent, 10 januari 2004

Paul Cottenie
regeringscommissaris-coördinator

DEEL 1: Verslag over de werking van de hogescholen in 2002

---

1 Lijst van de hogescholen

De tendens tot schaalvergroting en tot concentratie die zich in de voorbije jaren manifesteerde in het hogeschoollandschap, viel ook in 2002 niet stil.

Eind 2001 telde Vlaanderen 23 hogescholen¹. Eind 2002 was dit nog steeds zo, daar de lopende fusiegesprekken tussen de Economische Hogeschool Sint-Aloysius, de IRIS Hogeschool Brussel en de Katholieke Hogeschool Brussel pas in 2003 konden geconcretiseerd worden. Pas met ingang van 1 januari 2003 verdwenen de IRIS Hogeschool Brussel en de Katholieke Hogeschool Brussel na een fusie door opslorping met de Economische Hogeschool Sint-Aloysius.

In uitvoering van art. 242 §3 van het decreet van 13 juli 1994 betreffende de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap werden de 23 hogescholen als volgt verdeeld over de 4 ambtsgebieden :

Amtsgebied A: Paul Cottenie – regeringscommissaris-coördinator		
HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Arteveldehogeschool	ARTEVELDE	9000 Gent
Hogeschool West-Vlaanderen	HWVL	8500 Kortrijk
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	KATHO	8500 Kortrijk
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	KHBO	8000 Brugge
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	KHSL	9000 Gent
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	W&K	1030 Brussel

Amtsgebied B: Anita Ruttens – regeringscommissaris		
HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Economische Hogeschool Sint-Aloysius	EHSAL	1000 Brussel
Erasmushogeschool Brussel	ERASMUS	1070 Brussel
Groep T – Hogeschool Leuven	GroepT	3000 Leuven
Hogeschool Limburg	HL	3590 Diepenbeek
IRIS Hogeschool Brussel	IRIS	1030 Brussel
Katholieke Hogeschool Brussel	KHB	1000 Brussel
Katholieke Hogeschool Limburg	KHLi	3590 Diepenbeek

¹ Hogere Zeevaartschool, Opheusintstituut, Hoger Instituut voor Schone Kunsten Vlaanderen, Operastudio Vlaanderen en Hoger Instituut voor Schone Kunsten P.A.R.T.S. maken geen voorwerp uit van deze vergelijkende rapportering.

Amtsgebied C: Nadine Van Haecke – regeringscommissaris

HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Karel de Grote Hogeschool - Katholieke Hogeschool Antwerpen	KdG	2018 Antwerpen
Katholieke Hogeschool Mechelen	KHM	2800 Mechelen
Lessius Hogeschool Antwerpen	LESSIUS	2018 Antwerpen
Provinciale Hogeschool Limburg	PHL	3500 Hasselt
Plantijn-Hogeschool	PLANTIJN	2000 Antwerpen

Amtsgebied D: Rudi D'Hauwers – regeringscommissaris

HOGESCHOOL	AFKORTING	ZETEL
Hogeschool Antwerpen	HA	2000 Antwerpen
Hogeschool Gent	HG	9000 Gent
Katholieke Hogeschool Kempen	KHK	2440 Geel
Katholieke Hogeschool Leuven	KHL	3001 Leuven
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	LUK	1030 Brussel

2 Basisgegevens i.v.m. de hogescholen

De Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek publiceert jaarlijks een rapport inzake het tertiair onderwijs (Rapport hoger onderwijs). Met deze publicatie beoogt de administratie de impact van het overheidsbeleid op het beleid van de hogescholen in kaart te brengen.

Daarnaast brengt de regeringscommissaris-coördinator in uitvoering van art. 245 §1 van het hogescholendecreet jaarlijks aan de Vlaamse regering verslag uit over de werking van de hogescholen. Dit verslag heeft in eerste instantie tot doel een analyse te maken van de financiële toestand van de hogescholen in Vlaanderen. De evolutie van de studentenpopulatie en van de enveloppe die de Vlaamse overheid ter beschikking stelt van de hogescholen is cruciaal voor de interpretatie van de financiële verslaggeving. Daarom wordt hieronder een samenvatting van deze twee basiselementen gegeven.

2.1 Evolutie van de studentenpopulatie in de hogescholen²

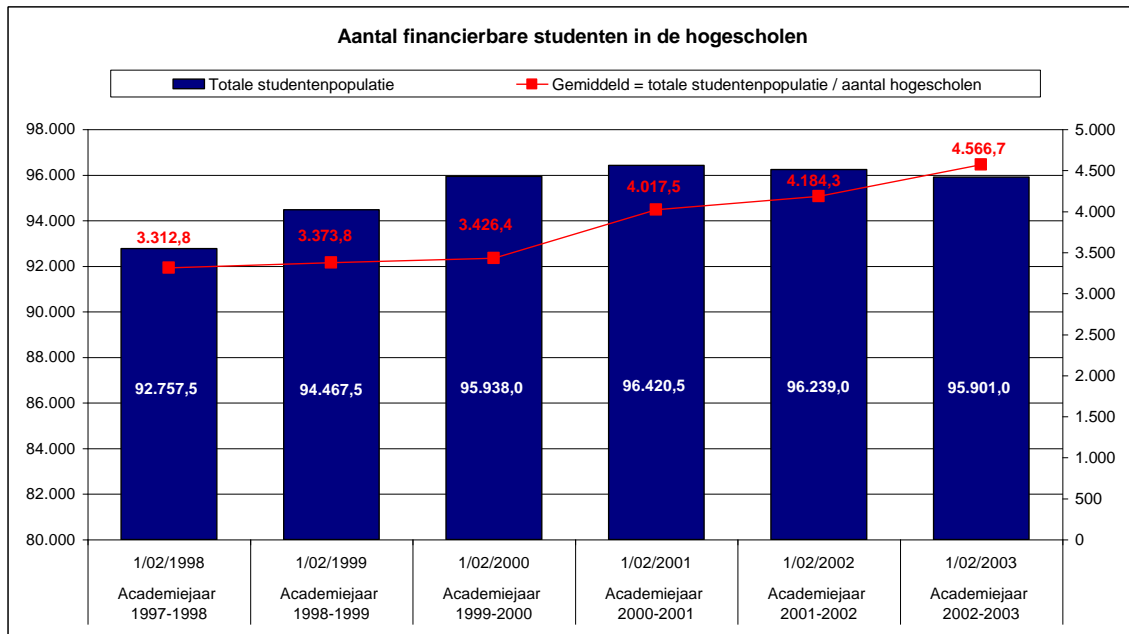
2.1.1 Totale studentenpopulatie (periode 01/02/1996 – 01/02/2002)

Bij de beoordeling van de enveloppe van de individuele hogescholen vormt het studentenaantal een belangrijk basiselement. Vanuit deze optiek wordt in dit jaarverslag de studentenpopulatie gemeten op basis van het “aantal financierbare studenten”.

De hogescholen kenden tot en met het academiejaar 2000-2001 elk jaar een groei van het aantal financierbare studenten. In het academiejaar 2001-2002 werd deze stijgende trend voor de eerste maal doorbroken en stelde men zelfs een lichte daling vast. Deze daling van het totaal aantal financierbare studenten zet zich ook door in het academiejaar 2002-2003 (- 338 studenten t.o.v. het vorige academiejaar).

---

² Cijfers werden ter beschikking gesteld door de afdeling Hogescholen van de Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek.

Door de concentratiebeweging die in het hogeschoollandschap optrad, vertaalt de evolutie van de totale studentenpopulatie zich nochtans in een ononderbroken toename van de gemiddelde studentenpopulatie per hogeschool. De 21 (na de fusieoperatie rond EHSAL) resterende hogescholen tellen per 01 februari 2003, gemeten op basis van het aantal financierbare studenten in de basisopleidingen, gemiddeld 4 566,7 studenten. In vergelijking met de toestand op 01 februari 1998 is de gemiddelde studentenpopulatie per hogeschool gestegen met 1 253,9 studenten, d.i. een stijging met ongeveer 38%.

2.1.2 Evolutie van het aantal financierbare studenten per hogeschool (periode 01/02/1998 – 01/02/2003)

Binnen de beschouwde periode nam de totale studentenpopulatie in de hogescholen in Vlaanderen toe met 3 143,5 financierbare studenten (+ 3,4 %). De tabel op de volgende pagina illustreert dat er evenwel grote verschillen zijn vast te stellen in de evolutie van de studentenpopulatie per hogeschool³.

In de periode 01/02/1998 - 01/02/2003 werd bij 13 hogescholen een toename van het studentenaantal vastgesteld. Acht hogescholen kenden een teruggang van het aantal financierbare studenten.

In absolute cijfers kende de Hogeschool West-Vlaanderen (+ 869 financierbare studenten) de grootste groei. Ook procentueel was de Hogeschool West-Vlaanderen de grootste groeier (+ 28 %). Vier hogescholen kenden in de beschouwde periode jaarlijks een toename van de studentenpopulatie.

De sterkste daling (in absolute cijfers) van het aantal financierbare studenten werd bij de Hogeschool Gent (HG) genoteerd (- 670,5 financierbare studenten). De grootste relatieve daling van het aantal financierbare studenten werd dan weer vastgesteld bij de Lessius Hogeschool Antwerpen (- 12,9 %).

³ Voor de hogescholen die fuseerden werd in de tabel, voor de jaren voorafgaand aan de fusie, alleen het geconsolideerd studentenaantal opgenomen. Ook voor de hogescholen die met ingang van 1/1/2003 betrokken waren in een fusieoperatie rond EHSAL is dit gebeurd.

EVOLUTIE VAN HET AANTAL FINANCIERBARE STUDENTEN PER HOGESCHOOL									
		Academie- jaar 1997-1998 1/02/1998	Academie- jaar 1998-1999 1/02/1999	Academie- jaar 1999-2000 1/02/2000	Academie- jaar 2000-2001 1/02/2001	Academie- jaar 2001-2002 1/02/2002	Academie- jaar 2002-2003 1/02/2003	Absolute wijziging 1997-1998 / 2002-2003	Relatieve wijziging 1997-1998 / 2002-2003
103556	HA	6.129,5	6.148,0	6.031,0	6.008,0	6.134,0	6.252,0	+ 122,5	+ 2,0 %
103564	PLANTIJN	2.270,0	2.400,0	2.494,5	2.433,5	2.761,5	2.838,5	+ 568,5	+ 25,0 %
103572	KdG	6.802,5	7.067,5	7.162,5	7.250,0	6.972,0	6.804,0	+ 1,5	+ 0,0 %
103581	KHK	5.268,0	5.779,5	6.017,5	5.768,0	5.583,5	5.520,0	+ 252,0	+ 4,8 %
103598	KHM	3.714,0	3.763,0	3.848,0	3.982,0	4.051,5	4.049,5	+ 335,5	+ 9,0 %
103606	ERASMUS	4.130,0	4.227,5	4.034,5	4.046,0	3.920,5	3.958,0	- 172,0	- 4,2 %
103614	LUK	723,5	773,5	756,0	758,5	844,5	826,5	+ 103,0	+ 14,2 %
103622	W&K	5.645,5	5.498,5	5.282,5	5.158,0	5.238,0	5.469,5	- 176,0	- 3,1 %
103648	KHL	4.402,0	4.540,0	4.655,5	4.795,5	4.771,0	4.836,5	+ 434,5	+ 9,9 %
103663	HG	13.064,0	13.153,0	13.154,5	13.063,0	12.776,5	12.393,5	- 670,5	- 5,1 %
116194	ARTEVELDE	6.213,0	6.486,5	6.622,0	6.782,0	6.793,5	6.898,0	+ 685,0	+ 11,0 %
103697	KHSL	4.593,0	4.695,5	4.928,0	4.698,5	4.531,5	4.493,5	- 99,5	- 2,2 %
103721	HL	2.615,0	2.792,5	2.951,5	3.038,5	3.070,5	3.044,5	+ 429,5	+ 16,4 %
103739	KHLi	4.000,0	4.104,5	4.405,5	4.595,0	4.805,5	4.859,5	+ 859,5	+ 21,5 %
103747	PHL	3.878,5	3.686,0	3.725,5	3.687,0	3.648,0	3.434,5	- 444,0	- 11,4 %
103754	HWVL	3.104,5	3.206,5	3.553,0	3.765,5	3.862,5	3.973,5	+ 869,0	+ 28,0 %
103762	KHBO	3.158,0	3.128,0	3.019,5	2.959,5	3.052,5	2.921,0	- 237,0	- 7,5 %
103771	KATHO	4.542,5	4.614,0	4.848,0	4.935,5	4.950,5	5.149,0	+ 606,5	+ 13,4 %
103804	EHSAL	4.197,5	3.983,5	3.957,5	4.051,0	4.104,5	4.039,0	- 158,5	- 3,8 %
103812	GroepT	1.610,0	1.727,5	1.838,5	1.935,0	1.906,5	1.791,0	+ 181,0	+ 11,2 %
115782	LESSIUS	2.696,5	2.692,5	2.652,5	2.710,5	2.460,5	2.349,5	- 347,0	- 12,9 %
Totaal		92.757,5	94.467,5	95.938,0	96.420,5	96.239,0	95.901,0	+ 3.143,5	+ 3,4 %
Jaarlijkse aangroei			+ 1.710,0	+ 1.470,5	+ 482,5	- 181,5	- 338,0		
Jaarlijks groei%			+ 1,8 %	+ 1,6 %	+ 0,5 %	- 0,2 %	- 0,4 %		
Index: 01-02-1998 = 100			101,8	103,4	103,9	103,8	103,4		
Aantal hogescholen (HS)		28,0	28,0	28,0	24,0	23,0	21,0		
Gemidd. aantal stud. per HS		3.312,8	3.373,8	3.426,4	4.017,5	4.184,3	4.566,7	+ 1.253,9	+ 37,9 %

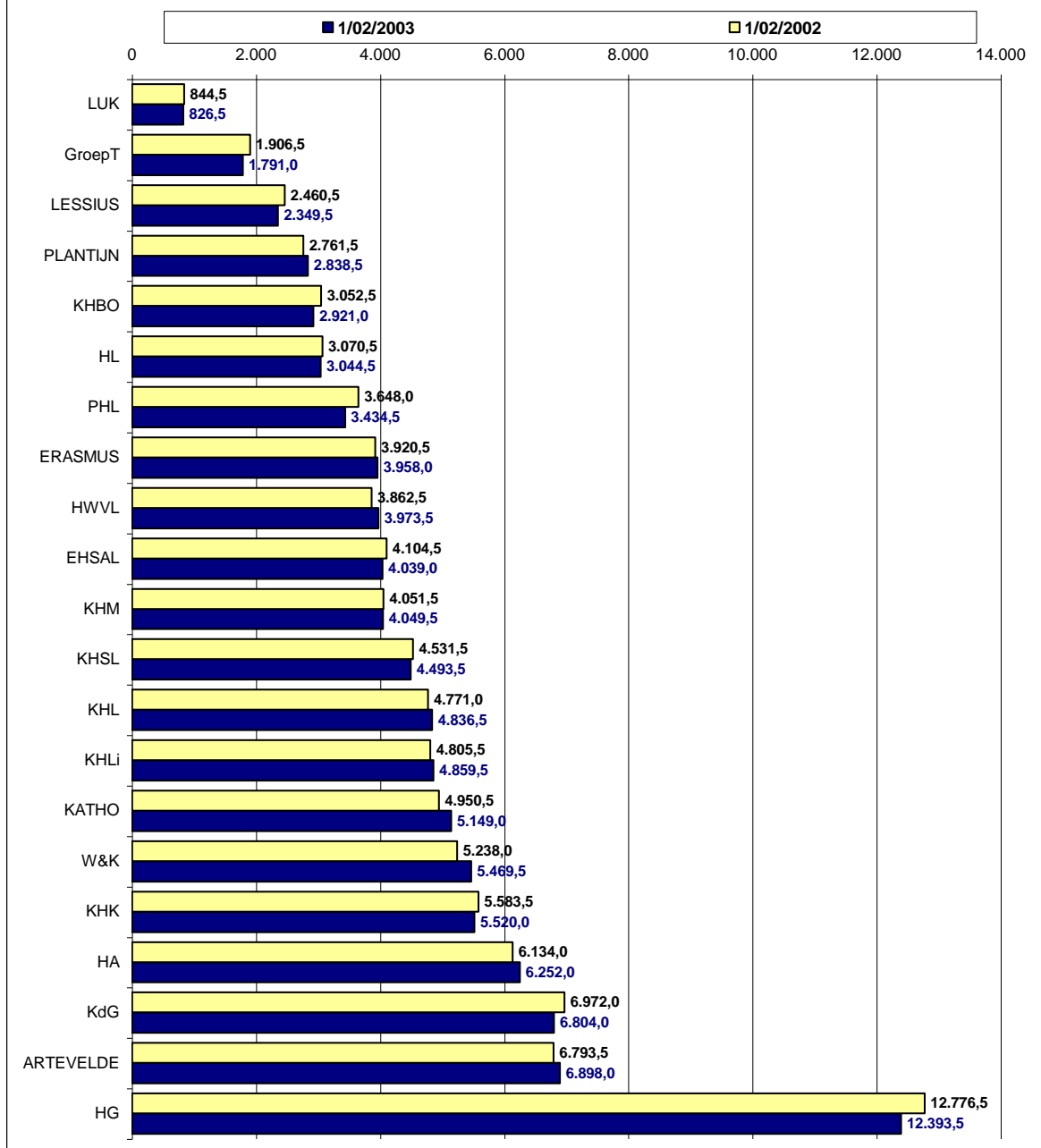
2.1.3 Aantal financierbare studenten per hogeschool op 01/02/2003 (academiejaar 2002-2003)

In het academiejaar 2002-2003 daalde de totale studentenpopulatie met 0,4 %. De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (W&K) was dat jaar zowel in absolute cijfers als procentueel de sterkste groeier (+ 231,5 financierbare studenten). Procentueel groeide het aantal financierbare studenten in de W&K met 4,4% ten opzichte van het vorige academiejaar.

EVOLUTIE VAN HET AANTAL FINANCIERBARE STUDENTEN PER HOGESCHOOL							
		Academiejaar 2001-2002	Academiejaar 2002-2003	Absolute wijziging	Relatieve wijziging	Aandeel in de studenten- populatie	Aandeel in de studenten- populatie
		1/02/2002	1/02/2003	AJ01-AJ02 / AJ02-AJ03	AJ01-AJ02 / AJ02-AJ03	1/02/2002	1/02/2003
103556	HA	6.134,0	6.252,0	+ 118,0	+ 1,9 %	6,4 %	6,5 %
103564	PLANTIJN	2.761,5	2.838,5	+ 77,0	+ 2,8 %	2,9 %	3,0 %
103572	KdG	6.972,0	6.804,0	- 168,0	- 2,4 %	7,2 %	7,1 %
103581	KHK	5.583,5	5.520,0	- 63,5	- 1,1 %	5,8 %	5,8 %
103598	KHM	4.051,5	4.049,5	- 2,0	- 0,0 %	4,2 %	4,2 %
103606	ERASMUS	3.920,5	3.958,0	+ 37,5	+ 1,0 %	4,1 %	4,1 %
103614	LUK	844,5	826,5	- 18,0	- 2,1 %	0,9 %	0,9 %
103622	W&K	5.238,0	5.469,5	+ 231,5	+ 4,4 %	5,4 %	5,7 %
103648	KHL	4.771,0	4.836,5	+ 65,5	+ 1,4 %	5,0 %	5,0 %
103663	HG	12.776,5	12.393,5	- 383,0	- 3,0 %	13,3 %	12,9 %
116194	ARTEVELDE	6.793,5	6.898,0	+ 104,5	+ 1,5 %	7,1 %	7,2 %
103697	KHSL	4.531,5	4.493,5	- 38,0	- 0,8 %	4,7 %	4,7 %
103721	HL	3.070,5	3.044,5	- 26,0	- 0,8 %	3,2 %	3,2 %
103739	KHLi	4.805,5	4.859,5	+ 54,0	+ 1,1 %	5,0 %	5,1 %
103747	PHL	3.648,0	3.434,5	- 213,5	- 5,9 %	3,8 %	3,6 %
103754	HWVL	3.862,5	3.973,5	+ 111,0	+ 2,9 %	4,0 %	4,1 %
103762	KHBO	3.052,5	2.921,0	- 131,5	- 4,3 %	3,2 %	3,0 %
103771	KATHO	4.950,5	5.149,0	+ 198,5	+ 4,0 %	5,1 %	5,4 %
103804	EHSAL	4.104,5	4.039,0	- 65,5	- 1,6 %	4,3 %	4,2 %
103812	GroepT	1.906,5	1.791,0	- 115,5	- 6,1 %	2,0 %	1,9 %
115782	LESSIUS	2.460,5	2.349,5	- 111,0	- 4,5 %	2,6 %	2,4 %
Totaal		96.239,0	95.901,0	- 338,0	- 0,4 %	100,0 %	100,0 %

Hogeschool Gent kende, net als vorig academiejaar, de grootste terugval in aantal financierbare studenten (- 383 studenten). Procentueel was Groep T de grootste daler (- 6,1 %).

Aantal financieerbare studenten per hogeschool op 01-02-2001 en 01-02-2002

2.2 De hogescholenenveloppe

2.2.1 Hogescholenenveloppe 2002

In 2002 bedroeg de globale hogescholenenveloppe 504 396 000 EUR. De opbouw en de verdeling van de globale enveloppe 2002 wordt hieronder schematisch weergegeven⁴.

Enveloppe 2002	
504.396.000 euro	

Opbouw van de enveloppe

Enveloppe (exclusief CAO-bedrag)	CAO-bedrag (**)
503.404.426 euro	991.574 euro

Verdeling van de enveloppe (*)

Werkingsuitkeringen			Voorafnames	
479.342.792 euro			25.053.208 euro	
Historisch forfait	SOBE * BOBE	S * BFS	Niet-centrale voorafnames	Centrale voorafnames
90.112.918 euro	311.383.899 euro	77.845.975 euro	3.561.731 euro	21.491.477 euro
Deel van de globale enveloppe uitgekeerd aan de hogescholen				Centraal beheerd deel van de enveloppe
482.904.523 euro				21.491.477 euro

(*) Deze verdeling (berekening) gebeurt conform de bepalingen zoals vervat in de art. 178, t.e.m. art. 195, quater van het hogescholendecreet.

(**) Art. 178 van het hogescholendecreet - CAO van 29 september 1993

2.2.2 Evolutie van de hogescholenenveloppe

Het overzicht van de globale hogescholenenveloppe en de samenstellende componenten in de periode 1998-2002 wordt op de volgende pagina weergegeven.

⁴ Het "Verslag over de werking van de hogescholen in 1998" bevat een omschrijving van diverse begrippen i.v.m. de enveloppe.

Verdeling budget hogescholen

Omschrijving	Afkorting	Budget	1998	1999	2000	2001	2002
Meester-, vak- en dienstpersoneel	MVD	CVA	2.067.249,32	1.886.613,18	1.797.112,71	1.764.299,81	1.585.499,63
TBS 55+ (centraal)	TBS 55+	CVA	4.067.784,85	3.058.090,70	1.995.680,65	0,00	0,00
Centraal fonds	CF	CVA	7.694.088,53	7.516.581,18	7.034.143,84	7.575.585,41	8.049.298,56
Kinderbijslagen	KB	CVA	11.825.842,35	11.320.835,87	11.656.303,71	11.730.997,47	11.856.678,54
Controle	C	CVA	151.394,80	176.082,46	235.366,52	0,00	0,00
Centrale voorafnames		Totaal CVA	25.806.359,86	23.958.203,39	22.718.607,43	21.070.882,70	21.491.476,73
TBS 55+ (ov - hogescholen)	TBS 55+ (ov)	NCVA	1.440.143,31	7.762.193,86	11.830.352,98	0,00	0,00
Extra werkingsuitkeringen	EW	NCVA	2.955.067,89	2.622.808,19	2.276.614,82	1.927.637,28	1.569.174,42
Voortgezette opleidingen	VO	NCVA	818.048,63	0,00	0,00	0,00	0,00
Bijzondere werkingsmiddelen	WARGO	NCVA	209.688,30	185.862,51	161.063,14	136.232,56	110.620,84
Bevallingsverloven	BEV	NCVA	432.868,00	343.687,19	189.692,91	268.827,44	214.940,48
Initiële lerarenopleidingen van academisch niveau	LO AN	NCVA	676.646,60	685.443,00	692.982,85	703.377,65	713.928,28
Voortgezette lerarenopleiding	VLO	NCVA	685.142,82	321.127,49	815.140,64	830.911,06	953.067,42
Niet-centrale voorafnames		Totaal NCVA	7.217.605,55	11.921.122,24	15.965.847,34	3.866.985,99	3.561.731,44
Werkingsuitkeringen = HF + (SOBE * BOBE) + (S * BFS)	W	HS	430.113.028,97	446.977.597,66	457.645.481,60	468.729.691,22	479.342.791,83
Werkingsuitkeringen = HF + (SOBE * BOBE) + (S * BFS)		Totaal HS	430.113.028,97	446.977.597,66	457.645.481,60	468.729.691,22	479.342.791,83
Enveloppe	U		463.136.994,37	482.856.923,29	496.329.936,37	493.667.559,91	504.396.000,00
Enveloppe	U		463.136.994,37	482.856.923,29	496.329.936,37	493.667.559,91	504.396.000,00
- Controle	C	CVA	-151.394,80	-176.082,46	-235.366,52	0,00	0,00
+ TBS-fonds (afzonderlijke basisallocatie)			0,00	0,00	0,00	17.074.905,99	23.191.000,00
Globaal budget = Enveloppe incl. TBS / TBS-fonds en excl. Controle			462.985.599,58	482.680.840,83	496.094.569,84	510.742.465,90	527.587.000,00
Globaal budget - Jaarlijks groeipercentage				+ 4,3 %	+ 2,8 %	+ 3,0 %	+ 3,3 %
Globaal budget - Index: 1998 = 100			462.985.599,6	104,3	107,2	110,3	114,0
Werkingsuitkeringen - Index: 1998 = 100			430.113.029,0	103,9	106,4	109,0	111,4
Aandeel TBS / TBS-fonds in globaal budget			1,2 %	2,2 %	2,8 %	3,3 %	4,4 %
TBS / TBS-fonds - Index: 1998 = 100			5.507.928,16	196,4	251,0	310,0	421,0
Enveloppe	U		463.136.994,37	482.856.923,29	496.329.936,37	493.667.559,91	504.396.000,00
- Controle	C	CVA	-151.394,80	-176.082,46	-235.366,52	0,00	0,00
- TBS	TBS	CVA - NCVA	-5.507.928,16	-10.820.284,56	-13.826.033,63	0,00	0,00
Enveloppe excl. TBS en excl. Controle			457.477.671,42	471.860.556,27	482.268.536,21	493.667.559,91	504.396.000,00
Enveloppe excl. TBS en excl. Controle - Jaarlijks groeipercentage				+ 3,1 %	+ 2,2 %	+ 2,4 %	+ 2,2 %

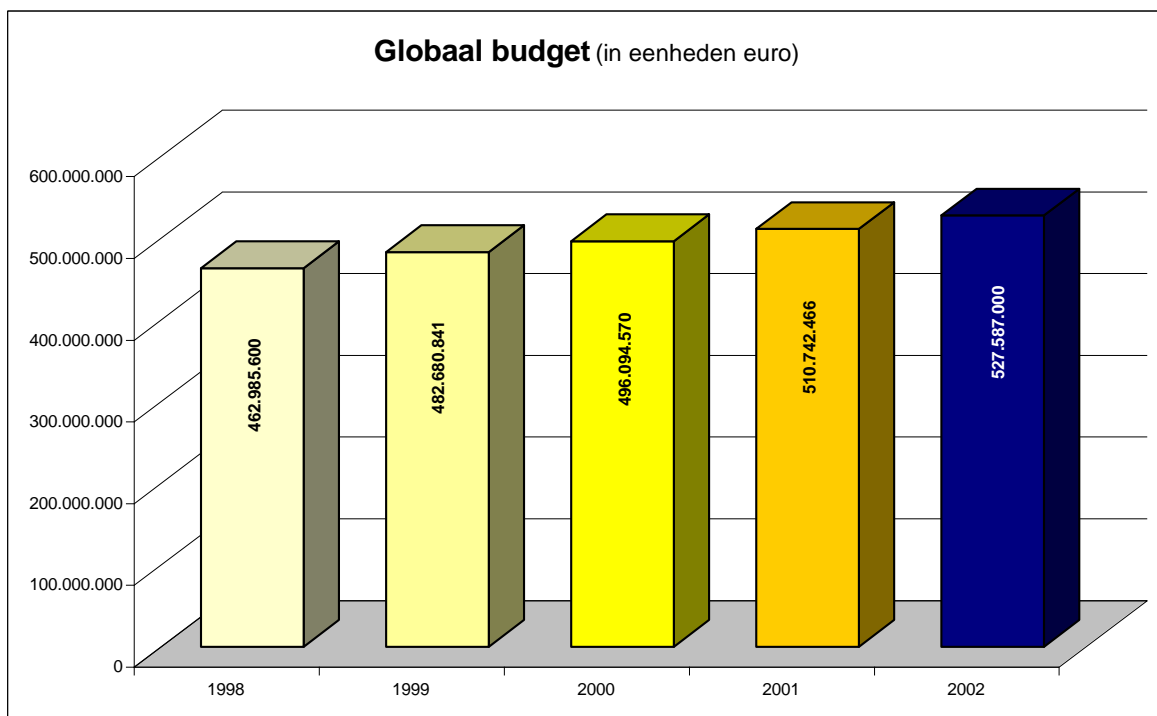
Vanaf 2001 werden bij de vastlegging van de enveloppe twee wijzigingen doorgevoerd, nl.:

- ♦ de personeels- en werkingskosten van het Commissariaat van de Vlaamse regering (rubriek Controle) werden uit de hogescholenenveloppe gehaald en op een aparte basisallocatie geplaatst;
- ♦ in uitvoering van CAO V werden de betalingen i.v.m. de TBS 55+ ov uit de hogescholenenveloppe gehaald en eveneens op een aparte basisallocatie in de begroting van de Vlaamse Gemeenschap geplaatst.

Om de vergelijking van de diverse budgetbedragen mogelijk te maken werd in voorgaande tabel een correctie uitgevoerd i.v.m. de twee hierboven opgesomde rubrieken. Het aldus bekomen bedrag werd in deze studie omschreven als het "globaal budget".

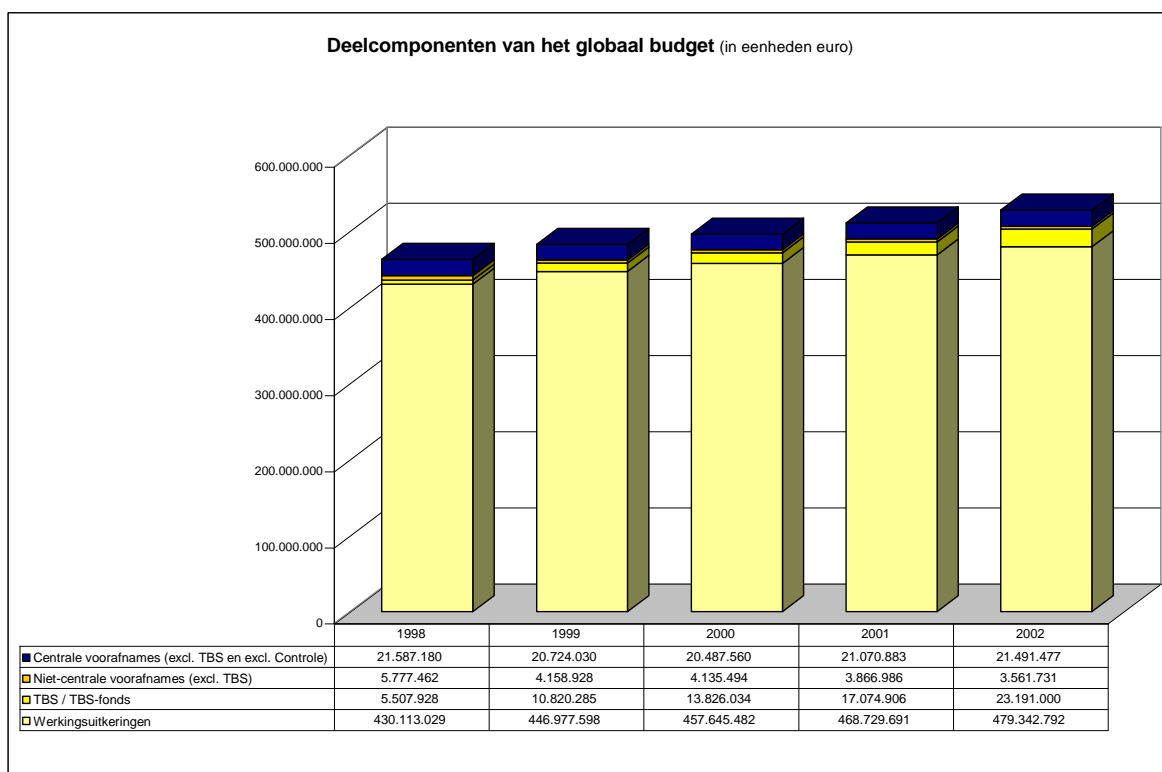
Dit globaal budget vertoont een jaarlijkse groei. De jaarlijkse verschillen in groeitempo worden o.a. beïnvloed door:

- enerzijds de indexering toegepast op de component "lonen" en op de component "werking";
- anderzijds de extra input aan financiële middelen in uitvoering van de afgesloten CAO's en voor de personeelsleden die geen tewerkstelling hebben in de opleiding kinesithérapie.

2.2.3 Evolutie van de componenten van het globaal budget

In punt 2.2.2 werd de opbouw van het globale budget gedetailleerd weergegeven. In onderstaande grafiek wordt de evolutie van het globale budget weergegeven vanuit de ontwikkeling van de 4 deelcomponenten.

De werkingsuitkeringen vormen het hoofdbestanddeel van het globaal budget. Tijdens de beschouwde periode stijgt het bedrag ervan, in absolute termen, elk jaar. Het procentuele aandeel van de werkingsuitkeringen in het globale budget daarentegen brokkelt jaar na jaar af. Dit geldt trouwens ook voor het aandeel van zowel de centrale als de niet-centrale voorafnames (exclusief TBS). De sterke groei, zowel in absolute termen als relatief gezien, van het TBS-fonds ligt aan de basis van deze ontwikkeling.

Componenten van het globaal budget	1998	1999	2000	2001	2002
Werkingsuitkeringen	92,90 %	92,60 %	92,25 %	91,77 %	90,86 %
TBS / TBS-fonds	1,19 %	2,24 %	2,79 %	3,34 %	4,40 %
Niet-centrale voorafnames (excl. TBS)	1,25 %	0,86 %	0,83 %	0,76 %	0,68 %
Centrale voorafnames (excl. TBS en excl. Controle)	4,66 %	4,29 %	4,13 %	4,13 %	4,07 %
Globaal budget	462.985.600	482.680.841	496.094.570	510.742.466	527.587.000

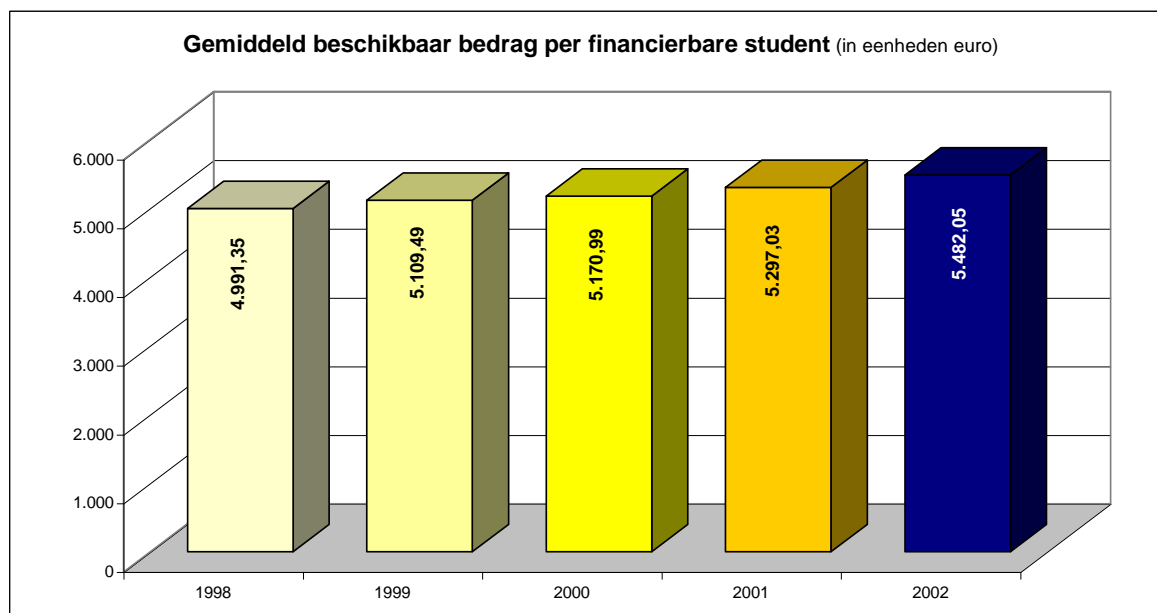
De werkingsuitkeringen zijn samengesteld uit 3 componenten: het historisch forfait (HF – art. 194 van het hogescholendecreet), de component op basis van de studentenpopulatie (art. 195) en de component op basis van de onderwijsbelastingseenheden (art. 193). Volgende tabel geeft de procentuele verdeling van de werkingsuitkeringen over deze 3 componenten in de periode 1998-2002. Conform met de decretale bepalingen daalt het historisch forfait ten voordele van de delen van de enveloppe die variëren met het aantal studenten en de onderwijsbelastingseenheden.

Componenten van de werkingsuitkeringen	Afkorting	1998	1999	2000	2001	2002
- historisch forfait	HF	29,93 %	24,30 %	19,18 %	18,95 %	18,80 %
- studenten (*)	S * BFS	14,01 %	15,14 %	16,16 %	16,21 %	16,24 %
- onderwijsbelastingseenheden	SOBE * BOBE	56,06 %	60,56 %	64,65 %	64,84 %	64,96 %
Werkingsuitkeringen = HF + (SOBE * BOBE) + (S * BFS)	W	430.113.028	446.977.598	457.645.482	468.729.691	479.342.792

(*) : 1998 tot 2000 : berekening op basis van gemiddeld aantal studenten 91-95
 vanaf 2001 : berekening op basis van gemiddeld aantal studenten 96-00

2.2.4 Evolutie van het gemiddeld beschikbaar bedrag per student

Het budget dat de Vlaamse regering ter beschikking stelt van de hogescholen kan worden gerelateerd aan het aantal studenten. Het bekomen resultaat is het gemiddeld beschikbaar bedrag per student⁵.

Uit vroeger gepubliceerde analyses bleek dat het gemiddeld beschikbaar bedrag per financierbare student daalde in de periode 1996-1998. Bovenstaande grafiek toont dat voor de periode 1998-2002 sprake is van een duidelijk stijgende tendens. Dit is hoofdzakelijk het resultaat van een jaarlijkse bijkomende input van middelen door de Vlaamse regering.

Volgende tabel geeft de berekeningswijze van het gemiddeld beschikbaar bedrag per financierbare student.

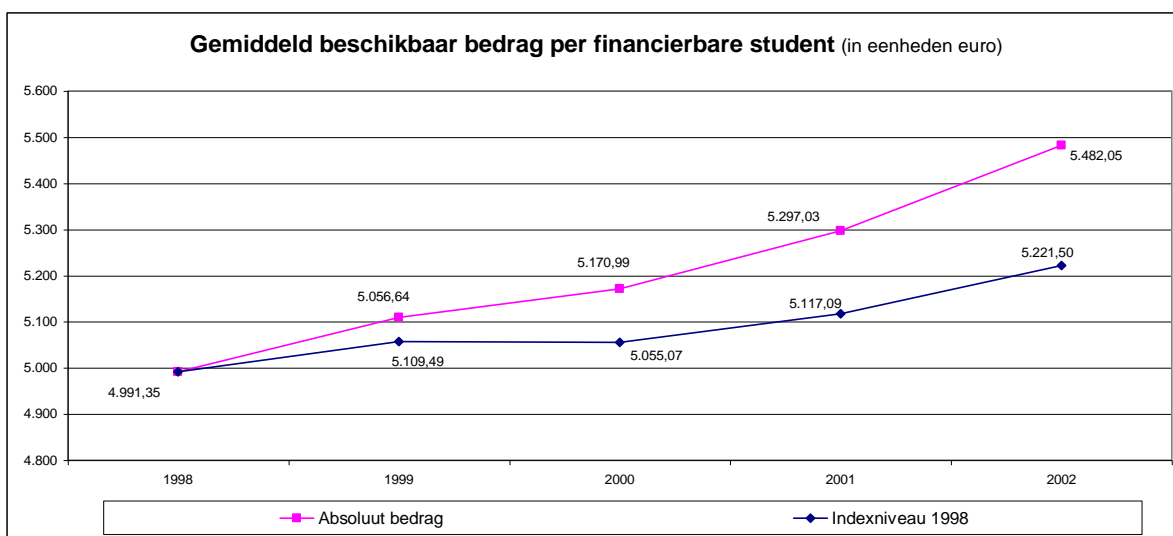
Globaal budget		Aantal financierbare studenten		Gemiddeld beschikbaar bedrag per student		
		Datum	Aantal	Absoluut bedrag	Jaarlijks groei%	Index 1998 = 100
1998	462.985.600	01-02-1998	92.757,5	4.991,35		100,0 %
1999	482.680.841	01-02-1999	94.467,5	5.109,49	+ 2,4 %	102,4 %
2000	496.094.570	01-02-2000	95.938,0	5.170,99	+ 1,2 %	103,6 %
2001	510.742.466	01-02-2001	96.420,5	5.297,03	+ 2,4 %	106,1 %
2002	527.587.000	1/02/2002	96.239,0	5.482,05	+ 3,5 %	109,8 %

⁵ Het gemiddeld bedrag per financierbare student werd berekend door het globaal budget te delen door het aantal financierbare studenten op 1 februari van het betreffende jaar.

Om de reële koopkracht van het gemiddeld beschikbaar bedrag per financierbare student over de verschillende jaren heen beter met elkaar te kunnen vergelijken, werd in de hiernavolgende tabel het globale budget van de betrokken jaren omgerekend naar het indexniveau 1998. Vervolgens werd dit herberekende globaal budget gedeeld door het aantal financierbare studenten op 1 februari van het lopende jaar.

Globaal budget op indexniveau 1998		Aantal financierbare studenten		Gemiddeld beschikbaar bedrag per student		
		Datum	Aantal	Absoluut bedrag	Jaarlijks groei%	Index 1998 = 100
1998	462.985.600	01-02-1998	92.757,5	4.991,35		100,0 %
1999	477.688.042	01-02-1999	94.467,5	5.056,64	+ 1,3 %	101,3 %
2000	484.973.783	01-02-2000	95.938,0	5.055,07	- 0,0 %	101,3 %
2001	493.391.896	01-02-2001	96.420,5	5.117,09	+ 1,2 %	102,5 %
2002	502.511.474	1/02/2002	96.239,0	5.221,50	+ 2,0 %	104,6 %

Vroegere analyses wezen op een duidelijke erosie van het reële beschikbare budget per student. Deze erosie situeerde zich vooral in de jaren 1997 en 1998. Bovenstaande tabel toont duidelijk aan dat er sindsdien, als gevolg van de bijkomende input van middelen door de Vlaamse regering, een herstelbeweging werd ingezet.

Het gemiddeld beschikbaar bedrag per financierbare student kende in de periode 1998-2002, in absolute termen uitgedrukt, een beduidende groei. Het bedrag was in 2002 met 9,8 % gegroeid t.o.v. het bedrag in het referentiejaar 1998. De door de Vlaamse overheid in de beschouwde periode geleverde inspanningen komen het duidelijkst tot uiting wanneer het gemiddelde beschikbaar bedrag per financierbare student wordt omgerekend door de sinds 1998 toegepaste indexeringen te elimineren. Dan blijkt het reële beschikbare bedrag in 2002 met 4,6 % gestegen te zijn t.o.v. 1998.

3 Financiële analyse van de jaarrekeningen van de hogescholen

3.1 Consolidatie en vergelijkbaarheid

De financiële analyse werd uitgevoerd op de geconsolideerde⁶ gegevens van 23 hogescholen⁷.

Op basis van deze financiële analyse worden per hogeschool enkele financiële kengetallen weergegeven. Dit moet de hogescholen toelaten hun financiële gegevens te vergelijken met die van andere hogescholen.

Ten aanzien van één bepaalde hogeschool dient daarbij een belangrijke rectificatie te worden geformuleerd. Bij het opstarten van de Arteveldehogeschool op 1 januari 2001 werden een aantal activa en passiva van de aan de fusie deelnemende hogescholen niet mee overgedragen aan de nieuwe vzw Arteveldehogeschool, maar wel aan de vzw patrimoniumvennootschap Frey. De waarden opgenomen in de beginbalans van de Arteveldehogeschool (toestand per 1/1/2001) waren dus geen loutere som van de waarden in de eindbalans van het boekjaar 2000. Om die reden werden de jaarrekeningen van de hogescholen die opgingen in de Arteveldehogeschool niet met terugwerkende kracht geconsolideerd. Dit gebeurde wel voor de hogescholen die in andere fusieoperaties betrokken waren.

---

⁶ Conform met de huidige regelgeving verstrekken de hogescholen geen informatie over de transacties die ze uitvoeren met andere hogescholen. Daardoor is het onmogelijk om de geconsolideerde financiële informatie te corrigeren voor de vorderingen en schulden of de opbrengsten en kosten die verband houden met verrichtingen tussen de hogescholen onderling. Deze onderlinge transacties blijven beperkt in omvang, daardoor geeft de geconsolideerde informatie toch een getrouw beeld van het vermogen en de financiële positie van de hogeschoolsector.

⁷ De fusiegesprekken tussen de Economische Hogeschool Sint-Aloysius, de IRIS Hogeschool Brussel en de Katholieke Hogeschool Brussel mondden pas op 1 januari 2003 uit in een concrete fusie.

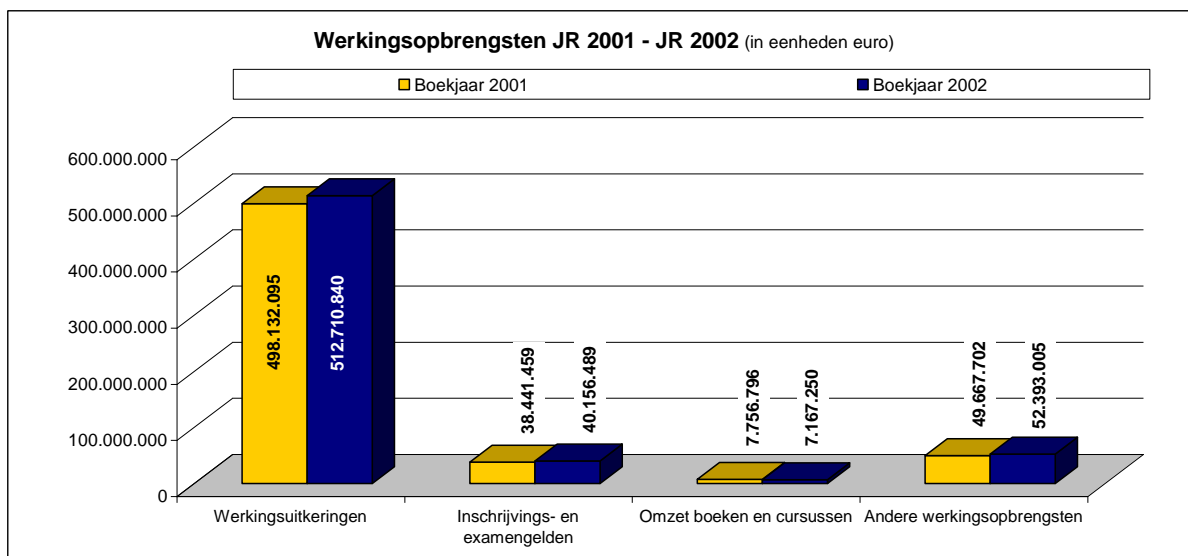
3.2 Geconsolideerde resultatenrekening

3.2.1 Geconsolideerde werkingsopbrengsten

Geconsolideerde resultatenrekening (jaarrekeningen 1998 - 1999 - 2000 - 2001 - 2002, begroting 2002)							
	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2002
<i>(in eenheden euro)</i>							
I. Werkingsopbrengsten	70/74	517.064.910	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175	602.060.984
A.1. Werkingsuitkeringen (toelichting XII.A.)	700	445.104.791	465.572.543	481.720.040	498.132.095	512.710.840	511.128.373
A.2. Inschrijvings- en examengelden	701/2	31.248.414	33.083.233	35.957.787	38.441.459	40.156.489	38.617.227
A.3. Omzet boeken en cursussen	703	6.941.714	7.460.403	7.618.977	7.756.796	7.167.250	7.316.053
A.4. Sociale toelagen	704	0	0	0	694	0	0
B. Voorraadwijzigingen (toename +, afname -)	71	0	0	0	0	0	0
C. Geproduceerde vaste activa	72	0	47.224	64.080	68.468	74.591	70.278
D. Andere werkingsopbrengsten (toelichting XII.B)	74	33.769.991	41.235.879	39.289.953	49.667.702	52.393.005	44.929.053
II. Werkingskosten (-)	60/64	496.814.193	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746	604.945.483
A. Verbruikte goederen	60	8.022.974	7.848.116	7.697.661	11.544.708	10.181.531	10.904.307
B. Diensten en diverse goederen	61	75.896.951	80.914.342	84.965.092	89.208.352	94.721.488	93.654.269
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen (toelichting XII.C.2.)	62	386.025.267	401.608.346	418.893.727	441.603.921	462.337.798	469.960.436
D. Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	20.721.882	23.852.404	27.234.528	30.057.730	34.546.899	35.722.438
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen (toevoegingen +, terugnemingen -) (toelichting XII.D)	631/4	175.916	128.282	107.802	288.628	164.085	20.947
F. Voorzieningen voor risico's en kosten (toevoegingen +, bestedingen en terugnemingen -) (toelichting XII.C.3. en E.)	635/7	3.922.552	5.129.771	7.544.889	7.237.613	(6.872.388)	(6.805.439)
G. Andere werkingskosten (toelichting XII.F.)	640/8	2.048.649	2.286.565	2.149.211	1.695.499	1.709.333	1.474.520
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten (-)	649	0	0	0	0	0	14.006
III. Werkingsoverschot/(werkingstekort)	70/64	20.250.717	25.631.455	16.057.927	12.430.765	15.713.429	(2.884.499)
IV. Financiële opbrengsten	75	5.754.545	6.144.043	9.423.250	11.073.390	12.063.296	11.635.178
A. Opbrengsten uit financiële vaste activa	750	115.263	133.364	35.945	294.438	0	0
B. Opbrengsten uit vlottende activa	751	2.921.925	2.851.613	4.976.948	5.680.047	5.029.554	3.589.094
C. Andere financiële opbrengsten (toelichting XIII.A.)	752/9	2.717.358	3.159.065	4.410.357	5.098.904	7.033.742	8.046.084
V. Financiële kosten (-)	65	2.506.769	2.579.828	3.271.195	3.329.489	3.862.664	4.106.808
A. Kosten van schulden (toelichting XIII.B.)	650	2.401.657	2.346.779	2.683.797	2.671.828	2.573.987	3.644.079
B. Waardeverminderingen op vlottende activa andere dan bedoeld onder II.E. (toevoegingen +, terugnemingen -) (toelichting XIII.C.)	651	11.018	17.880	115.147	225.310	836.576	99.157
C. Andere financiële kosten (toelichting XIII.E.)	652/9	94.095	215.169	472.251	432.350	452.101	363.572
VI. Overschot/(tekort) uit de gewone activiteiten	70/65	23.498.493	29.195.670	22.209.982	20.174.666	23.914.061	4.643.870
VII. Uitzonderlijke opbrengsten	76	1.479.754	1.204.618	9.369.369	5.298.454	1.949.966	619.296
VIII. Uitzonderlijke kosten (-)	66	368.123	490.187	1.134.862	2.498.517	2.563.143	131.384
IX. Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	24.610.124	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884	5.131.782

3.2.1.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2001 - 2002

De horizontale analyse heeft tot doel na te gaan hoe de financiële gegevens evolueerden in de tijd. De 23 hogescholen realiseerden in het boekjaar 2002 een geconsolideerde werkingsopbrengst van 612.502.175 EUR. De vergelijking van de (belangrijkste) rubrieken van de werkingsopbrengsten uit de geconsolideerde jaarrekeningen 2001 en 2002 wordt in onderstaande grafiek weergegeven.

Tijdens het boekjaar 2002 groeiden de geconsolideerde werkingsopbrengsten met 3,1 %. In absolute bedragen is dit een toename met 18.434.960 EUR (zie volgende tabel⁸). Het groeiritme van de werkingsopbrengsten vertraagt duidelijk t.o.v. de in 2001 gerealiseerde groei (+ 5,2 %).

Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR01	JR02-JR01
		2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
I. Werkingsopbrengsten	70/74	594.067.215	612.502.175	+ 18.434.960	+ 3,1 %
Werkingsuitkeringen	700	498.132.095	512.710.840	+ 14.578.745	+ 2,9 %
Inschrijvings- en examengelden	701/2	38.441.459	40.156.489	+ 1.715.030	+ 4,5 %
Omzet boeken en cursussen	703	7.756.796	7.167.250	- 589.546	- 7,6 %
Sociale toelagen	704	694	0	- 694	- 100,0 %
Voorraadwijzigingen (toename +, afname -)	71	0	0	+ 0	VB = 0
Geproduceerde vaste activa	72	68.468	74.591	+ 6.123	+ 8,9 %
Andere werkingsopbrengsten	74	49.667.702	52.393.005	+ 2.725.303	+ 5,5 %

De hoofdbron van de werkingsopbrengsten, nl. de “Werkingsuitkeringen” neemt, in absolute termen, het leeuwenaandeel van deze toename voor haar rekening. De hogescholen realiseerden de meeropbrengst hoofdzakelijk bij de volgende twee componenten: “Werkingsuitkeringen enveloppe (HF-BFS-BOBE)”, “Terugbetaling TBS 55+ ov”. Andere onderdelen van de werkingsuitkeringen leveren ofwel een bescheiden positieve bijdrage of zelfs een negatieve bijdrage. De grootste dalingen zijn terug te vinden bij de opbrengsten uit “Terugbetaling kinéfondsen” (- 599.797 EUR) en uit “Extra-werkingsuitkeringen” (- 311.710 EUR).

Niettegenstaande de daling van het aantal financierbare studenten (- 0,2% op 1/2/2002 en - 0,4% op 1/2/2003) kent de opbrengst uit “Inschrijvings- en examengelden” een opmerkelijke groei (+ 4,5%). Uiteraard zijn er ook hogescholen die met een daling van de opbrengsten geconfronteerd worden. De hogescholen geven diverse verklaringen voor de globale toename :

- verhoging van de inschrijvingsgelden (o.m. door indexatie);
- toename van het aantal studenten in de voortgezette opleidingen;
- groter aantal niet-beursstudenten.

⁸ JR = jaarrekening, BG = begroting, VB = vorig boekjaar

De "Omzet boeken en cursussen" daalt in vergelijking met het boekjaar 2001 met 7,6 %. Deze afname is een logisch gevolg van enerzijds de daling van de studentenpopulatie en anderzijds de tendens tot uitbesteding van boeken- en cursusverkoop. Hogescholen die hun boeken- en cursusverkoop uitbesteden nemen enkel hun commissie op de omzet op in de opbrengsten. Uiteraard beïnvloedt de beslissing tot uitbesteding ook de kosten van "Verbruikte goederen" (zie 3.2.2.1).

Op geconsolideerde basis nemen de "Andere werkingsopbrengsten" tijdens het boekjaar 2002 toe met 5,5% t.o.v. het boekjaar 2001. Deze rubriek omvat een ruime verscheidenheid aan opbrengsten (bepaalde subsidies, verkopen van pedagogisch materiaal, nevenactiviteiten, huuropbrengsten, giften, allerhande doorgerekende kosten...). Nochtans zien niet alle hogescholen deze opbrengstencategorie toenemen. De hogescholen waar dit wel het geval is formuleren vaak dezelfde verklaringen :

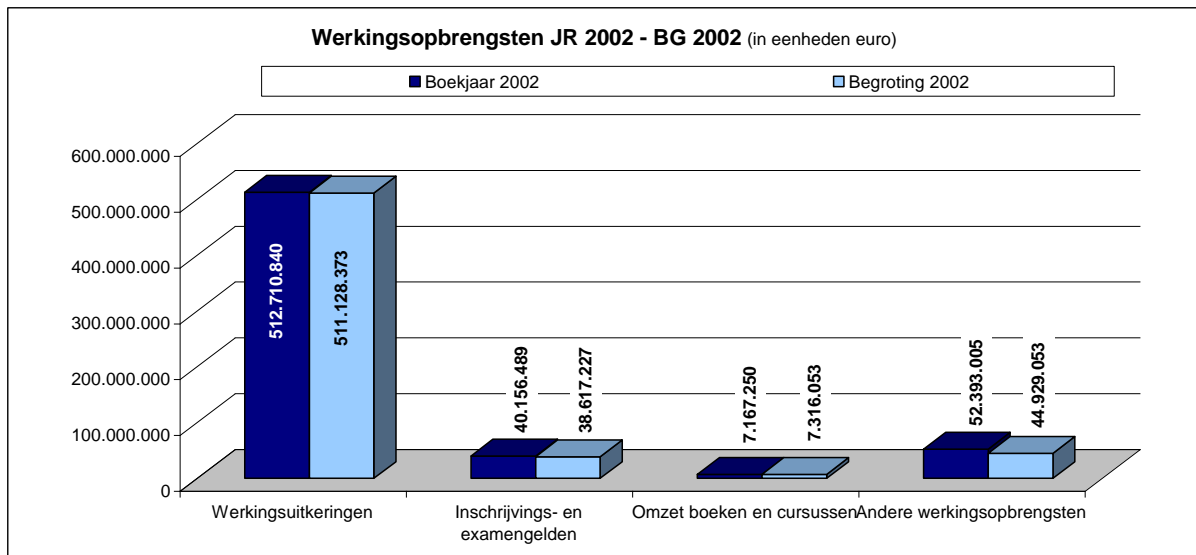
- hogere opbrengsten uit maatschappelijke dienstverlening;
- toename van het aantal naar andere rechtspersonen gedetacheerde personeelsleden en de daaruit voortvloeiende kostenverrekening;
- toename van de opbrengsten uit projecten.

3.2.1.2 Horizontale analyse: begroting 2002 – jaarrekening 2002

Bij het opstellen van de begroting maken de hogescholen meestal een voorzichtige raming van de opbrengsten. Deze werkwijze resulteert jaarlijks in hogere geconsolideerde werkingsopbrengsten in de jaarrekening t.o.v. de geraamde werkingsopbrengsten. In het boekjaar 2002 is dezelfde tendens vast te stellen. De geconsolideerde werkingsopbrengsten liggen 1,7 % boven de gebudgetteerde werkingsopbrengsten.

Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Begroting	JR02-BG02	JR02-BG02
		2002	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
I. Werkingsopbrengsten	70/74	612.502.175	602.060.984	+ 10.441.191	+ 1,7 %
Werkingsuitkeringen	700	512.710.840	511.128.373	+ 1.582.467	+ 0,3 %
Inschrijvings- en examengelden	701/2	40.156.489	38.617.227	+ 1.539.262	+ 4,0 %
Omzet boeken en cursussen	703	7.167.250	7.316.053	- 148.803	- 2,0 %
Sociale toelagen	704	0	0	+ 0	BG = 0
Voorraadwijzigingen (toename +, afname -)	71	0	0	+ 0	BG = 0
Geproduceerde vaste activa	72	74.591	70.278	+ 4.313	+ 6,1 %
Andere werkingsopbrengsten	74	52.393.005	44.929.053	+ 7.463.952	+ 16,6 %

In het boekjaar 2002 staan de hogere “Werkingsuitkeringen” (+ 1.582.467 EUR) voor ongeveer 15 % van de meeropbrengst in de jaarrekening. Dit is het resultaat van een grotere enveloppe ontvangen van de overheid in vergelijking met de enveloppe gebruikt bij het opstellen van de begroting.

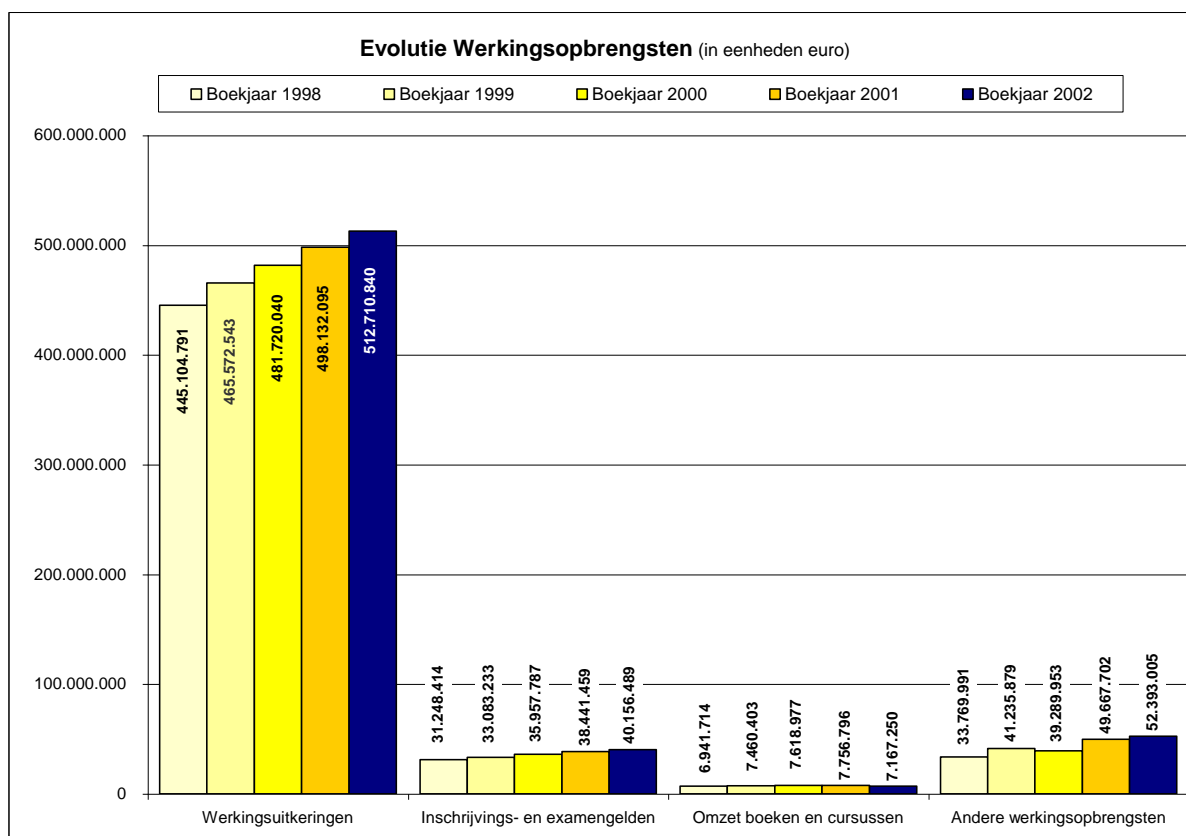
De hogere opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden worden door de hogescholen toegeschreven aan de voorzichtige raming bij de begrotingsopmaak. Deze rubriek staat eveneens voor 15 % van de meeropbrengsten.

De omzet boeken en cursussen is 2 % lager dan geraamd in de begroting 2002. De beslissing om de verkoop van boeken en cursussen uit te besteden is blijkbaar sneller uitgevoerd dan bij de begrotingsopmaak was voorzien.

De voorzichtige ingesteldheid van de hogescholen bij het begroten van de werkingsopbrengsten is vooral te merken in de raming van de “Andere werkingsopbrengsten”. Deze brengen 16,6 % meer op dan in de begroting voorzien. Deze extra werkingsopbrengsten (7.463.952 EUR) vertegenwoordigen ongeveer 71 % van de totale meeropbrengsten. Door het eenmalig karakter van een deel van de activiteiten en de onzekerheid verbonden aan het binnenhalen van projecten (i.v.m. maatschappelijke dienstverlening of wetenschappelijk onderzoek) worden deze opbrengsten, door het merendeel van de hogescholen, elk jaar te laag gebudgetteerd. De toename van deze opbrengsten (bv. via het doorrekenen van bepaalde kosten) moet echter gezien worden in combinatie met de toename van bepaalde kosten. Deze extra opbrengsten vertalen zich daarom niet noodzakelijk in een beter werkingsresultaat.

3.2.1.3 Horizontale analyse: jaarrekening 1998 - 2002

De evolutie – in de periode 1998-2002-- van de vier belangrijkste componenten van de werkingsopbrengsten wordt hieronder grafisch voorgesteld:

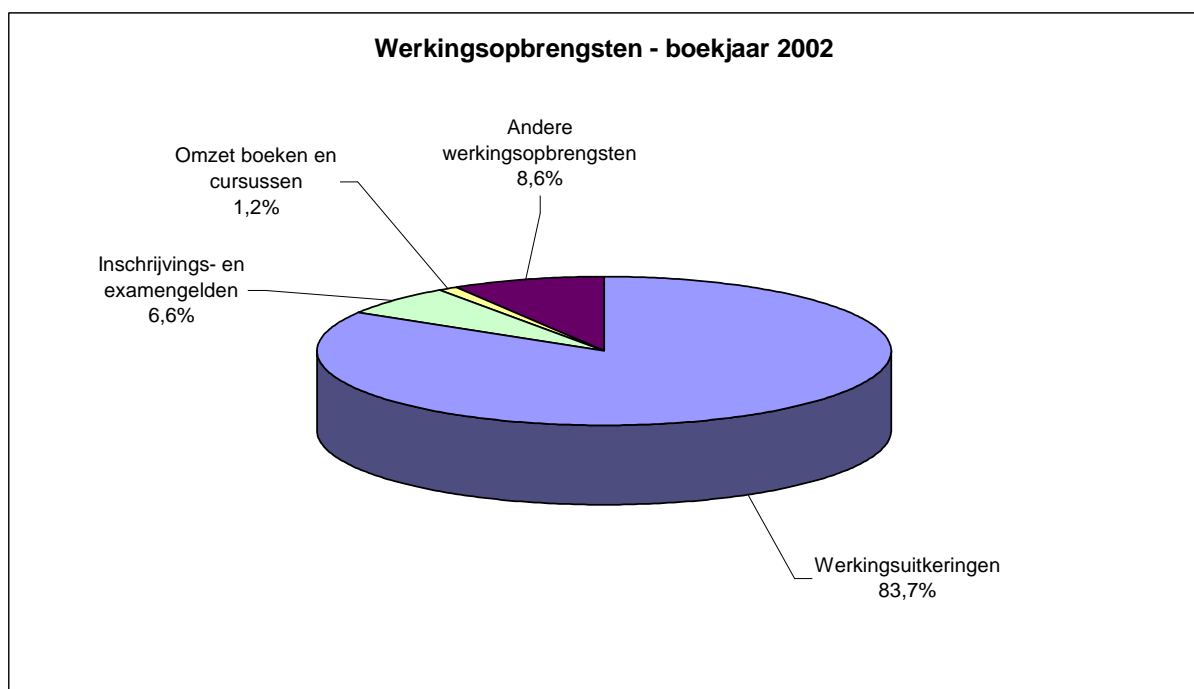
Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
		1998	1999	2000	2001	2002
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>						
I. Werkingsopbrengsten	70/74	517.064.910	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,9 %	+ 3,2 %	+ 5,2 %	+ 3,1 %
Index: 1998 = 100			105,9	109,2	114,9	118,5
A.1. Werkingsuitkeringen	700	445.104.791	465.572.543	481.720.040	498.132.095	512.710.840
Jaarlijks groeipercentage			+ 4,6 %	+ 3,5 %	+ 3,4 %	+ 2,9 %
Index: 1998 = 100			104,6	108,2	111,9	115,2
A.2. Inschrijvings- en examengelden	701/2	31.248.414	33.083.233	35.957.787	38.441.459	40.156.489
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,9 %	+ 8,7 %	+ 6,9 %	+ 4,5 %
Index: 1998 = 100			105,9	115,1	123,0	128,5
A.3. Omzet boeken en cursussen	703	6.941.714	7.460.403	7.618.977	7.756.796	7.167.250
Jaarlijks groeipercentage			+ 7,5 %	+ 2,1 %	+ 1,8 %	- 7,6 %
Index: 1998 = 100			107,5	109,8	111,7	103,2
D. Andere werkingsopbrengsten	74	33.769.991	41.235.879	39.289.953	49.667.702	52.393.005
Jaarlijks groeipercentage			+ 22,1 %	- 4,7 %	+ 26,4 %	+ 5,5 %
Index: 1998 = 100			122,1	116,3	147,1	155,1

De horizontale analyse van de werkingsopbrengsten van de 5 voorbije boekjaren leidt tot volgende vaststellingen:

- ◆ De geconsolideerde werkingsopbrengsten groeien jaarlijks aan. T.o.v. het boekjaar 1998 namen de werkingsopbrengsten toe met 18,5 %.
- ◆ In absolute bedragen is de groei van de werkingsuitkeringen de belangrijkste bron van meeropbrengsten. Deze werden enerzijds gerealiseerd door de jaarlijkse indexering van de enveloppe en anderzijds via de bijkomende input van financiële middelen door de Vlaamse regering.
- ◆ T.o.v. het boekjaar 1998 stegen de opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden met 28,5 %. De stijging van het aantal hogeschoolstudenten, de verhoging van de inschrijvingsgelden in sommige hogescholen en de indexering ervan kunnen deze groei verklaren.
- ◆ De “Omzet boeken en cursussen” groeide met 3,2 %. De jaarlijkse groei die in het verleden telkens opnieuw werd vastgesteld, werd in 2002 omgebogen in een daling. Dit is het gevolg van de tendens om de boekenverkoop uit te besteden. In de toekomst moet hier rekening gehouden worden met een verdere opbrengstdaling.
- ◆ In de periode 1998-2002 was de component “Andere werkingsopbrengsten” de snelst groeiende bron van geconsolideerde werkingsopbrengsten. In de beschouwde periode steeg deze opbrengst met 55,1 %. Voor de hogescholen was dit een belangrijke bron van bijkomende werkingsmiddelen, waar echter vaak ook bijkomende kosten tegenover stonden. Enkel in het boekjaar 2000 kende de opbrengst ervan een terugval.

3.2.1.4 Verticale analyse: jaarrekening 2002

De hogescholen realiseren de geconsolideerde werkingsopbrengsten hoofdzakelijk met de opbrengsten van 4 rubrieken. De financiële middelen die de hogescholen ontvangen van de overheid (werkingsuitkeringen) blijven de belangrijkste opbrengstenbron. Ten opzichte van het vorige boekjaar vallen er in 2002 slechts minimale verschuivingen in het aandeel van de diverse opbrengstenrubrieken vast te stellen. Zo daalde het aandeel van de “Werkingsuitkeringen” en van de “Omzet boeken en cursussen” licht ten voordele van het aandeel van “Inschrijvings- en examengelden” en van de “Andere werkingsopbrengsten”.

3.2.1.5 Verticale analyse: jaarrekening 1998 - 2002

De structuuranalyse van de geconsolideerde werkingsopbrengsten toont een dalend aandeel voor de “Werkingsuitkeringen” en in mindere mate ook voor de “Omzet boeken en cursussen”. Beide opbrengsten volgen het stijgingsritme van de totale werkingsopbrengsten niet. Voor de opbrengsten uit de verkoop van boeken en cursussen moet het dalend aandeel vooral toegeschreven worden aan de tendens om de verkoop ervan uit te besteden. Het opbrengstaandeel van de “Inschrijvings- en examengelden” en van de “Andere werkingsopbrengsten” groeide in de periode 1998-2002. De hogescholen leverden dus belangrijke inspanningen om derde geldstromen te creëren en/of uit te breiden. De toename van het aandeel van de rubriek “Inschrijvings- en examengeld” kan op het eerste zicht minimaal lijken (van 6,0 % in 1998 tot 6,6 % in 2002), verhoudingsgewijze is het aandeel ervan wel met 10 % in belang gestegen. De bijdrage van de studenten in de financiering van de werking van de hogescholen wordt bijgevolg alsmaar belangrijker. Het groeiend aandeel van de “Andere werkingsopbrengsten” moet voor een deel wel gerelativeerd worden gezien het groeiende bedrag aan doorgerekende kosten (o.a. voor gedetacheerde personeelsleden) en is bijgevolg niet integraal toe te schrijven aan het leveren van inspanningen om derde geldstromen te creëren en/of uit te breiden.

Werkingsopbrengsten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
<i>Verticale analyse - % aandeel in de Werkingsopbrengsten</i>		1998	1999	2000	2001	2002	2002
I. Werkingsopbrengsten	70/74	517.064.910	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175	602.060.984
Werkingsuitkeringen	700	86,1 %	85,1 %	85,3 %	83,9 %	83,7 %	84,9 %
Inschrijvings- en examengelden	701/2	6,0 %	6,0 %	6,4 %	6,5 %	6,6 %	6,4 %
Omzet boeken en cursussen	703	1,3 %	1,4 %	1,3 %	1,3 %	1,2 %	1,2 %
Sociale toelagen	704	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Voorraadwijzigingen (toename +, afname -)	71	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Geproduceerde vaste activa	72	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Andere werkingsopbrengsten	74	6,5 %	7,5 %	7,0 %	8,4 %	8,6 %	7,5 %

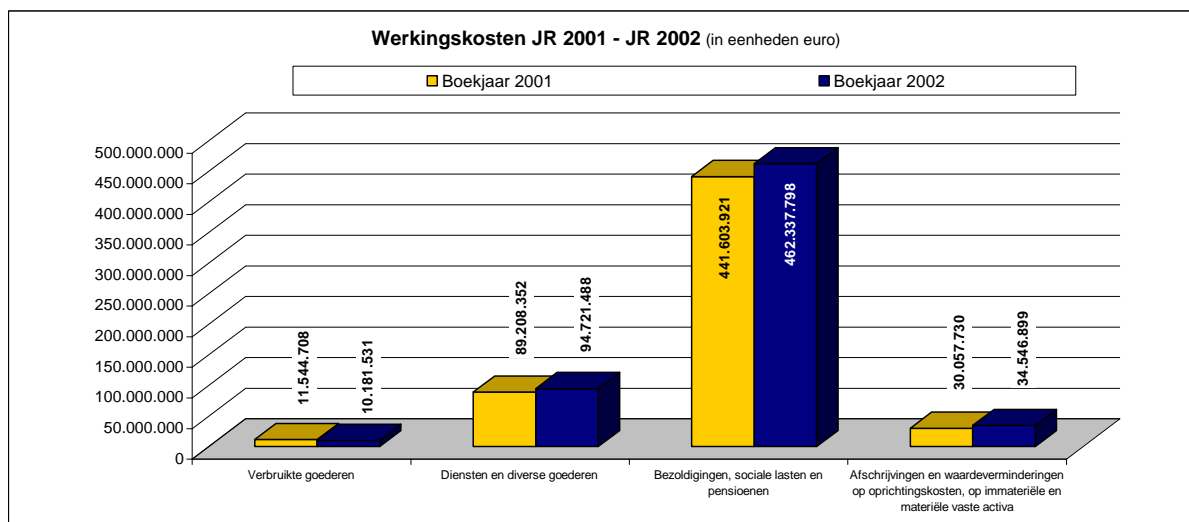
3.2.1.6 Verticale analyse: begroting 2002 – jaarrekening 2002

De samenstelling van de werkingsopbrengsten in de jaarrekening 2002 benadert de begrote structuur van de werkingsopbrengsten. De verticale analyse toont een lichte overschatting van het begrote aandeel van de “Werkingsuitkeringen” en een onderschatting van het gebudgetteerde aandeel van de “Andere werkingsopbrengsten” en van de “Inschrijvings- en examengelden”.

3.2.2 Geconsolideerde werkingskosten⁹

3.2.2.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2001 - 2002

Tijdens het boekjaar 2002 maakten de 23 hogescholen 596.788.746 EUR werkingskosten. Voor de 4 belangrijkste kostenrubrieken wordt in onderstaande grafiek een vergelijking gemaakt tussen de werkelijke kost opgenomen in de geconsolideerde resultatenrekening 2001 en 2002.

Tijdens het boekjaar 2002 stegen de werkingskosten met 2,6 % of 15.152.296 EUR. De toename van de werkingskosten situeert zich in bijna alle belangrijke rubrieken. De grootste kostenpost, de bezoldigingen, kende de grootste absolute groei en groeide sneller dan de totale werkingskosten.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR01	JR02-JR01
		2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
II. Werkingskosten	60/64	581.636.450	596.788.746	+ 15.152.296	+ 2,6 %
A. Verbruikte goederen	60	11.544.708	10.181.531	- 1.363.177	- 11,8 %
B. Diensten en diverse goederen	61	89.208.352	94.721.488	+ 5.513.136	+ 6,2 %
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	441.603.921	462.337.798	+ 20.733.877	+ 4,7 %
D. Afschrijvingen en waardevermind. op OPK, IMVA en MVA	630	30.057.730	34.546.899	+ 4.489.169	+ 14,9 %
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvord.	631/4	288.628	164.085	- 124.543	- 43,1 %
F. Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	7.237.613	(6.872.388)	- 14.110.001	- 195,0 %
G. Andere werkingskosten	640/8	1.695.499	1.709.333	+ 13.834	+ 0,8 %
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0	0	+ 0	VB = 0

De kosten voor "Verbruikte goederen" kenden een opvallende daling t.o.v. het vorige boekjaar. De hogescholen formuleerden uiteenlopende verklaringen, zoals :

- het uitbesteden van boeken- en cursusverkoop
- het afstoten van cafetaria-activiteiten naar de vzw SOVO
- de stopzetting van de winkelverkoop.

⁹ Een aantal oorspronkelijke inrichtende machten bleven eigenaar van de gebouwen en stellen bijvoorbeeld d.m.v. een "gebruiksovereenkomst om niet" deze gebouwen ter beschikking van de nieuwe hogeschool. Dit leidt tot een onderschatting van de afschrijvingskosten en/of de huurkosten opgenomen in de resultatenrekeningen.

Niettegenstaande bepaalde hogescholen de kosten voor "Diensten en diverse goederen" konden reduceren, groeiden de geconsolideerde kosten aan met 6,2 %. De toename van de kosten wordt toegeschreven aan hogere honoraria van externe lesgevers, extra kosten gelieerd aan projecten van maatschappelijke dienstverlening en wetenschappelijk onderzoek, hogere budgetten voor communicatie, public relations, en organisatie van studiereizen in eigen beheer, hogere canon omwille van nieuw afgesloten erfpachtovereenkomsten, stijgende kosten voor onderhoud en herstellingen van de gebouwen,...

De kosten voor "Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen" groeiden tijdens het boekjaar 2002 o.a. door de uitbreiding van het personeelsbestand, de loonindexering, de toekenning van de biënnales en de lineaire loonsverhoging (1%) met ingang van 1 december 2001 in uitvoering van CAO VI die nu op het volledige boekjaar uitwerking had. De aangroei werd zowel bij de "Bezoldigingskosten Departement Onderwijs" als bij de bezoldigingskosten die de hogeschool zelf rechtstreeks betaalt, vastgesteld.

De jaarlijkse investeringsinspanningen resulteren in een toename van de afschrijvingskosten. Om de toename van de afschrijvingskosten te verklaren dient niet alleen rekening gehouden te worden met het investeringsvolume in 2002 (88.213.064 EUR), maar ook met de investeringsmix. De aard van de investeringen is immers bepalend voor het al of niet afschrijven en voor het toe te passen afschrijvingsritme.

Ondanks het feit dat het bedrag van de werkingsvorderingen en van de voorraden in de geconsolideerde balans hoger ligt dan in 2001, lagen de geboekte waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen in 2002 duidelijk (-124.543 EUR of - 43,1 %) lager dan in het vorige boekjaar.

De ontwikkeling van de geconsolideerde kosten voor "Voorzieningen voor risico's en kosten" is nog markanter. Het bedrag van terugnemingen en aanwendungen is hoger dan de nieuwe toevoegingen aan de onderscheiden voorzieningen. Enkel bij de voorzieningen voor grote onderhouds- en herstellingswerken was er nog een beperkte aangroei. De geconsolideerde kosten ervan zijn dan ook negatief en werken remmend in op de totaliteit van de werkingskosten. De afname van de voorzieningen voor pensioenen is het gevolg van het feit dat er in 2002 niemand meer kon instappen in het TBS 55+ ov-stelsel. De beperkte toevoeging aan deze voorziening had te maken met een actualisatie van de toekomstige lasten en woog niet op tegen de aanwending van voorheen gevormde voorzieningen. De daling van de voorzieningen voor overige risico's en kosten mag toegeschreven worden aan de vraag vanwege het commissariaat om de gevormde voorzieningen kritisch te beoordelen op hun noodzakelijkheid. Dit leidde tot een aanzienlijke terugname van voorheen gevormde voorzieningen.

De "Andere werkingskosten" bleven ongeveer op het niveau van vorig boekjaar en kenden slechts een beperkte toename (+0,8 %). De variantie-analyse leverde bijgevolg geen significante verschillen op.

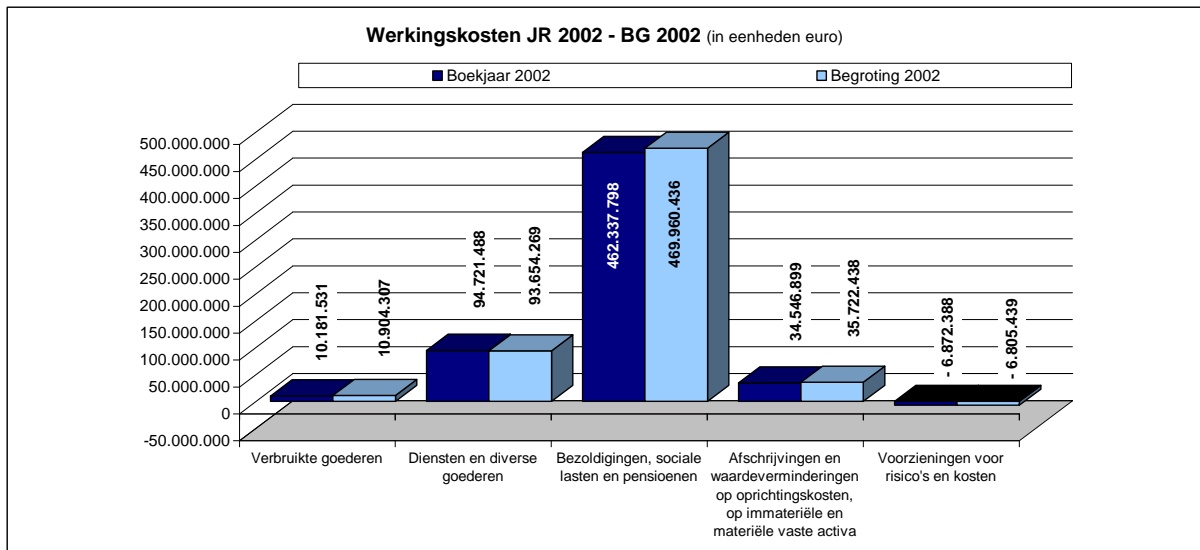
3.2.2.2 Horizontale analyse: begroting 2002 – jaarrekening 2002

Het gebudgetteerde en geconsolideerde bedrag van de werkingskosten benadert het reële geconsolideerde kostenbedrag. Het werkelijke kostenbedrag is 1,3 % lager dan het geraamde bedrag, in absolute bedragen stemt dit overeen met een minkost van 8.156.737 EUR. Het valt niet uit te maken in welke mate dit moet toegeschreven worden aan de voorzichtige begrotingsopstelling (ramen van maximale kosten), dan wel aan een zuinig beleid bij de uitvoering van de begroting.

II. Werkingskosten (-)	Codes	Boekjaar	Begroting	JR02-BG02	JR02-BG02
		2002	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(in eenheden euro)</i>					
II. Werkingskosten	60/64	596.788.746	604.945.483	- 8.156.737	- 1,3 %
A. Verbruikte goederen	60	10.181.531	10.904.307	- 722.776	- 6,6 %
B. Diensten en diverse goederen	61	94.721.488	93.654.269	+ 1.067.219	+ 1,1 %
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	462.337.798	469.960.436	- 7.622.638	- 1,6 %
D. Afschrijvingen en waardevermind. op OPK, IMVA en MVA	630	34.546.899	35.722.438	- 1.175.539	- 3,3 %
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvord.	631/4	164.085	20.947	+ 143.138	+ 683,3 %
F. Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	(6.872.388)	(6.805.439)	- 66.949	- 1,0 %
G. Andere werkingskosten	640/8	1.709.333	1.474.520	+ 234.813	+ 15,9 %
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0	14.006	- 14.006	- 100,0 %

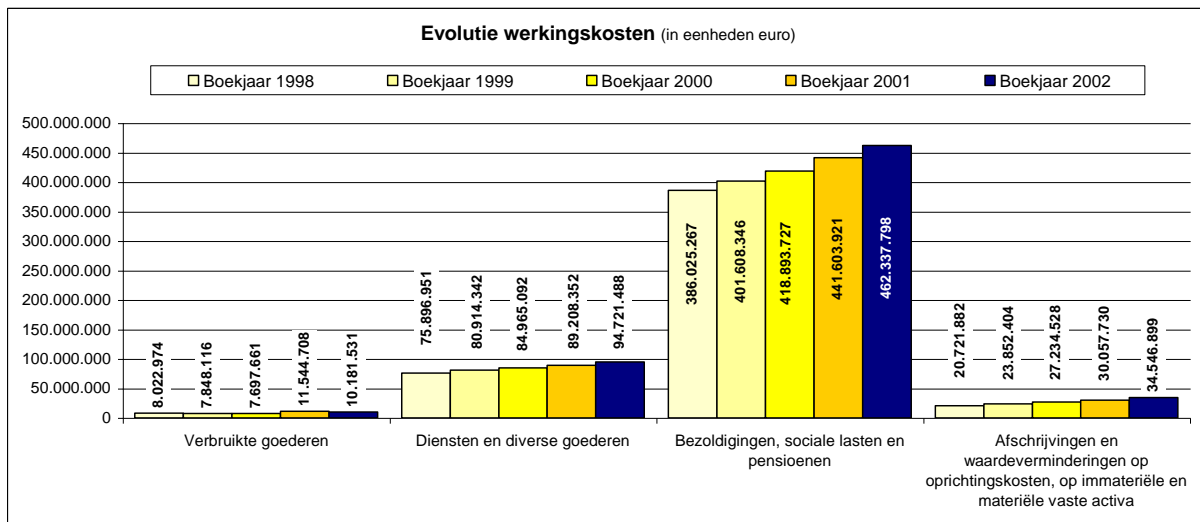
De budgetoverschrijdingen situeren zich bij de “Diensten en diverse goederen” en in mindere mate bij de “Andere werkingskosten” en “Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen”. Bij de vergelijking van de gerealiseerde met de begrote “Andere werkingsopbrengsten” werd reeds aangegeven dat de gunstige ontwikkeling die daar vastgesteld werd, consequenties zou hebben voor bepaalde werkingskosten. Dit verklaart allicht de vastgestelde budgetoverschrijding bij de “Diensten en diverse goederen”. Niet in de begroting voorziene studiereizen voor studenten b.v. verhoogden de kosten en leidden via de verrekening aan de studenten tot bijkomende opbrengsten. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen zijn moeilijk begrootbaar. De problemen komen immers meestal pas na de begrotingsopstelling aan de oppervlakte. Budgetoverschrijdingen zijn hier dan ook vrij logisch.

Er werden echter ook belangrijke besparingen gerealiseerd op bepaalde begrote kostenrubrieken. Zo werd er 7.622.638 EUR bespaard op de bezoldigingskosten (- 1,6 %). Ook dit is een traditioneel wekerende vaststelling. Relatief bekeken blijft dit een kleine afwijking, die toegepast op de globale bezoldigingskost een belangrijke afwijking in absolute termen oplevert. Al even klassiek is de besparing op kosten van “Afschrijvingen en waardeverminderingen”. Begrote investeringsprojecten lopen wel vaker vertraging op in hun uitvoering waardoor de afschrijvingen pas later dan voorzien in de begroting, beginnen te lopen. De bij de rubriek “Verbruikte goederen” vastgestelde besparing heeft dan weer te maken met de snellere dan in de begroting voorziene uitbesteding van de verkoop van cursussen en boeken, de snellere stopzetting van winkelverkoop, e.d.

3.2.2.3 Horizontale analyse: jaarrekening 1998 - 2002

De totale werkingskosten stegen elk boekjaar. In 2002 zwakte deze groei af. De belangrijkste kostencomponenten (“Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen”, “Diensten en diverse goederen” en “Afschrijvingen”) verklaren deze tendens. De evolutie van de 4 belangrijkste kostenrubrieken wordt hieronder grafisch weergegeven.

Dat de groei van de totale werkingskosten, zeker in het boekjaar 2002, uiteindelijk beperkter was dan deze van haar belangrijkste componenten is toe te schrijven aan de milderende invloed van de “Voorzieningen voor risico's en kosten”. Door de afbouw van het TBS 55+ ov-stelsel, waren de aanwendungen van de voorheen gevormde voorzieningen in 2002 voor het eerst belangrijker geworden dan de nieuwe toevoegingen. Dit negatieve kostenbedrag remde de groei van de totale werkingskosten in aanzienlijke mate af.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
		1998	1999	2000	2001	2002
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>						
II. Werkingskosten	60/64	496.814.193	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 24.953.634	+ 26.825.084	+ 33.043.539	+ 15.152.296
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,0 %	+ 5,1 %	+ 6,0 %	+ 2,6 %
Index: 1998 = 100			105,0	110,4	117,1	120,1
A. Verbruikte goederen	60	8.022.974	7.848.116	7.697.661	11.544.708	10.181.531
Jaarlijkse absolute mutatie			- 174.858	- 150.455	+ 3.847.047	- 1.363.177
Jaarlijks groeipercentage			- 2,2 %	- 1,9 %	+ 50,0 %	- 11,8 %
Index: 1998 = 100			97,8	95,9	143,9	126,9
B. Diensten en diverse goederen	61	75.896.951	80.914.342	84.965.092	89.208.352	94.721.488
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 5.017.391	+ 4.050.749	+ 4.243.260	+ 5.513.136
Jaarlijks groeipercentage			+ 6,6 %	+ 5,0 %	+ 5,0 %	+ 6,2 %
Index: 1998 = 100			106,6	111,9	117,5	124,8
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	386.025.267	401.608.346	418.893.727	441.603.921	462.337.798
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 15.583.079	+ 17.285.380	+ 22.710.194	+ 20.733.877
Jaarlijks groeipercentage			+ 4,0 %	+ 4,3 %	+ 5,4 %	+ 4,7 %
Index: 1998 = 100			104,0	108,5	114,4	119,8
D. Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	20.721.882	23.852.404	27.234.528	30.057.730	34.546.899
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 3.130.522	+ 3.382.124	+ 2.823.202	+ 4.489.169
Jaarlijks groeipercentage			+ 15,1 %	+ 14,2 %	+ 10,4 %	+ 14,9 %
Index: 1998 = 100			115,1	131,4	145,1	166,7
E. Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen (+/-)	631/4	175.916	128.282	107.802	288.628	164.085
Jaarlijkse absolute mutatie			- 47.634	- 20.479	+ 180.825	- 124.543
Jaarlijks groeipercentage			- 27,1 %	- 16,0 %	+ 167,7 %	- 43,1 %
Index: 1998 = 100			72,9	61,3	164,1	93,3
F. Voorzieningen voor risico's en kosten (+/-)	635/7	3.922.552	5.129.771	7.544.889	7.237.613	(6.872.388)
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 1.207.219	+ 2.415.118	- 307.277	- 14.110.001
Jaarlijks groeipercentage			+ 30,8 %	+ 47,1 %	- 4,1 %	- 195,0 %
Index: 1998 = 100			130,8	192,3	184,5	-175,2
G. Andere werkingskosten	640/8	2.048.649	2.286.565	2.149.211	1.695.499	1.709.333
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 237.916	- 137.354	- 453.712	+ 13.834
Jaarlijks groeipercentage			+ 11,6 %	- 6,0 %	- 21,1 %	+ 0,8 %
Index: 1998 = 100			111,6	104,9	82,8	83,4
H. Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten (-)	649	0	0	0	0	0
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 0	+ 0	+ 0	+ 0
Jaarlijks groeipercentage			VB = 0	VB = 0	VB = 0	VB = 0
Index: 1998 = 100			1998 = 0	1998 = 0	1998 = 0	1998 = 0

Aan de kostenzijde worden voor de periode 1998-2002 volgende tendensen vastgesteld:

- ◆ De totale werkingskosten liggen 20,1 % boven het kostenniveau van 1998. Het groeipercentage schommelde jaarlijks rond de 5 % à 6 % maar vertraagde in 2002 tot 2,6 %.
- ◆ Drie kostenrubrieken vallen lager uit dan in het basisjaar 1998. Het betreft de rubrieken "Voorzieningen voor risico's en kosten", de "Andere werkingskosten" en "Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen".
- ◆ Het indexcijfer van de rubriek "Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen" evenaart het indexcijfer van de totale werkingskosten. Het globale personeelsbestand in VTE¹⁰ uitgedrukt kende een groei met 6,7 % t.o.v. 1998. Deze groei is echter uitsluitend toe te schrijven aan de groeiende tewerkstelling van het ATP-personeel (+ 33,9 %). De tewerkstelling van het onderwijzend personeel kent na het dieptepunt in 2000 een traag herstel maar bereikt nog steeds niet het niveau van 1998 (-0,2 %). Toch ligt het groeiritme van de bezoldigingskosten over de beschouwde periode hoger dan het groeiritme van de totale werkingsopbrengsten (18,5 %) en van de werkingsuitkeringen in het bijzonder (+ 15,2 %).

¹⁰ VTE (voltijdse equivalenten)

- ◆ De jaarlijks aangehouden investeringsinspanningen veroorzaken een belangrijke stijging van de afschrijvingskosten. Deze kostenrubriek steeg op 5 jaar tijd met 66,7% en is hiermee de snelste groeier. De toename van deze kosten moet echter gerelativeerd worden. De hogeschole deden in de voorbije 5 jaar immers in aanzienlijke mate een beroep op investeringsubsidies om een deel van deze investeringen te financieren. De toerekening van deze investeringsubsidies compenseert ten dele de geboekte afschrijvingskosten. Deze toerekening wordt echter boekhoudkundig verwerkt onder de financiële opbrengsten.

3.2.2.4 Verticale analyse: jaarrekening 2002

De structuur van de geconsolideerde werkingskosten wordt hieronder weergegeven. Voor elke component van de werkingskosten wordt het procentueel aandeel in de totale werkingskosten aangeduid. Eén kostencomponent, "Voorzieningen voor risico's en kosten", heeft een negatief aandeel in het kostentotaal en compenseerde bijgevolg gedeeltelijk het groeiende aandeel van andere rubrieken. Drie kostencomponenten, nl. de diensten en diverse goederen, de bezoldigingskosten en de afschrijvingskosten nemen samen 99,2 % van de totale werkingskosten voor hun rekening.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar
<i>Verticale analyse - % aandeel in de Werkingskosten</i>		2002
II. Werkingskosten	60/64	596.788.746
Verbruikte goederen	60	1,7 %
Diensten en diverse goederen	61	15,9 %
Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	77,5 %
Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	5,8 %
Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen	631/4	0,0 %
Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	- 1,2 %
Andere werkingskosten	640/8	0,3 %
Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0,0 %

3.2.2.5 Verticale analyse: jaarrekening 1998 - 2002

De structuuranalyse van de geconsolideerde werkingskosten toont volgende tendensen:

- een stagnerend aandeel van de bezoldigingskosten. Daar waar in vorige verslagen nog gewag gemaakt werd van een structurele daling van het aandeel van de bezoldigingskosten, kon in 2002 een trendbreuk vastgesteld worden. Het aandeel van de bezoldigingskosten bevindt zich in 2002 bijna terug op het niveau van 1998;
- het aandeel van de afschrijvingslasten klimt gestaag. Deze toename is, onder invloed van de toegenomen investeringen, van structurele aard;
- de evolutie van het aandeel van de kosten voor voorzieningen is het meest markant. Het aandeel is, als gevolg van de afbouw van het TBS 55+ ov-stelsel, geëvolueerd naar een negatieve bijdrage. In de toekomst zal dit effect, gezien het uitdovende karakter van het TBS-stelsel, geleidelijk wegebben zodat hier moeilijk kan gesproken worden van een structurele tendens.

Werkingskosten	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
Verticale analyse - % aandeel in de Werkingskosten		1998	1999	2000	2001	2002	2002
II. Werkingskosten	60/64	496.814.193	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746	604.945.483
Verbruikte goederen	60	1,6 %	1,5 %	1,4 %	2,0 %	1,7 %	1,8 %
Diensten en diverse goederen	61	15,3 %	15,5 %	15,5 %	15,3 %	15,9 %	15,5 %
Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	77,7 %	77,0 %	76,4 %	75,9 %	77,5 %	77,7 %
Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	4,2 %	4,6 %	5,0 %	5,2 %	5,8 %	5,9 %
Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen	631/4	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Voorzieningen voor risico's en kosten	635/7	0,8 %	1,0 %	1,4 %	1,2 %	- 1,2 %	- 1,1 %
Andere werkingskosten	640/8	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %	0,2 %
Als herstructureringskosten geactiveerde werkingskosten	649	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

3.2.2.6 Verticale analyse: begroting 2002 – jaarrekening 2002

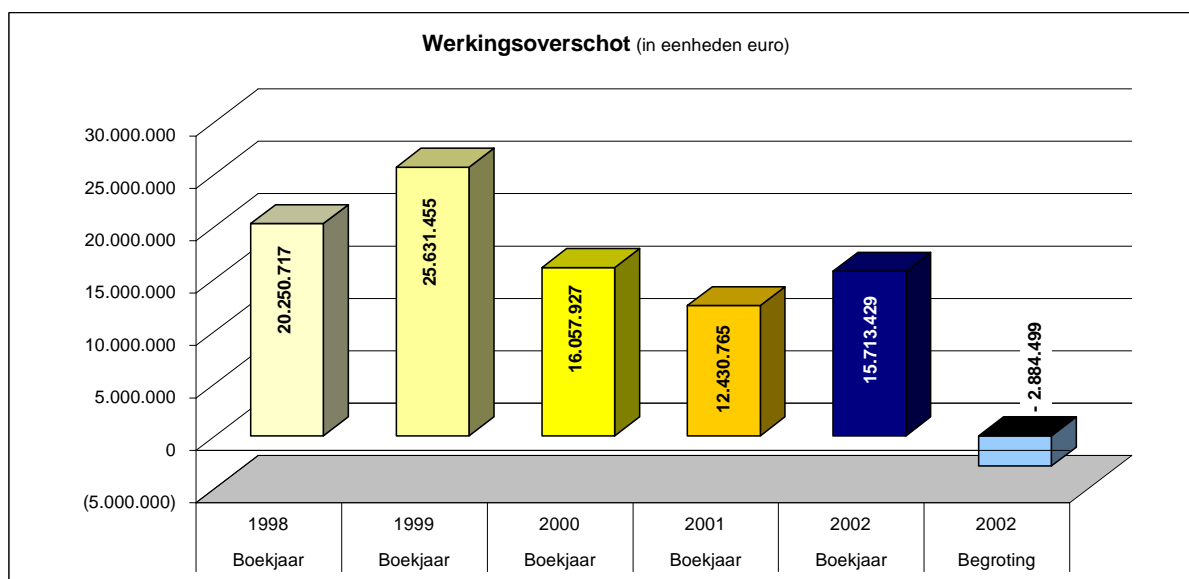
De begrote structuur van de werkingskosten van het jaar 2002 sluit behoorlijk aan bij de werkelijke kostenstructuur. De overschatting van de begrote bezoldigingskosten en de onderschatting van de kosten voor “Diensten en diverse goederen” - vastgesteld bij de horizontale analyse - komen ook tot uiting in de verticale kostenanalyse.

3.2.3 Geconsolideerd werkingsoverschot / (werkingstekort) | 70/64 |

Het werkingsoverschot is het resultaat dat de hogescholen behalen uit hun courante activiteiten. In het boekjaar 2002 is het behaalde werkingsoverschot beduidend lager dan het behaalde resultaat in 1998 maar significant hoger dan in het vorige boekjaar. Tijdens de periode 1998-2002 groeiden de werkingskosten (+ 20,1 %) sneller dan de werkingsopbrengsten (+ 18,5 %). Toch realiseerde de globale hogeschoolsector elk jaar een positief werkingsresultaat. De kentering voor het boekjaar 2002 t.o.v. het boekjaar 2001 is toe te schrijven aan de gunstige ontwikkeling van de werkingsopbrengsten (+ 3,1 %) in vergelijking met het groeiritme van de werkingskosten (+ 2,6 %).

Het werkingsoverschot 2002 is veel gunstiger dan het in de begroting 2002 voorziene werkingstekort. Ook dit is een jaarlijks weerkerende vaststelling. Bij het ramen van de opbrengsten nemen de hogescholen terecht enige voorzichtigheid in acht. Dit komt vooral tot uiting in het ramen van de “Andere werkingsopbrengsten”, waar de onzekerheid m.b.t. de te realiseren opbrengsten het grootst is. Langs de kostenzijde is de overschatting van de bezoldigingskosten een even klassiek voorkomend fenomeen dat evenzeer past in een voorzichtige begrotingsopstelling. De geringe afwijking tussen de begrote werkingskosten 2002 en de effectief gerealiseerde werkingskosten (- 1,3 %) wijst op een degelijke budgetopvolging binnen de hogescholen.

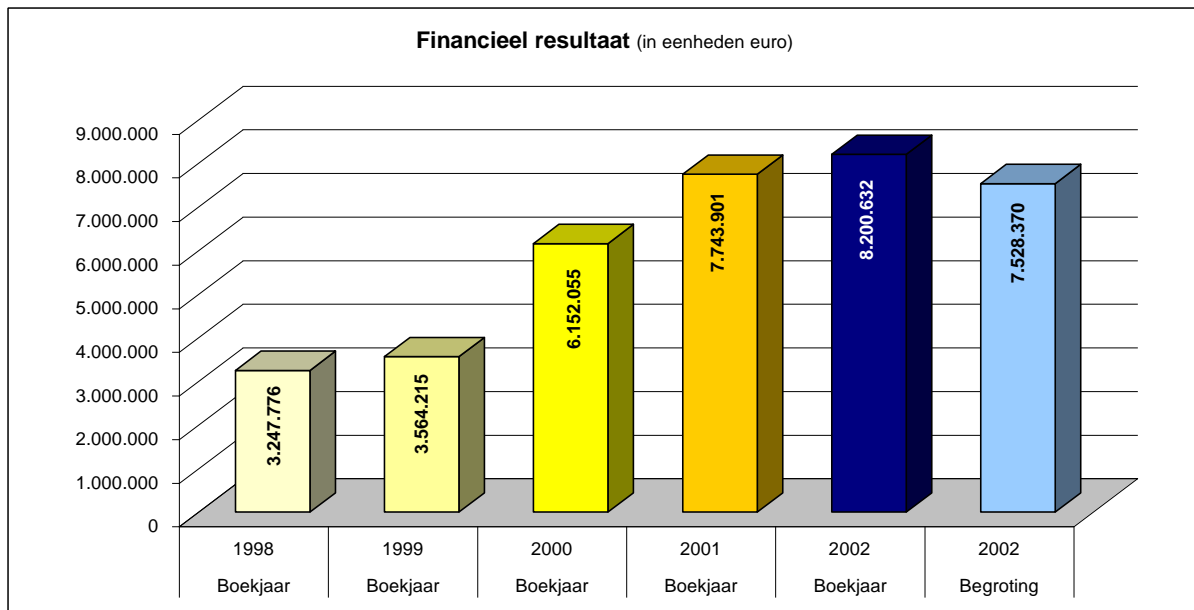
Werkingsoverschot / (Werkingsstekort)	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
(absolute bedragen in eenheden euro)		1998	1999	2000	2001	2002	2002
Werkingsopbrengsten	70/74	517.064.910	547.399.282	564.650.837	594.067.215	612.502.175	602.060.984
Werkingskosten	60/64	496.814.193	521.767.826	548.592.910	581.636.450	596.788.746	604.945.483
Werkingsoverschot / (Werkingsstekort)	70/64	20.250.717	25.631.455	16.057.927	12.430.765	15.713.429	(2.884.499)
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 5.380.738	- 9.573.528	- 3.627.162	+ 3.282.664	
Jaarlijks groeipercentage			+ 26,6 %	- 37,4 %	- 22,6 %	+ 26,4 %	
Index: 1998 = 100			126,6	79,3	61,4	77,6	

3.2.4 Geconsolideerd financieel resultaat | 75 - 65 |

Het financieel resultaat is het verschil tussen de financiële opbrengsten en de financiële kosten. In tegenstelling tot de dalende tendens van het werkingsoverschot, vertoont het financieel resultaat in de periode 1998-2002 een ononderbroken stijgende tendens. In de beschouwde periode stegen de financiële opbrengsten door de toename van de opbrengsten uit vlottende activa en de in resultaatneming van investeringssubsidies. De financiële kosten groeiden voornamelijk door de gestegen kosten van waardeverminderingen op vlottende activa andere dan voorraden en werkingsvorderingen. Daarnaast werden de financiële kosten beïnvloed door de toegenomen schuldenlast van de hogescholen en de daaraan gekoppelde kosten van schulden. De toename van de opbrengsten oversteeg echter in ruime mate de toename van de kosten.

Financieel resultaat	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>		1998	1999	2000	2001	2002	2002
Financiële opbrengsten	75	5.754.545	6.144.043	9.423.250	11.073.390	12.063.296	11.635.178
Financiële kosten (-)	65	2.506.769	2.579.828	3.271.195	3.329.489	3.862.664	4.106.808
Financieel resultaat	75 - 65	3.247.776	3.564.215	6.152.055	7.743.901	8.200.632	7.528.370
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 316.439	+ 2.587.840	+ 1.591.846	+ 456.731	
Jaarlijks groeipercentage			+ 9,7 %	+ 72,6 %	+ 25,9 %	+ 5,9 %	
Index: 1998 = 100			109,7	189,4	238,4	252,5	

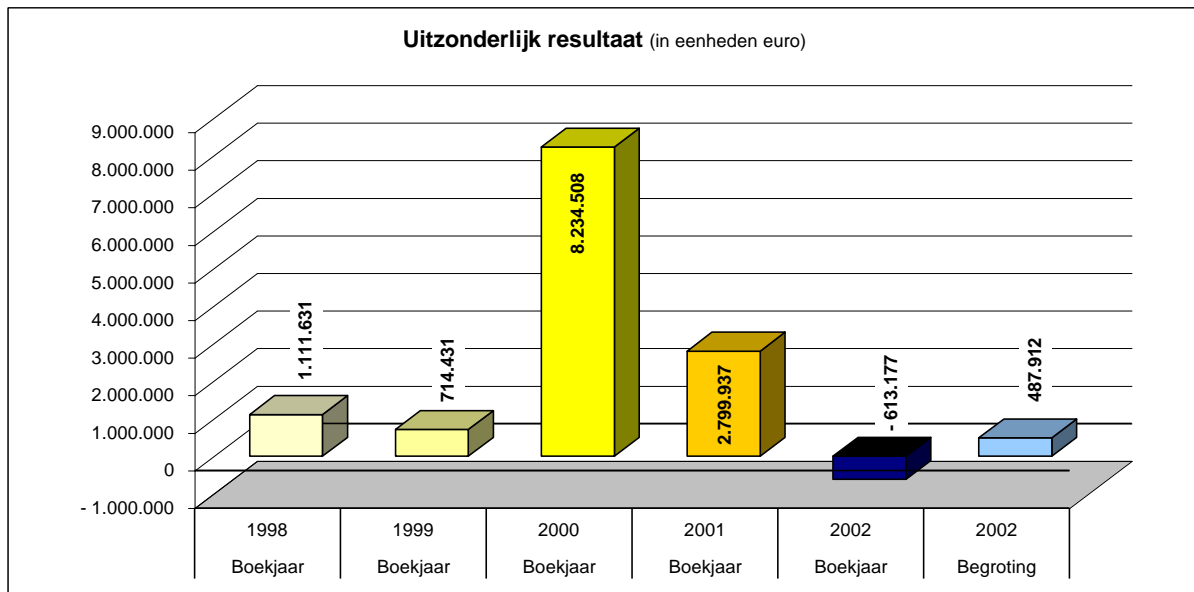

Evenals bij het werkingsoverschot is er bij de begrotingsopmaak ook sprake van een onderschatting van het financieel resultaat. De financiële opbrengsten zijn merkkelijk gunstiger dan begroot. Zoals uit de bespreking van de balansrubrieken zal blijken, bedragen de geldbeleggingen en de liquide middelen bij het afsluiten van het boekjaar 2002 merkkelijk meer dan voorzien in de begroting 2002. Dit vertaalt zich dan ook in hogere opbrengsten uit vlottende activa. De “Andere financiële opbrengsten” zijn dan weer lager dan begroot. Door vertragingen opgelopen in de uitvoering van de voor 2002 geplande investeringen bleven niet alleen de afschrijvingen onder het begrote niveau. Ook de in het resultaat opgenomen kapitaalsubsidies volgden dit patroon. Anderzijds leidden de vertragingen in de uitvoering van de investeringen tot tragere opname van vreemd vermogen en bijgevolg tot lagere dan voorziene kosten van schulden.

3.2.5 Geconsolideerd uitzonderlijk resultaat | 76 - 66 |

De geconsolideerde uitzonderlijke opbrengsten en de geconsolideerde uitzonderlijke kosten vormen samen het geconsolideerd uitzonderlijk resultaat. Dit laatste vertoont een grillig verloop. In het boekjaar 2002 wordt er voor de eerste maal een beperkt tekort op de uitzonderlijke verrichtingen geboekt. Wegens het uitzonderlijke karakter ervan kan hieruit geen tendens afgeleid worden naar de toekomst. Eenmalige factoren bepalen hier het beeld. Zo leidde de beslissing van de Vlaamse regering om de werkingsuitkering van het vierde kwartaal van 1995 aan de hogescholen uit te betalen, tot een enorme stijging van de uitzonderlijke opbrengsten in het boekjaar 2000. Een aantal andere hogescholen verwerkte dit echter pas in 2001 in de jaarrekening, vandaar het nog steeds hoge bedrag aan uitzonderlijke opbrengsten.

Als er al een conclusie naar de toekomst kan gemaakt worden, is het dat uit de meerjarenbegroting 2004-2008 van de hogescholen blijkt dat zij in toenemende mate een beroep willen doen op investeringssubsidies ter financiering van hun aflossingsverplichtingen op lopende investeringsleningen. Deze opbrengsten moeten onmiddellijk en integraal opgenomen worden in het resultaat van het betrokken boekjaar via een opname in de uitzonderlijke opbrengsten en zullen bijgevolg in de toekomst het uitzonderlijk resultaat gunstig beïnvloeden.

Uitzonderlijk resultaat	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>		1998	1999	2000	2001	2002	2002
Uitzonderlijke opbrengsten	76	1.479.754	1.204.618	9.369.369	5.298.454	1.949.966	619.296
Uitzonderlijke kosten (-)	66	368.123	490.187	1.134.862	2.498.517	2.563.143	131.384
Uitzonderlijk resultaat	76 - 66	1.111.631	714.431	8.234.508	2.799.937	(613.177)	487.912
Jaarlijkse absolute mutatie			- 397.200	+ 7.520.076	- 5.434.570	- 3.413.114	
Jaarlijks groeipercentage			- 35,7 %	+ 1052,6 %	- 66,0 %	- 121,9 %	
Index: 1998 = 100			64,3	740,8	251,9	-55,2	

Het uitzonderlijk resultaat werd in de begroting 2002 overschat. Het is uiteraard duidelijk dat het begroten van uitzonderlijke ontvangsten en opbrengsten geen evidente zaak is.

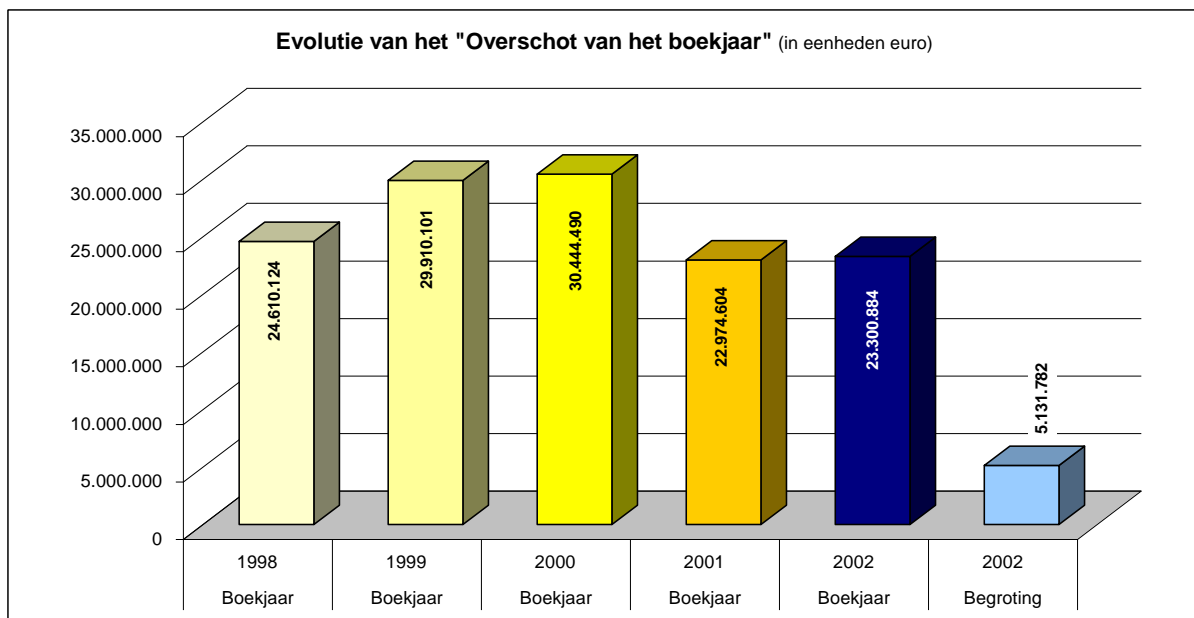
3.2.6 Evolutie en opbouw van het geconsolideerd resultaat van het boekjaar

3.2.6.1 Evolutie van het geconsolideerd “Overschot van het boekjaar” | 70/66 |

Het boekjaar 2002 wordt afgesloten met een geconsolideerd “Overschot van het boekjaar” van 23.300.884 EUR. T.o.v. het vorige boekjaar is dit een stijging met 1,4 %; t.o.v. het boekjaar 1998 is dit een vermindering met 5,3 %.

Overschot van het boekjaar	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR98
		1998	1999	2000	2001	2002	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
IX. Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	24.610.124	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884	- 1.309.240
Jaarlijks groeipercentage			+ 21,5 %	+ 1,8 %	- 24,5 %	+ 1,4 %	
Index: 1998 = 100			121,5	123,7	93,4	94,7	
Totale opbrengsten		524.299.209	554.747.943	583.443.457	610.439.059	626.515.437	+ 102.216.228
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,8 %	+ 5,2 %	+ 4,6 %	+ 2,6 %	
Index: 1998 = 100			105,8	111,3	116,4	119,5	
Totale kosten		499.689.085	524.837.841	552.998.967	587.464.456	603.214.553	+ 103.525.468
Jaarlijks groeipercentage			+ 5,0 %	+ 5,4 %	+ 6,2 %	+ 2,7 %	
Index: 1998 = 100			105,0	110,7	117,6	120,7	

De evolutie van het "Overschot van het boekjaar" wordt bepaald door de evolutie van de totale opbrengsten en de totale kosten. In de periode 1998-2002 was het groeitempo van de totale opbrengsten (+ 19,5 %) iets kleiner dan het groeitempo van de totale kosten (+ 20,7 %). In de beschouwde periode was het groeiritme van de opbrengsten enkel in 1999 hoger dan dat van de kosten. Ook in absolute bedragen was de groei van de totale opbrengsten kleiner dan de groei van de totale kosten, dit resulteerde in een daling van het "Overschot van het boekjaar" (- 1.309.240 EUR).

Een jaarlijks terugkerend verschijnsel is de onderschatting van het "Overschot van het boekjaar" in de begroting. In het boekjaar 2002 lag het geconsolideerde begrote resultaat 18.169.102 EUR hoger dan het gebudgetteerde resultaat van het boekjaar.

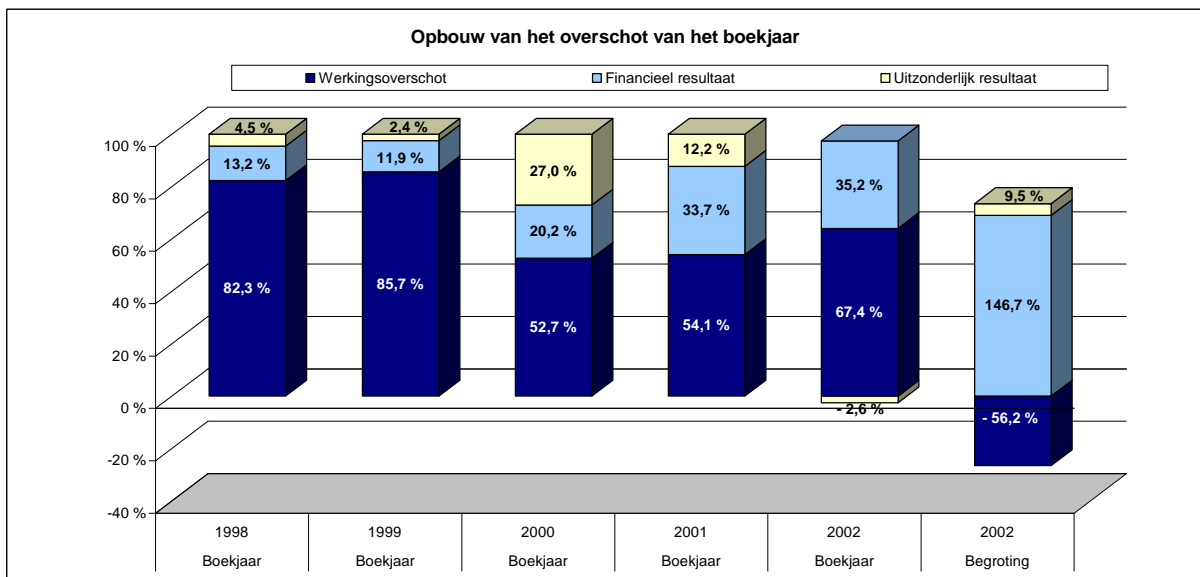
Overschot van het boekjaar	Codes	Boekjaar	Begroting	JR02-BG02	JR02-BG02
		2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
IX. Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	23.300.884	5.131.782	+ 18.169.102	+ 354,1 %

3.2.6.2 Opbouw van het geconsolideerd “Overschot van het boekjaar” |70/66|

Het “Overschot van het boekjaar” is opgebouwd uit 3 deelresultaten, nl. het werkingsoverschot / werkingstekort [70/64], het financieel resultaat [75-65] en het uitzonderlijk resultaat [76-66]. Het negatieve uitzonderlijke resultaat voor het boekjaar 2002 vertekent de vergelijking over de periode 1998-2002.

Het werkingsoverschot vormt nog steeds de kern van het overschot van het boekjaar. Ondanks het herstel dat optrad in het boekjaar 2002, is het aandeel van het werkingsoverschot niet meer zo dominant als in de eerste jaren van de beschouwde periode.

Het aandeel van het financiële resultaat kent een gestage groei. De hogescholen realiseren in elk van betrokken boekjaren een positieve netto cashflow, zij het dat deze in 2002 eerder beperkt was. Deze positieve netto cashflows doen de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen met een gelijkwaardig bedrag toenemen. Het is dan ook logisch dat de opbrengsten uit deze middelen aangroeien. Verder is er de stijgende toerekening van de toenemende investeringssubsidies.

Overschot/(tekort) van het boekjaar	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
(in eenheden euro)		1998	1999	2000	2001	2002	2002
Werkingsoverschot	70/64	20.250.717	25.631.455	16.057.927	12.430.765	15.713.429	(2.884.499)
Financieel resultaat	75 - 65	3.247.776	3.564.215	6.152.055	7.743.901	8.200.632	7.528.370
Uitzonderlijk resultaat	76 - 66	1.111.631	714.431	8.234.508	2.799.937	(613.177)	487.912
Overschot/(tekort) van het boekjaar	70/66	24.610.124	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884	5.131.782

3.3 Resultatenrekening: enkele kengetallen per hogeschool

3.3.1 Werkingsopbrengsten

De tabel op de volgende pagina geeft een overzicht van de totale "Werkingsopbrengsten" en de belangrijkste componenten van de "Werkingsopbrengsten" per hogeschool.

- ◆ **Aandeel van de totale werkingsopbrengsten per hogeschool in de geconsolideerde werkingsopbrengsten**

De Hogeschool Gent bleef in het boekjaar 2002 de hogeschool met het hoogste aantal financierbare studenten. Deze hogeschool behoudt ook het grootste aandeel (13,1 %) in de geconsolideerde werkingsopbrengsten.

- ◆ **Aandeel van de werkingsuitkeringen per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

De geconsolideerde werkingsuitkeringen van de 23 hogescholen leveren voor het boekjaar 2002 83,7 % (t.o.v. 83,9 % in 2001 en 85,3 % in 2000) van de geconsolideerde werkingsopbrengsten. In de hogeschool die het meest afhankelijk is van de werkingsuitkeringen van de overheid bedraagt het aandeel 88,2 % (vorig jaar 88,6 %). Het kleinste aandeel bedraagt 68,3 % (vorig jaar 68,4 %). De range van uiterste waarden vernauwde enigszins tijdens het boekjaar 2002.

- ◆ **Aandeel van de opbrengst uit inschrijvings- en examengelden per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

De geconsolideerde opbrengst uit inschrijvings- en examengelden kende in het boekjaar 2002 een licht stijgend aandeel in de totale werkingsopbrengsten (boekjaar 2002: 6,6 %; boekjaar 2001: 6,5 %). De uiterste waarden van dit aandeel sloten iets beter bij elkaar aan (range van de uiterste waarden : 8% t.o. 8,1 % in 2001).

- ◆ **Aandeel van de opbrengst uit omzet boeken en cursussen per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

De geconsolideerde omzet boeken en cursussen leverde een bijdrage van 1,2 % in de geconsolideerde werkingsopbrengsten, wat een lichte daling betekende t.o.v. vorig boekjaar (1,3 %). Per hogeschool bekeken varieerde het aandeel tussen 0 % (in 2 hogescholen) en 5,4 %.

- ◆ **Aandeel van de andere werkingsopbrengsten per hogeschool in de totale werkingsopbrengsten van de hogeschool**

Het geconsolideerd aandeel van de andere werkingsopbrengsten in de geconsolideerde werkingsopbrengsten steeg in het boekjaar 2002 van 8,4 % naar 8,6 %. Ook de uiterste waarden lagen dichter bij elkaar :

- hoogste aandeel in 2002: 21,9 %, in 2001: 21,3 %
- laagste aandeel in 2002: 5 %, in 2001: 3,1 %.

In zes hogescholen lag het aandeel van de andere werkingsopbrengsten in de totale werkingsopbrengsten 25 % of meer (d.i. een aandeel van minstens 10,75 %) boven het geconsolideerde aandeel ervan.

Werkingsopbrengsten per hogeschool - Boekjaar 2002

absolute bedragen in eenheden euro	Werkings- opbrengsten		Werkingsuitkeringen			Inschrijvings- en examengelden			Omzet boeken en cursussen			Andere werkingsopbrengsten		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO	Absoluut	% WO	% GCO
HA	44.840.042	7,3 %	39.545.761	88,2 %	7,7 %	2.647.164	5,9 %	6,6 %	141.085	0,3 %	2,0 %	2.506.032	5,6 %	4,8 %
PLANTIJN	12.743.183	2,1 %	10.823.512	84,9 %	2,1 %	880.052	6,9 %	2,2 %	120.939	0,9 %	1,7 %	918.680	7,2 %	1,8 %
KdG	44.363.985	7,2 %	37.373.590	84,2 %	7,3 %	2.996.046	6,8 %	7,5 %	892.799	2,0 %	12,5 %	3.101.550	7,0 %	5,9 %
KHK	36.353.807	5,9 %	29.273.104	80,5 %	5,7 %	2.150.002	5,9 %	5,4 %	1.031.630	2,8 %	14,4 %	3.899.071	10,7 %	7,4 %
KHM	21.686.848	3,5 %	17.593.224	81,1 %	3,4 %	1.901.688	8,8 %	4,7 %	209.905	1,0 %	2,9 %	1.982.031	9,1 %	3,8 %
ERASMUS	30.252.728	4,9 %	25.816.574	85,3 %	5,0 %	1.617.865	5,3 %	4,0 %	231.106	0,8 %	3,2 %	2.587.183	8,6 %	4,9 %
LUK	6.951.738	1,1 %	6.069.055	87,3 %	1,2 %	396.886	5,7 %	1,0 %	5.707	0,1 %	0,1 %	480.090	6,9 %	0,9 %
W&K	40.605.963	6,6 %	34.030.669	83,8 %	6,6 %	2.834.302	7,0 %	7,1 %	297.293	0,7 %	4,1 %	3.443.699	8,5 %	6,6 %
KHB	7.207.250	1,2 %	5.857.675	81,3 %	1,1 %	361.853	5,0 %	0,9 %	18.642	0,3 %	0,3 %	969.080	13,4 %	1,8 %
KHL	28.685.695	4,7 %	24.794.229	86,4 %	4,8 %	2.129.883	7,4 %	5,3 %	328.065	1,1 %	4,6 %	1.433.518	5,0 %	2,7 %
IRIS	4.390.560	0,7 %	3.334.988	76,0 %	0,7 %	285.861	6,5 %	0,7 %	63.013	1,4 %	0,9 %	706.698	16,1 %	1,3 %
HG	80.451.906	13,1 %	69.629.897	86,5 %	13,6 %	4.156.394	5,2 %	10,4 %	204.677	0,3 %	2,9 %	6.460.938	8,0 %	12,3 %
KHSL	30.998.760	5,1 %	25.594.836	82,6 %	5,0 %	1.781.710	5,7 %	4,4 %	0	0,0 %	0,0 %	3.622.214	11,7 %	6,9 %
HL	16.022.622	2,6 %	13.595.649	84,9 %	2,7 %	1.091.889	6,8 %	2,7 %	201.380	1,3 %	2,8 %	1.133.704	7,1 %	2,2 %
KHLi	29.482.651	4,8 %	25.466.251	86,4 %	5,0 %	1.937.496	6,6 %	4,8 %	515.515	1,7 %	7,2 %	1.558.295	5,3 %	3,0 %
PHL	24.950.993	4,1 %	19.893.737	79,7 %	3,9 %	1.554.562	6,2 %	3,9 %	106.716	0,4 %	1,5 %	3.395.978	13,6 %	6,5 %
HWVL	21.384.316	3,5 %	16.563.726	77,5 %	3,2 %	1.337.218	6,3 %	3,3 %	344.152	1,6 %	4,8 %	3.139.220	14,7 %	6,0 %
KHBO	19.858.176	3,2 %	16.672.276	84,0 %	3,3 %	1.347.331	6,8 %	3,4 %	280.840	1,4 %	3,9 %	1.557.729	7,8 %	3,0 %
KATHO	29.436.164	4,8 %	24.274.468	82,5 %	4,7 %	1.842.250	6,3 %	4,6 %	1.601.628	5,4 %	22,3 %	1.717.818	5,8 %	3,3 %
EHSAL	15.711.289	2,6 %	10.724.464	68,3 %	2,1 %	1.418.692	9,0 %	3,5 %	63.744	0,4 %	0,9 %	3.434.892	21,9 %	6,6 %
GroepT	11.791.357	1,9 %	9.667.379	82,0 %	1,9 %	1.536.198	13,0 %	3,8 %	0	0,0 %	0,0 %	587.780	5,0 %	1,1 %
ARTEVELDE	40.397.889	6,6 %	34.070.477	84,3 %	6,6 %	2.913.625	7,2 %	7,3 %	373.783	0,9 %	5,2 %	3.040.004	7,5 %	5,8 %
LESSIUS	13.934.253	2,3 %	12.045.299	86,4 %	2,3 %	1.037.522	7,4 %	2,6 %	134.631	1,0 %	1,9 %	716.801	5,1 %	1,4 %
Geconsolideerd	612.502.175	100,0 %	512.710.840	83,7 %	100,0 %	40.156.489	6,6 %	100,0 %	7.167.250	1,2 %	100,0 %	52.393.005	8,6 %	100,0 %
Rekenkundig gemiddelde	26.630.529		22.291.776	82,8 %		1.745.934	6,9 %		311.620	1,1 %		2.277.957	9,2 %	
Laagste waarde	4.390.560	0,7 %	3.334.988	68,3 %	0,7 %	285.861	5,0 %	0,7 %	0	0,0 %	0,0 %	480.090	5,0 %	0,9 %
Hoogste waarde	80.451.906	13,1 %	69.629.897	88,2 %	13,6 %	4.156.394	13,0 %	10,4 %	1.601.628	5,4 %	22,3 %	6.460.938	21,9 %	12,3 %

% WO = procentueel aandeel van de opbrengst in de totale Werkingsopbrengsten van de hogeschool, % GCO = procentueel aandeel van de rubriek in de geconsolideerde bedragen van de 23 hogescholen

3.3.2 Werkingskosten

Op de volgende pagina worden de totale werkingskosten en de belangrijkste componenten van de werkingskosten per hogeschool weergegeven.

♦ **Aandeel van de totale werkingskosten per hogeschool in de geconsolideerde werkingskosten**

De hogeschool met het hoogste aantal financierbare studenten besteedde voor het vervullen van haar opdracht ook het hoogste bedrag aan werkingskosten. Een vergelijkbare tendens in omgekeerde zin is vast te stellen bij de hogeschool met het laagste aantal financierbare studenten.

♦ **Aandeel van de kosten voor diensten en diverse goederen per hogeschool in de totale werkingskosten van de hogeschool**

De geconsolideerde kosten voor diensten en diverse goederen van de 23 hogescholen vormden 15,9 % (15,3 % in 2001) van de geconsolideerde werkingskosten. Dit betekende dus een kleine toename. Ook per hogeschool waren de verschuivingen doorgaans eerder beperkt. Dat kan ook vastgesteld worden bij de evolutie van de uiterste waarden:

- hoogste aandeel in 2002: 25,6 %, in 2001: 23,4 %
- laagste aandeel in 2002: 10,9 %, in 2001: 11,2 %.

♦ **Aandeel van de bezoldigingskosten per hogeschool in de totale werkingskosten van de hogeschool**

Tijdens het boekjaar 2002 bedroeg het geconsolideerd aandeel van de bezoldigingskosten in de geconsolideerde werkingskosten 77,5 %. In het boekjaar 2001 werd gemiddeld slechts 75,9 % besteed aan bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen. Het grootste aandeel steeg in het jaar 2002 van 81,9 % naar 87,3 %. Het kleinste aandeel kende maar een beperkte toename van 67,0 % in 2001 naar 67,4 % in 2002.

♦ **Aandeel van de afschrijvingskosten per hogeschool in de totale werkingskosten van de hogeschool**

Het geconsolideerd aandeel van de afschrijvingskosten in de totale werkingskosten steeg van 5,2 % naar 5,8 %. De divergentie inzake eigendom en waardering van de gebouweninfrastructuur beïnvloedt uiteraard het aandeel van de afschrijvingskosten in de totale werkingskosten. De range van de uiterste waarden voor dit kostenaandeel verruimde in beperkte mate (5 % t.o.v. 4,8 % vorig boekjaar).

Werkingskosten per hogeschool - Boekjaar 2002

absolute bedragen in eenheden euro	Werkingskosten		Diensten en diverse goederen			Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen			Afschrijvingen en waardeverminderingen op OPK, IVMA, MVA		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% WK	% GCO	Absoluut	% WK	% GCO	Absoluut	% WK	% GCO
HA	45.670.079	7,7 %	7.182.598	15,7 %	7,6 %	35.620.703	78,0 %	7,7 %	2.309.280	5,1 %	6,7 %
PLANTIJN	11.802.999	2,0 %	1.711.853	14,5 %	1,8 %	9.632.533	81,6 %	2,1 %	457.614	3,9 %	1,3 %
KdG	45.215.576	7,6 %	5.823.228	12,9 %	6,1 %	35.379.537	78,2 %	7,7 %	2.760.630	6,1 %	8,0 %
KHK	34.470.815	5,8 %	4.672.904	13,6 %	4,9 %	25.987.086	75,4 %	5,6 %	2.613.272	7,6 %	7,6 %
KHM	21.506.359	3,6 %	2.353.781	10,9 %	2,5 %	16.494.057	76,7 %	3,6 %	1.630.915	7,6 %	4,7 %
ERASMUS	27.146.995	4,5 %	4.549.739	16,8 %	4,8 %	23.705.170	87,3 %	5,1 %	1.233.194	4,5 %	3,6 %
LUK	6.547.872	1,1 %	1.276.240	19,5 %	1,3 %	4.868.350	74,4 %	1,1 %	584.422	8,9 %	1,7 %
W&K	40.480.040	6,8 %	7.191.093	17,8 %	7,6 %	31.587.541	78,0 %	6,8 %	1.787.064	4,4 %	5,2 %
KHB	7.120.732	1,2 %	1.354.007	19,0 %	1,4 %	5.552.438	78,0 %	1,2 %	312.159	4,4 %	0,9 %
KHL	27.685.038	4,6 %	4.632.559	16,7 %	4,9 %	21.883.255	79,0 %	4,7 %	1.112.252	4,0 %	3,2 %
IRIS	4.373.959	0,7 %	866.562	19,8 %	0,9 %	3.066.728	70,1 %	0,7 %	291.639	6,7 %	0,8 %
HG	76.544.677	12,8 %	10.134.800	13,2 %	10,7 %	61.732.500	80,6 %	13,4 %	4.320.476	5,6 %	12,5 %
KHSL	29.851.550	5,0 %	5.430.609	18,2 %	5,7 %	23.173.213	77,6 %	5,0 %	1.441.710	4,8 %	4,2 %
HL	15.474.285	2,6 %	2.361.812	15,3 %	2,5 %	11.793.691	76,2 %	2,6 %	1.300.879	8,4 %	3,8 %
KHLi	29.381.524	4,9 %	3.764.707	12,8 %	4,0 %	23.313.201	79,3 %	5,0 %	1.976.925	6,7 %	5,7 %
PHL	25.206.296	4,2 %	4.008.993	15,9 %	4,2 %	17.922.649	71,1 %	3,9 %	1.521.332	6,0 %	4,4 %
HWVL	21.151.531	3,5 %	3.395.180	16,1 %	3,6 %	15.315.027	72,4 %	3,3 %	1.814.688	8,6 %	5,3 %
KHBO	19.592.797	3,3 %	3.099.506	15,8 %	3,3 %	15.843.293	80,9 %	3,4 %	819.371	4,2 %	2,4 %
KATHO	27.876.074	4,7 %	5.282.363	18,9 %	5,6 %	21.299.001	76,4 %	4,6 %	1.260.194	4,5 %	3,6 %
EHSAL	14.879.918	2,5 %	2.945.748	19,8 %	3,1 %	10.185.963	68,5 %	2,2 %	1.120.880	7,5 %	3,2 %
GroepT	11.622.272	1,9 %	2.970.527	25,6 %	3,1 %	7.830.619	67,4 %	1,7 %	918.019	7,9 %	2,7 %
ARTEVELDE	39.676.943	6,3 %	7.369.259	18,6 %	7,8 %	30.059.083	75,8 %	6,5 %	2.074.719	5,2 %	6,0 %
LESSIUS	13.510.415	2,3 %	2.343.420	17,3 %	2,5 %	10.092.160	74,7 %	2,2 %	885.265	6,6 %	2,6 %
Geconsolideerd	596.788.746	100,0 %	94.721.488	15,9 %	100,0 %	462.337.798	77,5 %	100,0 %	34.546.899	5,8 %	100,0 %
Rekenkundig gemiddelde	25.947.337		4.118.326	16,7 %		20.101.643	76,4 %		1.502.039	6,1 %	
Laagste waarde	4.373.959	0,7 %	866.562	10,9 %	0,9 %	3.066.728	67,4 %	0,7 %	291.639	3,9 %	0,8 %
Hoogste waarde	76.544.677	12,8 %	10.134.800	25,6 %	10,7 %	61.732.500	87,3 %	13,4 %	4.320.476	8,9 %	12,5 %

% WK = procentueel aandeel van de kost in de totale Werkingskosten van de hogeschool, % GCO = procentueel aandeel van de rubriek in de geconsolideerde bedragen van de 23 hogescholen

3.3.3 Resultaten per hogeschool

Het overzicht van de resultaten per hogeschool wordt op de volgende pagina weergegeven.

- ◆ **Resultaat van het boekjaar**

De 23 hogescholen realiseerden in het jaar 2002 samen een geconsolideerd resultaat van het boekjaar van 23.300.884 EUR. Dit is de resultante van 22 positieve resultaten en 1 negatief resultaat. Deze laatste hogeschool (KdG) sloot ook 2001 met een tekort af. In het boekjaar 2001 werden nog 3 hogescholen geconfronteerd met een tekort voor het boekjaar. De hogeschool (HG) die het vorige boekjaar afsloot met het hoogste overschot, deed dit in 2002 opnieuw en verwezenlijkte zelfs een hoger overschot dan het vorige boekjaar. Ook de laagste waarde vertoonde een gunstige evolutie en leverde een beperkter verlies op dan in 2001. De hogeschool die in 2001 het slechtste resultaat verwezenlijkte wist dit zelfs om te buigen in een beperkt overschot.

- ◆ **Werkingsoverschot**

Ook op het niveau van het werkingsoverschot verbeterden de resultaten in 2002. Het geconsolideerde werkingsoverschot lag 26,41 % boven het niveau van 2001. Drie hogescholen (t.o.v. 5 in 2001) kampten met een werkingstekort. Het werkingstekort bij twee van deze hogescholen was echter aanzienlijk groter dan het maximale tekort dat in 2001 werd opgetekend. Net als in 2001 realiseerde Hogeschool Gent het hoogste werkingsoverschot. Haar werkingsoverschot steeg met liefst 72 % en was goed voor 24,9 % van het geconsolideerde werkingsoverschot. De tweede in rangorde van performantie was de Erasmushogeschool Brussel met een aandeel van 19,8% in het geconsolideerde werkingsoverschot. Dit is des te merkwaardiger daar deze hogeschool 2001 nog met een werkingstekort afsloot.

- ◆ **Financieel resultaat**

De globale hogeschoolsector realiseerde een positief financieel resultaat. Het geconsolideerde financieel resultaat groeide in 2002 nog met 5,9 % aan t.o.v. 2001. Toch resulteerden de financiële verrichtingen in 4 hogescholen (2 hogescholen in 2001) in een tekort. De extreme waarden lagen verder uit elkaar dan in het boekjaar 2001. Het financieel resultaat van de Hogeschool Gent, net als in 2001 de koploper, groeide in 2002 aan met 17 %. Het hoogste opgetekende financieel tekort is anderzijds meer dan vervijfvoudigd.

- ◆ **Uitzonderlijk resultaat**

Het geconsolideerde uitzonderlijk resultaat levert een tekort op. Tien hogescholen realiseerden een tekort en 9 hogescholen een overschot op hun uitzonderlijke verrichtingen. Vier hogescholen hadden een neutraal saldo. De meest opvallende score was het tekort dat de Erasmushogeschool realiseerde op haar uitzonderlijke verrichtingen.

Resultaat per hogeschool - Boekjaar 2002

absolute bedragen in eenheden euro	Resultaat van het boekjaar 70/66		Werkingsoverschot/ (Werkingstekort) 70/64			Financieel resultaat 75-65			Uitzonderlijk resultaat 76-66		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% RBJ	% GCO	Absoluut	% RBJ	% GCO	Absoluut	% RBJ	% GCO
HA	113.594	0,5 %	(830.037)	-730,7 %	-5,3 %	823.652	725,1 %	10,0 %	119.979	105,6 %	-19,6 %
PLANTIJN	1.047.128	4,5 %	940.184	89,8 %	6,0 %	107.960	10,3 %	1,3 %	(1.016)	-0,1 %	0,2 %
KdG	(424.952)	-1,8 %	(851.591)	-200,4 %	-5,4 %	427.382	100,6 %	5,2 %	(743)	-0,2 %	0,1 %
KHK	2.359.527	10,1 %	1.882.992	79,8 %	12,0 %	357.886	15,2 %	4,4 %	118.649	5,0 %	-19,3 %
KHM	70.006	0,3 %	180.489	257,8 %	1,1 %	(101.209)	-144,6 %	-1,2 %	(9.274)	-13,2 %	1,5 %
ERASMUS	2.157.530	9,3 %	3.105.733	143,9 %	19,8 %	725.068	33,6 %	8,8 %	(1.673.271)	-77,6 %	272,9 %
LUK	582.331	2,5 %	403.866	69,4 %	2,6 %	106.235	18,2 %	1,3 %	72.230	12,4 %	-11,8 %
W&K	648.131	2,8 %	125.923	19,4 %	0,8 %	627.893	96,9 %	7,7 %	(105.685)	-16,3 %	17,2 %
KHB	66.087	0,3 %	86.518	130,9 %	0,6 %	(19.889)	-30,1 %	-0,2 %	(542)	-0,8 %	0,1 %
KHL	1.390.757	6,0 %	1.000.657	72,0 %	6,4 %	299.352	21,5 %	3,7 %	90.748	6,5 %	-14,8 %
IRIS	2.329	0,0 %	16.601	712,8 %	0,1 %	(14.272)	-612,8 %	-0,2 %	0	0,0 %	0,0 %
HG	5.950.071	25,5 %	3.907.229	65,7 %	24,9 %	2.107.054	35,4 %	25,7 %	(64.212)	-1,1 %	10,5 %
KHSL	1.197.703	5,1 %	1.147.210	95,8 %	7,3 %	50.493	4,2 %	0,6 %	0	0,0 %	0,0 %
HL	674.415	2,9 %	548.337	81,3 %	3,5 %	126.078	18,7 %	1,5 %	0	0,0 %	0,0 %
KHLi	908.143	3,9 %	101.127	11,1 %	0,6 %	232.137	25,6 %	2,8 %	574.879	63,3 %	-93,8 %
PHL	545.918	2,3 %	(255.303)	-46,8 %	-1,6 %	862.531	158,0 %	10,5 %	(61.310)	-11,2 %	10,0 %
HWVL	766.467	3,3 %	232.785	30,4 %	1,5 %	519.309	67,8 %	6,3 %	14.373	1,9 %	-2,3 %
KHBO	275.577	1,2 %	265.379	96,3 %	1,7 %	121.348	44,0 %	1,5 %	(111.150)	-40,3 %	18,1 %
KATHO	2.212.227	9,5 %	1.560.090	70,5 %	9,9 %	527.258	23,8 %	6,4 %	124.879	5,6 %	-20,4 %
EHSAL	1.470.537	6,3 %	831.371	56,5 %	5,3 %	316.301	21,5 %	3,9 %	322.865	22,0 %	-52,7 %
GroepT	94.614	0,4 %	169.085	178,7 %	1,1 %	(74.471)	-78,7 %	-0,9 %	0	0,0 %	0,0 %
ARTEVELDE	1.046.180	4,5 %	720.946	68,9 %	4,6 %	354.560	33,9 %	4,3 %	(29.326)	-2,8 %	4,8 %
LESSIUS	146.564	0,6 %	423.838	289,2 %	2,7 %	(282.024)	-192,4 %	-3,4 %	4.750	3,2 %	-0,8 %
Geconsolideerd	23.300.884	100,0 %	15.713.429	67,4 %	100,0 %	8.200.632	35,2 %	100,0 %	(613.177)	-2,6 %	100,0 %
Rekenkundig gemiddelde	1.013.082		683.193	71,4 %		356.549	17,2 %		(26.660)	2,7 %	
Laagste waarde	(424.952)	-1,8 %	(851.591)	-730,7 %	-5,4 %	(282.024)	-612,8 %	-3,4 %	(1.673.271)	-77,6 %	-93,8 %
Hoogste waarde	5.950.071	25,5 %	3.907.229	712,8 %	24,9 %	2.107.054	725,1 %	25,7 %	574.879	105,6 %	272,9 %

% RBJ = procentueel aandeel van het deelresultaat in het Resultaat van het boekjaar van de hogeschool, % GCO = procentueel aandeel van de rubriek in de geconsolideerde bedragen van de 23 hogescholen

3.4 Geconsolideerde investeringen en financiering

3.4.1 Geconsolideerde investeringen

3.4.1.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2001 – jaarrekening 2002 – begroting 2002

De 23 hogescholen investeerden tijdens het boekjaar 2002 samen 88.213.064 EUR. Dit is een vermeerdering met 26,8 % t.o.v. het vorige boekjaar. De aangroei van de investeringen situeert zich voornamelijk bij de rubrieken “Terreinen en gebouwen”, “Installaties, Machines en uitrusting” en “Activa in aanbouw en vooruitbetalingen” (12.411.967 EUR meer dan tijdens het boekjaar 2001).

Investerings	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR01	JR02-JR01	Begroting	JR02-BG02	JR02-BG02
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2001 en t.o.v. de begroting 2002</i>	2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
Bruto investeringen	69.574.659	88.213.064	+ 18.638.405	+ 26,8 %	115.732.161	- 27.519.097	- 23,8 %
I. Oprichtingskosten	0	0	+ 0	VB = 0	0	+ 0	BG = 0
II. Immateriële vaste activa	1.135.614	1.370.679	+ 235.065	+ 20,7 %	2.191.032	- 820.353	- 37,4 %
III. Materiële vaste activa	68.382.004	86.874.649	+ 18.492.645	+ 27,0 %	113.541.129	- 26.666.480	- 23,5 %
A. Terreinen en gebouwen	25.254.712	29.204.343	+ 3.949.631	+ 15,6 %	64.939.305	- 35.734.962	- 55,0 %
B. Installaties, machines en uitrusting	13.737.841	18.383.790	+ 4.645.949	+ 33,8 %	19.247.590	- 863.800	- 4,5 %
C. Meubilair en rollend materieel	9.284.254	7.052.281	- 2.231.973	- 24,0 %	7.332.771	- 280.490	- 3,8 %
D. Leasing en soortgelijke rechten	842.355	188.768	- 653.587	- 77,6 %	215.305	- 26.537	- 12,3 %
E. Overige materiële vaste activa	7.376.946	7.747.603	+ 370.657	+ 5,0 %	13.845.033	- 6.097.429	- 44,0 %
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	11.885.896	24.297.863	+ 12.411.967	+ 104,4 %	7.961.126	+ 16.336.737	+ 205,2 %
IV. Financiële vaste activa	57.040	(32.264)	- 89.304	- 156,6 %	0	- 32.264	BG = 0
A. Deelnemingen	4.462	0	- 4.462	- 100,0 %	0	+ 0	BG = 0
B. Vorderingen	0	200	+ 200	VB = 0	0	+ 200	BG = 0
C. Overige	52.578	(32.464)	- 85.042	- 161,7 %	0	- 32.464	BG = 0

De gerealiseerde investeringen liggen evenals tijdens vorige boekjaren beduidend lager (- 23,8 %) dan de begrote investeringsbedragen. De vergelijking tussen de reële investeringscijfers en de gebudgetteerde bedragen toont aan dat in de investeringsbegroting de meeste rubrieken te hoog werden geraamd. De afwijking tussen de gebudgetteerde bedragen en de gerealiseerde investeringen is het hoogst bij de rubriek “Terreinen en gebouwen” en bedraagt op zich alleen reeds 35.734.962 EUR. De hogescholen formuleerden bij de budgetafwijking vergelijkbare toelichtingen als vorig jaar:

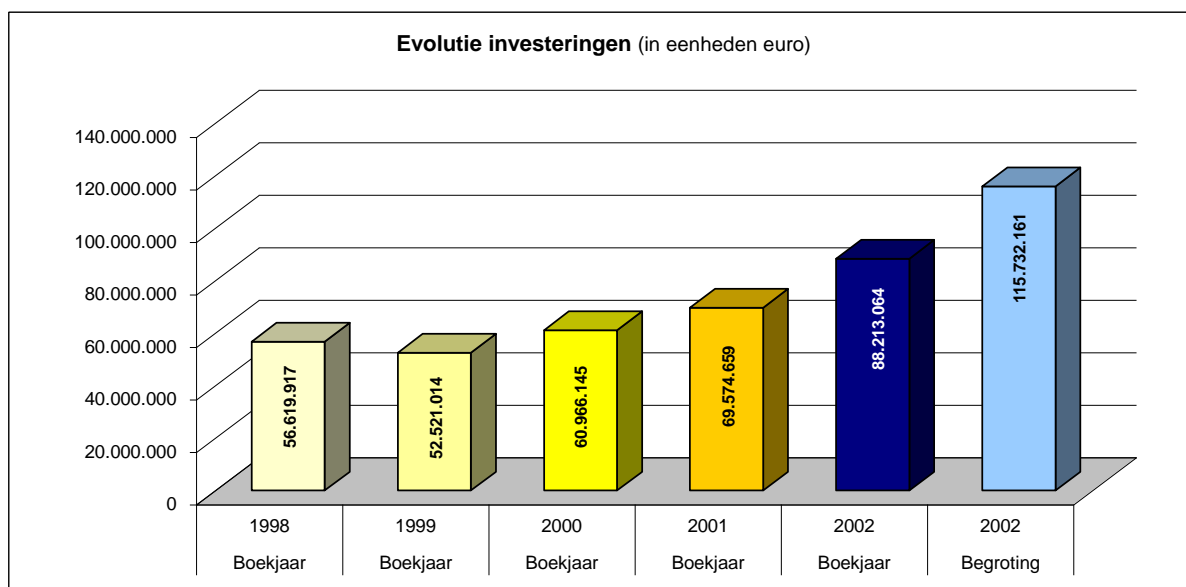
- te optimistische inschatting van de administratieve voorbereiding van de investeringsdossiers;
- moeilijkheden met het bekomen van bouwvergunningen;
- vertraging bij de toewijzing en uitvoering van de investeringsprojecten;

- ...

3.4.1.2 Horizontale analyse: jaarrekening 1998 – jaarrekening 2002

Volgende grafiek geeft een overzicht van de investeringsbedragen in de periode 1998-2002. Behoudens in het boekjaar 1999 wordt een gestage toename van de verrichte investeringen vastgesteld. Een andere vaststelling, die elk jaar opnieuw terugkeert, is dat de effectief gerealiseerde investeringen lager uitvallen dan de in de begroting opgenomen investeringen.

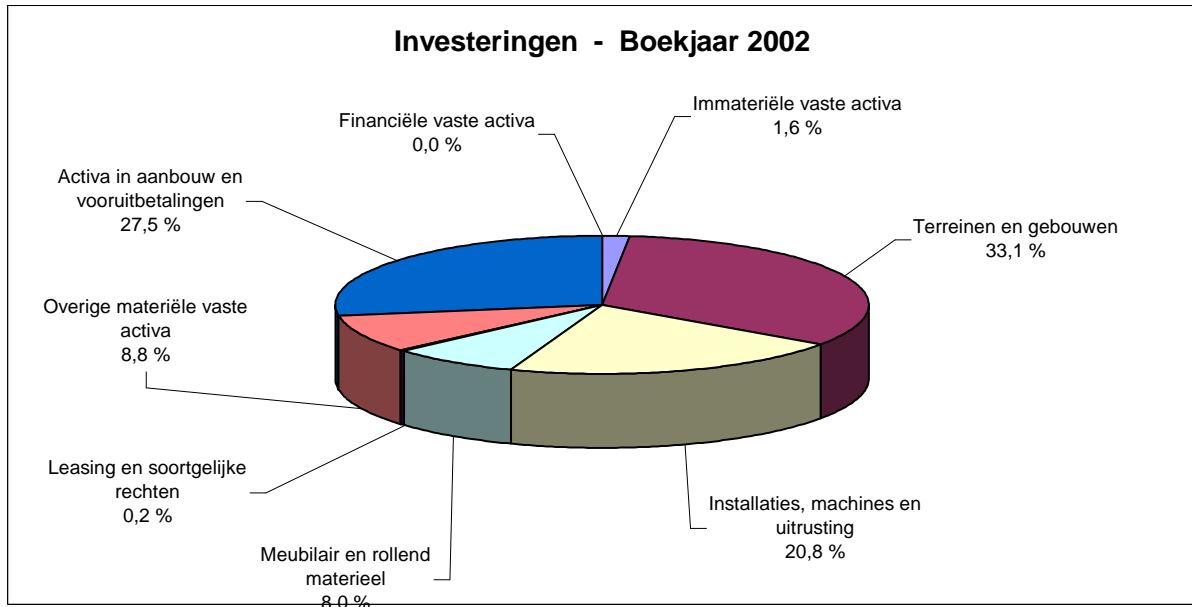

Investeringscategorie	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>					
Totaal investeringen	56.619.917	52.521.014	60.966.145	69.574.659	88.213.064
Jaarlijkse absolute mutatie		- 4.098.902	+ 8.445.130	+ 8.608.514	+ 18.638.405
Jaarlijks groeipercentage		- 7,2 %	+ 16,1 %	+ 14,1 %	+ 26,8 %
Index: 1998 = 100		92,8	107,7	122,9	155,8
I. Oprichtingskosten	0	0	0	0	0
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 0	+ 0	+ 0	+ 0
Jaarlijks groeipercentage		VB = 0	VB = 0	VB = 0	VB = 0
Index: 1998 = 100		1998 = 0	1998 = 0	1998 = 0	1998 = 0
II. Immateriële vaste activa	948.994	1.341.820	1.332.665	1.135.614	1.370.679
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 392.826	- 9.155	- 197.051	+ 235.065
Jaarlijks groeipercentage		+ 41,4 %	- 0,7 %	- 14,8 %	+ 20,7 %
Index: 1998 = 100		141,4	140,4	119,7	144,4
III. Materiële vaste activa	55.713.367	50.999.675	59.620.532	68.382.004	86.874.649
Jaarlijkse absolute mutatie		- 4.713.692	+ 8.620.857	+ 8.761.472	+ 18.492.645
Jaarlijks groeipercentage		- 8,5 %	+ 16,9 %	+ 14,7 %	+ 27,0 %
Index: 1998 = 100		91,5	107,0	122,7	155,9
IV. Financiële vaste activa	(42.445)	179.519	12.947	57.040	(32.264)
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 221.964	- 166.572	+ 44.093	- 89.304
Jaarlijks groeipercentage		+ 522,9 %	- 92,8 %	+ 340,6 %	- 156,6 %
Index: 1998 = 100		422,9	30,5	134,4	-76,0

Het investeringsvolume wordt hoofdzakelijk bepaald door de investeringen in de rubriek "Materiële vaste activa". Over de beschouwde periode wordt deze rubriek zelfs de snelst groeiende component. Bij de financiële vaste activa valt er in 2002 globaal zelfs een desinvestering af te lezen.

3.4.1.3 Verticale analyse: jaarrekening 2002

Tijdens het boekjaar 2002 had 69,4 % (64 % in boekjaar 2001) van de investeringen betrekking op onroerende goederen¹¹. De investeringen in “Installaties, machines en uitrusting” vormden ongeveer een vijfde van het totale investeringspakket.

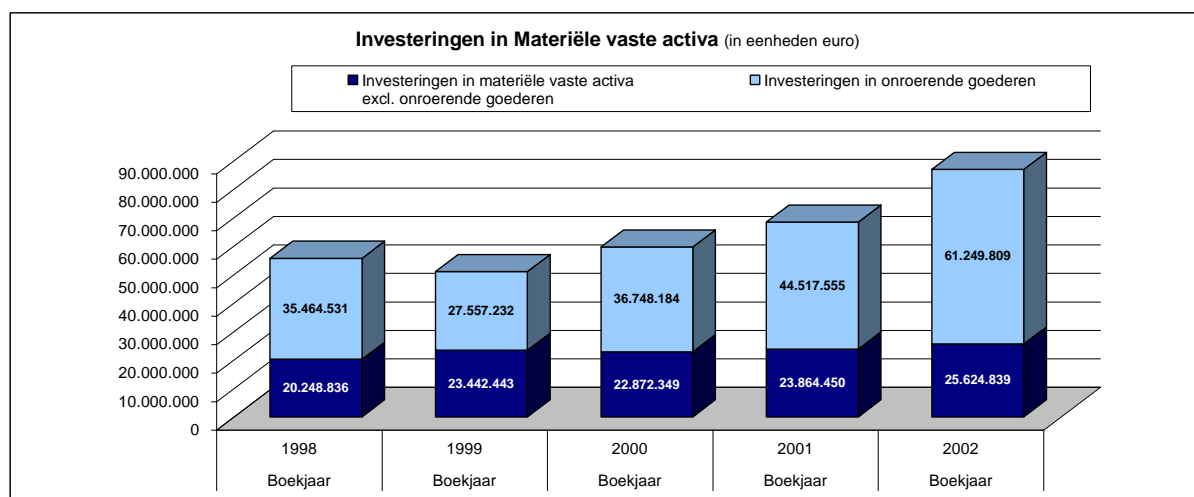
3.4.1.4 Verticale analyse: jaarrekening 1998 – 2002

Om het investeringspatroon te bekijken wordt het investeringsbedrag van elke rubriek uitgedrukt in procent van het totale investeringsbedrag. Het resultaat van deze berekening wordt in de volgende tabel weergegeven. Er zijn geen fundamentele structuurwijzigingen vast te stellen.

¹¹ Investerings in onroerende goederen: hiervoor werd de som gemaakt van de investeringen in “Terreinen en gebouwen”, “Overige materiële vaste activa” en “Activa in aanbouw en vooruitbetaling”.

Investeringen	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
Verticale analyse - % aandeel in de totale investeringen	1998	1999	2000	2001	2002	2002
Totaal investeringen (in duizenden BEF)	56.619.917	52.521.014	60.966.145	69.574.659	88.213.064	115.732.161
I. Oprichtingskosten	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
II. Immateriële vaste activa	1,7 %	2,6 %	2,2 %	1,6 %	1,6 %	1,9 %
III. Materiële vaste activa	98,4 %	97,1 %	97,8 %	98,3 %	98,5 %	98,1 %
A. Terreinen en gebouwen	52,5 %	43,7 %	39,3 %	36,3 %	33,1 %	56,1 %
B. Installaties, machines en uitrusting	23,2 %	29,0 %	25,0 %	19,7 %	20,8 %	16,6 %
C. Meubilair en rollend materieel	11,4 %	14,6 %	11,5 %	13,3 %	8,0 %	6,3 %
D. Leasing en soortgelijke rechten	1,1 %	1,0 %	1,0 %	1,2 %	0,2 %	0,2 %
E. Overige materiële vaste activa	6,3 %	4,6 %	4,6 %	10,6 %	8,8 %	12,0 %
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	3,9 %	4,2 %	16,4 %	17,1 %	27,5 %	6,9 %
IV. Financiële vaste activa	- 0,1 %	0,3 %	0,0 %	0,1 %	- 0,04 %	0,0 %
A. Deelnemingen	0,0 %	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
B. Vorderingen	- 0,0 %	- 0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
C. Overige	- 0,0 %	0,1 %	- 0,0 %	0,1 %	- 0,04 %	0,0 %
Totaal investeringen	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

De investeringen in “Materiële vaste activa” kunnen ruwweg gegroepeerd worden in “Investeringen in onroerende goederen¹²” en “Investeringen in materiële vaste activa, excl. onroerende goederen”. Onderstaande grafiek toont dat de hogescholen, ondanks de sterk toegenomen investeringen in onroerende goederen, de investeringen in de andere materiële vaste activa niet verwaarlozen.

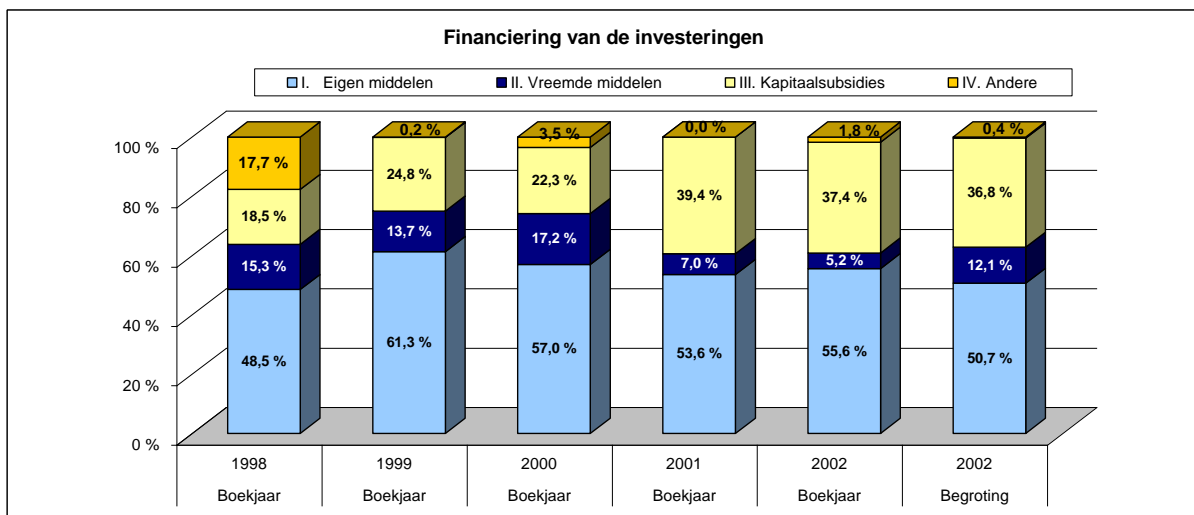
¹² Investeringen in onroerende goederen: hiervoor werd de som gemaakt van de investeringen in “Terreinen en gebouwen”, “Overige materiële vaste activa” en “Activa in aanbouw en vooruitbetaling”.

Investeringen in materiële vaste activa, excl. onroerende goederen: hiervoor werden de investeringen van de rubrieken “Installaties, machines en uitrusting”, “Meubilair en rollend materieel” en “Leasing en soortgelijke rechten” opgeteld.

3.4.2 Financiering van de investeringen

3.4.2.1 Verticale analyse van de financieringsmiddelen van de investeringen

De hogescholen financierden tijdens het boekjaar 2002 het leeuwenaandeel van de investeringen met eigen middelen (55,6 %) en kapitaalsubsidies (37,4 %). Het beroep op vreemd vermogen (leningen) voor de financiering van de investeringen beperkte zich tot amper 5,2 %. Dit financieringspatroon sluit vrij nauw aan met de wijze waarop de hogescholen hun investeringen in 2001 financierden. Nieuw in dit overzicht is het aandeel van de rubriek "Andere". Het hier opgenomen bedrag vloeit voort uit de beslissing van een hogeschoolbestuur om een aantal vaste activa waarvoor DIGO in het verleden kapitaalsubsidies verleende, over te hevelen van zijn patrimoniumvennootschap naar de hogeschool. Naast de boekwaarde van deze activa werden ook de bijhorende leningen en investeringssubsidies teruggezet in de balans van deze hogeschool. Voor het eigen vermogen was dit echter geen neutrale operatie. Per saldo (boekwaarde vaste activa – investeringssubsidies – leningen) verhoogde het patrimonium hierdoor met 1.561.939 EUR.

De vergelijking van de werkelijke financieringsstructuur van de jaarrekening 2002 met de begrote financieringsbronnen toont aan dat de hogescholen een kleiner aandeel voor de financiering met eigen middelen hadden voorzien. De niet uitvoering van een deel van de begrote investeringen leidde dus tot het niet opnemen van een deel van de begrote leningen. Ook dit is een klassieke maar tegelijk logische vaststelling. De hogescholen benutten voor het financieren van hun investeringen in eerste instantie hun eigen middelen en de beschikbare investeringssubsidies. Door de opgetreden vertraging in de uitvoering van de investeringsplannen is er minder nood aan vreemd vermogen.

3.4.2.2 Horizontale analyse van de financieringsmiddelen van de investeringen

Tijdens het boekjaar 2002 investeerden de hogescholen een groter bedrag dan in het vorige boekjaar. De bijkomende financieringsmiddelen werden voornamelijk gezocht bij de eigen middelen en bij de kapitaalsubsidies.

Financiering	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR01	JR02-JR01	Begroting	JR02-BG02	JR02-BG02
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2001 en t.o.v. de begroting 2002</i>	2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
Totaal financiering	69.574.654	88.213.063	+ 18.638.409	+ 26,8 %	115.732.162	- 27.519.099	- 23,8 %
I. Eigen middelen	37.319.914	49.043.629	+ 11.723.715	+ 31,4 %	58.633.278	- 9.589.649	- 16,4 %
II. Vreemde middelen	4.872.669	4.621.774	- 250.895	- 5,1 %	14.032.302	- 9.410.528	- 67,1 %
III. Kapitaalsubsidies	27.382.071	32.985.721	+ 5.603.651	+ 20,5 %	42.574.847	- 9.589.125	- 22,5 %
IV. Andere	0	1.561.939	+ 1.561.939	VB = 0	491.735	+ 1.070.204	+ 217,6 %

Zoals reeds gemeld, werd tijdens het boekjaar 2002 minder geïnvesteerd dan begroot. Dit leidde tot een daling van het beroep dat de hogescholen deden op elk van de voorziene financieringsbronnen, maar dit is verhoudingsgewijze wel het meest opvallend bij het vreemd vermogen.

3.5 Investerings en financieringsmiddelen: enkele kengetallen per hogeschool

De tabel op de volgende pagina geeft een overzicht van de investeringen en financieringsmiddelen per hogeschool.

3.5.1 Aandeel van de hogescholen in de geconsolideerde investeringen

De totale hogeschoolsector investeerde in het boekjaar 2002 88.213.064 EUR. Hogeschool Gent besteedde als grootste hogeschool, ook het grootste investeringsbedrag (14,2 % van het totale investeringsvolume). IRIS hogeschool Brussel realiseerde het kleinste investeringsbedrag (0,2 % van het totale investeringsvolume).

3.5.2 Aandeel van de hogescholen in de diverse financieringsmiddelen

Tijdens het boekjaar 2002

- gebruikten 5 hogescholen uitsluitend eigen middelen voor de financiering van hun investeringen. Deze 5 hogescholen namen samen 8 % van de investeringen voor hun rekening;
- deden 7 hogescholen een beroep op vreemde middelen. Zij financierden hiermee 5,2 % van het totale investeringsvolume;
- wendden 16 hogescholen ook investeringsubsidies aan en financierden hiermee 37,4 % van het totale investeringsvolume;
- financierde 1 hogeschool een gedeelte van haar investeringen via de rubriek "Andere". Zoals onder punt 3.4.2.1 (blz. 51) toegelicht vloeide dit voort uit een overheveling van bepaalde onroerende goederen uit de verbonden patrimoniumvennootschap naar de hogeschool. In wezen gaat het hier om een oneigenlijke investering daar de betrokken activa voorheen reeds tot het patrimonium van een door een fusieoperatie verdwenen hogeschool behoorden.

Investerings en financieringsmiddelen per hogeschool - Boekjaar 2002

absolute bedragen in eenheden euro	Investerings		Eigen middelen			Vreemde middelen			Kapitaalsubsidies			Andere		
	Absoluut	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO	Absoluut	% Invest	% GCO
HA	6.124.285	6,9 %	3.538.368	57,8 %	7,2 %	0	0,0 %	0,0 %	2.585.917	42,2 %	7,8 %	0	0,0 %	0,0 %
PLANTIJN	669.598	0,8 %	584.065	87,2 %	1,2 %	0	0,0 %	0,0 %	85.533	12,8 %	0,3 %	0	0,0 %	0,0 %
KdG	7.420.822	8,4 %	3.533.432	47,6 %	7,2 %	2.159.264	29,1 %	46,7 %	1.728.126	23,3 %	5,2 %	0	0,0 %	0,0 %
KHK	7.322.183	8,3 %	3.827.728	52,3 %	7,8 %	620.000	8,5 %	13,4 %	2.874.455	39,3 %	8,7 %	0	0,0 %	0,0 %
KHM	554.030	0,6 %	548.321	99,0 %	1,1 %	5.708	1,0 %	0,1 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
ERASMUS	2.088.169	2,4 %	2.088.169	100,0 %	4,3 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
LUK	1.041.257	1,2 %	1.041.258	100,0 %	2,1 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
W&K	6.093.224	6,9 %	4.837.074	79,4 %	9,9 %	176.180	2,9 %	3,8 %	1.079.970	17,7 %	3,3 %	0	0,0 %	0,0 %
KHB	416.599	0,5 %	260.238	62,5 %	0,5 %	156.361	37,5 %	3,4 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
KHL	3.928.522	4,5 %	1.007.160	25,6 %	2,1 %	0	0,0 %	0,0 %	2.921.362	74,4 %	8,9 %	0	0,0 %	0,0 %
IRIS	138.464	0,2 %	138.464	100,0 %	0,3 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
HG	12.514.902	14,2 %	6.706.387	53,6 %	13,7 %	0	0,0 %	0,0 %	5.808.515	46,4 %	17,6 %	0	0,0 %	0,0 %
KHSL	4.016.256	4,6 %	2.124.330	52,9 %	4,3 %	0	0,0 %	0,0 %	1.891.925	47,1 %	5,7 %	0	0,0 %	0,0 %
HL	1.520.558	1,7 %	656.973	43,2 %	1,3 %	0	0,0 %	0,0 %	863.585	56,8 %	2,6 %	0	0,0 %	0,0 %
KHLi	8.369.986	9,5 %	5.112.075	61,1 %	10,4 %	2.881	0,0 %	0,1 %	3.255.030	38,9 %	9,9 %	0	0,0 %	0,0 %
PHL	3.487.686	4,0 %	1.387.802	39,8 %	2,8 %	0	0,0 %	0,0 %	2.099.884	60,2 %	6,4 %	0	0,0 %	0,0 %
HWVL	2.176.960	2,5 %	1.672.627	76,8 %	3,4 %	0	0,0 %	0,0 %	504.333	23,2 %	1,5 %	0	0,0 %	0,0 %
KHBO	1.175.398	1,3 %	619.979	52,7 %	1,3 %	0	0,0 %	0,0 %	555.419	47,3 %	1,7 %	0	0,0 %	0,0 %
KATHO	5.730.664	6,5 %	3.210.948	56,0 %	6,5 %	0	0,0 %	0,0 %	2.519.716	44,0 %	7,6 %	0	0,0 %	0,0 %
EHSAL	3.239.418	3,7 %	3.239.418	100,0 %	6,6 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
GroepT	480.778	0,5 %	480.778	100,0 %	1,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
ARTEVELDE	8.238.790	9,3 %	2.229.689	27,1 %	4,5 %	1.501.380	18,2 %	32,5 %	2.945.782	35,8 %	8,9 %	1.561.939	19,0 %	100,0 %
LESSIUS	1.464.515	1,7 %	198.346	13,5 %	0,4 %	0	0,0 %	0,0 %	1.266.169	86,5 %	3,8 %	0	0,0 %	0,0 %
Geconsolideerd	88.213.064	100,0 %	49.043.629	55,6 %	100 %	4.621.774	5,2 %	100 %	32.985.721	37,4 %	100 %	1.561.939	1,8 %	100 %
Rekenkundig gemiddelde	3.835.351		2.132.332			200.947			1.434.162			67.910		
Laagste waarde	138.464	0,2 %	138.464	13,5 %	0,3 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %	0	0,0 %	0,0 %
Hoogste waarde	12.514.902	14,2 %	6.706.387	100 %	13,7 %	2.159.264	37,5 %	46,7 %	5.808.515	86,5 %	17,6 %	1.561.939	19,0 %	100,0 %

% Invest = procentueel aandeel van de investeringen / financieringsmiddelen in het totale investeringsbedrag van de hogeschool, % GCO = procentueel aandeel van de rubriek in de geconsolideerde bedragen van de 23 hogescholen

3.6 Geconsolideerde balans

De balansgegevens uit de jaarrekeningen 1998 tot en met 2002 van de 23 hogescholen werden geconsolideerd. Deze totaalgegevens fungeren als achtergrondinformatie voor de interpretatie van de financiële ratio's berekend op de geconsolideerde gegevens.

Voorafgaandelijk dient evenwel de aandacht gevestigd te worden op volgende punten¹³:

- er bestaat tussen de hogescholen een sterk uiteenlopende situatie op het vlak van eigendom van de vaste activa (meer bepaald de gebouwen);
- de waardering van de gebouwen is in de diverse hogescholen op een verschillende wijze gebeurd;
- de bepaling van de waarde op de rekening "Patrimonium"¹⁴ gebeurde op uiteenlopende wijze.

---

¹³ De problemen bij de interpretatie van een geconsolideerde balans werden uitgebreid besproken in het "Jaarverslag van de commissaris-coördinator over de werking van de hogescholen tijdens het boekjaar 1996", pg. 10 en volgende.

¹⁴ Naargelang de vroegere inrichtende machten al of niet vaste activa in de nieuwe hogeschool hebben ingebracht, en naargelang door het hogeschoolbestuur besloten werd de ingebrachte activa al of niet te waarderen, is er een relatief klein of groot patrimonium op de balans terug te vinden.

Geconsolideerde Balans (jaarrekeningen 1998 - 1999 - 2000 - 2001 - 2002, begroting 2002)

ACTIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2002
(eenheden euro)							
VASTE ACTIVA	20/28	185.960.903	214.318.609	247.160.700	274.360.325	329.882.475	379.564.745
I. Oprichtingskosten	20	10.503	0	0	0	0	0
II. Immateriële vaste activa	21	833.909	1.262.164	1.403.910	1.316.024	1.265.008	2.084.105
III. Materiële vaste activa	22/27	184.944.078	212.704.773	245.392.183	272.622.652	328.342.970	377.093.253
A. Terreinen en gebouwen	22	131.485.908	150.702.058	167.803.230	182.372.663	227.053.526	256.048.624
B. Installaties, machines en uitrusting	23	23.468.896	28.293.413	31.811.694	33.941.081	37.796.343	40.624.415
C. Meubilair en rollend materieel	24	11.784.704	14.675.827	16.098.340	17.896.107	18.237.921	18.961.474
D. Leasing en soortgelijke rechten	25	6.554.283	6.473.559	3.619.328	3.743.956	3.345.700	2.841.446
E. Overige materiële vaste activa	26	8.100.249	9.800.068	15.070.846	20.948.087	27.515.107	37.326.214
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	27	3.550.038	2.759.848	10.988.744	13.720.758	14.394.373	21.291.079
IV. Financiële vaste activa	28	172.413	351.671	364.607	421.650	274.497	387.387
A. Deelnemingen	280/2	0	111.600	153.901	158.372	47.203	153.336
B. Vorderingen	281/3	9.668	0	0	0	200	0
C. Overige	284/8	162.745	240.071	210.707	263.278	227.094	234.051
VLOTTENDE ACTIVA	29/58	200.196.811	243.640.993	272.070.371	293.274.380	295.679.732	222.093.249
V. Vorderingen op meer dan één jaar	29	54.361.693	61.509.972	58.163.588	58.816.172	58.215.454	58.445.866
A. Werkingsvorderingen	290	48.279.348	49.738.381	50.953.100	53.302.127	53.171.331	54.705.974
B. Overige vorderingen	291	6.082.345	11.771.592	7.210.488	5.514.044	5.044.123	3.739.892
VI. Voorraden	30	676.346	617.867	621.107	624.801	769.708	615.135
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	40/41	51.476.439	44.674.850	62.294.728	62.952.814	63.545.081	46.548.060
A. Werkingsvorderingen	40	36.952.228	21.653.045	34.107.947	32.651.360	39.000.139	34.370.265
B. Overige vorderingen	41	14.524.212	23.021.805	28.186.781	30.301.453	24.544.942	12.177.795
VIII. Geldbeleggingen	50/53	62.501.300	81.680.542	97.583.732	110.260.377	111.030.059	72.427.616
IX. Liquide middelen	54/58	24.801.360	47.030.380	45.554.642	52.834.446	52.775.269	36.011.529
X. Overlopende rekeningen	490/1	6.379.673	8.127.381	7.852.574	7.785.771	9.344.161	8.045.043
TOTAAL DER ACTIVA	20/58	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	601.657.993

PASSIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2002
(eenheden euro)							
EIGEN VERMOGEN	10/15	188.382.249	240.863.737	279.548.209	316.713.534	370.852.812	355.226.087
I. Patrimonium	10	43.133.482	47.821.634	54.451.718	52.588.170	54.369.544	54.528.197
III. Herwaarderingsmeerwaarden	12	17.511.348	12.823.211	12.823.198	12.823.210	15.833.947	12.995.163
V. Gecumuleerd resultaat	14	85.669.944	115.580.078	140.195.156	163.169.568	187.437.398	157.739.567
VI. Investeringssubsidies	15	42.067.475	64.638.814	72.078.137	88.132.586	113.211.923	129.963.160
VOORZIENINGEN	16	16.477.338	21.765.960	29.300.463	36.742.550	28.853.976	23.865.466
VII. Voorzieningen voor risico's en kosten	0	16.477.338	21.765.960	29.300.463	36.742.550	28.853.976	23.865.466
A. Pensioenen en soortgelijke verplichtingen	160	7.872.354	9.997.745	12.029.873	16.648.641	11.276.620	11.117.293
B. Grote herstellings- en onderhoudswerken	162	4.518.727	5.760.523	6.888.118	8.534.501	8.960.903	5.945.879
C. Overige risico's en kosten	163/5	4.086.257	6.007.692	10.382.472	11.559.407	8.616.453	6.802.294
SCHULDEN	17/49	181.298.116	195.329.969	210.382.452	214.178.675	225.855.417	222.566.440
VIII. Schulden op meer dan één jaar	17	84.708.599	87.940.287	94.857.845	89.978.013	90.614.120	109.315.826
A. Financiële schulden	170/4	81.890.645	85.261.922	91.700.814	87.105.249	87.864.074	108.391.550
1. Achtergestelde leningen	170	0	0	0	0	0	0
2. Leasingschulden en soortgelijke schulden	172	869.174	873.774	378.002	184.797	172.337	188.236
3. Kredietinstellingen	173	80.614.505	83.998.533	90.951.617	86.568.790	86.740.816	103.243.670
4. Overige leningen	174	406.967	389.614	371.196	351.662	950.921	4.959.643
B. Werkingsschulden	175	52.008	37.110	33.614	33.069	32.695	33.614
D. Overige schulden	178/9	2.765.946	2.641.256	3.123.416	2.839.695	2.717.351	890.662
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	42/48	69.589.232	77.542.614	82.192.797	88.794.438	94.434.296	79.953.030
A. Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen	42	2.870.192	3.953.658	3.627.874	3.462.493	4.487.018	4.375.595
B. Financiële schulden	43	495.787	0	0	311.974	195.435	265.435
1. Kredietinstellingen	430/8	495.787	0	0	311.974	195.435	265.435
2. Overige leningen	439	0	0	0	0	0	0
C. Werkingsschulden	44	15.428.424	19.903.492	22.216.814	24.409.167	28.638.902	18.689.399
E. Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	45	48.309.732	50.963.772	54.184.819	57.881.179	58.155.715	55.315.558
1. Belastingen	450/3	8.865.056	9.431.094	9.683.181	10.176.840	9.960.638	8.695.358
2. Bezoldigingen en sociale lasten	454/9	39.444.676	41.532.678	44.501.638	47.704.339	48.195.077	46.620.200
F. Overige schulden	46/48	2.485.096	2.721.692	2.163.290	2.729.625	2.957.226	1.307.043
X. Overlopende rekeningen	492/3	27.000.284	29.847.068	33.331.810	35.406.225	40.807.001	33.297.584
Correcties wegens afrondingsverschillen	11		(63)	(53)	(54)	2	(0)
TOTAAL DER PASSIVA	10/49	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	601.657.993

3.6.1.1 Activa

3.6.1.2 Horizontale analyse: jaarrekening 2001 – jaarrekening 2002 – begroting 2002

Het balanstotaal groeide tijdens het boekjaar 2002 van 567.634.705 EUR naar 625.562.207 EUR. Vooral de vaste activa, en slechts in heel beperkte mate ook de vlottende activa, leverden een bijdrage tot deze groei. Door deze ontwikkeling is de liquiditeitsgraad van de activa afgenomen. Dit zal trouwens ook blijken uit de berekening van de liquiditeitsratio's.

ACTIVA	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR01	JR02-JR01	Begroting	JR02-BG02	JR02-BG02
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2001 en t.o.v. de begroting 2002</i>	2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
VASTE ACTIVA	274.360.325	329.882.475	+ 55.522.150	+ 20,2 %	379.564.745	- 49.682.270	- 13,1 %
I. Oprichtingskosten	0	0	+ 0	VB = 0	0	+ 0	BG = 0
II. Immateriële vaste activa	1.316.024	1.265.008	- 51.016	- 3,9 %	2.084.105	- 819.097	- 39,3 %
III. Materiële vaste activa	272.622.652	328.342.970	+ 55.720.318	+ 20,4 %	377.093.253	- 48.750.283	- 12,9 %
IV. Financiële vaste activa	421.650	274.497	- 147.153	- 34,9 %	387.387	- 112.890	- 29,1 %
VLOTTENDE ACTIVA	293.274.380	295.679.732	+ 2.405.352	+ 0,8 %	222.093.249	+ 73.586.483	+ 33,1 %
V. Vorderingen op meer dan één jaar	58.816.172	58.215.454	- 600.718	- 1,0 %	58.445.866	- 230.412	- 0,4 %
VI. Voorraden	624.801	769.708	+ 144.907	+ 23,2 %	615.135	+ 154.573	+ 25,1 %
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	62.952.814	63.545.081	+ 592.267	+ 0,9 %	46.548.060	+ 16.997.021	+ 36,5 %
VIII. Geldbeleggingen + IX. Liquide middelen	163.094.822	163.805.328	+ 710.506	+ 0,4 %	108.439.145	+ 55.366.183	+ 51,1 %
X. Overlopende rekeningen	7.785.771	9.344.161	+ 1.558.390	+ 20,0 %	8.045.043	+ 1.299.118	+ 16,1 %
TOTAAL DER ACTIVA	567.634.705	625.562.207	+ 57.927.502	+ 10,2 %	601.657.993	+ 23.904.214	+ 4,0 %

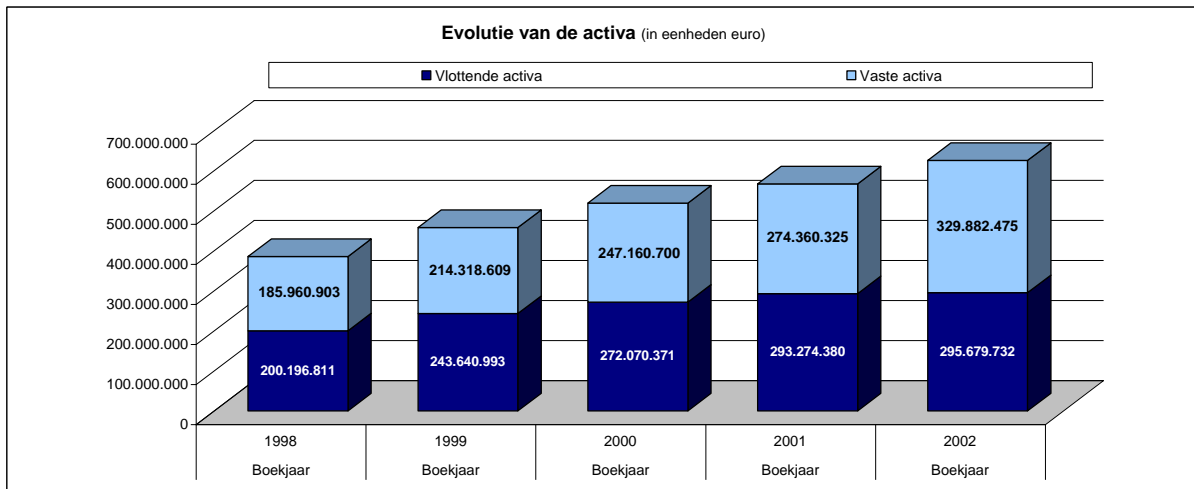
De groei van de vaste activa ontstond doordat het bedrag van de afschrijvingen beduidend kleiner was dan de in 2002 verrichte investeringen. De groei van de vaste activa situeerde zich uitsluitend bij de materiële vaste activa.

De geconsolideerde vlottende activa groeiden tijdens het boekjaar 2002 met 0,8 %. De belangrijkste beweging binnen de vlottende activa deed zich voor bij de overlopende rekeningen. De groei van de voorraden was procentueel wel belangrijker maar had slechts betrekking op een relatief beperkt bedrag. In tegenstelling tot vorige jaren was de groei van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen eerder beperkt. Zoals uit de cashflowbespreking zal blijken was de omvang van de netto cashflow, de bepalende factor voor de evolutie van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen, vrij beperkt. De toename van de vorderingen op ten hoogste één jaar werd dan weer gecompenseerd door de daling van de vorderingen op meer dan één jaar. Per saldo hadden ze weinig invloed op de evolutie van het vlottend actief.

In vergelijking met de begroting 2002 lag de waarde van de vaste activa in de jaarrekening 13,1 % onder de begrote waarde. Het niet uitvoeren van een aantal gebudgetteerde investeringsprojecten was hiervan de oorzaak. De vlottende activa overschreden het gebudgetteerde bedrag met 33,1 %. Vooral de vorderingen op ten hoogste één jaar en de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen werden in de begroting te laag ingeschat.

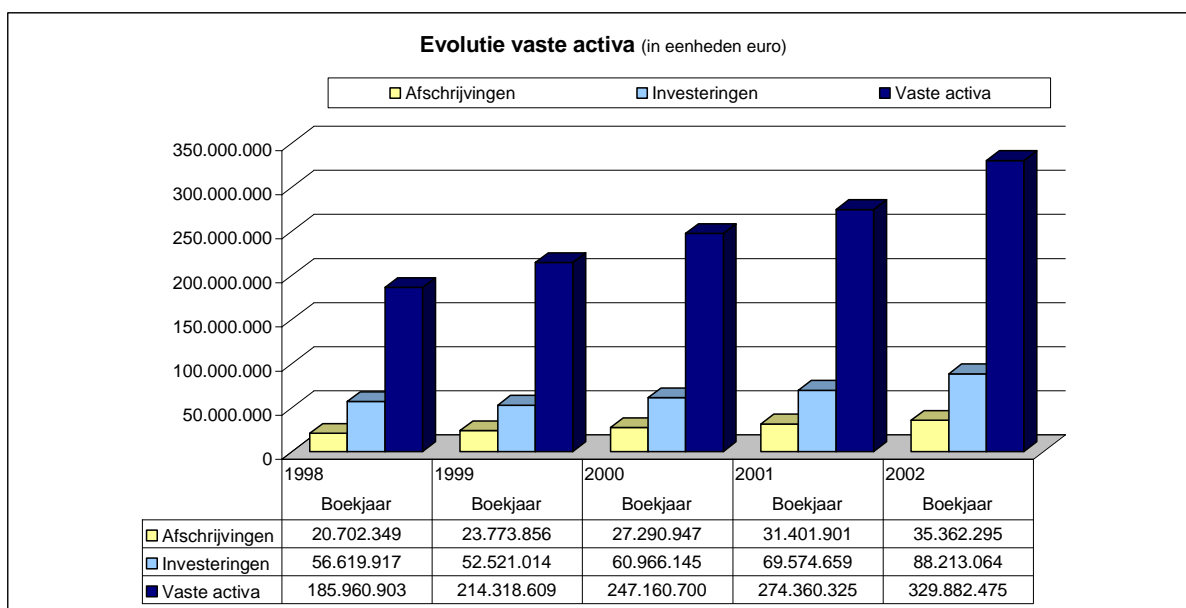
3.6.1.3 Horizontale analyse: jaarrekening 1998 – jaarrekening 2002

Het balansvermogen kende gedurende de periode 1998-2002 een aangroei met 10,2 %. De aangroei van de vaste activa overtrof de toename van de vlottende activa.

ACTIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR98
		1998	1999	2000	2001	2002	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
TOTAAL DER ACTIVA	20/58	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	+ 239.404.493
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 71.801.889	+ 61.271.468	+ 48.403.634	+ 57.927.502	
Jaarlijks groeipercentage			+ 18,6 %	+ 13,4 %	+ 9,3 %	+ 10,2 %	
Index: 1998 = 100			118,6	134,5	147,0	162,0	
VASTE ACTIVA	20/28	185.960.903	214.318.609	247.160.700	274.360.325	329.882.475	+ 143.921.572
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 28.357.706	+ 32.842.091	+ 27.199.625	+ 55.522.150	
Jaarlijks groeipercentage			+ 15,2 %	+ 15,3 %	+ 11,0 %	+ 20,2 %	
Index: 1998 = 100			115,2	132,9	147,5	177,4	
I. Oprichtingskosten	20	10.503	0	0	0	0	- 10.503
Jaarlijkse absolute mutatie			- 10.503	+ 0	+ 0	+ 0	
Jaarlijks groeipercentage			- 100,0 %	VB = 0	VB = 0	VB = 0	
Index: 1998 = 100			0,0	0,0	0,0	0,0	
II. Immateriële vaste activa	21	833.909	1.262.164	1.403.910	1.316.024	1.265.008	+ 431.099
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 428.256	+ 141.745	- 87.886	- 51.016	
Jaarlijks groeipercentage			+ 51,4 %	+ 11,2 %	- 6,3 %	- 3,9 %	
Index: 1998 = 100			151,4	168,4	157,8	151,7	
III. Materiële vaste activa	22/27	184.944.078	212.704.773	245.392.183	272.622.652	328.342.970	+ 143.398.892
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 27.760.696	+ 32.687.409	+ 27.230.469	+ 55.720.318	
Jaarlijks groeipercentage			+ 15,0 %	+ 15,4 %	+ 11,1 %	+ 20,4 %	
Index: 1998 = 100			115,0	132,7	147,4	177,5	
IV. Financiële vaste activa	28	172.413	351.671	364.607	421.650	274.497	+ 102.084
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 179.258	+ 12.936	+ 57.042	- 147.153	
Jaarlijks groeipercentage			+ 104,0 %	+ 3,7 %	+ 15,6 %	- 34,9 %	
Index: 1998 = 100			204,0	211,5	244,6	159,2	
VLOTTENDE ACTIVA	29/58	200.196.811	243.640.993	272.070.371	293.274.380	295.679.732	+ 95.482.921
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 43.444.182	+ 28.429.378	+ 21.204.009	+ 2.405.352	
Jaarlijks groeipercentage			+ 21,7 %	+ 11,7 %	+ 7,8 %	+ 0,8 %	
Index: 1998 = 100			121,7	135,9	146,5	147,7	
V. Vorderingen op meer dan één jaar	29	54.361.693	61.509.972	58.163.588	58.816.172	58.215.454	+ 3.853.761
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 7.148.279	- 3.346.385	+ 652.584	- 600.718	
Jaarlijks groeipercentage			+ 13,1 %	- 5,4 %	+ 1,1 %	- 1,0 %	
Index: 1998 = 100			113,1	107,0	108,2	107,1	
VI. Voorraden	30	676.346	617.867	621.107	624.801	769.708	+ 93.362
Jaarlijkse absolute mutatie			- 58.478	+ 3.240	+ 3.693	+ 144.907	
Jaarlijks groeipercentage			- 8,6 %	+ 0,5 %	+ 0,6 %	+ 23,2 %	
Index: 1998 = 100			91,4	91,8	92,4	113,8	
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	40/41	51.476.439	44.674.850	62.294.728	62.952.814	63.545.081	+ 12.068.642
Jaarlijkse absolute mutatie			- 6.801.589	+ 17.619.878	+ 658.086	+ 592.267	
Jaarlijks groeipercentage			- 13,2 %	+ 39,4 %	+ 1,1 %	+ 0,9 %	
Index: 1998 = 100			86,8	121,0	122,3	123,4	
VIII. Geldbeleggingen + IX. Liquide middelen	50/53	87.302.660	128.710.922	143.138.374	163.094.822	163.805.328	+ 76.502.668
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 41.408.262	+ 14.427.452	+ 19.956.448	+ 710.506	
Jaarlijks groeipercentage			+ 47,4 %	+ 11,2 %	+ 13,9 %	+ 0,4 %	
Index: 1998 = 100			147,4	164,0	186,8	187,6	
X. Overlopende rekeningen	490/1	6.379.673	8.127.381	7.852.574	7.785.771	9.344.161	+ 2.964.488
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 1.747.708	- 274.807	- 66.802	+ 1.558.390	
Jaarlijks groeipercentage			+ 27,4 %	- 3,4 %	- 0,9 %	+ 20,0 %	
Index: 1998 = 100			127,4	123,1	122,0	146,5	

De vaste activa groeiden in de beschouwde periode met 77,4 %. Binnen de vaste activa was de rubriek "Materiële vaste activa" zowel in absolute als in relatieve termen de grootste groeier. Door de relatief beperkte omvang van de overige rubrieken, zoals uit de verticale analyse zal blijken, is het groeiritme van de materiële vaste activa bepalend voor het groeiritme van de totale vaste activa. De jaarlijkse aangroei ervan wijst erop dat de uitgevoerde investeringen telkens groter zijn dan de jaarlijkse afschrijvingen en waardeverminderingen (zie volgende grafiek).

De aangroei van de vlottende activa kan voor 80 % verklaard worden vanuit de toename van de som van de geldbeleggingen en de liquide middelen. Deze rubriek is met een groei van 87,6 % bepalend voor het groeiritme van de vlottende activa. De groei ervan is het rechtstreekse gevolg van de positieve netto cashflows waarmee alle boekjaren in de beschouwde periode werden afgesloten. Uit de begroting 2004 en uit de meerjarenbegroting 2004-2008 die de hogescholen opstelden, blijkt dat zij in belangrijke mate op deze middelen rekenen om de geplande investeringen te financieren.

De vorderingen op ten hoogste één jaar namen ongeveer 23 % van de toename van de waarde van de vlottende activa voor hun rekening. Een opvallende groeipool vormden ook de overlopende rekeningen.

3.6.1.4 Verticale analyse: jaarrekening 1998 - 2002 en begroting 2002

In de verticale analyse wordt elke balansrubriek geplaatst t.o.v. het balanstotaal, met als doel een zicht te krijgen op de structuurwijzigingen binnen de samenstelling van de activa en de passiva.

In de periode 1998-2002 bleef zowel het aandeel van de vaste activa als van de vlottende activa vrij constant. Pas in het laatste boekjaar trad er een fundamentele verschuiving op. Het aandeel van de vaste activa werd voor het eerst belangrijker dan dit van de vlottende activa. Deze evolutie illustreert duidelijk dat de investeringen van de hogeschool een merkelijke groeiversnelling kenden. Opvallend is ook dat deze groei bijna uitsluitend ten goede komt van de rubriek "Terreinen en gebouwen".

Het afnemend belang van de vlottende activa kwam vooral tot uiting bij de vorderingen, zowel op meer dan één jaar als op ten hoogste één jaar. Beide rubrieken kenden dan ook een grote relatieve achteruitgang. De geldbeleggingen en de liquide middelen daarentegen konden hun aandeel in aanzienlijke mate verstevigen en beperkten hierdoor de relatieve achteruitgang van de vlottende activa.

De begrote balansstructuur 2002 wijkt grondig af van wat effectief in 2002 gerealiseerd werd. In de begroting 2002 was de verschuiving van vlottende naar vaste activa nog sterker ingeschat. Enerzijds werden niet alle begrote investeringen effectief uitgevoerd waardoor het bedrag van de vaste activa onder het begrote niveau bleef. Anderzijds dienden hierdoor minder eigen middelen (geldbeleggingen en liquide middelen) aangewend te worden, waardoor het bedrag van deze middelen merkkelijk hoger uitviel dan begroot. Beide gevolgen maakten de verschuiving van vlottend naar vast beperkter dan wat begroot was.

Verticale analyse - Geconsolideerde Balans (jaarrekeningen 1998 - 1999 - 2000 - 2001 - 2002, begroting 2002)							
ACTIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2002
VASTE ACTIVA	20/28	48,2 %	46,8 %	47,6 %	48,3 %	52,7 %	63,1 %
I. Oprichtingskosten	20	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
II. Immateriële vaste activa	21	0,2 %	0,3 %	0,3 %	0,2 %	0,2 %	0,3 %
III. Materiële vaste activa	22/27	47,9 %	46,4 %	47,3 %	48,0 %	52,5 %	62,7 %
A. Terreinen en gebouwen	22	34,0 %	32,9 %	32,3 %	32,1 %	36,3 %	42,6 %
B. Installaties, machines en uitrusting	23	6,1 %	6,2 %	6,1 %	6,0 %	6,0 %	6,8 %
C. Meubilair en rollend materieel	24	3,1 %	3,2 %	3,1 %	3,2 %	2,9 %	3,2 %
D. Leasing en soortgelijke rechten	25	1,7 %	1,4 %	0,7 %	0,7 %	0,5 %	0,5 %
E. Overige materiële vaste activa	26	2,1 %	2,1 %	2,9 %	3,7 %	4,4 %	6,2 %
F. Activa in aanbouw en vooruitbetalingen	27	0,9 %	0,6 %	2,1 %	2,4 %	2,3 %	3,5 %
IV. Financiële vaste activa	28	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,1 %
A. Deelnemingen	280/2	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
B. Vorderingen	281/3	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
C. Overige	284/8	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
VLOTTENDE ACTIVA	29/58	51,8 %	53,2 %	52,4 %	51,7 %	47,3 %	36,9 %
V. Vorderingen op meer dan één jaar	29	14,1 %	13,4 %	11,2 %	10,4 %	9,3 %	9,7 %
A. Werkingsvorderingen	290	12,5 %	10,9 %	9,8 %	9,4 %	8,5 %	9,1 %
B. Overige vorderingen	291	1,6 %	2,6 %	1,4 %	1,0 %	0,8 %	0,6 %
VI. Voorraden	30	0,2 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %
VII. Vorderingen op ten hoogste één jaar	40/41	13,3 %	9,8 %	12,0 %	11,1 %	10,2 %	7,7 %
A. Werkingsvorderingen	40	9,6 %	4,7 %	6,6 %	5,8 %	6,2 %	5,7 %
B. Overige vorderingen	41	3,8 %	5,0 %	5,4 %	5,3 %	3,9 %	2,0 %
VIII. Geldbeleggingen	50/53	16,2 %	17,8 %	18,8 %	19,4 %	17,7 %	12,0 %
IX. Liquide middelen	54/58	6,4 %	10,3 %	8,8 %	9,3 %	8,4 %	6,0 %
X. Overlopende rekeningen	490/1	1,7 %	1,8 %	1,5 %	1,4 %	1,5 %	1,3 %
TOTAAL DER ACTIVA	20/58	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	601.657.993

3.6.2 Passiva

3.6.2.1 Horizontale analyse: jaarrekening 2001 – jaarrekening 2002 – begroting 2002

De groei van de passiva in de jaarrekening 2002 kwam tot stand door een groei van het eigen vermogen en van het vreemd vermogen. De voorzieningen daarentegen werden in belangrijke mate afgebouwd. Zowel in absolute termen als relatief bekeken was het eigen vermogen de sterkste groeier.

PASSIVA	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR01	JR02-JR01	Begroting	JR02-BG02	JR02-BG02
<i>Evolutie t.o.v. het boekjaar 2001 en t.o.v. de begroting 2002</i>	2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
EIGEN VERMOGEN	316.713.534	370.852.812	+ 54.139.278	+ 17,1 %	355.226.087	+ 15.626.725	+ 4,4 %
I. Patrimonium	52.588.170	54.369.544	+ 1.781.374	+ 3,4 %	54.528.197	- 158.653	- 0,3 %
III. Herwaarderingsmeerwaarden	12.823.210	15.833.947	+ 3.010.737	+ 23,5 %	12.995.163	+ 2.838.784	+ 21,8 %
V. Gecumuleerd resultaat	163.169.568	187.437.398	+ 24.267.830	+ 14,9 %	157.739.567	+ 29.697.831	+ 18,8 %
VI. Investeringsubsidies	88.132.586	113.211.923	+ 25.079.337	+ 28,5 %	129.963.160	- 16.751.237	- 12,9 %
VOORZIENINGEN	36.742.550	28.853.976	- 7.888.574	- 21,5 %	23.865.466	+ 4.988.510	+ 20,9 %
SCHULDEN	214.178.675	225.855.417	+ 11.676.742	+ 5,5 %	222.566.440	+ 3.288.977	+ 1,5 %
VIII. Schulden op meer dan één jaar	89.978.013	90.614.120	+ 636.107	+ 0,7 %	109.315.826	- 18.701.706	- 17,1 %
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	88.794.438	94.434.296	+ 5.639.858	+ 6,4 %	79.953.030	+ 14.481.266	+ 18,1 %
X. Overlopende rekeningen	35.406.225	40.807.001	+ 5.400.776	+ 15,3 %	33.297.584	+ 7.509.417	+ 22,6 %
TOTAAL DER PASSIVA	567.634.705	625.562.207	+ 57.927.502	+ 10,2 %	601.657.993	+ 23.904.214	+ 4,0 %

De aangroei van het eigen vermogen kwam tot stand door volgende gebeurtenissen:

- een beperkte toename van het "Patrimonium". Dit is in de eerste plaats toe te schrijven aan de inbrengoperatie waarvan sprake onder punt 3.4.2.1. (blz. 51). Een aangroei was er ook vast te stellen bij de Lessius Hogeschool Antwerpen ingevolge een begunstiging via een nalatenschap. Opmerkelijk genoeg zijn er nog steeds drie hogescholen met een negatief patrimonium. Daarnaast is er één hogeschool met een patrimonium van 0 EUR;
- één hogeschool boekte een aanzienlijke herwaardering op een aantal gebouwen en terreinen;
- het positieve resultaat van het boekjaar dat in 2002 door de sector werd opgetekend;
- het bedrag van de in 2002 toegekende investeringssubsidies lag hoger dan de in dat jaar naar het resultaat toegerekende investeringssubsidies.

De voorzieningen dalen sterk. Enkel de voorzieningen voor grote herstellings- en onderhoudswerken zijn licht toegenomen. Deze stijging is in hoofdzaak toe te schrijven aan twee hogescholen: Hogeschool Antwerpen en Hogeschool Gent. Bij de Hogeschool Antwerpen werd er een zwakke afstemming vastgesteld tussen de voorheen aangelegde voorzieningen en de aanwending ervan bij de uitvoering van deze werken. Hogeschool Gent paste een uiterst betwistbaar systeem van aanleggen van voorzieningen toe waarbij er, tegen de boekhoudkundige grondregels in, geen verband gelegd wordt tussen de gevormde voorzieningen en de geplande onderhoudswerken.

De daling van de voorzieningen voor pensioenen is een logisch gevolg van het afbouwen van het TBS 55+ ov-stelsel. Op vraag van het commissariaat werden ook de overige voorzieningen aan een kritisch onderzoek onderworpen. Dit leidde tot de terugname van een belangrijk bedrag aan overbodige voorzieningen.

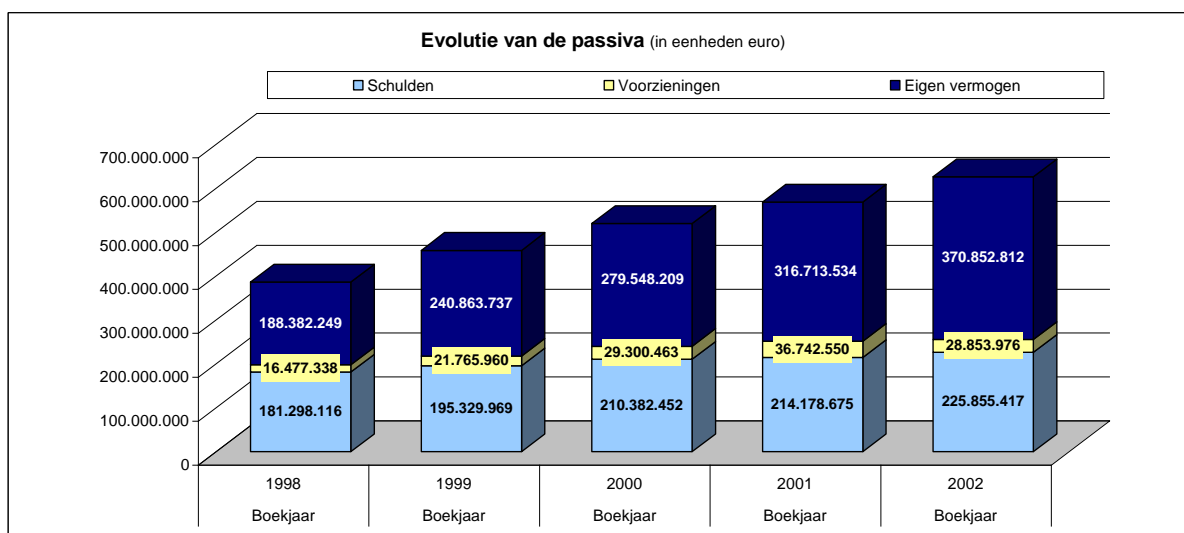
Ondanks de aanzienlijke investeringen die in het boekjaar 2002 werden verricht steeg de schuldenlast op meer dan één jaar slechts in beperkte mate. De meeste investeringen werden inderdaad gefinancierd met eigen middelen en met investeringssubsidies. De groei van de schulden op ten hoogste één jaar was vooral toe te schrijven aan de toegenomen werkingsschulden en in mindere mate aan hogere schulden m.b.t. bezoldigingen en sociale lasten. Ook de overlopende passiefrekeningen kenden een aanzienlijke toename.

Bij het opstellen van de begroting 2002 werden zowel het eigen vermogen als de voorzieningen sterk onderschat. De te lage inschatting van het eigen vermogen dient in hoofdzaak toegeschreven te worden aan de onderschatting van het gecumuleerd resultaat per einde 2001 en een onderschatting van het resultaat van het boekjaar 2002. De herwaarderingsoperatie die de KHBO doorvoerde was helemaal niet voorzien in de begroting. De investeringssubsidies werden echter zwaar overschat. Door vertraging in de uitvoering van de geplande investeringen werden er in realiteit minder investeringssubsidies verworven dan voorzien in de begroting.

De onderschatting van de schulden in de begroting 2002 was eerder beperkt. Dit was het gevolg van een compensatie tussen de overschatte schulden op meer dan één jaar en de onderschatte schulden op ten hoogste één jaar. De overschatting van de langetermijnschulden is terug te voeren op de vertraagde uitvoering van de geplande investeringen waardoor er minder investeringskredieten werden opgenomen. De onderschatting van de schulden op korte termijn situeert zich vooral bij de werkingsschulden. Ook de overlopende rekeningen werden in belangrijke mate onderschat.

3.6.2.2 Horizontale analyse: jaarrekening 1998 – jaarrekening 2002

Het geconsolideerde balansvermogen groeide in de periode 1998-2002 met 239.404.493 EUR. In absolute bedragen was de groei voornamelijk het gevolg van een toename van het eigen vermogen (+ 182.470.563 EUR).

PASSIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR98
		1998	1999	2000	2001	2002	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
TOTAAL DER PASSIVA	10/49	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	+ 239.404.493
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 71.801.889	+ 61.271.468	+ 48.403.634	+ 57.927.502	
Jaarlijks groeipercentage			+ 18,6 %	+ 13,4 %	+ 9,3 %	+ 10,2 %	
Index: 1998 = 100			118,6	134,5	147,0	162,0	
EIGEN VERMOGEN	10/15	188.382.249	240.863.737	279.548.209	316.713.534	370.852.812	+ 182.470.563
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 52.481.488	+ 38.684.472	+ 37.165.325	+ 54.139.278	
Jaarlijks groeipercentage			+ 27,9 %	+ 16,1 %	+ 13,3 %	+ 17,1 %	
Index: 1998 = 100			127,9	148,4	168,1	196,9	
I. Patrimonium	10	43.133.482	47.821.634	54.451.718	52.588.170	54.369.544	+ 11.236.062
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 4.688.152	+ 6.630.084	- 1.863.548	+ 1.781.374	
Jaarlijks groeipercentage			+ 10,9 %	+ 13,9 %	- 3,4 %	+ 3,4 %	
Index: 1998 = 100			110,9	126,2	121,9	126,0	
III. Herwaarderingsmeerwaarden	12	17.511.348	12.823.211	12.823.198	12.823.210	15.833.947	- 1.677.401
Jaarlijkse absolute mutatie			- 4.688.138	- 12	+ 11	+ 3.010.737	
Jaarlijks groeipercentage			- 26,8 %	- 0,0 %	+ 0,0 %	+ 23,5 %	
Index: 1998 = 100			73,2	73,2	73,2	90,4	
V. Gecumuleerd resultaat	14	85.669.944	115.580.078	140.195.156	163.169.568	187.437.398	+ 101.767.454
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 29.910.134	+ 24.615.077	+ 22.974.413	+ 24.267.830	
Jaarlijks groeipercentage			+ 34,9 %	+ 21,3 %	+ 16,4 %	+ 14,9 %	
Index: 1998 = 100			134,9	163,6	190,5	218,8	
VI. Investeringsubsidies	15	42.067.475	64.638.814	72.078.137	88.132.586	113.211.923	+ 71.144.448
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 22.571.339	+ 7.439.323	+ 16.054.449	+ 25.079.337	
Jaarlijks groeipercentage			+ 53,7 %	+ 11,5 %	+ 22,3 %	+ 28,5 %	
Index: 1998 = 100			153,7	171,3	209,5	269,1	
VOORZIENINGEN	16	16.477.338	21.765.960	29.300.463	36.742.550	28.853.976	+ 12.376.638
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 5.288.622	+ 7.534.504	+ 7.442.086	- 7.888.574	
Jaarlijks groeipercentage			+ 32,1 %	+ 34,6 %	+ 25,4 %	- 21,5 %	
Index: 1998 = 100			132,1	177,8	223,0	175,1	
SCHULDEN	17/49	181.298.116	195.329.969	210.382.452	214.178.675	225.855.417	+ 44.557.302
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 14.031.853	+ 15.052.483	+ 3.796.224	+ 11.676.742	
Jaarlijks groeipercentage			+ 7,7 %	+ 7,7 %	+ 1,8 %	+ 5,5 %	
Index: 1998 = 100			107,7	116,0	118,1	124,6	
VIII. Schulden op meer dan één jaar	17	84.708.599	87.940.287	94.857.845	89.978.013	90.614.120	+ 5.905.521
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 3.231.688	+ 6.917.558	- 4.879.832	+ 636.107	
Jaarlijks groeipercentage			+ 3,8 %	+ 7,9 %	- 5,1 %	+ 0,7 %	
Index: 1998 = 100			103,8	112,0	106,2	107,0	
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	42/48	69.589.232	77.542.614	82.192.797	88.794.438	94.434.296	+ 24.845.064
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 7.953.382	+ 4.650.183	+ 6.601.641	+ 5.639.858	
Jaarlijks groeipercentage			+ 11,4 %	+ 6,0 %	+ 8,0 %	+ 6,4 %	
Index: 1998 = 100			111,4	118,1	127,6	135,7	
X. Overlopende rekeningen	492/3	27.000.284	29.847.068	33.331.810	35.406.225	40.807.001	+ 13.806.717
Jaarlijkse absolute mutatie			+ 2.846.784	+ 3.484.742	+ 2.074.415	+ 5.400.776	
Jaarlijks groeipercentage			+ 10,5 %	+ 11,7 %	+ 6,2 %	+ 15,3 %	
Index: 1998 = 100			110,5	123,4	131,1	151,1	

Het eigen vermogen kende in de periode 1998-2002 bijna een verdubbeling vooral dankzij de positieve resultaten van de diverse boekjaren en de toegekende investeringssubsidies. De aangroei van het patrimonium is zeker niet onaanzienlijk. Toch betekent dit slechts een reële uitbreiding van het eigen vermogen in zover deze middelen een externe oorzaak hadden en niet voortvloeiden uit de loutere overboeking vanuit de rubrieken "Herwaarderingsmeerwaarden" en "Gecumuleerd resultaat".

Door de daling van de voorzieningen in het boekjaar 2002 werd het groeiritm van de voorzieningen over de beschouwde periode in belangrijke mate afgeremd. Toch lagen de voorzieningen per einde 2002 nog steeds merkbaar hoger dan per einde 1998. De invloed van de voorzieningen voor TBS 55+ ov-stelsel bleef, ondanks de afbouw van het systeem, van grote betekenis.

Ook de schuldenlast steeg over de periode 1998-2002 met 24,6 %. Zoals reeds eerder gesteld waren vooral de groei van de werkingsschulden op ten hoogste één jaar en de toename van de overlopende passiefrekeningen hiervoor verantwoordelijk.

3.6.2.3 Verticale analyse: jaarrekening 1998 - 2002 en begroting 2002

De structuuranalyse van de passiva toont enkele belangrijke verschuivingen. Tijdens de periode 1998-2002 groeide het aandeel van het "Eigen vermogen" van 48,8 % naar 59,3 % van het balanstotaal. Dat de solvabiliteit van de hogescholen hierdoor in wezenlijke mate zal verbeteren, zal duidelijk tot uiting komen bij de bespreking van de solvabiliteitsratio's. Ook het aandeel van de "Voorzieningen" kende in die periode een weliswaar beperkte groei.

PASSIVA	Codes	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Begroting
		1998	1999	2000	2001	2002	2002
EIGEN VERMOGEN	10/15	48,8 %	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	59,0 %
I. Patrimonium	10	11,2 %	10,4 %	10,5 %	9,3 %	8,7 %	9,1 %
III. Herwaarderingsmeerwaarden	12	4,5 %	2,8 %	2,5 %	2,3 %	2,5 %	2,2 %
V. Gecumuleerd resultaat	14	22,2 %	25,2 %	27,0 %	28,7 %	30,0 %	26,2 %
VI. Investeringsubsidies	15	10,9 %	14,1 %	13,9 %	15,5 %	18,1 %	21,6 %
VOORZIENINGEN	16	4,3 %	4,8 %	5,6 %	6,5 %	4,6 %	4,0 %
VII. Voorzieningen voor risico's en kosten		4,3 %	4,8 %	5,6 %	6,5 %	4,6 %	4,0 %
A. Pensioenen en soortgelijke verplichtingen	160	2,0 %	2,2 %	2,3 %	2,9 %	1,8 %	1,8 %
B. Grote herstellings- en onderhoudswerken	162	1,2 %	1,3 %	1,3 %	1,5 %	1,4 %	1,0 %
C. Overige risico's en kosten	163/5	1,1 %	1,3 %	2,0 %	2,0 %	1,4 %	1,1 %
SCHULDEN	17/49	46,9 %	42,7 %	40,5 %	37,7 %	36,1 %	37,0 %
VIII. Schulden op meer dan één jaar	17	21,9 %	19,2 %	18,3 %	15,9 %	14,5 %	18,2 %
A. Financiële schulden	170/4	21,2 %	18,6 %	17,7 %	15,3 %	14,0 %	18,0 %
1. Achtergestelde leningen	170	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
2. Leasingschulden en soortgelijke schulden	172	0,2 %	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
3. Kredietinstellingen	173	20,9 %	18,3 %	17,5 %	15,3 %	13,9 %	17,2 %
4. Overige leningen	174	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,2 %	0,8 %
B. Werkingsschulden	175	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
D. Overige schulden	178/9	0,7 %	0,6 %	0,6 %	0,5 %	0,4 %	0,1 %
IX. Schulden op ten hoogste één jaar	42/48	18,0 %	16,9 %	15,8 %	15,6 %	15,1 %	13,3 %
A. Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen	42	0,7 %	0,9 %	0,7 %	0,6 %	0,7 %	0,7 %
B. Financiële schulden	43	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %
1. Kredietinstellingen	430/8	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %
2. Overige leningen	439	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
C. Werkingsschulden	44	4,0 %	4,3 %	4,3 %	4,3 %	4,6 %	3,1 %
E. Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	45	12,5 %	11,1 %	10,4 %	10,2 %	9,3 %	9,2 %
1. Belastingen	450/3	2,3 %	2,1 %	1,9 %	1,8 %	1,6 %	1,4 %
2. Bezoldigingen en sociale lasten	454/9	10,2 %	9,1 %	8,6 %	8,4 %	7,7 %	7,7 %
F. Overige schulden	46/48	0,6 %	0,6 %	0,4 %	0,5 %	0,5 %	0,2 %
X. Overlopende rekeningen	492/3	7,0 %	6,5 %	6,4 %	6,2 %	6,5 %	5,5 %
TOTAAL DER PASSIVA	10/49	386.157.714	457.959.603	519.231.071	567.634.705	625.562.207	601.657.993

De horizontale analyse bracht tot uiting dat de geconsolideerde schuldmassa in de periode 1998-2002 groeide met 44.557.302 EUR. Toch woog deze groei niet op tegen het groeiritme van het totale passief. Het relatieve belang van de schulden daalde dan ook ten gunste van het aandeel van het eigen vermogen en van de voorzieningen.

3.7 Geconsolideerde cashflow

Bij de bespreking van de geconsolideerde resultatenrekening werd aandacht besteed aan het resultaat van het boekjaar. In de analyse van de geconsolideerde balans werd de liquiditeitspositie op 31 december van elk boekjaar weergegeven. De cashflowanalyse¹⁵ heeft tot doel een inzicht te geven in de bronnen en in de aanwending van de geldmiddelen door de hogescholen.

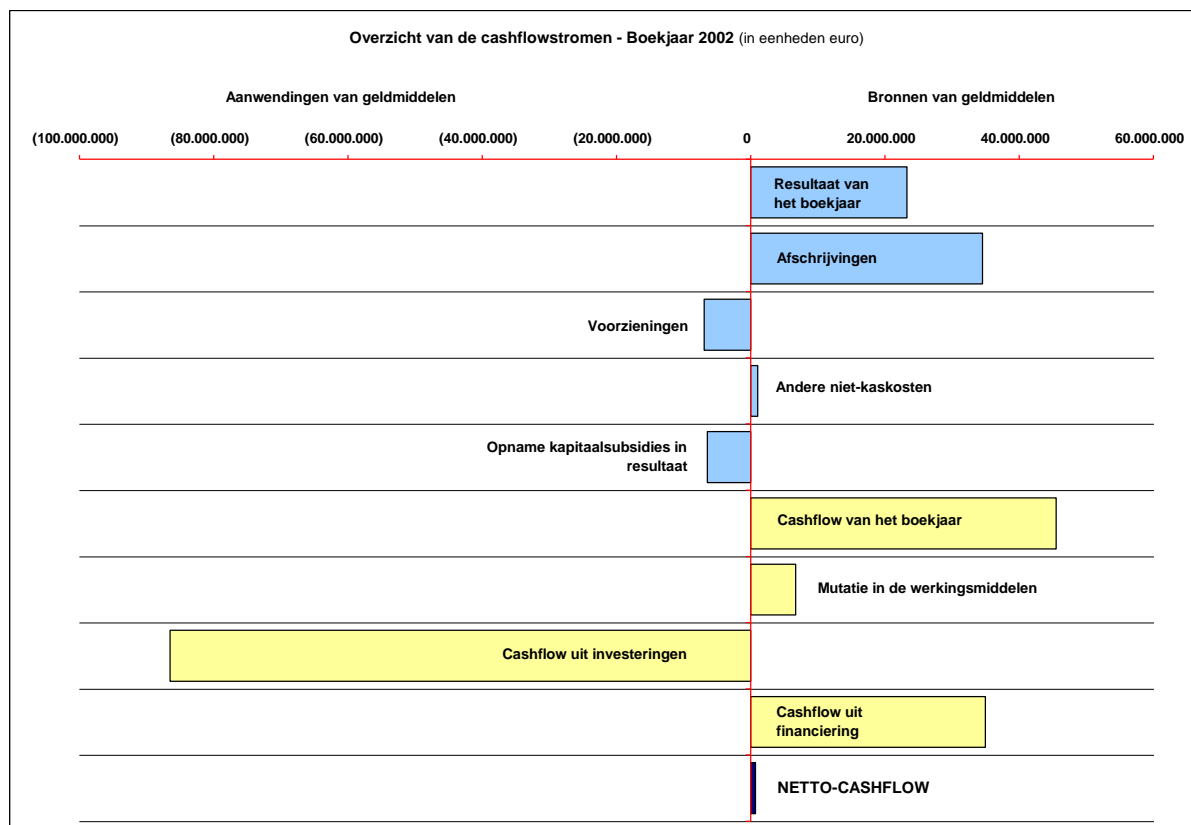
Geconsolideerde cashflow					
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
(in eenheden euro)	1998	1999	2000	2001	2002
Resultaat van het boekjaar	24.610.124	29.910.101	30.444.490	22.974.604	23.300.884
+ Afschrijvingen	20.733.806	23.857.857	27.236.233	30.114.305	34.546.183
+ Voorzieningen	3.812.397	5.117.376	7.732.099	7.442.125	(6.921.967)
+ Andere niet-kaskosten (o.a. waardevermindering op vlottende activa)	186.934	146.161	215.562	513.938	1.029.559
- Opname kapitaalsubsidies in resultaat	(1.893.883)	(2.490.201)	(3.008.050)	(4.407.393)	(6.461.469)
CASHFLOW VAN HET BOEKJAAR (1)	47.449.377	56.541.295	62.620.334	56.637.578	45.493.190
+ - Mutatie in werkmiddelen (vóór correctie)	(7.263.729)	16.083.795	(9.213.385)	8.389.655	8.745.077
+ - Correctie voor waardevermindering op voorraden en vorderingen	(186.934)	(146.161)	(222.949)	(513.938)	(1.000.661)
+ - Correctie voor effect aflossingen in mutatie n.w.m.	(237.589)	(1.083.466)	325.784	(143.846)	(1.024.551)
MUTATIE IN DE WERKINGSMIDDELEN (2)	(7.688.251)	14.854.168	(9.110.550)	7.731.871	6.719.866
+ OPERATIONELE CASHFLOW = (1) + (2)	39.761.126	71.395.463	53.509.783	64.369.450	52.213.056
- + Investerings / desinvesteringen in OK, IMVA, MVA en FVA	(56.608.886)	(52.168.339)	(60.139.233)	(68.842.509)	(87.086.467)
+ - Mutatie vorderingen op meer dan één jaar	(4.406.009)	(7.065.568)	3.417.533	(593.808)	600.725
+ CASHFLOW UIT INVESTERINGEN	(61.014.895)	(59.233.907)	(56.721.699)	(69.436.317)	(86.485.743)
+ Leningen	6.087.545	7.185.346	10.545.431	4.884.173	5.123.116
- Aflossingen	(2.632.604)	(2.870.192)	(3.953.658)	(3.318.647)	(3.462.467)
+ Externe aangroei eigen vermogen	10.099.038	2.302.102	800.582	27	1.781.344
+ - Overige (o.a. kapitaalsubsidies)	15.692.759	22.629.516	10.246.850	23.457.485	31.540.799
+ CASHFLOW UIT FINANCIERING	29.246.739	29.246.772	17.639.206	25.023.039	34.982.792
NETTO-CASHFLOW	7.992.970	41.408.328	14.427.290	19.956.171	710.105
Geldbeleggingen + Liquide middelen begin periode	79.309.650	87.302.678	128.711.089	143.138.886	163.094.860
Geldbeleggingen + Liquide middelen einde periode	87.302.620	128.711.006	143.138.379	163.095.057	163.804.965

Mutatie in de netto-werkingsmidd.	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Situatie einde vorige periode					
Vlottende activa	177.508.577	200.196.811	243.640.993	272.060.789	293.274.403
- vorderingen op meer dan 1j.	(49.861.316)	(54.361.693)	(61.509.972)	(58.163.588)	(58.816.179)
- geldbeleggingen + liquide middelen	(79.309.590)	(87.302.660)	(128.710.922)	(143.138.886)	(163.094.860)
- schulden op ten hoogste 1 jaar	(65.991.979)	(69.417.962)	(77.542.614)	(81.874.126)	(88.794.417)
- overlopende rekeningen passief	(27.666.479)	(27.000.284)	(29.847.068)	(33.331.810)	(35.406.216)
Netto-werkingsmiddelen	(45.320.787)	(37.885.789)	(53.969.583)	(44.447.621)	(52.837.270)
Situatie einde periode					
Vlottende activa	200.196.811	243.640.993	272.070.371	293.274.380	295.679.732
- vorderingen op meer dan 1j.	(54.361.693)	(61.509.972)	(58.163.588)	(58.816.172)	(58.215.454)
- geldbeleggingen + liquide middelen	(87.302.660)	(128.710.922)	(143.138.374)	(163.094.822)	(163.805.328)
- schulden op ten hoogste 1 jaar	(69.589.232)	(77.542.614)	(82.192.797)	(88.794.438)	(94.434.296)
- overlopende rekeningen passief	(27.000.284)	(29.847.068)	(33.331.810)	(35.406.225)	(40.807.001)
Netto-werkingsmiddelen	(38.057.058)	(53.969.583)	(44.756.198)	(52.837.277)	(61.582.347)
Mutatie netto-werkingsmiddelen	(7.263.729)	16.083.795	(9.213.385)	8.389.655	8.745.077

¹⁵ De berekening van de cashflow heeft als bijkomend voordeel dat de invloed van de niet-kaskosten (die sterke verschillen vertonen tussen de diverse hogescholen onderling) op de beoordeling van de financiële toestand van de hogeschool wordt vermeden.

3.7.1 Geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2002

De cashflowberekening vertrekt van het resultaat van het boekjaar. Daarop worden correcties voor niet-kaskosten (+) en niet-kasopbrengsten (-) toegepast. In volgend schema worden de componenten van de cashflow ingedeeld volgens “bron van geldmiddelen” of “aanwending van geldmiddelen”.

De geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2002 omvat als eerste bestanddeel het geconsolideerde resultaat van het boekjaar. Dit wordt vervolgens gecorrigeerd voor de niet-kaskosten omdat deze het resultaat van het boekjaar verkleinden zonder dat hiervoor liquiditeiten dienden te worden aangewend. De bijdrage van de afschrijvingen tot de cashflow van het boekjaar is dan ook zeer aanzienlijk. De voorzieningen leidden in 2002 echter tot een negatieve kost in de resultatenrekening en dienden bijgevolg in mindering gebracht te worden. Dit geldt eveneens voor de niet-kasopbrengsten (investeringsubsidies). Deze opbrengsten vloeien voort uit een toerekening van voorheen ontvangen subsidies en verhogen het resultaat van het boekjaar zonder dat er in het lopende boekjaar geldstromen tegenover staan.

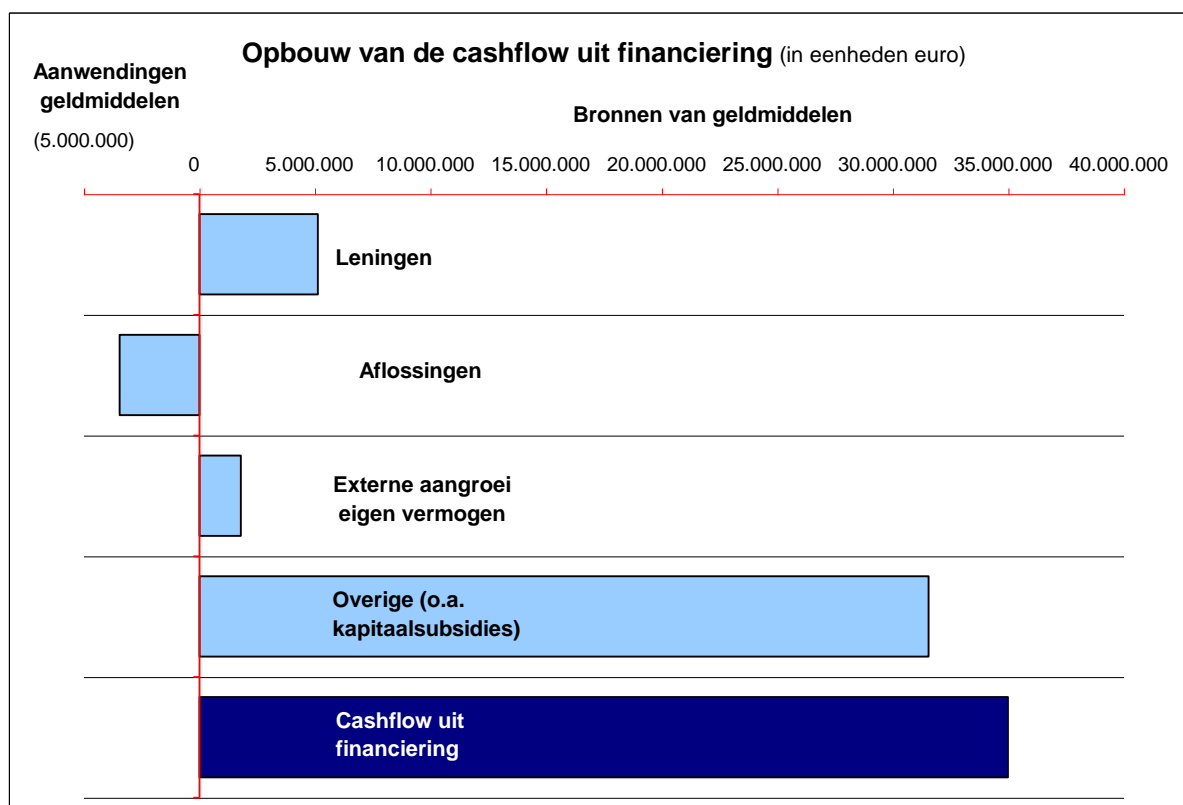
De mutatie in de weringsmiddelen¹⁶ betekende in het boekjaar 2002 een bron van bijkomende financieringsmiddelen. De toename van de “Schulden op ten hoogste 1 jaar” met 5,6 miljoen EUR en van de overlopende passiefrekeningen met 5,4 miljoen EUR vormt hiervoor de verklaring. Een deel van deze bijkomende bronnen werd opgeslorpt door de toename van de vlottende activa (overlopende actief rekeningen, vorderingen op ten hoogste één jaar en voorraden) met 2,4 miljoen EUR.

¹⁶ Bij de berekening van de mutatie van de netto-weringsmiddelen boekjaar 2001, dient vastgesteld te worden dat de cijfers m.b.t. de situatie per einde vorige periode niet volledig overeenkomen met de cijfers die per einde boekjaar 2000 vermeld zijn. De openingsbalans 2001 van de Arteveldehogeschool sluit immers niet volledig aan bij de geconsolideerde eindbalans boekjaar 2000 van de aan de fusie deelnemende partners.

De som van de cashflow van het boekjaar en van de mutatie in de werkingsmiddelen levert de operationele cashflow. Dit bedrag, indien positief, kunnen de hogescholen besteden aan investeringen, aflossingen van leningen,...

Door het hoge investeringsvolume dat de hogescholen in het boekjaar 2002 realiseerden, volstond de operationele cashflow niet om de financieringsbehoeften, die uit deze investeringen voortvloeiden te dekken. Er dienden bijgevolg bijkomende financieringsbronnen gezocht te worden.

Deze bijkomende middelen werden in eerste instantie gevonden bij de opgenomen investeringssubsidies. In beperkte mate werden ook investeringskredieten opgenomen om het tekort aan financieringsmiddelen op te vangen. Men zou kunnen stellen dat er zelfs meer vreemd vermogen opgenomen werd dan strikt genomen nodig was, want uiteindelijk realiseerden de hogescholen een weliswaar beperkte positieve netto cashflow. De som van de geldbeleggingen en de liquide middelen steeg per einde 2002 t.o.v. het boekjaar 2001 dan ook met 710.105 EUR. Dit is opmerkelijk weinig indien dit vergeleken wordt met wat in de vorige boekjaren gerealiseerd werd. Niettemin werd de liquiditeitspositie van de hogescholen hierdoor in beperkte mate in gunstige zin beïnvloed.

3.7.2 Evolutie van de geconsolideerde cashflow: jaarrekening 1998 – 2002

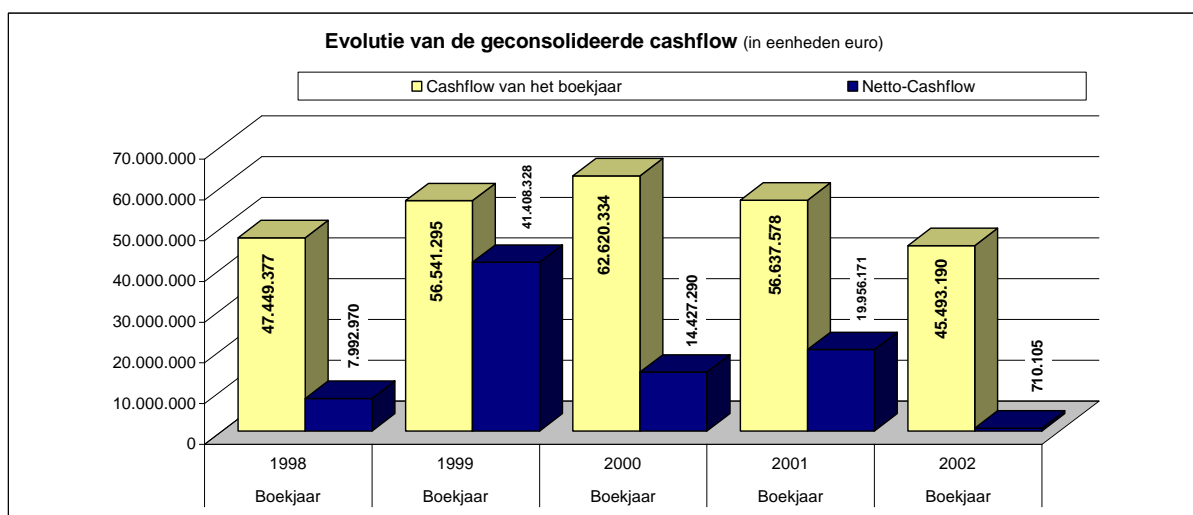
De cashflowpositie van de hogescholen was in het boekjaar 2002 duidelijk minder gunstig dan in de voorgaande jaren. De cashflow van het boekjaar kende vanaf 2000 een duidelijke neergang en daalde zelfs onder het niveau van 1998.

De mutatie in de netto werkingsmiddelen kende over de beschouwde periode een eerder grillig verloop, maar was in de laatste twee boekjaren een belangrijke bron van financiële middelen.

De investeringen lijken in een stroomversnelling beland te zijn, met olopende financieringsbehoeften als gevolg. Behoudens in het boekjaar 1999 overstegen deze financieringsbehoeften de middelen die via de operationele cashflow werden gegenereerd.

Ter dekking van het aldus ontstane financieringstekort deden de hogescholen in toenemende een beroep op investeringssubsidies. Nieuwe investeringsleningen werden slechts in beperkte mate aangewend. Hoe dan ook, 2002 is het eerste boekjaar in de beschouwde periode (5 jaar), waarin de hogeschoolsector als geheel nieuwe investeringskredieten nodig had om het boekjaar met een positieve netto cashflow te kunnen afsluiten.

Dat de hogescholen het in 2002 moeilijker kregen om het hoge investeringsvolume te financieren moge ook blijken uit het toenemend aantal hogescholen dat het boekjaar 2002 afsloot met een negatieve netto cashflow : 12 hogescholen t.o.v. 6 hogescholen in 2001. Gezien de omvang van de in de komende jaren op stapel staande investeringsprojecten, moet gevreesd worden dat deze tendens zich in de volgende jaren verder zal doorzetten.

3.8 Financiële ratio's

Bij de beoordeling van het financieel evenwicht van de hogescholen wordt aandacht besteed aan de liquiditeit, de solvabiliteit en de rentabiliteit. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van enkele ratio's. De gehanteerde financiële ratio's werden in de werkgroep "Hogescholen" van het IBR eenduidig gedefinieerd. Het zijn klassieke tools, evenwel aangepast aan de specifieke situatie van de hogescholen¹⁷.

3.8.1 Overzicht van de geconsolideerde financiële ratio's

	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Evolutie	Evolutie
	1998	1999	2000	2001	2002	2002-2001	1998-2002
Liquiditeit							
Netto-werkingsmiddelen in eenheden euro	113.065.168	144.875.244	174.676.859	189.546.629	187.903.772	ongunstig	gunstig
Quick ratio	5,16	5,74	6,39	5,94	5,52	ongunstig	gunstig
Liquiditeit van de werkingschulden	67 dagen	82 dagen	88 dagen	88 dagen	100 dagen	oplopend	oplopend
Solvabiliteit							
Graad van financiële onafhankelijkheid (EV/TV)	48,8 %	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	gunstig	gunstig
Graad van financiële afhankelijkheid (VV/TV)	51,2 %	47,4 %	46,2 %	44,2 %	40,7 %	gunstig	gunstig
Algemene schulddgraad (VV/EV)	105,0 %	90,1 %	85,7 %	79,2 %	68,7 %	gunstig	gunstig
Dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow	46,9 %	51,6 %	50,4 %	44,7 %	38,1 %	ongunstig	ongunstig
Rentabiliteit							
Netto-marge (1): Werkingsoverschot/Werkingsopbrengsten	3,9 %	4,7 %	2,8 %	2,1 %	2,6 %	gunstig	ongunstig
Netto-marge (2): Overschot uit de gewone activiteiten/Werkingsopbrengsten	4,5 %	5,3 %	3,9 %	3,4 %	3,9 %	gunstig	ongunstig
Netto-marge (3): Overschot van het boekjaar/Werkingsopbrengsten	4,8 %	5,5 %	5,4 %	3,9 %	3,8 %	ongunstig	ongunstig
Werkingsoverschot/Werkingsuitkeringen	4,5 %	5,5 %	3,3 %	2,5 %	3,1 %	gunstig	ongunstig
Cashflow van het boekjaar/Werkingsuitkeringen	10,7 %	12,2 %	13,0 %	11,4 %	8,9 %	ongunstig	ongunstig
Eigen Werkingsopbrengsten/Werkingsuitkeringen	16,2 %	17,6 %	17,2 %	19,3 %	19,5 %	gunstig	gunstig

In de volgende bespreking wordt aandacht besteed aan de 3 luiken van het financieel evenwicht. Telkens wordt een geconsolideerd bedrag of percentage voor de gehele sector en het rekenkundige gemiddelde berekend. Tevens wordt per jaar ook de laagste waarde en hoogste waarde gerealiseerd door een individuele hogeschool weergegeven. De ratio's per hogeschool, voor de periode 1998-2002, worden na de bespreking van elke rubriek toegevoegd.

3.8.2 Liquiditeit

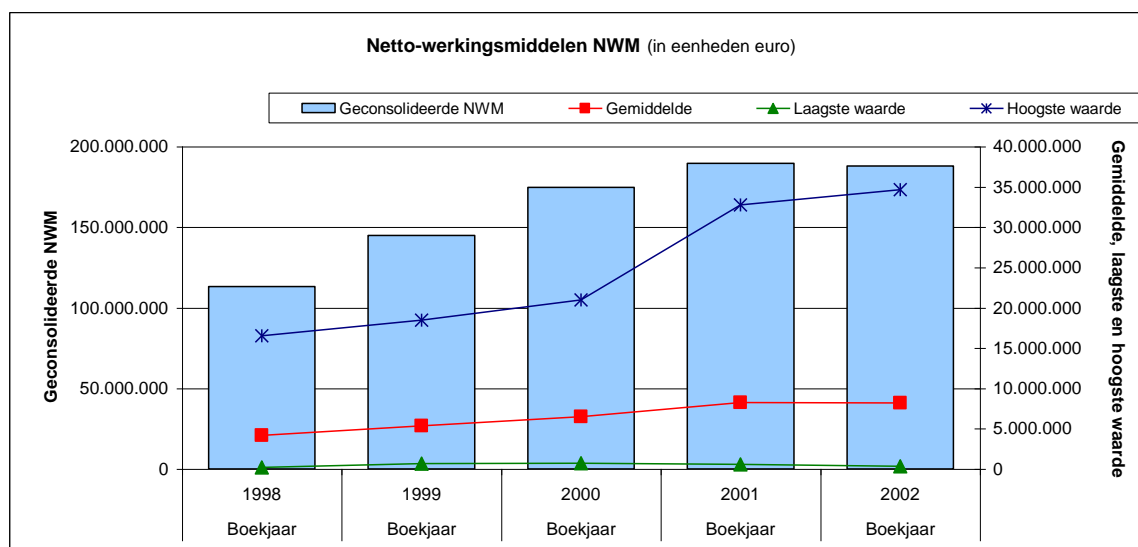
De liquiditeit geeft aan in welke mate de hogeschool aan haar betalingsverplichtingen op korte termijn kan voldoen (bv. de korte termijnschulden tegenover kredietinstellingen, leveranciers, contractuele personeelsleden,...). De gehanteerde instrumenten voor het beoordelen van de liquiditeit zijn de netto-werkingsmiddelen, de quick ratio en de liquiditeit van de werkingschulden.

¹⁷ In het "Verslag over de werking van de hogescholen in 1999" werd uitvoerig ingegaan op de berekeningswijze van de diverse ratio's.

◆ **Netto-werkingsmiddelen**

De geconsolideerde netto-werkingsmiddelen van de 23 hogescholen bedragen voor het boekjaar 2002 187.903.772 EUR. Dit betekent dat de globale hogeschoolsector een stevige liquiditeitspositie heeft. De ratio duidt voor de periode 1998-2002 op een gunstige evolutie, zij het dat er een lichte achteruitgang is in het laatste boekjaar. In elk van de betrokken jaren leverde de berekening van de netto-werkingsmiddelen voor elk van de hogescholen een positief resultaat op. T.o.v. het boekjaar 2001 is de liquiditeitspositie in 11 hogescholen verbeterd, 12 hogescholen ondergingen een daling van de netto-werkingsmiddelen. Bij de interpretatie van de toename van het gemiddelde van de netto-werkingsmiddelen, tot en met 2001, moet er rekening gehouden worden met het feit dat een deel van deze stijging toe te schrijven is aan de concentratiebeweging binnen de hogeschoolsector. De geconsolideerde netto-werkingsmiddelen dienen immers gerelateerd te worden aan een kleiner aantal hogescholen.

Netto-werkingsmiddelen (in eenheden euro)					
Beoordeling:	Gunstige liquiditeit = Positieve netto-werkingsmiddelen				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerde NWM	113.065.168	144.875.244	174.676.859	189.546.629	187.903.772
Gemiddelde	4.187.599	5.365.750	6.469.513	8.241.158	8.169.729
Laagste waarde	171.641	649.283	702.780	546.605	325.103
Hoogste waarde	16.505.792	18.455.252	20.964.752	32.744.305	34.646.330

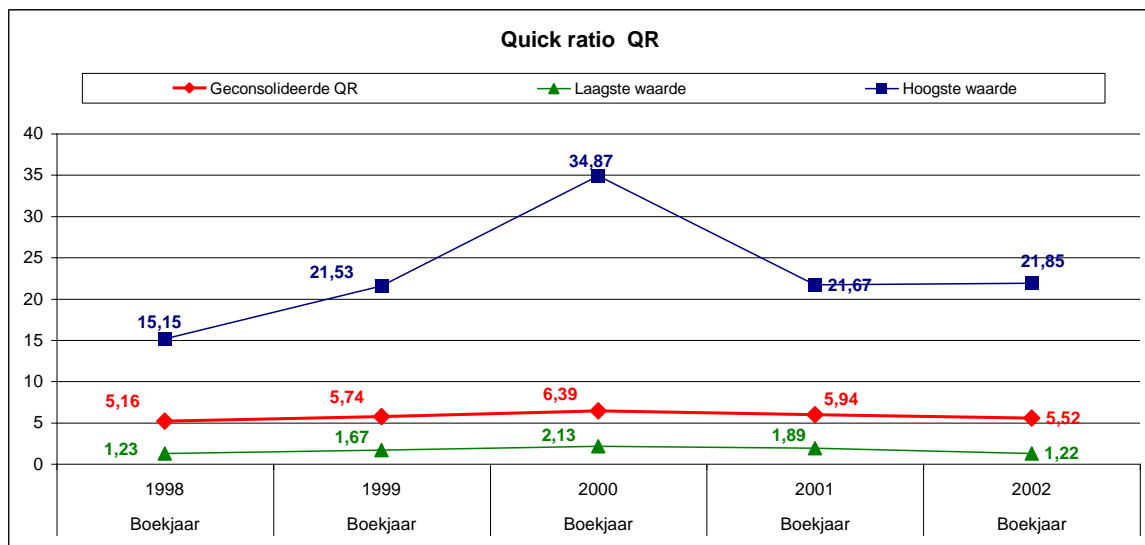

♦ Quick ratio

De gunstige liquiditeitspositie berekend op basis van de geconsolideerde jaarrekeningen wordt bevestigd door de waarde van de quick ratio. Deze ratio evolueerde van 5,16 in 1998 naar 6,39 in 2000, om vervolgens af te zwakken naar 5,52 in 2002. De range tussen de laagste en hoogste waarde, die zelfs iets verruimde t.o.v. 2001, illustreert duidelijk dat de liquiditeitspositie in de individuele hogescholen sterk kan verschillen. Deze ratio geeft, in vergelijking met de gegevens van het vorige boekjaar, voor 10 hogescholen een verbetering. Bij 13 hogescholen werd er een minder gunstige evolutie vastgesteld, maar geen enkele hogeschool heeft een quick ratio kleiner dan één. Globaal kende de hogeschoolsector in het boekjaar 2002 wel een lichte achteruitgang, zonder evenwel de liquiditeitstoestand van de sector noemenswaardig aan te tasten.

Quick ratio					
Beoordeling:	Bevredigende liquiditeitssituatie = Waarde minimaal één				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerde QR	5,16	5,74	6,39	5,94	5,52
Gemiddelde	6,03	6,70	8,38	7,11	7,09
Laagste waarde	1,23	1,67	2,13	1,89	1,22
Hoogste waarde	15,15	21,53	34,87	21,67	21,85

◆ Liquiditeit van de werkingsschulden

Het aantal dagen leverancierskrediet¹⁸ of de gemiddelde betalingsperiode, berekend met de geconsolideerde werkingsschulden en de geconsolideerde aankopen, is in de periode 1998-2002 toegenomen. Ook tijdens het boekjaar 2002 steeg het aantal dagen leverancierskrediet t.o.v. 2001. In 11 hogescholen steeg het aantal dagen door de leveranciers toegestane betalingsuitstel. De overige 12 hogescholen kenden een daling van het aantal dagen ontvangen betalingsuitstel.

De interpretatie van deze ontwikkeling is niet eenvoudig. De aard van de leveranciersfactuur beïnvloedt mee de duur van het toegestane betalingsuitstel. Langer betalingsuitstel kan geïnterpreteerd worden als een blijk van vertrouwen van de leveranciers in de hogescholen. Wanneer de toename van het aantal dagen betalingsuitstel het gevolg is van het niet tijdig betalen van de openstaande rekeningen kan dit echter het vertrouwen dat de hogescholen in de toekomst zullen genieten aantasten.

Een beroep doen op het leverancierskrediet is een eenvoudige wijze om nieuwe financieringsbronnen aan te spreken. Bovendien lijkt deze financieringswijze ook voordelig. Er is immers normaal geen rentelast verbonden aan deze kredietvorm. Toch dient de sector zich ervan bewust te zijn dat door het benutten van het betalingsuitstel er geen kortingen voor contante betaling kunnen verworven worden. Gelet op de ruime liquiditeiten moet het rendement op de geldbeleggingen afgewogen worden tegen de korting die de leveranciers toestaan bij contante betaling.

Liquiditeit van de werkingsschulden					
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerd	67 dagen	82 dagen	88 dagen	88 dagen	100 dagen
Rekenkundig gemiddelde	66 dagen	86 dagen	90 dagen	87 dagen	91 dagen
Laagste waarde	13 dagen	30 dagen	29 dagen	45 dagen	37 dagen
Hoogste waarde	120 dagen	368 dagen	349 dagen	163 dagen	199 dagen

¹⁸ De extreme hoge waarden moeten genuanceerd worden beoordeeld. De werkingsschulden worden immers in belangrijke mate beïnvloed door de facturatie gewoonte van de leveranciers, nl. eind december worden vaak nog veel facturen opgemaakt en verstuurd naar de klanten. Indien de hogeschool einde december belangrijke facturen (bv. i.v.m. investeringsprojecten) ontving, dan heeft dit een zeer sterke invloed op de ratio (en kan dit resulteren in extreem hoge waarden).

Liquiditeit

	Netto-werkingsmiddelen in eenheden euro					Quick ratio					Liquiditeit van de werkingsschulden aantal dagen leverancierskrediet				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
HA	5.589.974	8.914.028	11.781.462	11.659.012	13.127.746	2,37	4,90	6,68	2,98	5,16	51 dagen	76 dagen	90 dagen	119 dagen	122 dagen
PLANTIJN	921.941	1.266.091	2.398.196	4.004.596	5.251.390	5,49	2,36	6,77	11,61	9,94	13 dagen	61 dagen	69 dagen	67 dagen	106 dagen
KdG	6.617.645	4.033.911	5.049.170	4.628.098	1.504.798	4,34	2,26	2,94	2,28	1,22	80 dagen	90 dagen	80 dagen	110 dagen	199 dagen
KHK	5.632.538	6.027.234	8.614.003	11.625.487	13.163.661	4,62	5,08	7,60	6,35	5,41	72 dagen	63 dagen	39 dagen	90 dagen	123 dagen
KHM	2.947.033	8.274.388	7.340.697	1.397.574	2.734.483	4,42	7,91	3,27	1,89	3,33	74 dagen	90 dagen	258 dagen	103 dagen	73 dagen
ERASMUS	13.687.937	15.141.064	12.670.111	13.787.169	12.414.452	7,27	9,25	8,31	11,45	8,99	105 dagen	77 dagen	64 dagen	79 dagen	95 dagen
LUK	171.641	1.856.177	3.296.191	4.070.957	4.020.554	1,23	8,55	10,75	11,41	17,73	46 dagen	91 dagen	123 dagen	114 dagen	52 dagen
W&K	8.304.483	9.361.798	10.680.749	12.057.962	9.285.523	6,08	10,880	6,32	5,27	6,23	68 dagen	54 dagen	47 dagen	100 dagen	47 dagen
KHB	648.708	979.502	1.482.732	1.155.512	1.083.084	4,29	5,08	5,67	2,62	3,89	47 dagen	65 dagen	54 dagen	130 dagen	46 dagen
KHL	3.591.729	4.667.017	6.915.213	10.162.816	9.748.526	6,14	4,70	9,99	9,46	5,89	61 dagen	94 dagen	42 dagen	59 dagen	111 dagen
IRIS	237.656	649.283	1.018.223	546.605	325.103	1,68	2,84	3,17	2,09	1,73	36 dagen	30 dagen	70 dagen	45 dagen	37 dagen
HG	16.505.792	18.455.252	20.964.752	32.744.305	34.646.330	8,45	10,59	9,79	9,46	8,62	105 dagen	72 dagen	80 dagen	99 dagen	130 dagen
MERCATOR	4.401.350	6.202.767	7.759.266			11,19	10,99	34,87			39 dagen	79 dagen	29 dagen		
EGON	1.379.081	1.336.592	1.275.331			8,17	5,12	2,74			61 dagen	70 dagen	116 dagen		
KHSL	3.625.882	5.105.542	4.613.837	6.048.255	5.989.380	4,22	4,47	4,99	5,43	4,26	61 dagen	70 dagen	57 dagen	67 dagen	93 dagen
KLBO	779.848	1.248.689	702.780			3,51	3,83	2,13			47 dagen	62 dagen	85 dagen		
KAHOG	3.731.616	5.372.586	7.006.511			15,15	16,16	25,18			59 dagen	77 dagen	42 dagen		
HL	2.320.344	1.288.055	3.425.887	3.904.454	4.756.165	4,70	1,67	4,88	4,79	6,92	93 dagen	368 dagen	110 dagen	112 dagen	68 dagen
KHLi	2.137.586	2.381.315	3.384.912	4.343.665	1.215.560	2,61	2,70	3,12	2,80	1,44	82 dagen	85 dagen	88 dagen	163 dagen	174 dagen
PHL	5.027.776	5.333.603	7.269.081	6.111.294	5.931.458	5,92	4,28	7,83	4,44	3,76	111 dagen	201 dagen	94 dagen	72 dagen	66 dagen
HWVL	5.467.664	7.677.362	9.277.665	10.337.408	11.170.922	9,65	12,75	8,75	9,22	11,57	75 dagen	69 dagen	104 dagen	80 dagen	69 dagen
KHBO	1.988.948	2.736.811	4.187.605	5.386.578	5.656.313	3,92	5,38	2,34	8,38	9,61	50 dagen	36 dagen	349 dagen	53 dagen	45 dagen
KATHO	5.478.348	9.924.683	12.673.723	10.852.357	10.826.979	11,67	8,46	16,16	8,70	7,78	31 dagen	86 dagen	55 dagen	91 dagen	88 dagen
EHSAL	2.459.090	4.400.711	6.296.845	8.144.175	7.381.623	3,33	5,00	7,05	7,45	4,49	65 dagen	58 dagen	52 dagen	85 dagen	164 dagen
GroepT	595.838	1.395.269	2.319.292	2.743.338	2.921.196	1,39	1,86	3,41	4,75	3,90	120 dagen	100 dagen	97 dagen	64 dagen	85 dagen
SHG	1.138.575	1.152.680	1.036.235			5,99	5,33	4,32			62 dagen	61 dagen	63 dagen		
ARTEVELDE				10.944.524	11.622.800				9,10	9,27				51 dagen	50 dagen
LESSIUS	7.676.147	9.692.835	11.236.394	12.890.488	13.125.726	15,04	21,53	17,29	21,67	21,85	57 dagen	32 dagen	62 dagen	48 dagen	44 dagen
Geconsolideerd	113.065.168	144.875.244	174.676.859	189.546.629	187.903.772	5,16	5,74	6,39	5,94	5,52	67 dagen	82 dagen	88 dagen	88 dagen	100 dagen
Rekenkundig gemiddelde	4.187.599	5.365.750	6.469.513	8.241.158	8.169.729	6,03	6,70	8,38	7,11	7,09	66 dagen	86 dagen	90 dagen	87 dagen	91 dagen
Laagste waarde	171.641	649.283	702.780	546.605	325.103	1,23	1,67	2,13	1,89	1,22	13 dagen	30 dagen	29 dagen	45 dagen	37 dagen
Hoogste waarde	16.505.792	18.455.252	20.964.752	32.744.305	34.646.330	15,15	21,53	34,87	21,67	21,85	120 dagen	368 dagen	349 dagen	163 dagen	199 dagen

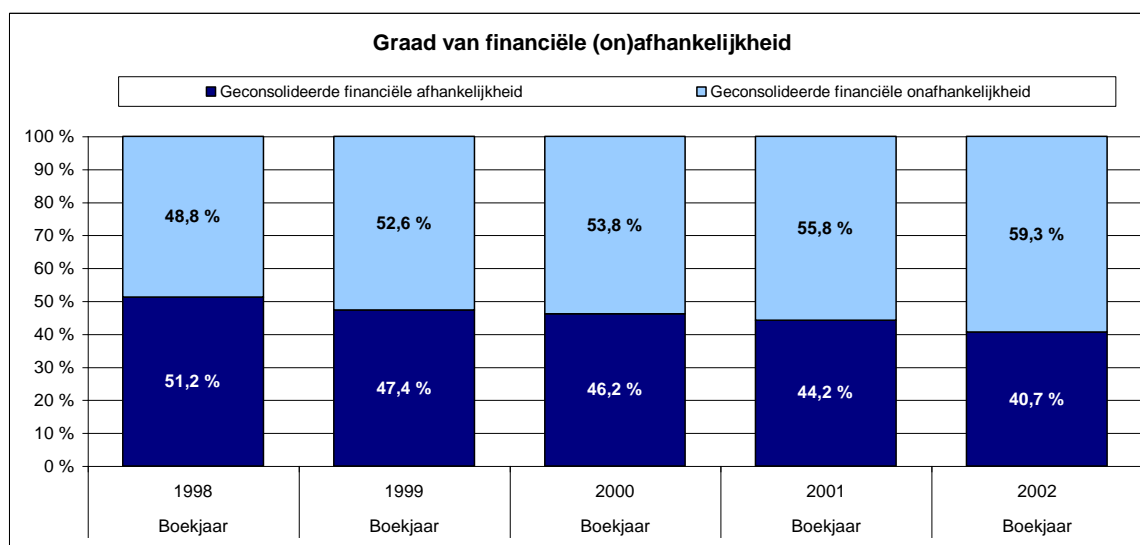
3.8.3 Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio's peilen naar de mate waarin de hogescholen in staat zijn hun financiële verplichtingen (op korte en lange termijn) na te komen. Dit wordt gemeten met behulp van een drietal ratio's: met name de graad van financiële (on)afhankelijkheid, de algemene schuldgraad en de dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow.

◆ Graad van financiële (on)afhankelijkheid

Het aandeel van het eigen vermogen in het balanstotaal groeit. Dit resulteert in een daling van de mate waarin de hogescholen afhankelijk zijn van vreemd vermogen. In het boekjaar 2002 financiert de globale hogeschoolsector ongeveer 59,3 % met eigen vermogen. De sector is voor 40,7 % van de middelen afhankelijk van vreemd vermogen.

Beoordeling:	Graad van financiële onafhankelijkheid					Graad van financiële afhankelijkheid				
	Hoe groter de ratiowaarde, hoe KLEINER de afhankelijkheid van vreemd vermogen					Hoe groter de ratiowaarde, hoe GROTER de afhankelijkheid van vreemd vermogen				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerd	48,8 %	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	51,2 %	47,4 %	46,2 %	44,2 %	40,7 %
Rekenkundig gemiddelde	48,1 %	51,6 %	52,7 %	54,1 %	57,4 %	51,9 %	48,4 %	47,3 %	45,9 %	42,6 %
Laagste waarde	- 20,5 %	- 5,9 %	8,3 %	8,9 %	10,1 %	16,0 %	17,2 %	19,7 %	20,3 %	18,1 %
Hoogste waarde	84,0 %	82,8 %	80,3 %	79,7 %	81,9 %	120,5 %	105,9 %	91,7 %	91,1 %	89,9 %

Alle hogescholen hebben in het boekjaar 2002 een positief eigen vermogen. In het boekjaar 2002 heeft 70 % van de hogescholen (16 hogescholen) een eigen vermogen dat groter is dan het vreemd vermogen. De graad van financiële onafhankelijkheid evolueerde tijdens het boekjaar 2002 gunstig in 21 van de 23 hogescholen.

♦ Algemene schuldgraad

De algemene schuldgraad is de verhouding van het vreemd vermogen t.o.v. het eigen vermogen. Berekend op de geconsolideerde balansgegevens toont deze ratio aan dat in de jaarrekening 2002 tegenover elke 100 EUR eigen vermogen er 69 EUR (79 EUR in 2001) schulden staan. De sterkere groei van het eigen vermogen deed in 2002 de algemene schuldgraad opnieuw gunstig evolueren. De hoogste algemene schuldgraad van de individuele hogescholen is beduidend groter dan 1, maar deze waarde is eveneens gedaald t.o.v. het vorige boekjaar. Ook dit is een positieve trend.

Algemene schuldgraad					
Beoordeling:	Hoe groter de schuldgraad, hoe minder gunstig de solvabiliteitspositie				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerd	1,05	0,90	0,86	0,79	0,69
Rekenkundig gemiddelde	2,33	0,88	1,71	1,48	1,24
Laagste waarde	- 5,88	- 17,88	0,25	0,25	0,22
Hoogste waarde	35,58	12,78	11,11	10,21	8,85

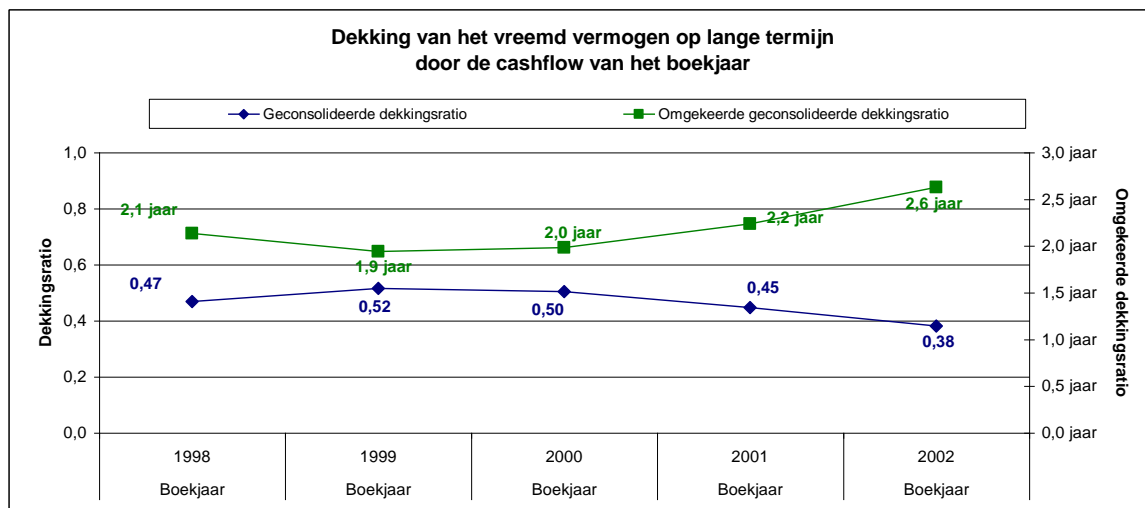
De algemene schuldgraad toont dezelfde gunstige evolutie als de graad van de financiële (on)afhankelijkheid, nl. een verbetering van de solvabiliteitspositie in 21 hogescholen. In het boekjaar 2002 hebben 16 hogescholen een algemene schuldgraad kleiner dan 1.

♦ Dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow

De cashflowberekening geeft in wezen aan hoeveel financiële middelen de hogeschool door haar werking tijdens een boekjaar genereert. Deze financiële middelen kunnen aangewend worden voor diverse doeleinden : financiering van investeringen, aflossing van leningen,... In de hiernavolgende berekeningen wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de hele cashflow van het boekjaar aangewend wordt voor de aflossing van het vreemd vermogen op lange termijn. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met de beschikbare liquide middelen en met de opgebouwde geldbeleggingen. Het is in wezen een louter indicatieve berekening.

Deze ratio berekend op de geconsolideerde jaarrekening 2002 resulteert in een waarde van 0,39. D.w.z. dat de globale hogeschoolsector met de geconsolideerde cashflow van het boekjaar 2002 (45.493.190 EUR) 39 % van de geconsolideerde lange termijnschulden kan terugbetalen. Of met andere woorden, indien de hogeschoolsector een constante jaarlijkse cashflow van het boekjaar zou realiseren dan heeft zij 2,6 jaar nodig om alle schulden op lange termijn te kunnen aflossen. T.o.v. het vorig boekjaar wijst dit op een lichte verzwakking van de aflossingscapaciteit van de hogescholen.

Beoordeling:	Dekking van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow van het boekjaar					Omgekeerde dekkingsratio (VVL / CF)				
	Hoe hoger, hoe gunstiger					Hoe kleiner, hoe korter de gemiddelde aflossingsduur				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerd	0,47	0,52	0,50	0,45	0,38	2,1 jaar	1,9 jaar	2,0 jaar	2,2 jaar	2,6 jaar
Rekenkundig gemiddelde (*)	2,46	1,88	1,77	1,03	0,94	0,4 jaar	0,5 jaar	0,6 jaar	1,0 jaar	1,1 jaar
Laagste waarde	0,06	0,08	0,07	0,07	0,07	0,8 mnd	1,1 mnd	0,8 mnd	2,7 mnd	2,8 mnd
Hoogste waarde	15,18	10,77	15,43	4,39	4,26	15,6 jaar	12,0 jaar	15,1 jaar	13,8 jaar	14,9 jaar

In de periode 1998-2002 bereikte de cashflow van het boekjaar een piek in het boekjaar 2000 om vervolgens weer af te zwakken. Het vreemd vermogen op lange termijn (inclusief de voorzieningen) groeide bijna jaar na jaar aan. Enkel in 2002 daalde het vreemd vermogen op lange termijn als gevolg van de dalende voorzieningen. Dit resulteerde in een stijgende of dalende waarde van de dekkingsratio. Ondanks het feit dat de cashflow van het boekjaar 2002 hoger was dan deze van het boekjaar 1998, zorgt de gestegen schuldenlast op lange termijn voor een dalende tendens.

De dekkingsratio is voor het boekjaar 2002 in 8 hogescholen groter dan één. D.w.z. dat deze hogescholen met de cashflow van het boekjaar het vreemd vermogen op lange termijn kunnen terugbetalen op maximum 1 jaar.

Tijdens het boekjaar 2002 evolueerde de dekkingsratio ongunstig in 15 van de 23 hogescholen. De hogeschool met de minst gunstige dekkingsratio heeft, door de hoge schuldenlast, ongeveer 15 jaar¹⁹ nodig om de lange termijnschulden te kunnen aflossen. De hogeschool met de beste dekkingsratio kan dit op minder dan 3 maand. Bij deze hogeschool is het vreemd vermogen op lange termijn uitsluitend samengesteld uit voorzieningen.

¹⁹ Deze hogeschool kon met de cashflow van het boekjaar ongeveer 7% van het vreemd vermogen op lange termijn dekken. Zij heeft bijgevolg bijna 15 jaar nodig om de actuele lange termijnschuld af te lossen.

Solvabiliteit

	Graad van financiële onafhankelijkheid Eigen vermogen t.o.v. Totaal vermogen					Graad van financiële afhankelijkheid Vreemd vermogen t.o.v. Totaal vermogen					Algemene schuldgraad Vreemd vermogen t.o.v. Eigen vermogen					Dekkingsratio van het vreemd vermogen op lange termijn door de cashflow Cashflow van het boekjaar t.o.v. de Voorzieningen en Schulden op meer dan 1 jaar				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
HA	52,8 %	54,2 %	59,9 %	60,7 %	62,0 %	47,2 %	45,8 %	40,1 %	39,3 %	38,0 %	0,89	0,85	0,67	0,65	0,61	1,22	1,21	1,56	0,91	0,47
PLANTIJN	50,4 %	44,8 %	54,1 %	62,6 %	62,8 %	49,6 %	55,2 %	45,9 %	37,4 %	37,2 %	0,99	1,23	0,85	0,60	0,59	3,69	3,50	2,84	4,39	4,26
KdG	60,4 %	52,4 %	53,2 %	51,0 %	46,8 %	39,6 %	47,6 %	46,8 %	49,0 %	53,2 %	0,65	0,91	0,88	0,96	1,14	0,43	0,32	0,47	0,33	0,15
KHK	2,7 %	7,3 %	10,4 %	20,0 %	29,6 %	97,3 %	92,7 %	89,6 %	80,0 %	70,4 %	35,58	12,78	8,61	4,01	2,38	0,10	0,13	0,14	0,20	0,17
KHM	34,0 %	65,0 %	55,1 %	49,2 %	48,6 %	66,0 %	35,0 %	44,9 %	50,8 %	51,4 %	1,94	0,54	0,82	1,03	1,06	0,36	0,44	0,21	0,12	0,13
ERASMUS	64,7 %	67,3 %	59,9 %	59,9 %	66,5 %	35,3 %	32,7 %	40,1 %	40,1 %	33,5 %	0,55	0,49	0,67	0,67	0,50	1,28	1,12	0,32	0,31	0,14
LUK	57,9 %	68,9 %	73,6 %	77,5 %	81,9 %	42,1 %	31,1 %	26,4 %	22,5 %	18,1 %	0,73	0,45	0,36	0,29	0,22	1,45	2,11	2,26	2,09	2,10
W&K	52,2 %	55,3 %	53,3 %	58,7 %	61,6 %	47,8 %	44,7 %	46,7 %	41,3 %	38,4 %	0,92	0,81	0,88	0,70	0,62	0,72	0,77	0,66	0,50	0,36
KHB	43,7 %	46,8 %	44,2 %	36,8 %	41,5 %	56,3 %	53,2 %	55,8 %	63,2 %	58,5 %	1,29	1,14	1,26	1,71	1,41	1,46	1,65	1,21	0,34	0,38
KHL	63,5 %	63,2 %	67,1 %	65,6 %	67,7 %	36,5 %	36,8 %	32,9 %	34,4 %	32,3 %	0,58	0,58	0,49	0,52	0,48	2,94	1,53	1,86	1,05	1,35
IRIS	- 20,5 %	- 5,9 %	8,3 %	8,9 %	10,1 %	120,5 %	105,9 %	91,7 %	91,1 %	89,9 %	- 5,88	- 17,88	11,11	10,21	8,85	0,20	0,30	0,33	0,20	0,19
HG	67,3 %	73,0 %	72,7 %	71,8 %	75,5 %	32,7 %	27,0 %	27,3 %	28,2 %	24,5 %	0,49	0,37	0,38	0,39	0,32	4,91	4,17	2,99	1,99	2,21
MERCATOR	59,7 %	65,0 %	71,7 %			40,3 %	35,0 %	28,3 %			0,67	0,54	0,39			5,51	5,27	3,81		
EGON	65,5 %	60,8 %	36,2 %			34,5 %	39,2 %	63,8 %			0,53	0,64	1,76			15,18	2,47	0,28		
KHSL	51,5 %	52,2 %	50,7 %	51,6 %	56,6 %	48,5 %	47,8 %	49,3 %	48,4 %	43,4 %	0,94	0,92	0,97	0,94	0,77	0,63	0,91	0,43	0,73	0,57
KLBO	37,9 %	39,0 %	37,5 %			62,1 %	61,0 %	62,5 %			1,64	1,57	1,67			0,32	0,41	0,28		
KAHOG	67,0 %	73,1 %	78,0 %			33,0 %	26,9 %	22,0 %			0,49	0,37	0,28			12,27	10,77	15,43		
HL	82,5 %	71,4 %	67,9 %	67,6 %	70,4 %	17,5 %	28,6 %	32,1 %	32,4 %	29,6 %	0,21	0,40	0,47	0,48	0,42	1,02	0,40	0,32	0,33	0,39
KHLi	11,7 %	13,2 %	16,8 %	25,5 %	35,4 %	88,3 %	86,8 %	83,2 %	74,5 %	64,6 %	7,51	6,59	4,96	2,93	1,82	0,16	0,16	0,22	0,23	0,19
PHL	34,1 %	43,6 %	53,9 %	60,3 %	64,2 %	65,9 %	56,4 %	46,1 %	39,7 %	35,8 %	1,93	1,29	0,85	0,66	0,56	0,99	0,97	1,20	1,03	0,49
HWVL	84,0 %	82,8 %	80,3 %	79,7 %	81,0 %	16,0 %	17,2 %	19,7 %	20,3 %	19,0 %	0,19	0,21	0,25	0,25	0,24	4,77	5,06	3,38	2,32	2,04
KHBO	45,9 %	51,0 %	54,5 %	67,8 %	76,9 %	54,1 %	49,0 %	45,5 %	32,2 %	23,1 %	1,18	0,96	0,83	0,48	0,30	2,22	2,80	3,73	1,86	1,81
KATHO	61,3 %	68,8 %	73,2 %	72,1 %	76,1 %	38,7 %	31,2 %	26,8 %	27,9 %	23,9 %	0,63	0,45	0,37	0,39	0,31	3,24	3,22	3,04	1,06	2,20
EHSAL	41,4 %	44,7 %	48,6 %	52,2 %	52,7 %	58,6 %	55,3 %	51,4 %	47,8 %	47,3 %	1,42	1,24	1,06	0,92	0,90	0,24	0,29	0,28	0,33	0,27
GroepT	16,3 %	17,0 %	19,5 %	19,5 %	19,9 %	83,7 %	83,0 %	80,5 %	80,5 %	80,1 %	5,15	4,89	4,14	4,13	4,03	0,06	0,08	0,09	0,07	0,07
SHG	63,1 %	64,4 %	63,3 %			36,9 %	35,6 %	36,7 %			0,59	0,55	0,58			0,41	0,28	0,07		
ARTEVELDE				62,6 %	66,7 %				37,4 %	33,3 %				0,60	0,50				3,08	1,29
LESSIUS	48,2 %	55,1 %	59,8 %	62,9 %	65,8 %	51,8 %	44,9 %	40,2 %	37,1 %	34,2 %	1,08	0,81	0,67	0,59	0,52	0,52	0,52	0,50	0,30	0,30
Geconsolideerd	48,8 %	52,6 %	53,8 %	55,8 %	59,3 %	51,2 %	47,4 %	46,2 %	44,2 %	40,7 %	1,05	0,90	0,86	0,79	0,69	0,47	0,52	0,50	0,45	0,38
Rekenkundig gemiddelde	48,1 %	51,6 %	52,7 %	54,1 %	57,4 %	51,9 %	48,4 %	47,3 %	45,9 %	42,6 %	2,33	0,88	1,71	1,48	1,24	2,46	1,88	1,77	1,03	0,94
Laagste waarde	- 20,5 %	- 5,9 %	8,3 %	8,9 %	10,1 %	16,0 %	17,2 %	19,7 %	20,3 %	18,1 %	- 5,88	- 17,88	0,25	0,25	0,22	0,06	0,08	0,07	0,07	0,07
Hoogste waarde	84,0 %	82,8 %	80,3 %	79,7 %	81,9 %	120,5 %	105,9 %	91,7 %	91,1 %	89,9 %	35,58	12,78	11,11	10,21	8,85	15,18	10,77	15,43	4,39	4,26

3.8.4 Rentabiliteit

Bij de beoordeling van de rentabiliteitspositie van de hogeschoolsector wordt enerzijds nagegaan of de opbrengsten toereikend waren om alle kosten te dekken. Anderzijds wordt het bekomen resultaat geplaatst t.o.v. de werkingsuitkeringen verstrekt door de overheid. Bij het uitvoeren van deze analyse wordt gebruik gemaakt van een zestal ratio's. In de eerste drie ratio's, de zogenaamde "netto"-marges, worden de diverse "overschotten" geplaatst t.o.v. de totale werkingsopbrengsten. In de volgende 3 ratio's worden het werkingsoverschot, de cashflow van het boekjaar en de "eigen werkingsopbrengsten" geplaatst t.o.v. de werkingsuitkeringen.

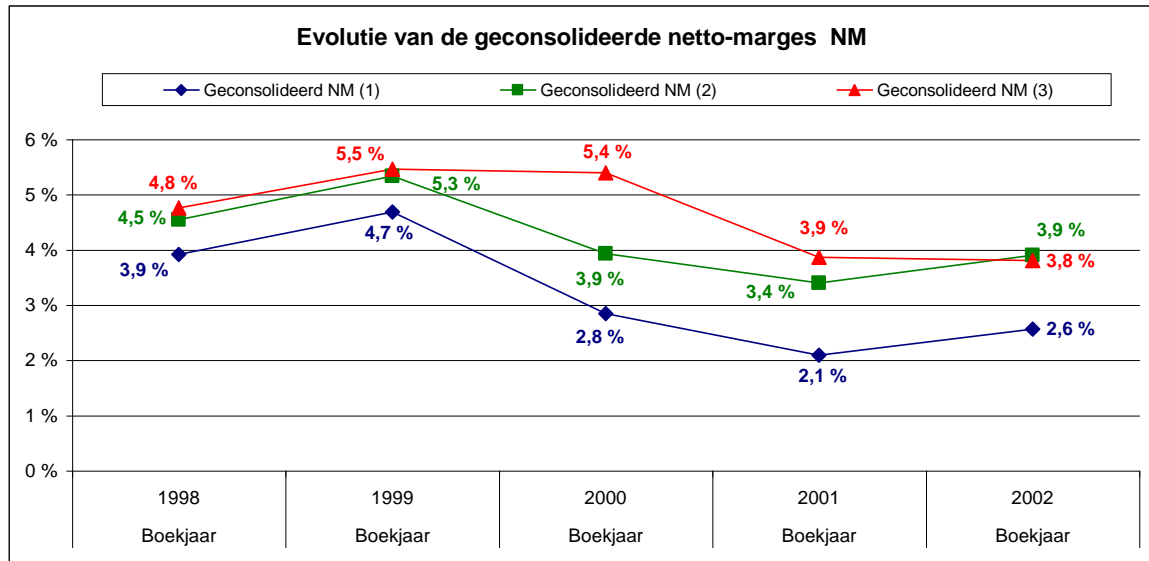
◆ Netto-marges

In de netto-marges wordt het "Werkingsoverschot/tekort", het "Overschot/tekort uit de gewone activiteiten" en het "Overschot/tekort van het boekjaar" gerelateerd aan de totale werkingsopbrengsten.

De geconsolideerde netto-marges resulteren voor de 5 beschouwde boekjaren in positieve waarden. De financiële verrichtingen leveren elk jaar een belangrijke positieve bijdrage in het "Overschot van het boekjaar". Dit geldt, behalve in 2002, eveneens voor de uitzonderlijke verrichtingen. De rentabiliteit was het hoogste in het boekjaar 1999. Nadien ontwikkelde zich een negatieve tendens met afnemende marges tot gevolg. In 2002 blijkt zich een beperkt herstel door te zetten dat zich vooral situeert op het niveau van het werkingsresultaat. Deze positieve ontwikkeling wordt echter teniet gedaan door de negatieve bijdrage van de uitzonderlijke verrichtingen in de berekening van het resultaat van het boekjaar 2002.

	Boekjaar 1998	Boekjaar 1999	Boekjaar 2000	Boekjaar 2001	Boekjaar 2002
Beoordeling:	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe gunstiger de rentabiliteitspositie.				
	Netto-marge (1) Werkingsoverschot/tekort (RR [70/64]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
Geconsolideerd	3,9 %	4,7 %	2,8 %	2,1 %	2,6 %
Rekenkundig gemiddelde	4,7 %	5,5 %	3,5 %	2,5 %	2,7 %
Laagste waarde	- 3,5 %	- 3,5 %	- 13,4 %	- 4,0 %	- 1,9 %
Hoogste waarde	17,8 %	17,6 %	19,6 %	13,0 %	10,3 %
	Netto-marge (2) Overschot/tekort uit gewone activiteiten (RR [70/65]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
Geconsolideerd	4,5 %	5,3 %	3,9 %	3,4 %	3,9 %
Rekenkundig gemiddelde	5,2 %	6,0 %	4,4 %	3,7 %	3,7 %
Laagste waarde	- 1,8 %	- 0,8 %	- 10,4 %	- 4,2 %	- 1,0 %
Hoogste waarde	18,7 %	17,5 %	20,6 %	14,7 %	12,7 %
	Netto-marge (3) Overschot/tekort v/h boekjaar (RR [70/66]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
Geconsolideerd	4,8 %	5,5 %	5,4 %	3,9 %	3,8 %
Rekenkundig gemiddelde	5,3 %	6,2 %	6,1 %	4,3 %	3,7 %
Laagste waarde	- 1,7 %	- 0,8 %	- 9,9 %	- 2,1 %	- 1,0 %
Hoogste waarde	18,8 %	18,3 %	20,7 %	14,7 %	9,4 %

De rentabiliteitspositie van de individuele hogescholen leverde voor het boekjaar 2002 eerder gunstige resultaten op:

- netto-marge 1:

verbetering in 12 en achteruitgang in 11 van de 23 hogescholen,
3 hogescholen (t.o.v. 5 in 2001) hebben een werkingstekort;

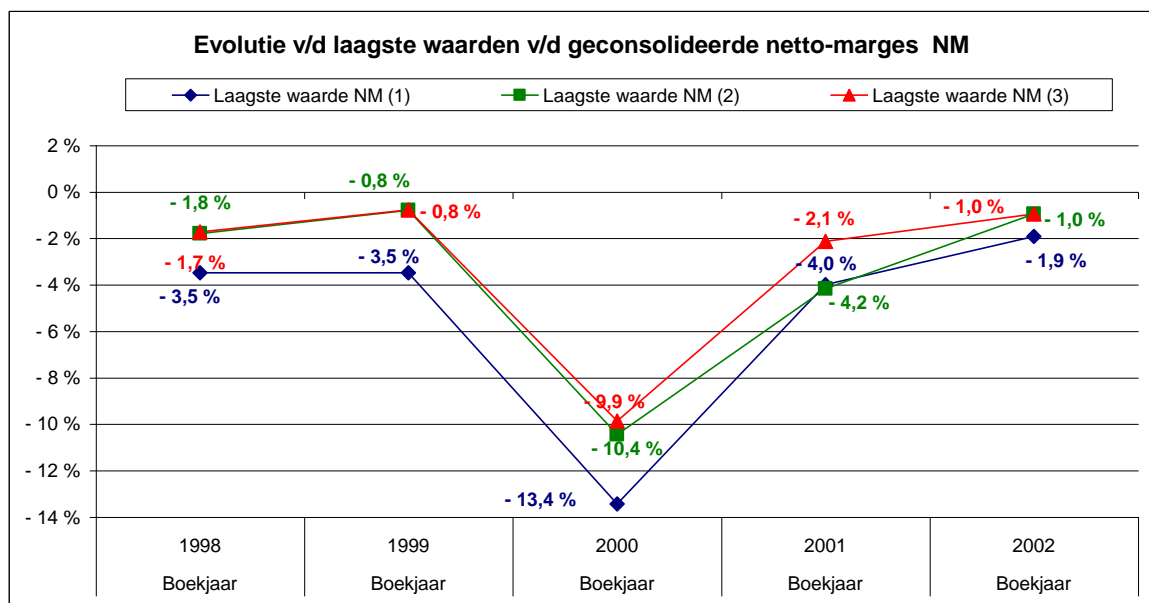
- netto-marge 2:

verbetering in 12 en achteruitgang in 11 van de 23 hogescholen (dezelfde als voor netto-marge 1),
2 hogescholen (t.o.v. 5 in 2001) hebben een negatief resultaat ;

- netto-marge 3:

ongunstige evolutie in 14 hogescholen,
1 hogeschool (t.o.v. 3 in 2001) heeft een negatief resultaat.

Indien men focust op de evolutie van de laagste waarden van de geconsolideerde netto-marges dan blijkt er een verbetering op te treden. De hogescholen die in boekjaar 2001 voor de diverse netto-marges het slechts scoorden, realiseerden een turnover en verdwenen uit deze grafiek.

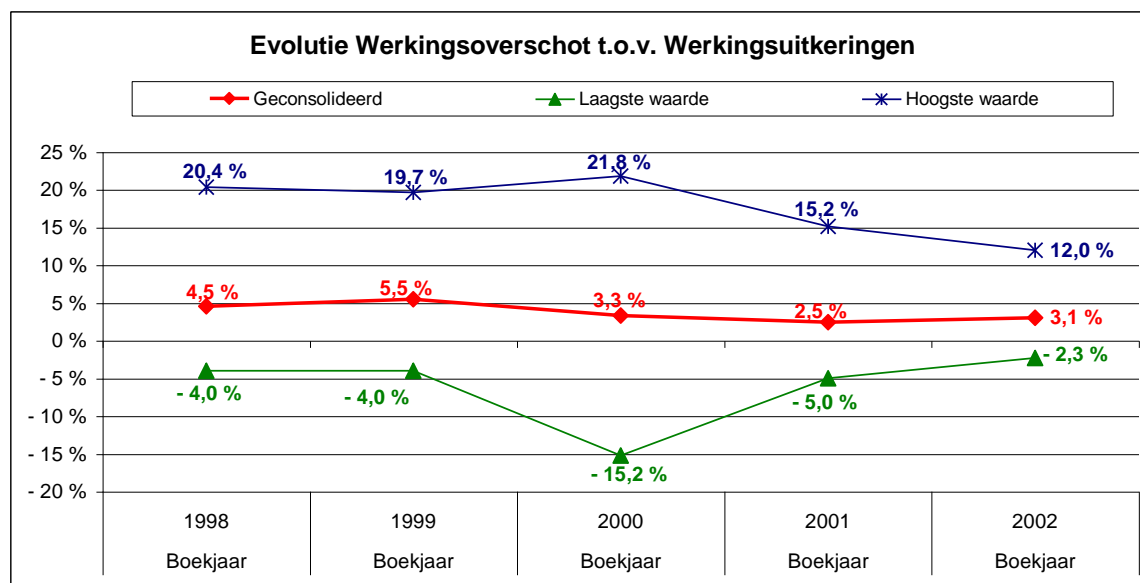

Toch zijn er in het boekjaar 2002 ook enkele hogescholen die fraaie rentabiliteitscijfers kunnen voorleggen, cfr. het weliswaar gedaalde maar toch schitterende niveau van de hoogste waarden van de geconsolideerde netto-marges.

♦ **Werkingsoverschot/werkingstekort t.o.v. werkingsuitkeringen**

Deze ratio drukt uit hoeveel EUR werkingsoverschot de hogescholen realiseren ten opzichte van elke 100 EUR werkingsuitkering die ze van de overheid ontvangen. Tijdens het boekjaar 2002 realiseren de 23 hogescholen een geconsolideerd werkingsoverschot van 15.713.429 EUR, de geconsolideerde werkingsuitkeringen bedragen 512.710.840 EUR. Dit resulteert in een werkingsoverschot van ongeveer 3,1 EUR per 100 EUR werkingsuitkering die ze van de overheid ontvangen. Het werkingsoverschot groeide in 2002 sneller dan de werkingsuitkeringen waardoor deze rentabiliteitsberekening een beter beeld gaf dan vorig jaar, maar toch onder het niveau van de jaren 1998-2000 bleef. Drie hogescholen noteerden in de jaarrekening 2002 een negatief cijfer voor deze ratio. In 12 van de 23 hogescholen evolueerde deze ratio gunstig.

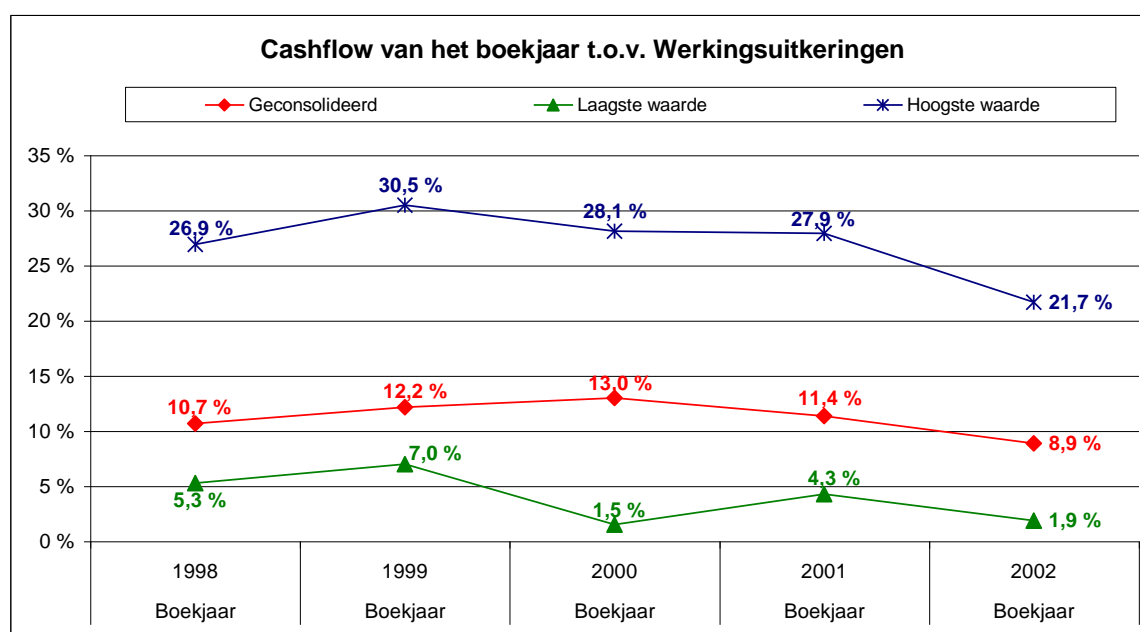
	Werkingsoverschot RR 70/64 t.o.v. Werkingsuitkeringen RR 700				
Beoordeling:	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe gunstiger de rentabiliteitspositie.				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerd	4,5 %	5,5 %	3,3 %	2,5 %	3,1 %
Rekenkundig gemiddelde	5,4 %	6,5 %	4,2 %	3,1 %	3,2 %
Laagste waarde	- 4,0 %	- 4,0 %	- 15,2 %	- 5,0 %	- 2,3 %
Hoogste waarde	20,4 %	19,7 %	21,8 %	15,2 %	12,0 %

◆ Cashflow van het boekjaar t.o.v. werkingsuitkeringen

Een rentabiliteitsmeting op basis van de cashflow van het boekjaar heeft tot doel na te gaan in welke mate de hogescholen in staat zijn uit de operationele activiteiten een positieve geldstroom te genereren.

Cashflow van het boekjaar t.o.v. Werkingsuitkeringen RR 700					
Beoordeling:	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe groter de positieve geldstroom die de hogeschool genereert uit de operationele activiteiten				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerd	10,7 %	12,2 %	13,0 %	11,4 %	8,9 %
Rekenkundig gemiddelde	11,9 %	13,8 %	13,9 %	12,1 %	9,4 %
Laagste waarde	5,3 %	7,0 %	1,5 %	4,3 %	1,9 %
Hoogste waarde	26,9 %	30,5 %	28,1 %	27,9 %	21,7 %
Cashflow van het boekjaar t.o.v. Werkingsopbrengsten					
Geconsolideerd	9,2 %	10,3 %	11,1 %	9,5 %	7,4 %

Alhoewel de hogescholen in absolute termen een hoger resultaat van het boekjaar realiseerden in vergelijking met het vorige boekjaar, daalde de cashflow van het boekjaar in 2002. Het hogere resultaat werd immers gerealiseerd dank zij de aanwending/terugname van voorheen gevormde voorzieningen (negatieve kostenbijdrage) enerzijds en een hogere toerekening van investeringssubsidies anderzijds. Beide zijn echter niet-kasementen die bij de berekening van de cashflow geëlimineerd worden, wat uiteindelijk een lagere cashflow opleverde.

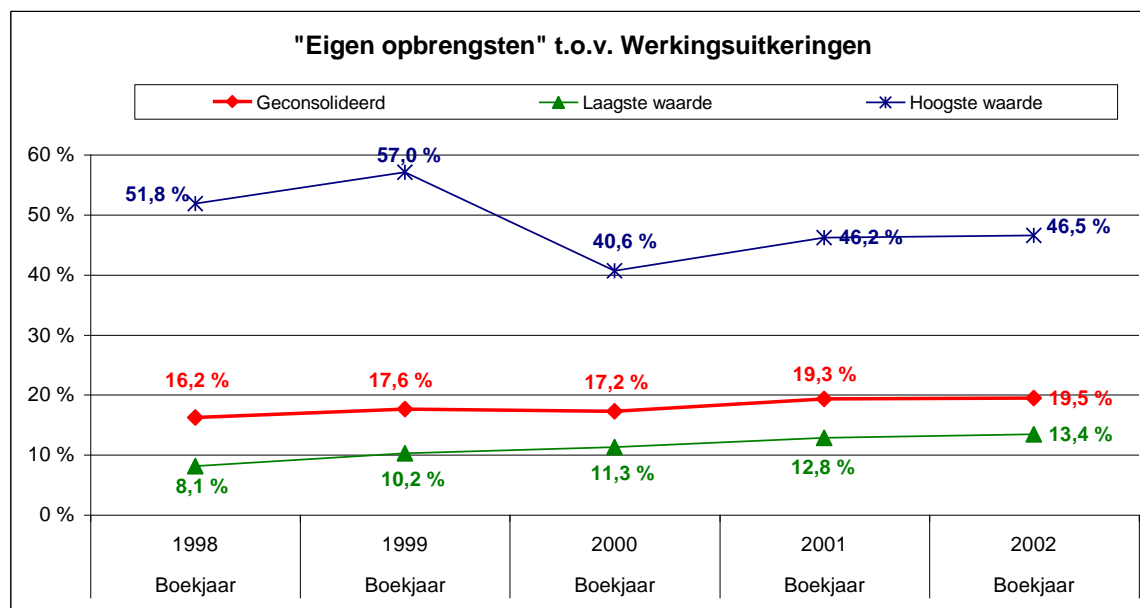
De globale hogeschoolsector is er in 2002 bijgevolg niet in geslaagd om uit haar operationele activiteiten²⁰ evenveel liquide middelen over te houden als in het vorige boekjaar. In 18 van de 23 hogescholen ontwikkelde deze ratio zich in negatieve zin.

²⁰ D.w.z. dat er geen rekening wordt gehouden met de geldstromen uit investeringen en uit financiering.

♦ Verhouding "eigen werkingsopbrengsten" t.o.v. werkingsuitkeringen

In deze ratio worden de opbrengsten die de hogescholen zelf realiseren door het vervullen van hun hogeschoolopdracht (opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden, omzet boeken en cursussen en andere werkingsopbrengsten) geplaatst tegenover de werkingsuitkeringen die ze van de overheid ontvangen. Bij de interpretatie van deze gegevens dient men zich rekenschap te geven van het feit dat de hogescholen onder deze rubriek ook heel wat doorgerekende kosten boeken. Hogere opbrengsten vormen bijgevolg een relatief begrip daar er in bepaalde gevallen ook een gelijkwaardige kost tegenoverstaat.

	"Eigen opbrengsten" t.o.v. Werkingsuitkeringen				
Beoordeling:	Hoe hoger de ratiowaarde, hoe meer eigen opbrengsten de hogescholen generen t.o.v. de werkingsuitkeringen				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002
Geconsolideerd	16,2 %	17,6 %	17,2 %	19,3 %	19,5 %
Rekenkundig gemiddelde	18,3 %	19,3 %	18,1 %	20,6 %	21,2 %
Laagste waarde	8,1 %	10,2 %	11,3 %	12,8 %	13,4 %
Hoogste waarde	51,8 %	57,0 %	40,6 %	46,2 %	46,5 %

Niettegenstaande de jaarlijkse aangroei van de werkingsuitkeringen is de hogeschoolsector er in 2002 opnieuw in geslaagd de eigen opbrengsten sneller te laten groeien dan de werkingsuitkeringen. De sector bewerkstelligde in 2002 een hogere verhouding dan in de vorige twee boekjaren. Vergeleken met vorig boekjaar hebben 14 van de 23 hogescholen hun resultaat verbeterd. De best presterende hogeschool (EHSAL) genereert zelfs 46,5 % eigen middelen.

Resultatenratio's

	Netto-marge (1) Werkingsoverschot/tekort (RR [70/64]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])					Netto-marge (2) Overschot/tekort uit gewone activiteiten (RR [70/65]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])					Netto-marge (3) Overschot/tekort v/h boekjaar (RR [70/66]) t.o.v. Werkingsopbrengsten (RR [70/74])				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
HA	1,3 %	0,7 %	4,2 %	1,1 %	- 1,9 %	2,0 %	1,6 %	5,7 %	3,0 %	- 0,0 %	2,1 %	1,4 %	7,2 %	3,0 %	0,3 %
PLANTIJN	1,9 %	3,5 %	2,8 %	11,6 %	7,4 %	2,2 %	3,7 %	3,3 %	12,4 %	8,2 %	1,5 %	3,7 %	7,2 %	12,5 %	8,2 %
KdG	1,0 %	0,9 %	0,9 %	- 0,8 %	- 1,9 %	1,3 %	1,2 %	1,1 %	- 0,3 %	- 1,0 %	1,9 %	1,2 %	3,8 %	- 0,2 %	- 1,0 %
KHK	3,1 %	3,5 %	5,6 %	2,5 %	5,2 %	2,7 %	3,1 %	5,6 %	3,0 %	6,2 %	2,9 %	3,2 %	4,1 %	6,0 %	6,5 %
KHM	3,9 %	3,8 %	- 3,7 %	- 3,3 %	0,8 %	3,6 %	3,6 %	- 4,0 %	- 2,8 %	0,4 %	3,3 %	3,6 %	- 0,2 %	- 2,1 %	0,3 %
ERASMUS	4,3 %	3,0 %	- 13,4 %	- 0,8 %	10,3 %	6,5 %	5,1 %	- 10,4 %	2,2 %	12,7 %	6,6 %	6,2 %	- 9,9 %	2,2 %	7,1 %
LUK	16,2 %	17,6 %	19,6 %	13,0 %	5,8 %	15,8 %	17,5 %	20,6 %	14,7 %	7,3 %	17,5 %	18,3 %	20,7 %	14,7 %	8,4 %
W&K	2,6 %	3,1 %	1,5 %	0,0 %	0,3 %	3,1 %	3,5 %	2,1 %	0,6 %	1,9 %	3,1 %	3,5 %	2,2 %	1,6 %	1,6 %
KHB	1,1 %	2,7 %	2,3 %	0,7 %	1,2 %	1,2 %	2,9 %	2,6 %	0,9 %	0,9 %	1,8 %	4,0 %	2,6 %	1,0 %	0,9 %
KHL	3,1 %	4,9 %	3,9 %	2,6 %	3,5 %	3,6 %	5,3 %	4,4 %	3,3 %	4,5 %	3,6 %	5,3 %	7,5 %	3,3 %	4,8 %
IRIS	8,3 %	8,7 %	7,2 %	- 4,0 %	0,4 %	7,4 %	8,1 %	7,0 %	- 4,2 %	0,1 %	7,5 %	8,2 %	10,1 %	1,5 %	0,1 %
HG	6,5 %	6,4 %	3,7 %	2,9 %	4,9 %	8,0 %	8,1 %	5,8 %	5,2 %	7,5 %	8,9 %	8,0 %	6,4 %	5,7 %	7,4 %
MERCATOR	9,2 %	11,1 %	7,9 %			10,0 %	11,8 %	9,5 %			10,1 %	11,8 %	9,8 %		
EGON	6,7 %	2,8 %	- 1,5 %			7,6 %	3,5 %	- 2,0 %			7,7 %	3,5 %	1,9 %		
KHSL	3,1 %	4,8 %	2,6 %	3,9 %	3,7 %	3,5 %	5,1 %	2,7 %	4,1 %	3,9 %	3,5 %	5,1 %	2,7 %	6,1 %	3,9 %
KLBO	2,5 %	4,4 %	0,9 %			2,7 %	4,0 %	0,5 %			2,7 %	4,0 %	0,7 %		
KAHOG	13,5 %	15,8 %	11,3 %			14,4 %	16,8 %	13,3 %			14,4 %	16,8 %	16,7 %		
HL	- 3,5 %	- 3,5 %	3,3 %	1,6 %	3,4 %	- 1,8 %	- 0,8 %	4,0 %	2,0 %	4,2 %	- 1,7 %	- 0,8 %	4,1 %	1,9 %	4,2 %
KHLi	1,2 %	2,3 %	0,9 %	- 1,0 %	0,3 %	1,1 %	2,2 %	1,0 %	- 0,6 %	1,1 %	1,3 %	2,2 %	4,0 %	3,6 %	3,1 %
PHL	4,7 %	6,9 %	5,3 %	2,8 %	- 1,0 %	5,4 %	7,7 %	6,3 %	6,1 %	2,4 %	5,4 %	7,7 %	9,3 %	6,1 %	2,2 %
HWVL	1,8 %	6,2 %	1,9 %	2,0 %	1,1 %	3,6 %	7,7 %	4,8 %	4,9 %	3,5 %	3,7 %	8,1 %	5,4 %	4,4 %	3,6 %
KHBO	0,9 %	4,0 %	5,6 %	1,4 %	1,3 %	1,1 %	4,2 %	6,0 %	2,2 %	1,9 %	1,5 %	4,0 %	9,2 %	2,7 %	1,4 %
KATHO	7,5 %	8,4 %	6,2 %	4,2 %	5,3 %	7,8 %	8,9 %	10,5 %	5,4 %	7,1 %	8,1 %	8,8 %	13,6 %	2,2 %	7,5 %
EHSAL	- 0,8 %	5,7 %	9,6 %	10,2 %	5,3 %	1,6 %	7,0 %	11,3 %	12,6 %	7,3 %	1,7 %	9,7 %	11,4 %	13,5 %	9,4 %
GroepT	2,9 %	3,9 %	2,8 %	0,04 %	1,43 %	0,7 %	2,2 %	1,7 %	- 0,5 %	0,8 %	0,7 %	2,2 %	4,4 %	- 0,4 %	0,8 %
SHG	5,0 %	0,6 %	- 5,5 %			6,0 %	1,8 %	- 4,3 %			6,0 %	2,1 %	- 1,6 %		
ARTEVELDE				3,5 %	1,8 %				4,5 %	2,7 %				3,3 %	2,6 %
LESSIUS	17,8 %	15,6 %	9,8 %	3,8 %	3,0 %	18,7 %	16,5 %	10,2 %	5,6 %	1,0 %	18,8 %	16,5 %	11,2 %	5,1 %	1,1 %
Geconsolideerd	3,9 %	4,7 %	2,8 %	2,1 %	2,6 %	4,5 %	5,3 %	3,9 %	3,4 %	3,9 %	4,8 %	5,5 %	5,4 %	3,9 %	3,8 %
Rekenkundig gemiddelde	4,7 %	5,5 %	3,5 %	2,5 %	2,7 %	5,2 %	6,0 %	4,4 %	3,7 %	3,7 %	5,3 %	6,2 %	6,1 %	4,3 %	3,7 %
Laagste waarde	- 3,5 %	- 3,5 %	- 13,4 %	- 4,0 %	- 1,9 %	- 1,8 %	- 0,8 %	- 10,4 %	- 4,2 %	- 1,0 %	- 1,7 %	- 0,8 %	- 9,9 %	- 2,1 %	- 1,0 %
Hoogste waarde	17,8 %	17,6 %	19,6 %	13,0 %	10,3 %	18,7 %	17,5 %	20,6 %	14,7 %	12,7 %	18,8 %	18,3 %	20,7 %	14,7 %	9,4 %

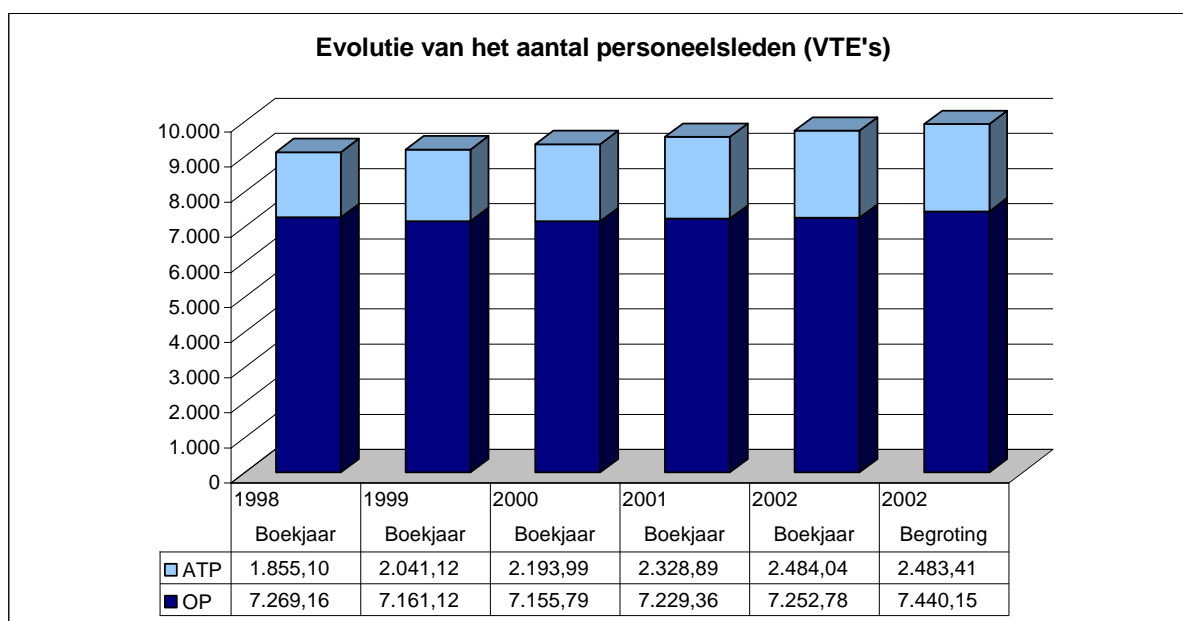
Resultatenratio's (vervolg)

	Werkingsoverschot/tekort (RR [70/64]) t.o.v. Werkingsuitkeringen (RR [700])					Cashflow van het boekjaar t.o.v. Werkingsuitkeringen					Verhouding "eigen opbrengsten" t.o.v. Werkingsuitkeringen (RR[70/74] - RR[700]) / RR[700]				
	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002	1998	1999	2000	2001	2002
HA	1,5 %	0,8 %	4,7 %	1,2 %	- 2,1 %	5,3 %	8,9 %	13,2 %	9,6 %	4,9 %	13,8 %	14,2 %	13,4 %	15,3 %	13,4 %
PLANTIJN	3,0 %	5,4 %	3,1 %	13,7 %	8,7 %	6,2 %	12,0 %	14,8 %	18,3 %	12,7 %	51,8 %	57,0 %	12,4 %	17,9 %	17,7 %
KdG	1,2 %	1,1 %	1,0 %	- 0,9 %	- 2,3 %	5,5 %	7,1 %	11,1 %	8,0 %	3,8 %	16,6 %	18,7 %	18,2 %	19,4 %	18,7 %
KHK	3,8 %	4,3 %	7,0 %	3,1 %	6,4 %	11,7 %	13,7 %	13,5 %	19,2 %	15,1 %	19,6 %	24,5 %	25,2 %	23,0 %	24,2 %
KHM	4,7 %	4,6 %	- 4,5 %	- 4,1 %	1,0 %	8,5 %	10,2 %	8,0 %	6,9 %	7,9 %	19,3 %	22,7 %	21,8 %	23,5 %	23,3 %
ERASMUS	4,7 %	3,3 %	- 15,2 %	- 0,9 %	12,0 %	11,7 %	9,1 %	7,4 %	7,5 %	1,9 %	10,3 %	10,3 %	13,2 %	14,8 %	17,2 %
LUK	18,1 %	19,7 %	21,8 %	15,2 %	6,7 %	17,3 %	30,5 %	28,1 %	24,6 %	15,4 %	11,8 %	11,6 %	11,3 %	16,7 %	14,5 %
W&K	3,0 %	3,5 %	1,8 %	0,0 %	0,4 %	7,8 %	8,6 %	8,3 %	6,9 %	4,6 %	13,3 %	14,9 %	16,2 %	19,0 %	19,3 %
KHB	1,3 %	3,2 %	2,7 %	0,8 %	1,5 %	7,2 %	9,3 %	8,9 %	4,3 %	4,4 %	14,8 %	16,9 %	17,8 %	18,9 %	23,0 %
KHL	3,4 %	5,4 %	4,4 %	4,0 %	2,9 %	8,7 %	10,2 %	14,7 %	8,3 %	8,6 %	8,1 %	10,2 %	12,8 %	12,8 %	15,7 %
IRIS	10,1 %	10,2 %	8,5 %	- 5,0 %	0,5 %	14,3 %	17,8 %	18,0 %	9,3 %	7,9 %	21,9 %	17,5 %	18,2 %	24,3 %	31,7 %
HG	7,3 %	7,3 %	4,2 %	3,3 %	5,6 %	12,8 %	12,4 %	12,3 %	13,2 %	12,4 %	11,6 %	12,7 %	14,0 %	15,3 %	15,5 %
MERCATOR	10,6 %	12,6 %	9,0 %			14,4 %	16,0 %	14,1 %			14,7 %	13,4 %	12,8 %		
EGON	7,7 %	3,2 %	- 1,8 %			16,6 %	14,0 %	13,6 %			14,3 %	14,5 %	14,4 %		
KHSL	3,7 %	5,7 %	3,0 %	4,7 %	4,5 %	7,5 %	11,0 %	7,8 %	13,0 %	8,8 %	17,1 %	19,1 %	18,0 %	20,5 %	21,1 %
KLBO	3,0 %	5,3 %	1,1 %			9,1 %	11,3 %	7,0 %			18,2 %	20,1 %	18,1 %		
KAHOG	15,4 %	18,0 %	13,0 %			18,0 %	21,7 %	20,3 %			13,8 %	14,0 %	14,4 %		
HL	- 4,0 %	- 4,0 %	3,9 %	1,9 %	4,0 %	7,1 %	8,2 %	12,3 %	11,3 %	12,2 %	14,8 %	13,7 %	18,2 %	17,0 %	17,9 %
KHli	1,3 %	2,6 %	1,0 %	- 1,2 %	0,4 %	9,0 %	8,9 %	11,7 %	12,5 %	9,2 %	11,0 %	12,4 %	14,2 %	15,9 %	15,8 %
PHL	5,1 %	7,7 %	6,0 %	3,7 %	- 1,3 %	12,2 %	12,4 %	13,9 %	11,7 %	4,4 %	9,3 %	10,7 %	12,3 %	30,4 %	25,4 %
HWVL	2,2 %	7,7 %	2,4 %	2,6 %	1,4 %	14,1 %	19,5 %	17,2 %	17,5 %	14,6 %	20,3 %	24,2 %	26,1 %	29,1 %	29,1 %
KHBO	1,0 %	4,8 %	6,7 %	1,7 %	1,6 %	6,7 %	10,2 %	15,5 %	8,4 %	4,9 %	17,7 %	21,1 %	18,8 %	19,6 %	19,1 %
KATHO	8,9 %	10,1 %	7,5 %	5,1 %	6,4 %	13,2 %	13,8 %	20,3 %	7,5 %	11,7 %	18,8 %	20,3 %	20,7 %	21,1 %	21,3 %
EHSAL	- 1,1 %	8,0 %	13,5 %	14,9 %	7,8 %	24,2 %	26,3 %	24,5 %	27,9 %	21,7 %	46,4 %	40,4 %	40,6 %	46,2 %	46,5 %
GroepT	3,8 %	5,0 %	3,5 %	0,05 %	1,75 %	13,9 %	16,6 %	15,9 %	11,2 %	9,4 %	31,2 %	28,9 %	25,0 %	21,8 %	22,0 %
SHG	6,0 %	0,7 %	- 7,0 %			12,3 %	7,0 %	1,5 %			19,3 %	22,2 %	27,0 %		
ARTEVELDE				4,2 %	2,1 %				9,2 %	8,3 %				17,7 %	18,6 %
LESSIUS	20,4 %	18,1 %	11,1 %	4,3 %	3,5 %	26,9 %	25,0 %	20,9 %	12,2 %	11,4 %	14,6 %	15,6 %	13,3 %	13,5 %	15,7 %
Geconsolideerd	4,5 %	5,5 %	3,3 %	2,5 %	3,1 %	10,7 %	12,2 %	13,0 %	11,4 %	8,9 %	16,2 %	17,6 %	17,2 %	19,3 %	19,5 %
Rekenkundig gemiddelde	5,4 %	6,5 %	4,2 %	3,1 %	3,2 %	11,9 %	13,8 %	13,9 %	12,1 %	9,4 %	18,3 %	19,3 %	18,1 %	20,6 %	21,2 %
Laagste waarde	- 4,0 %	- 4,0 %	- 15,2 %	- 5,0 %	- 2,3 %	5,3 %	7,0 %	1,5 %	4,3 %	1,9 %	8,1 %	10,2 %	11,3 %	12,8 %	13,4 %
Hoogste waarde	20,4 %	19,7 %	21,8 %	15,2 %	12,0 %	26,9 %	30,5 %	28,1 %	27,9 %	21,7 %	51,8 %	57,0 %	40,6 %	46,2 %	46,5 %

3.9 Analyse i.v.m. de personeelsformatie en de personeelskosten

3.9.1 Geconsolideerde personeelsformatie²¹

De totale personeelsformatie voor het boekjaar 2002 telt voor het geheel van de Vlaamse hogescholen 9 736,82 voltijdse eenheden (VTE's). Sinds het boekjaar 1998 is er een beperkte, maar jaarlijkse aangroei van de totale tewerkstelling in de hogescholen (toename t.o.v. 1998 = 6,7 %).

Het totale personeelsbestand kan worden opgedeeld in twee groepen van personeelsleden. De grootste groep wordt gevormd door het onderwijzend personeel (OP), de tweede groep door het administratief en technisch personeel (ATP)²². De evolutie van het aantal personeelsleden van de beide groepen vertoont een uiteenlopende ontwikkeling:

- het aantal OP-leden kende in 2002, net als in het vorige boekjaar, een lichte toename (+ 23,42 VTE of 0,3 % t.o.v. het boekjaar 2001). Ondanks deze toename blijft het aantal OP-leden nog steeds onder het niveau van 1998 (- 16,38 VTE; - 0,2 %).
- de groei van het aantal ATP-leden daarentegen, is beduidend sterker (+ 155,16 VTE t.o.v. het boekjaar 2001). De groeivertraging die zich in 2000 en in 2001 bij de ontwikkeling van het aantal ATP-leden manifesteerde, zet zich dit boekjaar niet verder door (+ 152,87 VTE in 2000 en + 134,9 VTE in 2001). De ATP-formatie groeide t.o.v. het boekjaar 1998 met 33,9 %.

²¹ In het jaarverslag van AHOWO wordt de evolutie van het aantal personeelsleden uitvoerig besproken.

²² Het aantal VTE's onderwijzend personeel (= OP) werd berekend inclusief de centraal betaalde OP'ers en inclusief het aantal gastprofessoren. Voor het administratief en technisch personeel (= ATP) werden de centraal betaalde AP-OPH-MVDP'ers en het OHP en meegerekend.

OHP: opvoedend hulppersoneel, MVDP: meester-, vak- en dienstpersoneel

Evolutie van het aantal personeelsleden	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar
<i>VTE's (voltijdse eenheden)</i>	1998	1999	2000	2001	2002
Totaal aantal VTE's	9.124,26	9.202,24	9.349,78	9.558,24	9.736,82
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 77,98	+ 147,54	+ 208,46	+ 178,58
Jaarlijks groeipercentage		+ 0,9 %	+ 1,6 %	+ 2,2 %	+ 1,9 %
Index: 1998 = 100		100,9	102,5	104,8	106,7
Aantal onderwijzend personeel (incl. centraal betaalde OP'ers en incl. gastprof.)	7.269,16	7.161,12	7.155,79	7.229,36	7.252,78
Jaarlijkse absolute mutatie		- 108,04	- 5,33	+ 73,57	+ 23,42
Jaarlijks groeipercentage		- 1,5 %	- 0,1 %	+ 1,0 %	+ 0,3 %
Index: 1998 = 100		98,5	98,4	99,5	99,8
Aantal administratief en technisch personeel (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, incl. contractuelen)	1.855,10	2.041,12	2.193,99	2.328,89	2.484,04
Jaarlijkse absolute mutatie		+ 186,02	+ 152,87	+ 134,90	+ 155,16
Jaarlijks groeipercentage		+ 10,0 %	+ 7,5 %	+ 6,1 %	+ 6,7 %
Index: 1998 = 100		110,0	118,3	125,5	133,9

De totale effectieve bezetting 2002 ligt 1,9% onder de begrote bezetting 2002. Net als in de voorbije jaren ligt in het boekjaar 2002 de effectieve bezetting van het onderwijzend personeel beduidend onder het begrote niveau (2,5 % of 187,37 VTE).

Evolutie van het aantal personeelsleden	Boekjaar	Boekjaar	JR02 - JR01		Begroting	JR02 - BG02	
<i>VTE's (voltijdse eenheden)</i>	2001	2002	absolute wijziging	% wijziging	2002	absolute wijziging	% wijziging
Aantal onderwijzend personeel (incl. centraal betaalde OP'ers en incl. gastprof.)	7.229,36	7.252,78	+ 23,42	+ 0,3 %	7.440,15	- 187,37	- 2,5 %
Aantal administratief en technisch personeel (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, incl. contractuelen)	2.328,89	2.484,04	+ 155,16	+ 6,7 %	2.483,41	+ 0,63	+ 0,0 %
Totaal aantal VTE's	9.558,24	9.736,82	+ 178,58	+ 1,9 %	9.923,56	- 186,74	- 1,9 %

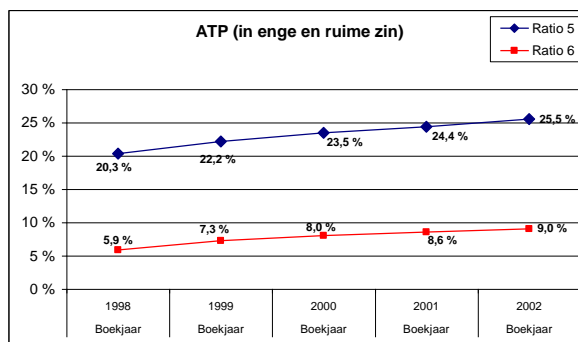
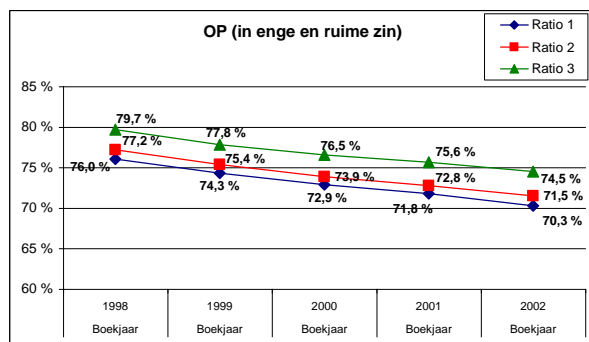

3.9.2 Ratio's i.v.m. de samenstelling van de geconsolideerde personeelsformatie

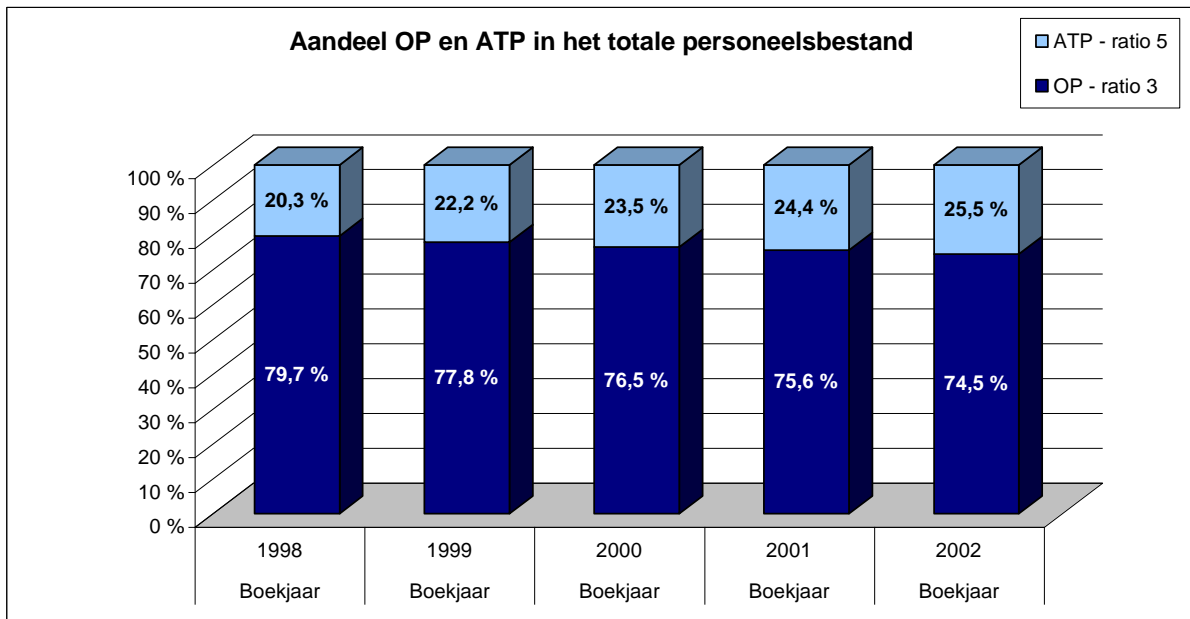
De volgende tabel bevat de berekening van een aantal ratio's i.v.m. de samenstelling van de geconsolideerde personeelsformatie.

Geconsolideerde ratio's i.v.m. de personeelsformatie	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Individuele hogescholen 2001		
	1998	1999	2000	2001	2002	Rek. gemidd.	Hoogste %	Laagste %
Ratio 1 Totaal OP-bestand (excl. centraal betaalde OP'ers en excl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	76,0 %	74,3 %	72,9 %	71,8 %	70,3 %	70,1 %	85,6 %	53,1 %
Ratio 2 Totaal OP-bestand (incl. centraal betaalde OP'ers en excl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	77,2 %	75,4 %	73,9 %	72,8 %	71,5 %	71,8 %	86,0 %	53,1 %
Ratio 3 Totaal OP-bestand (incl. centraal betaalde OP'ers en incl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	79,7 %	77,8 %	76,5 %	75,6 %	74,5 %	74,8 %	88,0 %	57,6 %
Ratio 3 min Ratio 2 Totaal gastprofessoren Totaal personeelsbestand	2,5 %	2,5 %	2,7 %	2,9 %	3,0 %	3,0 %	11,1 %	0,0 %
Ratio 4 Totaal ATP-bestand (excl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, excl. contract.) Totaal personeelsbestand	9,8 %	10,5 %	11,4 %	12,1 %	13,2 %	13,8 %	31,1 %	8,0 %
Ratio 5 Totaal ATP-bestand (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, pers. tpt, contract.) Totaal personeelsbestand	20,3 %	22,2 %	23,5 %	24,4 %	25,5 %	25,2 %	42,4 %	12,0 %
Ratio 6 Aantal contractuele personeelsleden (excl. gastprofs) Totaal personeelsbestand	5,9 %	7,3 %	8,0 %	8,6 %	9,0 %	7,9 %	14,7 %	1,7 %
Ratio 5 min Ratio 6 Totaal ATP-bestand (incl. centraal betaalde AP-OHP-MVDP'ers, pers. tpt, excl. contract.) Totaal personeelsbestand	14,5 %	14,9 %	15,4 %	15,8 %	16,5 %	17,2 %	31,1 %	10,1 %

Voor het onderwijzend personeel brengen de geconsolideerde ratio's in de periode 1998-2002 duidelijk een dalend aandeel in het totale personeelsbestand (ratio 1, 2 en 3) tegenover een groeiend aandeel voor het administratief en technisch personeel (ratio 5 en 6) tot uiting.

Onderstaande grafiek illustreert duidelijk de gewijzigde personeelssamenstelling:

In de periode 1998 – 2002 vertoont het aandeel van de gastprofessoren (ratio 3 min ratio 2) een licht stijgende tendens. Dit aandeel groeit van 2,5 % (1998) naar 3,0 % (2002) van de geconsolideerde personeelsformatie. Het aandeel van de andere contractuele personeelsleden in de geconsolideerde personeelsformatie kende een significante groei van 5,9 % in 1998 naar 9,0 % in 2002 (ratio 6).

De hoogste en laagste waarden van de diverse ratio's vastgesteld bij de individuele hogescholen wijken vaak sterk af van de geconsolideerde percentages.

3.9.2.1 Controlepercentages i.v.m. de personeelsformatie van het onderwijzend personeel

3.9.2.2 Globale hogeschoolsector

Het hogescholendecreet, art. 231, bepaalt dat de hogeschoolbesturen bij het vaststellen van de jaarlijkse personeelsformatie met betrekking tot het onderwijzend personeel uitgedrukt in voltijdse eenheden de volgende regels moeten in acht nemen:

- *het aantal betrekkingen van hoofdpraktijklector en hoofdlector samen bedraagt ten hoogste 20 % van het aantal betrekkingen van praktijklector, hoofdpraktijklector, lector en hoofdlector samen;*
- *het aantal betrekkingen van het assisterend personeel bedraagt ten minste 36 % van het aantal betrekkingen van assistent, doctor-assistent, werkleider, docent, hoofddocent, hoogleraar en gewoon hoogleraar samen verbonden aan de basisopleidingen van twee cycli;*
- *het aantal betrekkingen van hoofddocent en hoogleraar bedraagt ten hoogste 25 % van het aantal betrekkingen van assistent, doctor-assistent, werkleider, docent, hoofddocent, hoogleraar en gewoon hoogleraar samen;*

- het aantal vastbenoemde personeelsleden, uitgedrukt in voltijdse eenheden, bedraagt ten hoogste 72 %²³ van het aantal leden van het onderwijzend personeel uitgedrukt in voltijdse eenheden. Hierbij wordt de bevordering of ambtswijziging van een reeds in de hogeschool benoemd personeelslid niet beschouwd als een nieuwe benoeming;

- het totaal aantal gastprofessoren bedraagt ten hoogste 10 % van de formatie van het onderwijzend personeel. Dit geldt niet met betrekking tot het aantal gastprofessoren in de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst, en muziek en dramatische kunst.

Ook bij het opstellen van de jaarrekeningen rapporteren de hogescholen over het al of niet bereiken van deze decretale normen.

In de volgende tabel werden voor de periode 1998 - 2002 de percentages berekend op de geconsolideerde personeelsformatie. Voor het boekjaar 2002 werd er tevens vermeld op hoeveel hogescholen de norm van toepassing was en hoeveel hogescholen daarvan de norm overschrijden.

Geconsolideerde ratio's i.v.m. de personeelssamenstelling	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Individuele hogescholen 2002			
	1998	1999	2000	2001	2002	Van toepassing in ... hogescholen	Laagste %	Hoogste %	Norm overschreden in ... hogescholen
hoofdpraktijklector + hoofdlector: maximum 20 % van groep 1	0,24 %	0,34 %	0,74 %	1,20 %	2,20 %	13 hogescholen	0,69 %	10,27 %	0 hogescholen
groep 2 = assisterend personeel: minimum 36 % van groep 2 + 3 (2 cycli)	55,19 %	54,19 %	55,08 %	56,07 %	55,67 %	18 hogescholen	39,68 %	77,97 %	0 hogescholen
hoofddocent + hoogleraar: maximum 25 % van groep 2 + 3 (1 cyclus en 2 cycli)	13,06 %	12,92 %	12,45 %	12,51 %	11,81 %	16 hogescholen	2,04 %	20,47 %	0 hogescholen
maximum 64 % benoemden OP	73,94 %	71,90 %	69,23 %	65,99 %					
maximum 72 % benoemden OP					65,40 %	alle hogescholen	50,32 %	79,43 %	2 hogescholen
gastprofessoren andere studiegebieden: maximum 10 % van totaal OP	1,83 %	1,88 %	1,93 %	2,30 %	2,56 %	22 hogescholen	0,01 %	9,92 %	0 hogescholen
praktijkassistent: maximum 30 % van groep 2	0,14 %	3,09 %	3,88 %	3,76 %					
praktijkassistent AVB en MDK: maximum 50 % van groep 2 AVB en MDK					6,83 %	3 hogescholen	4,16 %	40,88 %	0 hogescholen
praktijkassistent andere studiegebieden: maximum 30 % van groep 2 anderen studiegebieden					5,03 %	6 hogescholen	2,81 %	29,58 %	0 hogescholen
assistent: maximum 25 % benoemden	58,19 %	59,65 %	59,92 %	57,07 %	54,14 %	18 hogescholen	0,00 %	94,01 %	14 hogescholen

groep 1 = praktijklector, hoofdpraktijklector, lector en hoofdlector (deze ambten kunnen uitsluitend verleend worden in het hoger onderwijs van 1 cyclus)

groep 2 = assisterend personeel = assistent, doctor-assistent en werkleider (deze ambten kunnen uitsluitend verleend worden in het hoger onderwijs van 2 cycli)

groep 3 = docent, hoofddocent, hoogleraar en gewoon hoogleraar (deze ambten kunnen verleend worden in het hoger onderwijs van 1 cyclus en van 2 cycli)

Totaal aantal hogescholen boekjaar 2002 : 23

De ambten *hoofdpraktijklector* en *hoofdlector* kunnen alleen verleend worden door interne toewijzing (bevordering of ambtswijziging) aan (praktijk)lectoren die ten minste 2 jaar dienstanciënniteit hebben verworven als (praktijk)lector in de eigen hogeschool²⁴. Dertien hogescholen maken in het boekjaar 2002 melding van dergelijke toewijzingen. Het aandeel van beide ambten samen in de geconsolideerde personeelsformatie is opgelopen tot 2,2 % t.o.v. 1,2 % in 2001.

²³ Dit percentage werd met ingang van 1 januari 2002 opgetrokken van 64 % naar 72 % ingevolge het decreet van 21 december 2001 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2002 (artikel 5).

²⁴ Artikel 120 en artikel 130, 1° van het hogescholendecreet.

Met het oog op de begeleiding van de studenten in de basisopleidingen van 2 cycli heeft de overheid een minimum percentage bepaald voor het aantal betrekkingen van het *assisterend personeel*. Alle hogescholen voldoen in 2002 aan deze norm.

De decretale beperking van het aantal betrekkingen van *hoofddocent* en *hoogleraar* wordt in alle hogescholen gerespecteerd.

Het aantal *vastbenoemde personeelsleden* mocht in 2002 maximaal 72 % van het aantal leden van het *onderwijzend personeel* bedragen. De geconsolideerde percentages van de boekjaren 1998-2002 tonen aan dat het aandeel van de vastbenoemde OP-leden verder daalt²⁵, ondanks het optrekken van de maximumgrens van 64 % naar 72 %. Door het optrekken van deze maximumgrens verminderde het aantal hogescholen dat deze controlenorm overschrijdt tot 2 hogescholen. In 2001 werd de toen geldende norm (64 %) nog door 9 hogescholen overschreden.

In de periode 1998-2002 groeide het aandeel van de *gastprofessoren* (excl. de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst, en muziek en dramatische kunst) lichtjes. Tijdens het boekjaar 2002 stelden 22 hogescholen gastprofessoren tewerk. Allen bleven ze beneden de 10 %-limiet.

De *praktijkassistenten* vervullen in het hoger onderwijs van 2 cycli uitsluitend taken van praktijkgericht onderwijs²⁶. Deze categorie personeelsleden mag maximaal 30 % bedragen van het assisterend personeel behalve in de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst en muziek en dramatische kunst waar het aantal praktijkassistenten maximaal 50 % van het assisterende personeel, in VTE uitgedrukt, mag bedragen. Zes hogescholen vielen onder de beperking tot 30 %, drie hogescholen onder de beperking tot 50 %. Geen enkele van de betrokken hogescholen overschreed de toegelaten norm.

De overheid heeft ook een beperking opgelegd i.v.m. het maximaal aantal benoemde *assistenten*. Van de 18 hogescholen die assistenten tewerkstelden overschreden er in het boekjaar 2002 nog steeds 14 hogescholen de maximumnorm van 25 % vastbenoemden. Dit fenomeen verklaart zich vanuit de situatie vóór de fusie (vóór 1995).

3.9.2.3 Procentueel aandeel van de benoemde personeelsleden OP per hogeschool

Het hogescholendecreet bepaalt dat het aantal vast benoemde leden van het onderwijzend personeel maximaal 72 % van het totaal aantal leden van het onderwijzend personeel mag bedragen (64% tot en met het boekjaar 2001). Ondanks de verhoging van het toegelaten maximumpercentage zette de dalende trend uit het verleden zich verder door. Tijdens het boekjaar 2002 bedroeg het geconsolideerd percentage 65,40 % (65,99 % in 2001). Slechts 2 hogescholen hadden in 2002 een benoemingspercentage dat hoger lag dan de toegelaten norm. In 2001 overschreden nog 14 hogescholen de toen geldende norm (64 %).

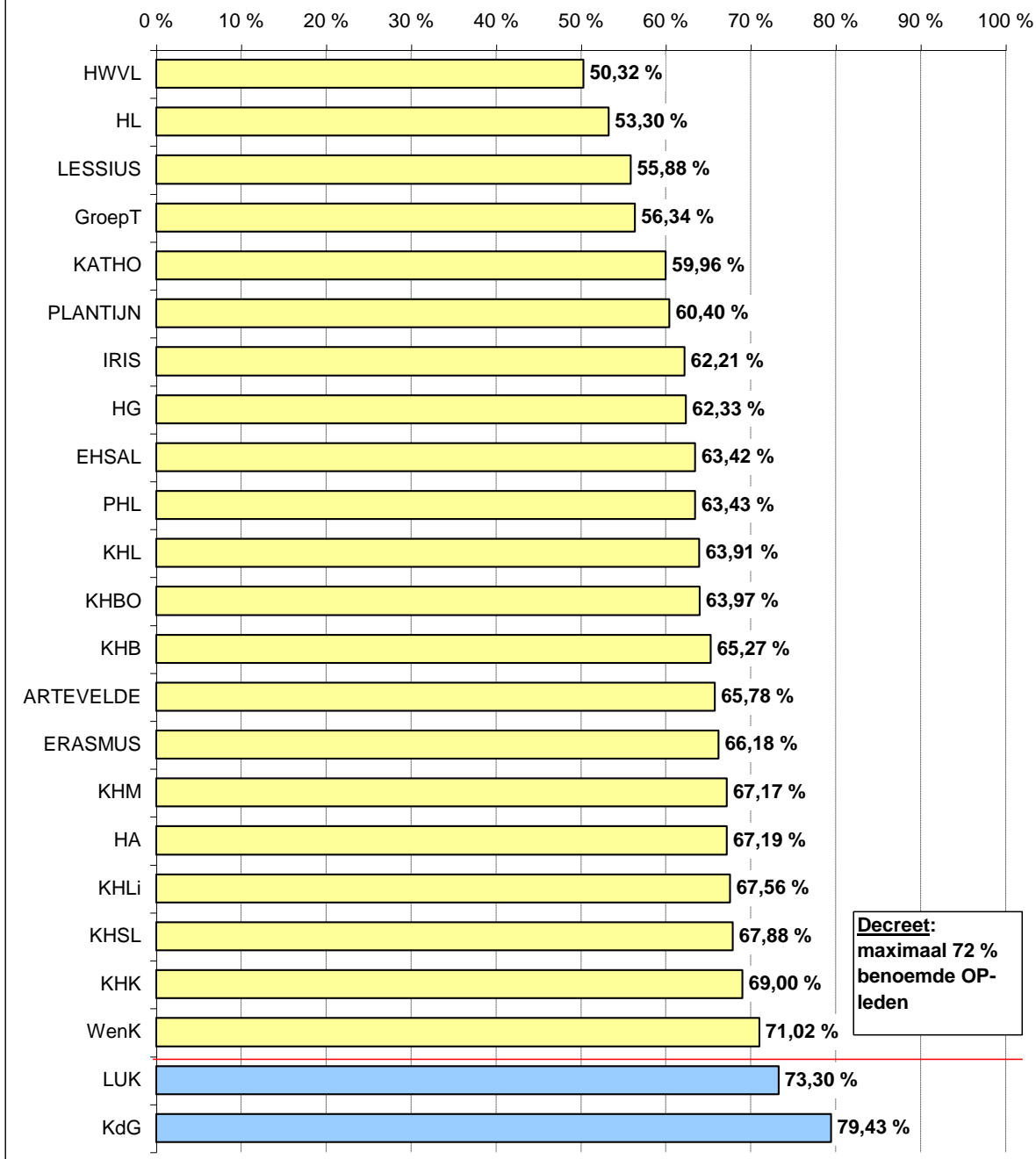
---

²⁵ Meer informatie vindt u in het volgende punt.

²⁶ Artikel 104 van het hogescholendecreet.

Het benoemingspercentage daalde in 16 hogescholen. Dit is des te opmerkelijker daar het optrekken van de maximumnorm tot 72 % bijkomende ruimte voor nieuwe vaste benoemingen bood en rekening houdende met de vaststelling dat de patronale RSZ-bijdrage voor een vastbenoemd personeelslid 3,85 % bedraagt t.o.v. 16,69 % voor een statutair tijdelijk personeelslid. De HWVL scoort met 50,32 % vastbenoemden het laagst en KdG met 79,43 % het hoogst.

Aandeel benoemde OP-leden, jaarrekening 2002

3.9.3 Ratio's i.v.m. de personeelskosten²⁷

3.9.3.1 80-20 norm

Conform met artikel 232 van het hogescholendecreet mogen “de geraamde bezoldigingskosten - met inbegrip van de mandaatvergoedingen en premies – van de geraamde personeelsformatie, van de contractuele personeelsleden bezoldigd ten laste van de werkingsuitkering en van de plaatsvervangers ... maximaal 5 procent variëren in min of in plus op de norm 80 procent van de jaarlijkse werkingsuitkering”. Afhankelijk van de richting van de afwijking van de 80 % moet de hogeschool bij het opstellen van de **begroting** een specifieke verantwoording m.b.t. de personeelsformatie afleggen ten aanzien van de Vlaamse regering.

- ◆ 80-20 norm > 85 %: de hogeschool moet samen met de begroting een financieringsplan indienen dat aangeeft op welke wijze en binnen welke termijn zij met de beschikbare reserves de financiële herstructurering zal realiseren (art. 232 § 2);
- ◆ 80-20 norm < 75 %: de hogeschool moet samen met de begroting een personeelsstructuurplan opstellen om het minimumniveau van 75 % te bereiken (art. 232 § 3). Dit personeelsstructuurplan behoeft de goedkeuring van het hogeschoolonderhandelingscomité.

Artikel 232 § 4 bepaalt dat de Vlaamse regering de wijze vastlegt voor het berekenen van de procentnormen²⁸. De regeringscommissarissen hanteerden bij de jaarrekening 2002 onderstaande berekeningswijze (breuk) om de 80-20 norm te bepalen:

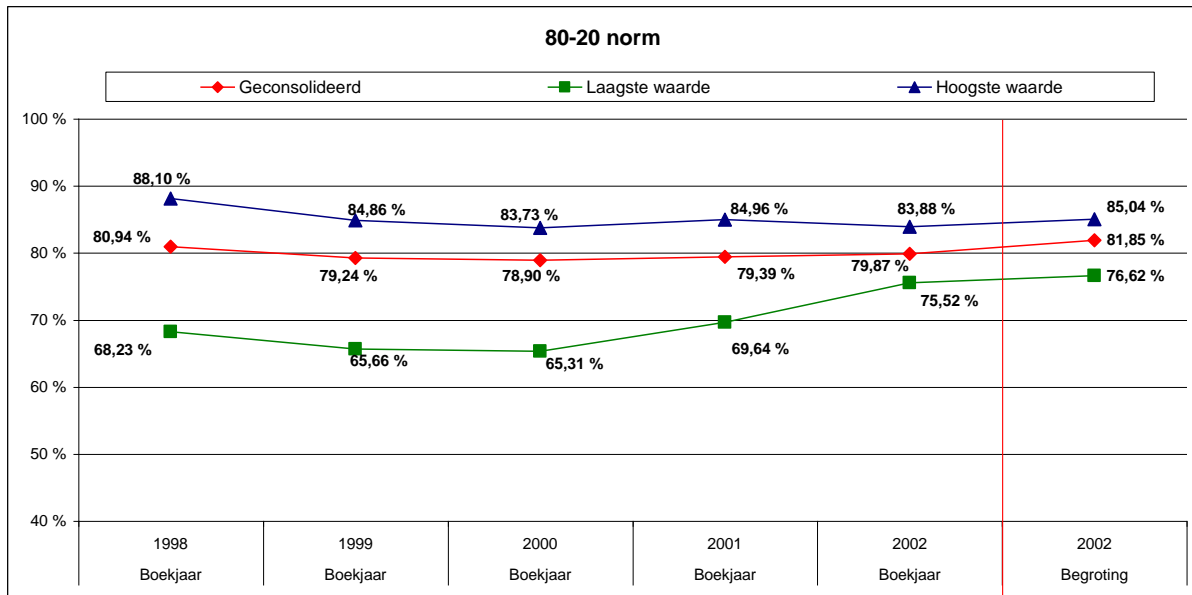
Berekening van de 80/20 norm op niveau van de jaarrekening	
Teller	Totaal betaald door Departement Onderwijs
(gegevens jaarrekening)	- TBS 55+ (75%)
	- bevallingsverloven
	- gedetacheerden
	- arbeidsongevallen met terugbetaling
	- kinéfonds
	Totaal
Noemer	Werkingsuitkeringen (= HF + OBE + STUD)
(gegevens uit de definitieve enveloppe)	+ extra-werkingsuitkeringen
	+ uitkering voortgezette opleidingen
	+ uitkering voortgezette lerarenopleiding
	+ uitkering initiële lerarenopleiding van academisch niveau
	+ bijzondere werkingsmiddelen
	+ overige werkingsuitkeringen
	Totaal

* HF, OBE en STUD zijn 3 componenten van de werkingsuitkeringen.

²⁷ Berekend op basis van de gegevens vermeld in de “bijlage IV Bezoldigingskosten”.

²⁸ Besluit van de Vlaamse regering van 28 juni 2002 tot wijziging van het Besluit van de Vlaamse regering van 15 november 1995 betreffende de begroting en de personeelsformatie voor de hogescholen en de vzw's sociale voorzieningen in de Vlaamse gemeenschap.

In de volgende grafiek wordt de 80-20 norm weergegeven, berekend op basis van de geconsolideerde gegevens van de gehele hogeschoolsector.

Voor het boekjaar 2002 bedraagt de geconsolideerde 80-20 norm 79,87 %. De geconsolideerde 80-20 norm ligt binnen de range van 5 % afwijking in min of in plus van de norm van 80 %. De ratio vertoont een lichte stijging t.o.v. het voorgaande boekjaar. Deze stijging kwam tot stand door een sterkere groei van de gecorrigeerde totale bezoldigingskosten (teller : + 4,1 %) in vergelijking met de groei van de werkingsuitkeringen (noemer: + 2,3 %). De uiterste waarden (laagste en hoogste) liggen in tegenstelling tot het vorige boekjaar binnen de range van 5% afwijking in min of in plus van de norm van 80 %.

80-20 norm		Boekjaar	Boekjaar	JR02-JR01	JR02-JR01	Begroting	JR02-BG02
		2001	2002	Absoluut verschil	Relatief verschil	2002	Absoluut verschil
<i>(absolute bedragen in eenheden euro)</i>							
Teller	Totaal betaald door departement onderwijs	410.009.052	426.704.157	+ 16.695.105	+ 4,1 %	434.192.930	- 7.488.773
(gegevens uit JR of BG)	- TBS 55+ (75%)	27.660.652	33.540.259	+ 5.879.607	+ 21,3 %	33.766.251	- 225.992
	- bevallingsverloven	152.306	146.613	- 5.693	- 3,7 %	75.832	+ 70.781
	- gedetacheerden	4.866.990	5.715.285	+ 848.295	+ 17,4 %	5.015.740	+ 699.545
	- AO met terugbetaling	8.354	31.410	+ 23.056	+ 276,0 %	0	+ 31.410
	- kinéfondsen	2.266.753	1.594.734	- 672.019	- 29,6 %	1.546.844	+ 47.890
	Totaal	375.053.997	385.675.856	+ 10.621.859	+ 2,8 %	393.788.262	- 8.112.406
Noemer	Werkingsuitkeringen (HF + OBE + STUD)	468.770.910	479.342.791	+ 10.571.882	+ 2,3 %	477.769.502	+ 1.573.289
(gegevens uit de definitieve (JR) of voorlopige (BG) enveloppe)	+ extra-werkingsuitkeringen	1.927.622	1.569.174	- 358.447	- 18,6 %	1.569.174	- 0
	+ uitkering voortgezette opleidingen	0	0	+ 0	VB = 0	0	+ 0
	+ uitkering voortgezette lerarenopleiding	830.938	953.067	+ 122.129	+ 14,7 %	972.848	- 19.781
	+ uitkering initiële lerarenopl. van acad. niveau	703.370	713.928	+ 10.558	+ 1,5 %	700.701	+ 13.227
	+ bijzondere werkingsmiddelen	136.240	110.621	- 25.619	- 18,8 %	110.621	+ 0
	+ overige werkingsuitkeringen (*)	32.087	182.523	+ 150.436	+ 468,8 %	0	+ 182.523
	Totaal	472.401.166	482.872.105	+ 10.470.939	+ 2,2 %	481.122.847	+ 1.749.258
80-20 norm (met correcties)		79,39 %	79,87 %			81,85 %	

(*) : terugvordering voorafnames rekening 120 en terugvorderingsbrieven (aandeel in de teruggevorderde sommen van personen betaald ten laste van de centrale voorafnames op de werkingsuitkeringen)

De geconsolideerde ratio berekend aan de hand van de gegevens vermeld in de jaarrekening ligt beduidend lager dan de geconsolideerde ratio berekend op basis van de begrote loonkosten en de begrote enveloppe. Dit kan door verscheidene factoren verklaard worden:

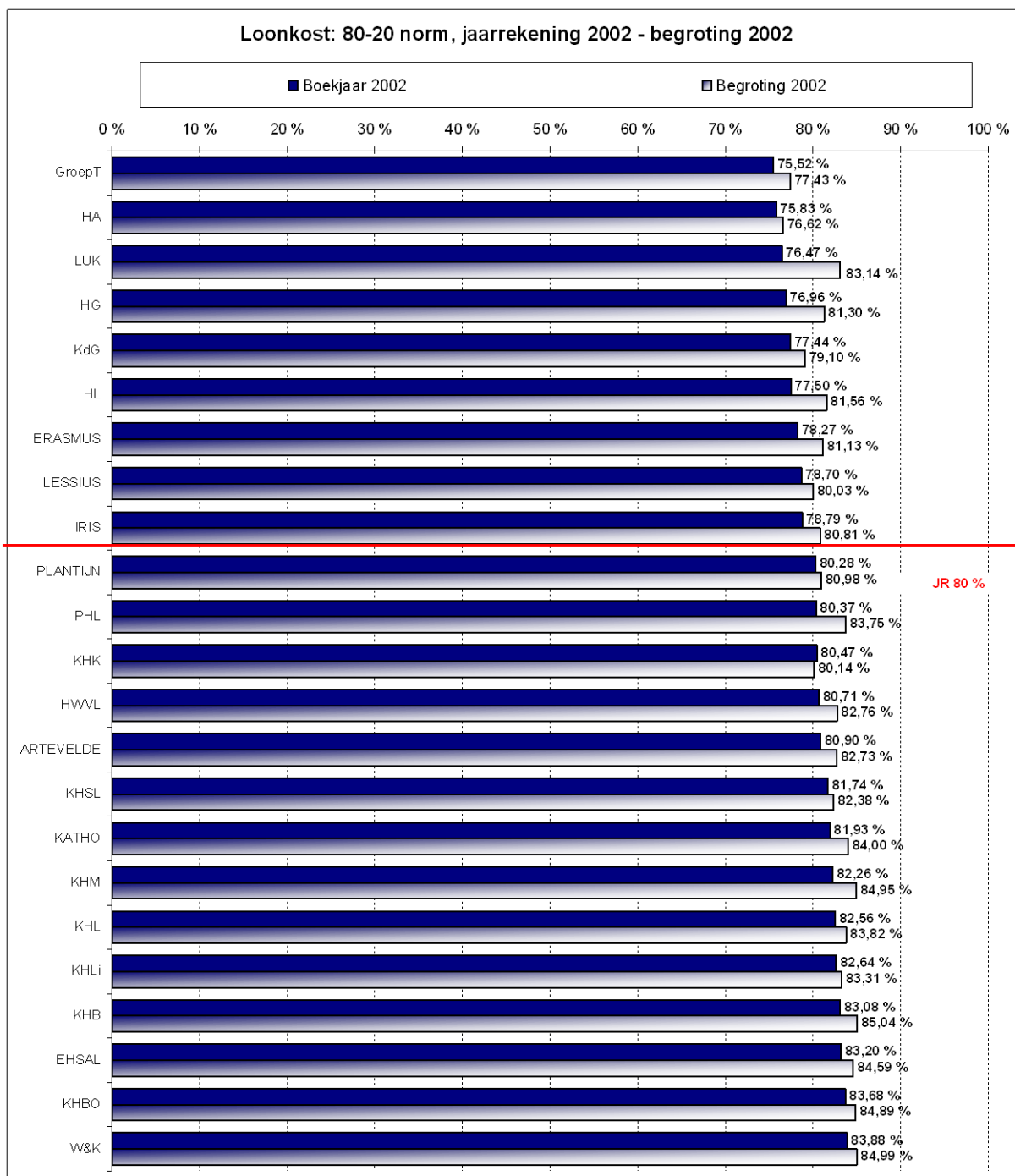
- enerzijds een overschatting van de begrote loonkosten:
  - op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt er bij het bepalen van de begrote loonkost altijd een reserve ingecalculleerd;
- anderzijds een onderschatting van de begrote werkingsuitkeringen:
  - bij het opstellen van de begroting moeten de hogescholen werken met de enveloppegegevens verstrekt door de overheid vóór 1 oktober²⁹ voorafgaand aan het begrotingsjaar. Tijdens het boekjaar 2002 werden de hogescholen geïnformeerd over een verhoging van de enveloppe (o.a. 300.000 EUR ter compensatie van de loonsverhoging voor de contractuele personeelsleden ingevolge CAO VI). Daar de personeelsformatie voor het lopende boekjaar reeds vastlag, werden deze extra middelen in het merendeel van de hogescholen niet onmiddellijk aangewend in het lopende boekjaar.

De grafiek op de volgende pagina bevat voor elke hogeschool de begrote 80-20 norm en de 80-20 norm berekend op basis van de gegevens van de jaarrekening 2002.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal hogescholen ingedeeld in een aantal groepen. Alle hogescholen realiseren een 80-20 norm die lager ligt dan de 85 % grens (= maximaal 5 % afwijking in plus boven de 80 % norm) en hoger dan de ondergrens van 75 %. (= afwijking in min van de 80 % norm).

80-20 norm	Jaarrekening 2001		Jaarrekening 2002		Begroting 2002	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
Aantal hogescholen met norm < 75 %	2	8,7 %	0	0,0 %	0	0,0 %
Aantal hogescholen met norm >= 75 % én <= 80 %	12	52,2 %	9	39,1 %	3	13,0 %
Aantal hogescholen met norm > 80 % én <= 85 %	9	39,1 %	14	60,9 %	19	82,6 %
Aantal hogescholen met norm > 85 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	4,3 %
Totaal	23	100,0 %	23	100,0 %	23	100,0 %

²⁹ Artikel 223 van het hogescholendecreet: "Ieder jaar voor 1 oktober deelt de Vlaamse regering aan elke hogeschool de geraamde werkingsuitkering voor het volgende begrotingsjaar mee met inbegrip van de berekeningswijze."

3.9.3.2 Overige ratio's i.v.m. de personeelskost

De hogescholen voegen aan de jaarrekening de berekening van een twaalfstal ratio's i.v.m. de loonkost³⁰ toe. De 80-20 norm (ratio 1) werd hiervoor reeds afzonderlijk onder de loep genomen. Onderstaande tabel bevat de resultaten van de personeelsratio's berekend op basis van de geconsolideerde gegevens. Voor het boekjaar 2002 werd eveneens het rekenkundig gemiddelde, de laagste en de hoogste ratiowaarde gerealiseerd door een individuele hogeschool weergegeven.

³⁰ Om de loonkosten vermeld in de resultatenrekening uit te zuiveren worden op basis van een IBR-advies correcties in de ratioberekeningen aangebracht (bv. i.v.m. TBS 55+, detacheringen,...). Op basis van bijkomende informatie verstrekt door de hogescholen werden de ratio's van de vorige boekjaren herberekend.

In het verslag over de werking van de hogescholen in 1999 werd een beschrijving van de ratio's i.v.m. de loonkosten opgenomen.

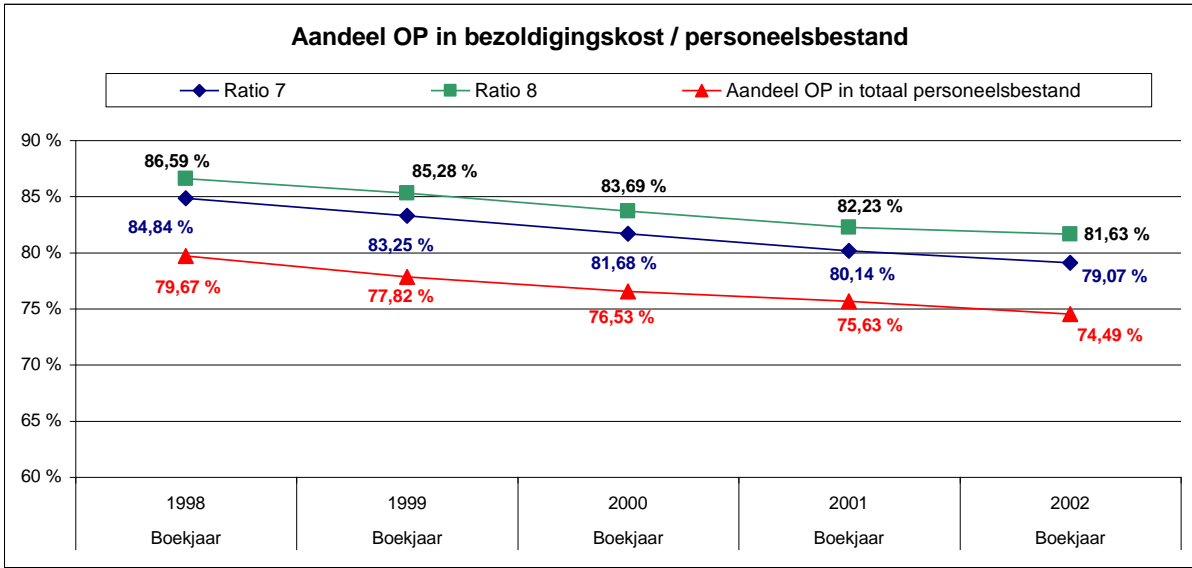
Geconsolideerde ratio's i.v.m. de personeelskosten	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar	Boekjaar 2002 Individuele hogeschool		
	1998	1999	2000	2001	2002	Rek. gemidd.	Laagste waarde	Hoogste waarde
Ratio 1								
80-20 norm	80,9%	79,2%	78,9%	79,4%	79,9%	80,1%	75,5%	83,9%
Ratio 2								
$\frac{\text{Totale bezoldigingskost} * 100}{\text{Totale werkingsopbrengsten}}$	74,1%	72,4%	73,0%	73,2%	74,0%	72,7%	63,6%	78,6%
Ratio 3								
$\frac{\text{Bezoldigingskost betaald via dep. onderwijs} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	94,8%	93,9%	93,2%	92,3%	91,7%	92,7%	85,2%	97,5%
Ratio 4								
$\frac{\text{Totale bezoldigingskost} * 100}{\text{Werkingsuitkering + inschrijvingsgeld + examengeld}}$	80,0%	79,2%	79,3%	80,7%	81,6%	80,7%	68,2%	87,0%
Ratio 5								
$\frac{\text{Totale bezoldigingskost} * 100}{\text{Totale werkingskost}}$	77,1%	76,1%	75,3%	74,6%	76,0%	74,9%	65,8%	86,5%
Ratio 6								
$\frac{\text{Bezoldigingskost betaald door de hogeschool} * 100}{\text{Inschrijvingsgeld + examengeld}}$	61,5%	70,3%	74,7%	82,2%	88,7%	78,6%	17,9%	170,2%
Ratio 7								
$\frac{\text{Bezoldigingskost OP (zonder gastprofessoren)} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	84,8%	83,3%	81,7%	80,1%	79,1%	78,5%	64,3%	89,4%
Ratio 8								
$\frac{\text{Bezoldigingskost OP (mèt gastprofessoren)} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	86,6%	85,3%	83,7%	82,2%	81,6%	81,2%	67,7%	90,7%
Ratio 9								
$\frac{\text{Bezoldigingskost gastprofessoren} * 100}{\text{Bezoldigingskost OP (mèt gastprofessoren)}}$	2,0%	2,4%	2,4%	2,5%	3,1%	3,4%	0,0%	13,3%
Ratio 10								
$\frac{\text{Bezoldigingskost gastprofessoren} * 100}{\text{Inschrijvingsgeld + examengeld}}$	20,8%	23,5%	22,1%	22,3%	27,2%	28,6%	0,0%	116,7%
Ratio 11								
$\frac{\text{Bezoldigingskost ATP} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	6,7%	7,5%	8,2%	9,1%	9,7%	10,4%	5,0%	22,3%
Ratio 12								
$\frac{\text{Bezoldigingskost ATP + administratief en OHP buiten formatie} * 100}{\text{Totale bezoldigingskost}}$	9,9%	10,4%	11,2%	12,0%	11,8%	12,8%	6,9%	24,5%

Vanaf het boekjaar 2000 neemt het aandeel van de totale bezoldigingskosten t.o.v. de totale werkingsopbrengsten (ratio 2) lichtjes toe.

Uit ratio 3 blijkt dat het aandeel van de bezoldigingskosten betaald via het departement onderwijs t.o.v. de totale bezoldigingskost stelselmatig afneemt. Een zelfde ontwikkeling, met uitzondering van het boekjaar 2002, kan vastgesteld worden bij ratio 5 (totale bezoldigingskost t.o.v. de totale werkingskost).

De hogescholen wenden elk jaar een groter deel van de opbrengst uit inschrijvings- en examengelden aan voor de rechtstreekse betaling van bezoldigingskosten (ratio 6).

Het aandeel van het onderwijzend personeel in de totale personeelsformatie daalt. Dezelfde tendens blijkt bij de loonkost (ratio 7 en 8). Daartegenover staat een stijgend aandeel voor het administratief en technisch personeel. Deze ontwikkeling blijkt ook uit het aandeel van de bezoldigingskost ATP in de totale bezoldigingskost (ratio 11).

4 Besluit

De tendens tot schaalvergroting en tot concentratie die zich in de voorbije jaren in het hogeschoollandschap manifesteerde, hield ook aan in 2002. Het aantal hogescholen bleef in 2002 echter onverminderd op 23, daar de lopende fusiegesprekken tussen de Economische Hogeschool Sint-Aloysius, de IRIS Hogeschool Brussel en de Katholieke Hogeschool Brussel pas op 1 januari 2003 effectief uitwerking kregen. Op 1 februari 2003 telden de hogescholen 338 financierbare studenten minder dan op 1 februari 2002. Ondanks deze daling steeg het gemiddelde aantal financierbare studenten per hogeschool op 1 februari 2003, rekening houdende met de fusieoperatie rond EHSAL, tot 4 566,7 (t.o.v. 4 184,3 op 1 februari 2002) financierbare studenten.

In het boekjaar 2002 realiseerden de 23 hogescholen een geconsolideerde werkingsopbrengst van 612.502.175 EUR. Tijdens dat boekjaar groeiden de geconsolideerde werkingsopbrengsten met 3,1 %. In absolute bedragen is dit een toename met 18.434.960 EUR. T.o.v. het boekjaar 1998 groeiden de werkingsopbrengsten met 18,5 %.

In absolute bedragen is de groei van de werkingsuitkeringen de belangrijkste bron van meeropbrengsten. Deze werden enerzijds gerealiseerd door de jaarlijkse indexering van de enveloppe en anderzijds door de bijkomende input van financiële middelen door de Vlaamse regering.

T.o.v. het boekjaar 1998 stegen de opbrengsten uit inschrijvings- en examengelden met 28,5 %. De stijging van het aantal hogeschoolstudenten, de verhoging van de inschrijvingsgelden in sommige hogescholen en de indexering ervan kunnen deze groei verklaren. Uit de verticale analyse van de resultatenrekening blijkt tevens dat de bijdrage van de studenten in de financiering van de hogescholen gaandeweg toeneemt. De "Omzet boeken en cursussen" groeide met 3,2 %. De jaarlijkse groei die in het verleden telkens opnieuw werd vastgesteld, werd in 2002 omgebogen in een daling. Dit is het gevolg van de tendens om de boeken- en cursusverkoop uit te besteden. In de toekomst moet hier rekening gehouden worden met een verdere opbrengstdaling.

In de periode 1998-2002 was de component "Andere werkingsopbrengsten" de snelst groeiende bron van geconsolideerde werkingsopbrengsten. In de beschouwde periode steeg deze opbrengst met 55,1 %. Het groeiritme van de eigen opbrengsten is dan ook hoger dan dit van de werkingsuitkeringen. Men dient zich niettemin te realiseren dat de hogescholen onder deze rubriek ook heel wat doorgerekende kosten boeken. Hogere opbrengsten vormen bijgevolg een relatief begrip daar er in bepaalde gevallen ook een gelijkwaardige kost tegenover staat en zij bovendien niet noodzakelijk duiden op een hogere activiteit van de hogeschool om bijkomende inkomsten te genereren.

Tijdens het boekjaar 2002 stegen de werkingskosten met 2,6 % (15.152.296 EUR) t.o.v. het boekjaar 2001. De toename van de werkingskosten situeert zich in bijna alle belangrijke rubrieken. De grootste kostenpost, met name de bezoldigingen, groeide sneller dan de totale werkingskosten. In absolute termen was de toename van de bezoldigingskosten zelfs hoger dan de toename van de werkingskosten in hun geheel.

Aan de kostenzijde wordt voor de periode 1998-2002 vastgesteld dat de totale werkingskosten in 2002 20,1 % boven het kostenniveau van 1998 liggen.

Drie kostenrubrieken vallen iets lager uit dan in het basisjaar 1998. Het betreft de rubrieken "Waardeverminderingen op voorraden en werkingsvorderingen", "Voorzieningen voor risico's en kosten" en de "Andere werkingskosten".

Het indexcijfer van de rubriek "Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen" benadert het indexcijfer van de totale werkingskosten. Het globale personeelsbestand in VTE uitgedrukt kende een groei met 6,7 % t.o.v. 1998. Deze groei is echter uitsluitend toe te schrijven aan de groeiende tewerkstelling van het ATP-personeel (+ 33,9 %). De tewerkstelling van het onderwijzend personeel kent na het dieptepunt in 2000 een traag herstel maar bereikt nog steeds niet het niveau van 1998 (-0,2 %). Toch ligt het groeiritme van de bezoldigingskosten over de beschouwde periode hoger dan het groeiritme van de totale werkingsopbrengsten (18,5 %) en van de werkingsuitkeringen in het bijzonder (+ 15,2%).

De jaarlijks aangehouden investeringsinspanningen veroorzaken een belangrijke stijging van de afschrijvingskosten. Deze kostenrubriek steeg op 5 jaar tijd met 66,7% en is hiermee de snelste groeier. De toename van deze kosten moet echter gerelativeerd worden. De hogescholen deden in de voorbije 5 jaar immers in aanzienlijke mate een beroep op investeringssubsidies om een deel van deze investeringen te financieren. De toerekening van deze investeringssubsidies compenseert ten dele de geboekte afschrijvingskosten.

Het werkingsoverschot is het resultaat dat de hogescholen behalen uit hun courante activiteiten. In het boekjaar 2002 is het behaalde werkingsoverschot beduidend lager dan het behaalde resultaat in 1998 maar significant hoger dan in het vorige boekjaar. Tijdens de periode 1998-2002 groeiden de werkingskosten (+ 20,1 %) sneller dan de werkingsopbrengsten (+ 18,5 %). Toch realiseerde de globale hogeschoolsector elk jaar een positief werkingsresultaat. De kentering voor het boekjaar 2002 t.o.v. het boekjaar 2001 is toe te schrijven aan de gunstige ontwikkeling van de werkingsopbrengsten (+ 3,1 %) in vergelijking met het groeiritme van de werkingskosten (+ 2,6 %). Het werkingsoverschot 2002 is veel gunstiger dan het in de begroting 2002 voorziene werkingstekort. Ook dit is een jaarlijks weerkerende vaststelling. Bij het ramen van de opbrengsten nemen de hogescholen terecht enige voorzichtigheid in acht. Dit komt vooral tot uiting in het ramen van de "Andere werkingsopbrengsten", waar de onzekerheid m.b.t. de te realiseren opbrengsten het grootst is. Langs de kostenzijde is de overschatting van de bezoldigingskosten een even klassiek voorkomend fenomeen dat evenzeer past in een voorzichtige begrotingsopstelling. De geringe afwijking tussen de begrote werkingskosten 2002 en de effectief gerealiseerde werkingskosten (- 1,3 %) wijst op een degelijke budgetopvolging binnen de hogescholen.

De 23 hogescholen realiseerden in het jaar 2002 samen een geconsolideerd resultaat van het boekjaar van 23.300.884 EUR (t.o.v. het vorige boekjaar is dit een toename met 1,4 %). Dit is de resultante van 22 positieve resultaten en 1 negatief resultaat.

De verbetering van het werkingsresultaat in het bijzonder en de rentabiliteit in het algemeen, moge blijken uit het aantal hogescholen dat het boekjaar 2002 afsloot met een werkingstekort : 3 t.o.v. 5 hogescholen in het boekjaar 2001. Het aandeel van het werkingsoverschot/ werkingstekort in het resultaat van het boekjaar varieert in de diverse hogescholen van - 730,7 % (HA) tot + 712,8 % (Iris).

De 23 hogescholen investeerden tijdens het boekjaar 2002 samen 88.213.064 EUR. Dit is een vermeerdering met 26,8 % t.o.v. het vorige boekjaar. De aangroei van de investeringen situeert zich voornamelijk bij de rubrieken "Activa in aanbouw en vooruitbetalingen" (12.411.967 EUR meer dan tijdens het boekjaar 2001) , "Terreinen en gebouwen" en "Installaties, Machines en uitrusting" .

Tijdens het boekjaar 2002 had 69,4 % (64 % in boekjaar 2001) van de investeringen betrekking op onroerende goederen. De investeringen in "Installaties, machines en uitrusting" vormden ongeveer een vijfde van het totale investeringspakket.

De hogescholen financierden tijdens het boekjaar 2002 het leeuwenaandeel van hun investeringen met eigen middelen (55,6 %) en met kapitaalsubsidies (37,4 %). Het beroep op vreemd vermogen (leningen) voor de financiering van de investeringen beperkte zich tot amper 5,2 %. De financiering via de rubriek "Andere" (1,8 %) betreft de netto waarde van de inbreng door een patrimoniumvennootschap. In wezen gaat het hier echter om een oneigenlijke investering daar de betrokken inbreng voorheen reeds tot het patrimonium van een door een fusieoperatie verdwenen hogeschool behoorde.

Het balanstotaal groeide tijdens het boekjaar 2002 van 567.634.705 EUR naar 625.562.207 EUR. Vooral de vaste activa, en slechts in heel beperkte mate ook de vlottende activa, leverden een bijdrage tot deze groei. De vaste activa groeiden tijdens het boekjaar 2002 met 20,2 %, de geconsolideerde vlottende activa met 0,8 %.

De vaste activa groeiden in de periode 1998 – 2002 met 77,4 %. Binnen de vaste activa was de rubriek "Materiële vaste activa" (inzonderheid de onroerende activa) zowel in absolute als in relatieve termen de grootste groeier. Door de relatief beperkte omvang van de wijzigingen in de overige rubrieken is het groeiritme van de materiële vaste activa bepalend voor het groeiritme van de totale vaste activa. De jaarlijkse aangroei ervan wijst erop dat de uitgevoerde investeringen telkens groter zijn dan de jaarlijkse afschrijvingen en waardeverminderingen.

De groei van de passiva in de jaarrekening 2002 kwam tot stand door een toename van het eigen vermogen en van het vreemd vermogen. De voorzieningen daarentegen werden in belangrijke mate afgebouwd. Zowel in absolute termen als relatief bekeken was het eigen vermogen de sterkste groeier.

Het geconsolideerde balansvermogen groeide in de periode 1998-2002 met 239,4 miljoen EUR. In absolute bedragen kwam de groei voornamelijk van een toename van het eigen vermogen (+ 182,5 miljoen EUR). Het eigen vermogen kende bijgevolg in de beschouwde periode bijna een verdubbeling vooral dankzij de positieve resultaten van de diverse boekjaren en de toegekende investeringssubsidies. De aangroei van het patrimonium is zeker niet onaanzienlijk. Toch betekent dit slechts een reële uitbreiding van het eigen vermogen in zover deze middelen een externe oorzaak hadden en niet voortvloeiden uit de loutere overboeking vanuit de rubrieken "Herwaarderingsmeerwaarden" en "Gecumuleerd resultaat".

De gevormde voorzieningen daalden in het boekjaar 2002 en remden hierdoor het groeiritme van de voorzieningen tijdens de periode 1998 – 2002 enigszins af. Tijdens het boekjaar 2002 groeiden enkel de voorzieningen voor grote herstellings- en onderhoudswerken verder aan. De voorzieningen voor pensioenen daarentegen daalden sterk als gevolg van het afbouwen van het TBS 55+ ov-stelsel. Op vraag van het commissariaat werden ook de overige voorzieningen aan een kritisch onderzoek onderworpen. Dit leidde tot de terugname van een belangrijk bedrag aan overbodige voorzieningen. Het commissariaat is er zich van bewust dat ook de voorzieningen voor grote herstellings- en onderhoudswerken in bepaalde hogescholen kritischer moeten benaderd worden.

De structuuranalyse van de passiva toont enkele belangrijke verschuivingen. Tijdens de periode 1998-2002 groeide het aandeel van het "Eigen vermogen" van 48,8 % naar 59,3 % van het balanstotaal. Tijdens de beschouwde periode groeide de geconsolideerde schuldmassa met 44,6 miljoen EUR. Toch volgden de schulden hiermee niet het groeiritme van het totale passief. Het relatieve belang van de schulden daalde dan ook ten gunste van het aandeel van het eigen vermogen.

Voor het boekjaar 2002 bedraagt de geconsolideerde netto-cashflow 710.105 EUR. Dit is opmerkelijk weinig in vergelijking met wat in vorige boekjaren gerealiseerd werd. Toch verbetert de globale liquiditeitspositie van de hogescholen hierdoor enigszins. De bijdrage van de cashflow van het boekjaar was in 2002, ondanks een hoger resultaat van het boekjaar, merkkelijk lager dan vorig jaar. Het resultaat van het boekjaar werd immers in belangrijke mate beïnvloed door niet-kas elementen (aanwending/terugname van voorzieningen en toerekening van investeringssubsidies) die bij de cashflowberekening moesten geëlimineerd worden. De operationele cashflow volstond in 2002 echter niet om de vermogensbehoeften die gepaard gingen met de verrichte investeringen te dekken. Om dit financieringstekort op te vangen maakten de hogescholen in toenemende mate gebruik van investeringssubsidies. Daarnaast werden ook bijkomende investeringskredieten opgenomen. Alhoewel het gebruikelijk is dat individuele hogescholen investeringskredieten nodig hebben is het toch de eerste maal dat de hogeschoolsector als geheel nieuwe investeringskredieten nodig had om de financiering rond te krijgen en het boekjaar met een positieve netto cashflow te kunnen afsluiten.

Dat de hogescholen het in 2002 moeilijker kregen om het hoge investeringsvolume te financieren moge ook blijken uit het toenemend aantal hogescholen dat het boekjaar 2002 afsloot met een negatieve netto cashflow : 12 hogescholen t.o.v. 6 hogescholen in 2001. Gezien de omvang van de in de komende jaren op stapel staande investeringsprojecten, moet gevreesd worden dat deze tendens zich in de volgende jaren verder zal doorzetten.

De geconsolideerde netto-werkingsmiddelen van de 23 hogescholen bedragen voor het boekjaar 2002 187.903.772 EUR. Dit betekent dat de globale hogeschoolsector een stevige liquiditeitspositie heeft. De ratio duidt voor de periode 1998-2002 op een gunstige evolutie, zij het dat er een lichte achteruitgang is in 2002. In elk van de betrokken jaren leverde de berekening van de netto-werkingsmiddelen voor elk van de hogescholen een positief resultaat op. T.o.v. het boekjaar 2001 is de liquiditeitspositie in 11 hogescholen verbeterd, 12 hogescholen ondergingen een daling van de netto-werkingsmiddelen.

De gunstige liquiditeitspositie berekend op basis van de geconsolideerde jaarrekeningen wordt bevestigd door de waarde van de quick ratio. Deze ratio evolueerde van 5,16 in 1998 naar 6,39 in 2000, om vervolgens af te zwakken naar 5,52 in 2002. De range tussen de laagste en hoogste waarde, die zelfs iets verruimde t.o.v. 2001, illustreert duidelijk dat de liquiditeitspositie in de individuele hogescholen sterk kan verschillen. Deze ratio geeft, in vergelijking met de gegevens van het vorige boekjaar, voor 10 hogescholen een verbetering. Bij 13 hogescholen werd er een minder gunstige evolutie vastgesteld, maar geen enkele hogeschool heeft een quick ratio kleiner dan één. Globaal kende de hogeschoolsector in het boekjaar 2002 wel een lichte achteruitgang, zonder evenwel de liquiditeitstoestand van de sector noemenswaardig aan te tasten.

Het aandeel van het eigen vermogen in het balanstotaal groeit. Dit resulteert in een daling van de mate waarin de hogescholen afhankelijk zijn van vreemd vermogen. In het boekjaar 2002 financiert de globale hogeschoolsector ongeveer 59,3 % met eigen vermogen. De sector is voor 40,7 % van de middelen afhankelijk van vreemd vermogen.

Alle hogescholen hebben in het boekjaar 2002 een positief eigen vermogen. In het boekjaar 2002 heeft 70 % van de hogescholen (16 hogescholen) een eigen vermogen dat groter is dan het vreemd vermogen. De graad van financiële onafhankelijkheid evolueerde tijdens het boekjaar 2002 gunstig in 21 van de 23 hogescholen.

De algemene schuldgraad toont dezelfde gunstige evolutie als de graad van de financiële (on)afhankelijkheid, nl. een verbetering van de solvabiliteitspositie in 21 hogescholen. In het boekjaar 2002 hebben 16 hogescholen een algemene schuldgraad kleiner dan 1. Daar de voorzieningen bij de berekening van de algemene schuldgraad gerekend worden tot het vreemd vermogen, is de realiteit, in zover de gevormde voorzieningen in bepaalde hogescholen zonder voorwerp zouden zijn, mogelijk nog gunstiger.

De rentabiliteitspositie van de hogescholensector wordt gemeten aan de hand van een zestal ratio's. De geconsolideerde netto-marges resulteren voor de 5 beschouwde boekjaren in positieve waarden. De financiële verrichtingen leveren elk jaar een belangrijke positieve bijdrage in het "Overschot van het boekjaar". Dit geldt, behalve in 2002, eveneens voor de uitzonderlijke verrichtingen. De rentabiliteit was het hoogste in het boekjaar 1999. Nadien ontwikkelde zich een negatieve tendens met afnemende marges tot gevolg. In 2002 blijkt zich een beperkt herstel door te zetten dat zich vooral situeert op het niveau van het werkingsresultaat. Deze positieve ontwikkeling wordt echter teniet gedaan door de negatieve bijdrage van de uitzonderlijke verrichtingen in de berekening van het resultaat van het boekjaar 2002.

Per 100 EUR werkingsuitkering die de hogescholen van de overheid ontvangen realiseren de hogescholen in 2002 een werkingsoverschot van 3,1 EUR (2,5 EUR in 2001). Bij de interpretatie van dit cijfer dient men er zich van bewust te zijn dat er zich op het niveau van het werkingsresultaat enige vertekening, die des te belangrijker wordt naarmate er meer investeringssubsidies worden aangewend, optreedt ingevolge de wijze van toerekening van de opgenomen investeringssubsidies. Nieuwe investeringen leiden immers tot hoger afschrijvingslasten (werkingskosten). De toerekening van de investeringssubsidies die aangewend werden om deze investeringen ten dele te financieren gebeurt echter via de financiële opbrengsten en wordt bijgevolg niet verrekend in het werkingsresultaat.

De totale personeelsformatie voor het boekjaar 2002 telt 9 736,82 voltijdse eenheden (VTE's). In 2002 behoorden 25,5 % van de personeelsleden tot het ATP tegenover 74,5 % tot het OP. In 1998 bedroeg dit respectievelijk 20,3 % en 79,7 %. De totale effectieve bezetting 2002 ligt 1,9% onder de begrote bezetting 2002. Net als in de voorbije jaren ligt in het boekjaar 2002 de effectieve bezetting van het onderwijzend personeel beduidend onder het begrote niveau (2,5 % of 187,37 VTE). De effectieve bezetting van het ATP-personeel daarentegen ligt wel op het begrote niveau.

Sinds het boekjaar 1998 is er een beperkte, maar jaarlijkse aangroei van de totale tewerkstelling in de hogescholen (toename t.o.v. 1998 bedraagt 6,7 %). De evolutie van het aantal personeelsleden vertoont m.b.t. het aantal OP- en het aantal ATP-leden een uiteenlopende ontwikkeling. Het aantal OP-leden kende in het boekjaar 2002, net als in het vorige boekjaar, een lichte toename maar is desondanks nog altijd 0,2 % lager dan in 1998. Het aantal ATP-leden daarentegen steeg in diezelfde periode met 33,9 %.

Het hogescholendecreet bepaalt dat het aantal vast benoemde leden van het onderwijzend personeel maximaal 72 % van het totaal aantal leden van het onderwijzend personeel mag bedragen (64% tot en met het boekjaar 2001). Ondanks de verhoging van het toegelaten maximumpercentage zette de dalende trend uit het verleden zich verder door. Tijdens het boekjaar 2002 bedroeg het geconsolideerd percentage 65,40 % (65,99 % in 2001). Slechts 2 hogescholen hadden in 2002 een benoemingspercentage dat hoger lag dan de toegelaten norm. In 2001 overschreden nog 14 hogescholen de toen geldende norm (64 %). Het benoemingspercentage daalde in 16 hogescholen. Dit is des te opmerkelijker daar het optrekken van de maximumnorm tot 72 % bijkomende ruimte bood voor nieuwe vaste benoemingen en rekening houdende met de vaststelling dat de patronale RSZ-bijdrage voor een vastbenoemd personeelslid beduidend lager is dan voor een statutair tijdelijk personeelslid.

De geconsolideerde 80/20-norm (79,87 %) vertoont een lichte stijging t.o.v. het voorgaande boekjaar (79,39 %) maar is beduidend lager dan de begrote norm (81,85 %). Dit laatste blijkt een jaarlijks weerkerende vaststelling te zijn. Deze stijging kwam tot stand door een sterkere groei van de gecorrigeerde totale bezoldigingskosten (teller : + 4,1 %) in vergelijking met de groei van de werkingsuitkeringen (noemer: + 2,3 %). De uiterste waarden (laagste en hoogste) liggen in tegenstelling tot het vorige boekjaar binnen de range van 5% afwijking in min of in plus van de norm van 80 %.

DEEL 2: Aspecten van de cumulatie van het onderwijzend personeel

---

Inleiding

In dit tweede deel worden een aantal aspecten m.b.t. de uitoefening van nevenactiviteiten door het hogescholenpersoneel in kaart gebracht.

De scope werd evenwel beperkt in diverse opzichten. Enkel de cumulaties van het onderwijzend personeel (met inbegrip van eventuele bestuursmandaten) werden in ogenschouw genomen. Daarbij hebben we de grootste aandacht besteed aan de “cumulatieafwijkingen” die hogescholen aan hun cumulerende personeelsleden kunnen toekennen. In tijd werd het onderzoek van deze afwijkingen beperkt tot de laatste vijf academiejaren (1998-1999 t/m 2002-2003).

Er kunnen diverse argumenten worden aangehaald om op dit luik te focussen. Het gaat hier telkens om personeelsleden met een grote hogeschoolopdracht, d.i. meer dan 70%. Aangezien er door het hogeschoolbestuur afwijkingen dienen te worden gegeven, gaat het ook om nevenactiviteiten van een zekere omvang, namelijk die welke door de Vlaamse regering ambtshalve als dusdanig worden beschouwd, eventueel aangevuld door de hogeschool in kwestie. Dit wil zeggen dat ze normalerwijze geacht worden een groot gedeelte van de beschikbare tijd in beslag te nemen. Niettemin wordt vooraf ook ingegaan op enkele andere aspecten van het cumuleren.

Zo biedt hoofdstuk 1 een overzicht van de vigerende regelgeving. In hoofdstuk 2 wordt beperkt aandacht besteed aan de cumulatielijsten van het vorige academiejaar 2002-2003 in het algemeen. Bedoeld zijn hier de lijsten die vermeld worden in artikel 147 van het hogescholendecreet van 13 juli 1994 waarop alle cumulerende personeelsleden van het onderwijzend personeel met minimum een halfzijdse hogeschoolopdracht dienen voor te komen. Het gaat hier om een onderzoek naar het aantal cumulerende personeelsleden, een poging tot rubricering van de nevenactiviteiten en een “hitparade” van veel voorkomende beroepen. Bijzondere aandacht wordt besteed aan cumulatie in het onderwijs.

Hoofdstuk 3 bevat een kwalitatieve en kwantitatieve studie van de cumulatieafwijkingen die in de loop der voorbije vijf academiejaren werden toegekend. In de kwalitatieve studie wordt o.m. ingegaan op de *vereisten* waaraan zo'n afwijking moet voldoen, de *inhoud* van de toegekende afwijkingen, de *uitvoerigheid* maar ook de eventuele *overbodigheid* van dergelijke toekenningen. In de kwantitatieve analyse wordt aandacht besteed aan het aantal toegekende afwijkingen in het algemeen en een rubricering volgens hogeschoolambt.

Ten slotte worden in de hoofdstukken 4 en 5 een aantal conclusies verwoord en zijn wij ook zo vrij geweest om enkele aanbevelingen te formuleren.

Wij wensen nog op te merken dat de cijfergegevens veeleer als indicatief voor de vastgestelde tendensen en grote lijnen moeten worden beschouwd dan als exacte statistische gegevens. Dit laatste bleek immers niet mogelijk met de beschikbare bronnen.

1 De regelgeving

De regelgeving betreffende de cumulatierегeling van het onderwijzend personeel bij de hogescholen (OP) vindt men enerzijds terug in de artikelen 111, 147 tot en met 150 en 278, 13° van het hogescholendecreet van 13 juli 1994 (hierna het decreet) en anderzijds in het besluit van de Vlaamse regering van 3 mei 1995 tot vaststelling van de lijst van andere beroepsactiviteiten of bezoldigde activiteiten die een groot gedeelte van de tijd in beslag nemen van een lid van het onderwijzend personeel, werkzaam in de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap (hierna het BVR).

1.1 Het decreet

1.1.1 Algemeen

De hierboven aangehaalde decreetsartikelen hebben ingevolge diverse genummerde decreten wijzigingen ondergaan. Aangezien alle bepalingen (met inbegrip van de wijzigende) evenwel uitwerking hebben op 1 januari 1996 kunnen we ons beperken tot de artikelen in hun huidige versie. De regelgeving betreffende de cumulatiesituatie van het onderwijzend personeel is vanuit verschillende dimensies opgebouwd die weliswaar in nauwe samenhang met elkaar moeten worden beschouwd.

Met het decreet is het criterium “**beschikbaarheid van het personeelslid voor de instelling**” als maatstaf ingevoerd voor het bepalen van de omvang van de onderwijsopdracht van een personeelslid dat zijn onderwijsopdracht cumuleert met nevenactiviteiten buiten de instelling. (Voorheen hanteerde men het criterium van de inkomsten.) Als uitgangspunt geldt dat een *voltijds* personeelslid er geen enkele andere bezoldigde of niet bezoldigde nevenactiviteit mag op na houden, tenzij met toestemming van het hogeschoolbestuur³¹. Een opdracht van meer dan 70% wordt voor de cumulatierегeling beschouwd als een voltijdse opdracht !

De **verenigbaarheid** (een kwalitatief criterium) vormt aldus de eerste voorwaarde waaraan moet worden voldaan om een cumulatieactiviteit te mogen uitoefenen. Wanneer de nevenactiviteit als verenigbaar wordt beoordeeld, geldt een tweede beoordelingscriterium. Op dat ogenblik wordt de **tijd** (een kwantitatief criterium) die aan de nevenactiviteiten wordt gespendeerd, in aanmerking genomen voor het bepalen van de omvang van de opdracht binnen de hogeschool. Wanneer een “voltijds” personeelslid een andere beroepsactiviteit of een andere bezoldigde activiteit uitoefent die een groot gedeelte van zijn tijd in beslag neemt, wordt zijn opdracht **ambtshalve deeltijds**, d.w.z. dat ze nog ten hoogste 70% mag bedragen. De decreetgever gaat er immers vanuit dat voltijdse personeelsleden slechts in zekere mate cumulatieactiviteiten kunnen uitoefenen zonder dat dit de beschikbaarheid voor hun hogeschool in het gedrang brengt. Hierbij zijn er twee mogelijkheden : een nevenactiviteit die meer dan twee halve dagen per week in beslag neemt, wordt beschouwd als een activiteit die een groot gedeelte van de tijd in beslag neemt. Daarnaast zijn er echter ook een aantal activiteiten die door de overheid sowieso beschouwd worden als “een groot gedeelte van de tijd in beslag nemend” en dus niet combineerbaar worden geacht (zie ook het BVR hieronder). Iedere hogeschool heeft enerzijds de mogelijkheid om deze lijst uit te breiden, maar kan anderzijds ook een **afwijking** verlenen

³¹ Deze toestemming mag beschouwd worden als een evidente maatregel van behoorlijk bestuur : het hogeschoolbestuur dient op de hoogte te zijn van de tijdsbesteding en de activiteiten van zijn personeel, a fortiori bij voltijdse personeelsleden. (TORB 93-94/4)

waardoor een nevenactiviteit die op de lijst van de overheid voorkomt, toch mag worden uitgeoefend zonder dat de opdracht bij de hogeschool ambtshalve verminderd wordt.

De nevenactiviteiten van personeelsleden met *minstens een halve opdracht* bij de hogeschool, worden in elk geval op een lijst vermeld en openbaar gemaakt. Dit moet beschouwd worden als een vorm van sociale controle om al te grote excessen inzake cumulatie te voorkomen. Maar aangezien een opdracht van 50 tot en met 70% per definitie deeltijds is, kunnen de opdrachten van de desbetreffende personeelsleden niet nog eens ambtshalve deeltijds worden. Er worden decretaal helemaal geen beperkingen inzake nevenactiviteiten opgelegd voor leden van het OP die minder dan een halftijdse opdracht uitoefenen bij een hogeschool.

1.1.2 De beschikbaarheid als toetssteen

Dit wezenlijke criterium verdient nog nadere toelichting. Met het oog op de harmonisering van de rechtsposities bij de universiteiten en hogescholen werden diverse aspecten van de cumulatierегeling bij de hogescholen geënt op de regelgeving terzake van de universiteiten. Wij maken dan ook dankbaar gebruik van een artikel uit het tijdschrift T.O.R.B. (93-94/4) waar de notie beschikbaarheid voor het academisch personeel bij de universiteiten wordt toegelicht met inbegrip van de mogelijkheid tot afwijking derwijze dat een opdracht die op het eerste gezicht wel twee halve dagen per week overschrijdt of voorkomt op de lijst van de Vlaamse regering toch geen aanleiding geeft tot het ambtshalve deeltijds verminderen van de opdracht bij de universiteit (en hier dus de hogeschool). Het artikel stelt dat een dergelijke afwijking mogelijk is “mits het inwilligen van objectieve voorwaarden, in functie van de gelijkberechtiging en op basis van een beoordeling van het individueel dossier, waarbij het onderzoek naar de beschikbaarheid de meest vitale toetssteen blijkt”. Met gelijkberechtiging wordt bedoeld: “het gemotiveerd onderzoek van het betrokken voltijds personeelslid, een gemotiveerde beslissing welke tot één academiejaar beperkt blijft, adviesprocedure en publicatie in het Belgisch Staatsblad“. De concrete uitwerking hiervan blijkt uit de bepalingen van het BVR hieronder.

1.1.3 Nog enkele begrippen

1.1.3.1 Betrekking

De concrete werkgelegenheid in een bepaald ambt in een hogeschool, uitgedrukt in een door het hogeschoolbestuur bepaald procentueel aandeel per week. Een betrekking kan voltijds of deeltijds zijn (artikel 2, 30° van het decreet).

1.1.3.2 Deeltijdse betrekking voor leden van het onderwijzend personeel

Een betrekking met een opdracht waarvan de omvang een procentueel aandeel van een voltijdse betrekking bedraagt. Het procentueel aandeel bedraagt ten minste 10 procent van een voltijdse betrekking, en wordt steeds uitgedrukt in een veelvoud van vijf. Voor de bepaling van het procentueel aandeel komt elke halve dag per week die besteed wordt ten dienste van de hogeschool overeen met 10 procent (artikel 2, 34° van het decreet).

1.1.3.3 Voltijdse betrekking

Een betrekking waaraan een opdracht van 100 procent verbonden is en die een volledige beschikbaarheid voor de hogeschool inhoudt, gedefinieerd overeenkomstig de gangbare arbeidsduurregeling (artikel 2, 43° van het decreet). **Belangrijke opmerking** : voor de toepassing van de cumulatierегeling van het OP geldt een opdracht van meer dan 70% reeds als een voltijdse opdracht (artikel 147, § 3 van het decreet).

1.1.3.4 Nevenactiviteiten

Elke bezigheid door een personeelslid uitgeoefend naast de opdracht waarvoor het ten principale titel aangesteld of benoemd is aan de hogeschool (artikel 2, 49° van het decreet)³².

1.2 Het BVR (zoals gewijzigd)

Het BVR in uitvoering van artikel 148, § 2 en 3 van het decreet bepaalt vooreerst welke activiteiten ambtshalve een groot gedeelte van de tijd van een lid van het OP in beslag nemen. Verder worden nadere bijzonderheden verstrekt betreffende de cumulatie met een opdracht aan een universiteit dan wel in een andere onderwijsinstelling en betreffende het bepalen van het totaal volume inzake onderwijsopdrachten.

Het BVR legt ook nog de voorwaarden tot individuele afwijkingen vast waardoor een hogeschool kan beslissen dat een opdracht niet ambtshalve deeltijds wordt. En tenslotte wordt de voorwaarde tot publicatie in het Belgisch Staatsblad van deze afwijkingen nader omschreven.

---

³² Voor het bepalen van de omvang van de nevenactiviteiten wordt rekening gehouden met de volledige tijd die ze in beslag nemen, ongeacht of dit binnen of buiten de diensturen van de hogeschool is (nota van de heer Jan Adé, directeur-generaal AHOWO van 16-7-1996 met kenmerk 13DB/A/JP/CN).

2 Nevenactiviteiten

2.1 Het aantal cumulerende personeelsleden

Hieronder vindt men per hogeschool een overzicht van het aantal cumulerende personeelsleden (OP), voor zover gevat door artikel 147, § 2 van het decreet. Er werd een onderscheid gemaakt tussen de personeelsleden die als “voltijds” worden beschouwd (hogeschoolopdracht van meer dan 70%) en die welke een opdracht hebben, variërend van 50 tot 70%.

2.1.1 Enkele vaststellingen

- ♦ In het academiejaar 2002-2003 blijken in totaal 2155 personeelsleden één of meer nevenactiviteiten te hebben uitgeoefend. Daarvan waren er 1305 “voltijds” terwijl 850 personeelsleden minstens een halftijdse en maximum 70% van een voltijdse hogeschoolopdracht hadden. Ter vergelijking, op 1 september 2003 telde het hogescholenonderwijs 8884 leden (hoofden) van het onderwijzend personeel³³. Bijna 25% van het totale OP oefende dus minstens één nevenactiviteit uit, het OP met een opdracht kleiner dan 50% buiten beschouwing gelaten.
- ♦ Twintig van de 22 hogescholen³⁴ telden onder hun cumulerend personeel meer voltijdsen dan deeltijdsen. De Katholieke Hogeschool Leuven en de Arteveldehogeschool vormen hierop uitzonderingen.
- ♦ Opvallend is het hoge cijfer van de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst. Daar is de relatief belangrijke aanwezigheid van artistiek gebonden onderwijsactiviteiten wellicht niet vreemd aan.
- ♦ Voor het overige zijn de cijfers vrij logisch te noemen in de zin dat ze verhoudingsgewijs sporen met de grootte van de respectieve hogescholen.

---

³³ Cijfer meegedeeld door het sociaal secretariaat van de afdeling hogescholen (departement Onderwijs)

³⁴ De Irishogeschool en de Katholieke Hogeschool Brussel fuseerden op 31-12-2002 door opsorping met de EHSAL

2.1.2 Aantal leden van het onderwijzend personeel met nevenactiviteiten

AANTAL LEDEN VAN HET ONDERWIJZEND PERSONEEL MET NEVENACTIVITEITEN			
2002 - 2003	hogeschool- opdracht > 70%	hogeschool- opdracht ≥50% en ≤ 70%	TOTAAL
HOGESCHOOL ANTWERPEN	139	91	230
PLANTIJN-HOGESCHOOL	19	16	35
KAREL DE GROTE-HOGESCHOOL	89	45	134
KATHOLIEKE HOGESCHOOL KEMPEN	109	53	162
KATHOLIEKE HOGESCHOOL MECHELEN	32	30	62
ERASMUSHOGESCHOOL BRUSSEL	47	30	77
HOGESCHOOL SINT-LUKAS BRUSSEL	29	23	52
HOGESCHOOL VOOR WETENSCHAP & KUNST	150	138	288
KATHOLIEKE HOGESCHOOL LEUVEN	33	39	72
HOGESCHOOL GENT	141	62	203
KATHOLIEKE HOGESCHOOL SINT-LIEVEN	42	33	75
HOGESCHOOL LIMBURG	39	4	43
KATHOLIEKE HOGESCHOOL LIMBURG	65	41	106
PROVINCIALE HOGESCHOOL LIMBURG	54	44	98
HOGESCHOOL WEST-VLAANDEREN	34	21	55
KATHOLIEKE HOGESCHOOL BRUGGE-OOSTENDE	30	26	56
KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN	85	22	107
EHSAL(EUROPESE HOGESCHOOL BRUSSEL)	39	23	62
GROEP T-HOGESCHOOL LEUVEN	30	6	36
HOGERE ZEEVAARTSCHOOL	6	1	7
LESSIUS HOGESCHOOL	33	13	46
ARTEVELDEHOGESCHOOL	60	89	149
TOTAAL	1 305	850	2 155

2.2 Rubricering van de uitgeoefende nevenactiviteiten

In dit subhoofdstukje gaan we dieper in op het aantal uitgeoefende nevenactiviteiten in 2002-2003 en pogen we ze onder te brengen in een aantal categorieën. Er is daarbij uitgegaan van die welke vermeld worden in het BVR. Ze werden evenwel uitgebreid (burgemeester en schepenen van gemeenten met minder dan 50.000 inwoners werd verruimd tot alle burgemeesters en schepenen; voorzitter OCMW-raad werd verruimd tot lid van OCMW-raad) en aangevuld met een aantal andere veel voorkomende activiteiten (privé-activiteit, vrij kunstenaar,..). Het bleek lang niet altijd mogelijk om iedere nevenactiviteit met 100% zekerheid te rubriceren. Vooral de categorie "privé-sector" moet met het nodige krediet benaderd worden. Dit belet evenwel niet dat er tendensen en grote lijnen kunnen worden uit afgeleid.

Wij hebben ervoor geopteerd om de verschillende cumulatieve activiteiten zoveel mogelijk uit te splitsen omdat dit inhoudelijk het meest diverse licht op de cumulaties werpt. Heel wat personeelsleden combineren immers meerdere nevenactiviteiten. Bij onderwijsactiviteiten hebben we het aantal cumulaties gelinkt aan het onderwijsniveau en/of de werkgever. Dus een cumulatieve opdracht in een cvo³⁵ en één bij een hogeschool telt voor twee nevenactiviteiten.

Men vindt de gegevens per hogeschool in tabelvorm en onder de vorm van een kolomdiagram wat het globale plaatje betreft.

2.2.1 Enkele vaststellingen

- Er konden een kleine 2500 nevenactiviteiten worden gedetecteerd. Daarvan gaat verhoudingsgewijs het grootste deel naar het (reguliere)³⁶ onderwijs, namelijk ruim 900. Zowel onderwijs-, wetenschappelijke, bestuurs- als administratieve opdrachten werden in aanmerking genomen. Daarna volgen de categorie “vrij/zelfstandig beroep of mandaat van zaakvoerder/gedelegeerd bestuurder van een burgerlijke of handelsvennootschap” met bijna 600 vermeldingen en de categorie “functie in de privé-sector” met ruim 500 vermeldingen.
- Vrij goed vertegenwoordigd is ook de categorie van de “vrije artistieke cumulatie” (ca 260), zij het sterk beperkt tot een aantal hogescholen. Dit laatste hoeft geen verwondering te wekken, aangezien dergelijke cumulatie in elk geval gelinkt is aan personeelsleden belast met artistiek gebonden onderwijsactiviteiten van de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst, en muziek en dramatische kunst (cfr. artikel 150 van het decreet). Derhalve kan dit enkel van toepassing zijn in hogescholen die deze studiegebieden organiseren.
- Zoals blijkt uit onderstaande tabel blijven de andere categorieën beperkt tot minder dan 100 of zelfs minder dan 50 vermeldingen, steeds voor zover dit kon worden afgeleid uit de cumulatielijsten.
- De soorten nevenactiviteiten zijn zeer divers, maar die met een geringe kwantitatieve impact hebben we gegroepeerd als “andere”. Men vindt er uiteenlopende activiteiten als gerechtelijk deskundige, bedienaar van de eredienst en expert bij een Europese Commissie in terug.
- In bijna 70 gevallen (kolom “categorie onduidelijk”) bleek het totaal onmogelijk een rubricering te doen.
- Wanneer we de indeling op hogeschoolniveau bekijken, zien we dat de drie meest voorkomende categorieën, ook effectief in iedere instelling vertegenwoordigd zijn en in 8 van de 22 hogescholen in dezelfde volgorde. Slechts in 4 hogescholen scoort het onderwijs niet als beste. Tussen “vrij/zelfstandig beroep of zaakvoerder/gedelegeerd bestuurder enerzijds en privé-sector anderzijds is het een nek aan nek race. De eerste categorie haalt het in 12 van de 22 gevallen. Het hoge resultaat van de privé-sector kwam in niet geringe mate tot stand dankzij de nevenactiviteiten van het OP in de Katholieke Hogeschool Kempen en in de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.

---

³⁵ Centrum voor volwassenenonderwijs

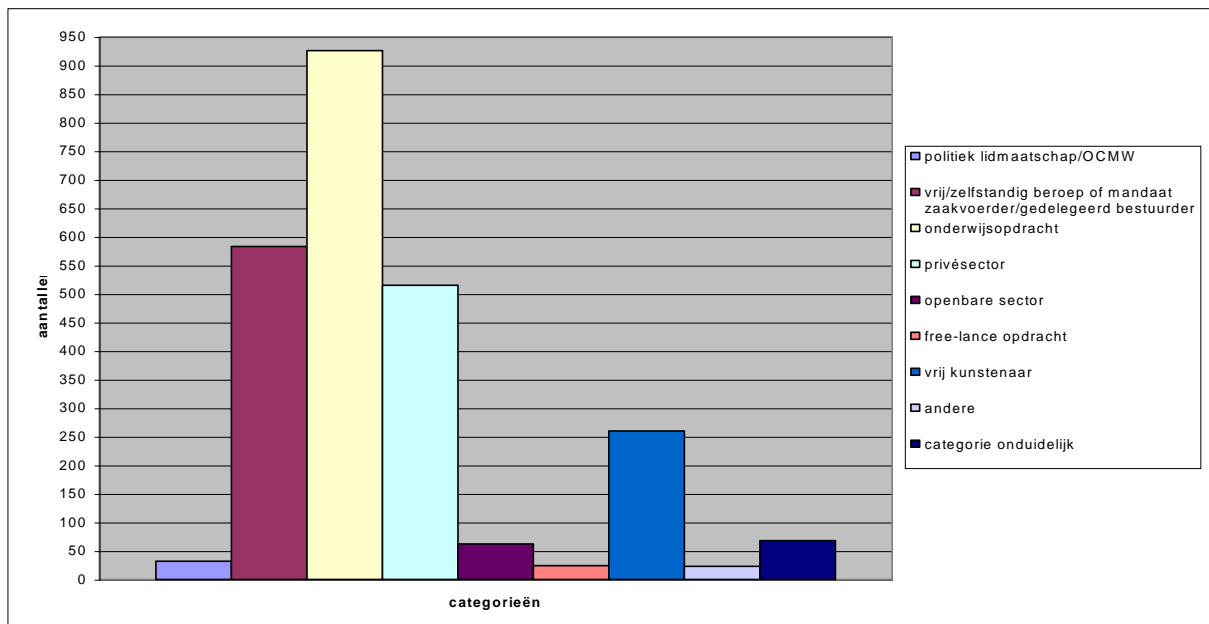
³⁶ Bedoeld zijn hier de cumulaties in onderwijsinstellingen waarvoor het departement Onderwijs als derde betaler of minstens betalende overheid fungeert.

2.2.2 Nevenactiviteiten onderwijzend personeel per categorie/per hogeschool

NEVENACTIVITEITEN ONDERWIJZEND PERSONEEL PER CATEGORIE*										
2002 - 2003	politiek lidmaatschap/ lid OCMW- raad	vrij/zelfst. beroep mandaat zaakvoerder gedeleg. bestuurder	opdracht in het onderwijs	functie privé- sector	openbare sector / polit. instantie	free-lance	vrij kunstenaar	andere	categorie onduidelijk	totaal aantal cumulaties
HOGESCHOOL ANTWERPEN	0	50	73	21	11	7	29	2	4	197
PLANTIJN-HOGESCHOOL	0	7	15	8	5	1	0	1	1	38
KAREL DE GROTE-HOGESCHOOL	2	32	43	41	1	2	22	1	8	152
KATHOLIEKE HOGESCHOOL KEMPEN	3	20	90	82	1	2	0	4	3	205
KATHOLIEKE HOGESCHOOL MECHELEN	2	31	10	21	1	0	0	0	1	66
ERASMUSHOGESCHOOL BRUSSEL	1	10	42	9	3	1	22	2	0	90
HOGESCHOOL SINT-LUKAS BRUSSEL	0	24	6	8	0	0	14	0	5	57
HOGESCHOOL VOOR WETENSCHAP EN KUNST	2	78	116	70	0	2	128	1	13	410
KATHOLIEKE HOGESCHOOL LEUVEN	1	13	42	17	2	0	0	1	2	78
HOGESCHOOL GENT	3	51	102	31	8	1	29	2	6	233
KATHOLIEKE HOGESCHOOL SINT-LIEVEN	0	25	40	6	1	0	0	3	2	77
HOGESCHOOL LIMBURG	2	11	17	12	5	1	0	1	0	49
KATHOLIEKE HOGESCHOOL LIMBURG	0	18	52	36	4	1	14	0	0	125
PROVINCIALE HOGESCHOOL LIMBURG	4	46	29	16	2	1	2	0	0	100
HOGESCHOOL WEST-VLAANDEREN	2	13	20	18	0	1	0	0	2	56
KATHOLIEKE HOGESCHOOL BRUGGE-OOSTENDE	1	19	22	12	2	1	0	0	9	66
KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN	5	27	42	40	2	0	0	3	6	125
EHSAL(EUROPESE HOGESCHOOL BRUSSEL)	1	17	32	27	3	0	0	0	1	81
GROEP T-HOGESCHOOL LEUVEN	0	6	27	5	0	0	0	0	1	39
HOGERE ZEEVAARTSCHOOL	0	2	6	4	0	0	0	0	0	12
LESSIUS HOGESCHOOL	0	36	18	10	2	0	0	0	3	69
ARTEVELDEHOGESCHOOL	3	47	82	21	9	3	0	2	1	168
TOTALEN	32	583	926	515	62	24	260	23	68	2 493

* uitbreiding van de categorieën uit het BVR van 3 mei 1995

2.2.3 Nevenactiviteiten onderwijzend personeel per categorie/globaal (2002-2003)

2.3 De meest uitgeoefende beroepen in cumulatie

Op basis van de cumulatielijsten van de hogescholen werd ook nagegaan welke concrete beroepsactiviteiten het vaakst voorkomen.

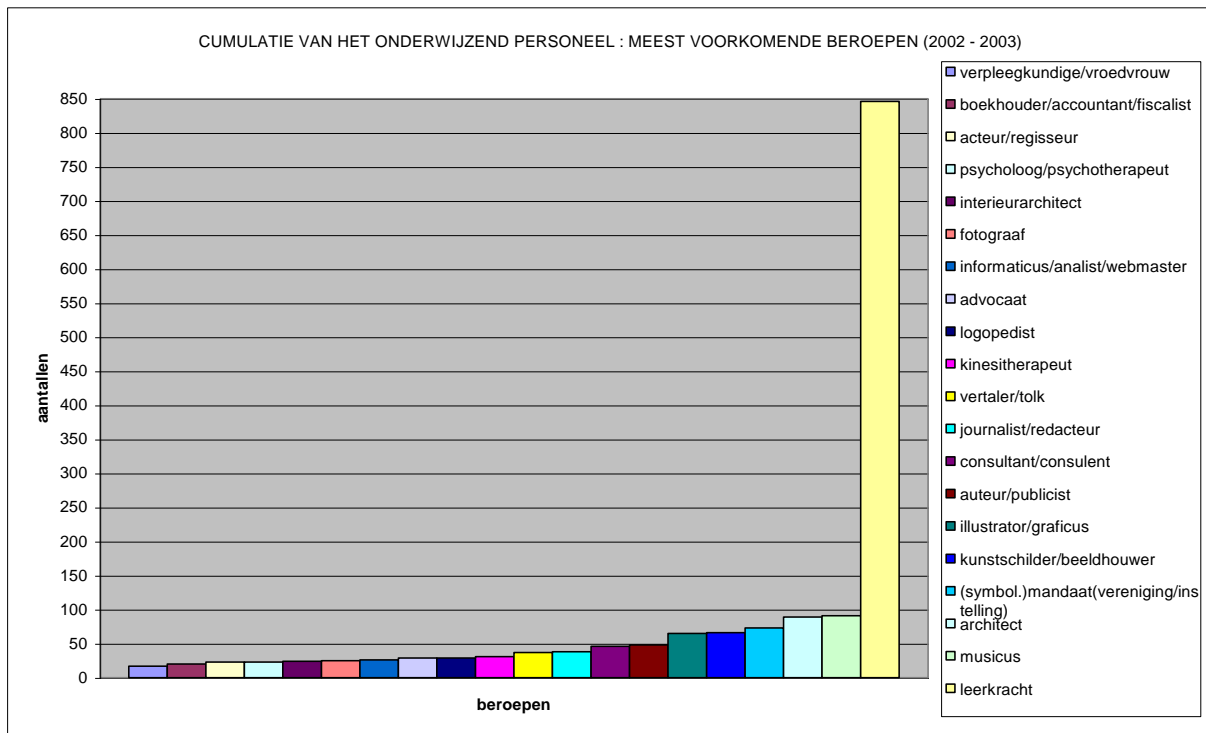
2.3.1 Enkele vaststellingen

- Het wekt wellicht geen verbazing dat de leerkracht de nummer 1 is met nagenoeg **850** opdrachten, hetzij in een andere hogeschool, hetzij in een instelling van een ander onderwijsniveau. Het is tevens het enige nevenberoep dat bij iedere hogeschool voorkomt.
- Andere toppers, zij het met beduidende achterstand, zijn de musicus en de architect met bijna **100** vermeldingen. Het veelal symbolische mandaat bij één of andere vereniging of een schoolbestuur en de illustrator/graficus halen ook nog meer dan 50 vermeldingen.
- In de tabel en het kolomdiagram hierna kan men verder lezen wie nog meer de top 20 haalt.
- Op hogeschoolniveau springt het cijfer inzake architecten bij Hogeschool Sint-Lukas en Hogeschool Antwerpen in het oog. De aanwezigheid van het studiegebied architectuur bij die hogescholen is daaraan uiteraard niet vreemd. Om dezelfde reden is het relatief hoge aantal musici te verklaren bij Hogeschool Antwerpen, Erasmushogeschool en Hogeschool Gent (de conservatoria !). De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst heeft eveneens een opleiding muziek (en dit zowel in 1 cyclus- als in 2 cycli-onderwijs). Deze link tussen hogeschoolopdracht en nevenactiviteit is positief als vaststelling. Dit beantwoordt immers ten volle aan de bedoeling die de decreetgever ongetwijfeld had toen hij zich beperkte tot kaderwetgeving. Op deze wijze is cumulatie immers een voedingsbodem voor bijkomende (praktijk)ervaring en biedt ze een meerwaarde, niet alleen voor de personeelsleden, maar ook voor de opleiding en de studenten.

2.3.2 Cumulatie onderwijzend personeel: meest voorkomende beroepen (2002-2003 - tabel)

CUMULATIE ONDERWIJZENDE PERSONEEL: MEEST VOORKOMENDE BEROEPEN																								
2002 - 2003	HA	PLANTJUN	KdG	KHK	KHM	ERASMUS	LUK	W & K	KHL	HG	KHSL	HL	KHLI	PHL	HWVL	KHBO	KATHO	EHSAL	Groep T	HZ	LESSIUS	ARTEVELDE	TOTAAL	
acteur/regisseur	2	0	0	0	0	6	5	2	0	6	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	23
advocaat	0	4	0	1	3	0	0	0	0	10	1	1	0	2	1	1	0	2	0	0	0	0	3	29
architect	14	0	1	0	5	1	6	46	0	3	5	0	0	6	2	0	0	0	0	0	0	0	0	89
auteur/publicist	4	2	6	4	0	0	0	2	2	5	2	0	0	0	0	9	5	4	0	0	3	0	0	48
boekhouder/accountant/fiscalist	0	1	3	0	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	0	4	1	3	0	0	0	0	1	20
consultant/consulent	1	2	4	2	2	1	1	0	1	7	1	0	2	1	1	0	3	6	1	2	4	4	4	46
fotograaf	0	1	5	0	0	0	4	8	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25
illustrator/graficus	7	0	17	1	1	0	5	16	0	6	0	0	1	6	0	0	0	0	3	0	0	2	2	65
informaticus/analist/webmaster	2	0	2	3	3	0	0	1	1	4	1	1	0	0	1	0	3	2	0	1	0	1	0	26
interieurarchitect	5	0	0	0	7	0	6	2	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24
journalist/redacteur	1	1	3	3	8	1	2	0	3	3	1	3	0	0	1	3	0	0	0	0	2	3	3	38
kinesitherapeut	6	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	3	0	0	0	0	0	0	10	31
kunstschilder/beeldhouwer	5	0	15	0	0	0	7	19	0	4	0	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	66
leerkracht	61	14	40	89	7	37	6	110	36	94	36	16	48	25	16	17	40	31	26	6	16	75	846	
logopedist	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	4	0	0	0	0	10	10	29	
(symbolisch)mandaat(veren./inst.)	2	1	0	28	1	1	2	19	2	2	1	2	1	6	1	0	0	3	0	0	1	0	1	73
musicus	17	0	0	0	0	23	0	34	0	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	91
psycholoog/psychotherapeut	0	2	0	1	0	2	1	0	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	0	0	1	5	23
verpleegkundige/vroedvrouw	3	0	0	0	2	0	0	0	1	4	2	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	2	17	
vertaler/tolk	3	0	1	0	0	1	0	6	1	2	0	2	1	0	1	0	2	4	2	0	7	4	37	

2.3.3 Cumulatie onderwijzend personeel: meest voorkomende beroepen (grafiek)

2.4 Cumulatie in het onderwijs naar onderwijsniveau

Het is eveneens interessant om de meest voorkomende categorie waarin gecumuleerd wordt nog meer gedetailleerd te bekijken. Men kan de resultaten globaal en per hogeschool hieronder terugvinden in tabelvorm. Het globale beeld wordt ook nog eens grafisch voorgesteld.

2.4.1 Enkele vaststellingen

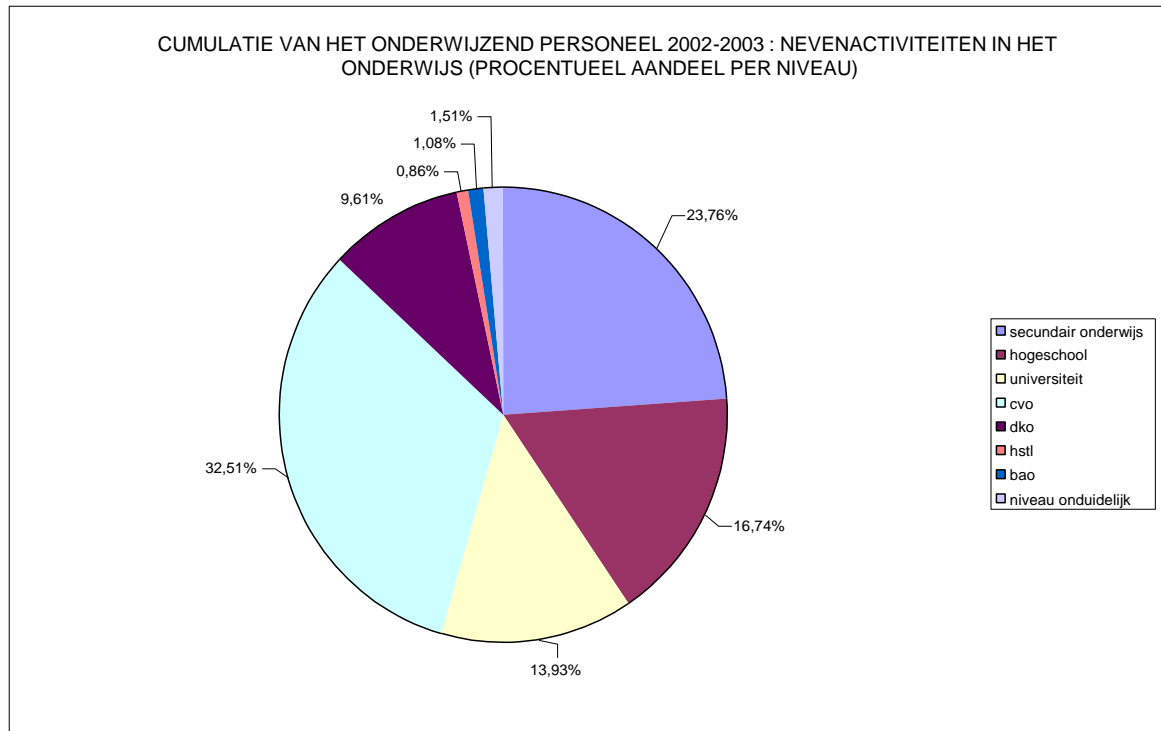
- Het onderwijzend personeel bij de hogescholen nam in 2002-2003 het grootste aantal cumulatieopdrachten op in het **volwassenenonderwijs (cvo)**. Het is tevens het enige onderwijsniveau waarin personeelsleden van iedere hogeschool nevenactiviteiten uitoefenden. Wij telden er **ruim 300** opdrachten. Dit is niet verrassend. Het tijdstip waarop de lessen in de cvo's plaatsvinden (avond en weekend) sluit immers het best aan bij de periodes van de week dat er geen lessen in de hogescholen worden gegeven. In hoofdstuk 3 zal men tevens kunnen lezen dat dit feit vaak een hoofdargument is bij de toekenning van cumulatieafwijkingen. Aldus brengen ze de beschikbaarheid van het personeelslid in de hogeschool niet of het minst in het gedrang.
- Wel enigszins opmerkelijk is dat het **secundair onderwijs (220)** het ook anno 2002-2003 nog altijd haalt van een **andere hogeschoolopdracht (155)**. Blijkbaar zijn de banden tussen secundair en hogescholenonderwijs, zeker waar het de tewerkstelling van personeelsleden betreft, nog lang niet helemaal doorgeknipt. Uiteraard zal het hier vooral gaan om personeelsleden met een opdracht in het 1 cyclusonderwijs.

- Opdrachten in het DKO worden nog voorafgegaan door opdrachten aan een universiteit (vaak wel onder de vorm van gastcolleges). In de lijn van de evoluties binnen het hoger onderwijs mag worden aangenomen dat de combinatie hogeschool – universiteit in de toekomst de meest voorkomende wordt.
- Het aantal opdrachten in de Hoger Secundaire Technische Leergangen (HSTL) en het basisonderwijs is marginaal. Voor een beperkt aantal opdrachten bleek het niet uit de cumulatielijsten af te leiden in welk onderwijsniveau ze zich situeren.
- Per hogeschool bekeken valt de hoge score (ook verhoudingsgewijs) van opdrachten in het secundair onderwijs op bij de Katholieke Hogeschool Kempen, de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst en de Arteveldehogeschool.
- Dat het DKO het vooral goed doet bij de Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool, de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst en de Hogeschool Gent komt niet alleen doordat het grote hogescholen zijn, maar vooral ook omdat ze artistieke opleidingen hebben en er bijgevolg een sterke inhoudelijke verwantschap is tussen de curricula en de vakinhouden.
- In de grote hogescholen zoals Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent en Arteveldehogeschool zijn op één onderwijsniveau na (hetzij basisonderwijs hetzij het HSTL) alle onderwijsniveaus vertegenwoordigd.

2.4.2 Cumulatie onderwijzend personeel: nevenactiviteiten in het onderwijs (tabel)

CUMULATIE ONDERWIJZEND PERSONEEL : NEVENACTIVITEITEN IN HET ONDERWIJS																							
2002 - 2003	HA	PLANTIJN	KdG	KHK	KHM	ERASMUS	LUK	W & K	KHL	HG	KHSL	HL	KHLI	PHL	HWVL	KHBO	KATHO	EHSAL	Groep T	HZ	ARTEVELDE	LESSIUS	TOTAAL
secundair onderwijs	6	5	10	39	5	0	0	34	16	9	12	1	18	4	2	10	4	4	2	2	34	3	220
hogeschool	14	4	11	7	2	11	3	33	8	12	10	3	6	3	4	0	7	4	1	1	10	1	155
universiteit	10	1	4	11	0	5	0	14	11	11	0	4	6	2	4	3	6	18	3	2	6	8	129
cvo	29	4	15	30	1	10	2	11	3	46	12	9	15	19	10	7	24	4	21	1	22	6	301
dko	11	1	1	1	0	16	1	24	0	22	0	0	5	0	0	0	0	2	0	0	5	0	89
hstl	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
bao	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	4	0	10
niveau onduidelijk	1	0	2	2	2	0	0	0	1	0	1	0	2	0	0	1	1	0	0	0	1	0	14
TOTAAL	73	15	43	90	10	42	6	116	42	102	40	17	52	29	20	22	42	32	27	6	82	18	926

2.4.3 Cumulatie onderwijzend personeel: nevenactiviteiten in het onderwijs (procentueel aandeel per niveau - grafiek)

3 Cumulatieafwijkingen

3.1 Aard van de nevenactiviteiten

3.1.1 Algemeen

Uit de studie van de onderzochte academiejaren (1998-1999 t/m 2002-2003) is gebleken dat de meeste hogescholen bij de toegestane afwijkingen duidelijk vermelden welke nevenactiviteit(en) hun personeel uitoefent³⁷. Maar er zijn uitzonderingen. De Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen beperkt zich de jongste drie academiejaren tot algemene categorieën, waarbij de eigenlijke activiteit niet bij name wordt genoemd :

- vrij beroep of zelfstandige activiteit
- zaakvoerder/gedelegeerd bestuurder burgerlijke vennootschap/handelsvennootschap
- opdracht in (een) andere onderwijsinstelling(en)

Dit is de terminologie die wordt gehanteerd in het BVR (artikel 1, 2de lid). Hoewel de regelgeving de hogescholen niet direct oplegt meer details over de aard van de uitgeoefende nevenactiviteiten te verstrekken, lijkt het met het oog op de verplichte “met redenen omklede beslissing” (artikel 2 van het besluit) niet meer dan normaal dat er meer bijzonderheden worden vermeld. Hogeschool Gent is de enige andere hogeschool die zich ook tot dergelijke algemene bewoordingen beperkt, en dit al sinds 1998-1999, merkwaardig genoeg met uitzondering van 2001-2002. Op dergelijke wijze garanderen beide hogescholen hun personeelsleden natuurlijk wel een stuk privacy, maar dit is niet wat de besluitgever heeft beoogd. Het was net de bedoeling voldoende informatie te genereren.

Bij de gepubliceerde nevenactiviteiten/afwijkingen van Hogeschool Gent manifesteert zich nog een tweede opvallend feit. Men maakt expliciet melding van een extra categorie : activiteiten die niet voorkomen op de lijst van de Vlaamse regering. Dit is op zijn minst merkwaardig en wellicht zelfs strijdig met de regelgeving.

Het decreet stelt in artikel 148 :

“§ 2. Als andere beroepsactiviteiten of bezoldigde activiteiten die een groot gedeelte van de tijd in beslag nemen, worden beschouwd alle activiteiten waarvan de omvang twee halve dagen per week overschrijdt of die voorkomen op een lijst vastgesteld door de Vlaamse regering.

§ 3. De Vlaamse regering kan bij het vaststellen van de lijst ook de voorwaarden en de procedure vastleggen waaronder het hogeschoolbestuur, bij met reden omklede beslissing, individueel een afwijking kan toestaan aan een lid van het onderwijzend personeel dat een bepaalde activiteit uitoefent die voorkomt op die lijst.”

---

³⁷ Als bron gelden hier de publicaties in het Belgisch Staatsblad zoals bedoeld in artikel 3 van het BVR.

Artikel 2 van het BVR stelt dat het hogeschoolbestuur enkel kan vaststellen dat “een op de lijst ingeschreven activiteit als vermeld in artikel 1 (van het BVR)”, geen groot gedeelte van de tijd van het betrokken personeelslid in beslag neemt. Met andere woorden, een afwijking lijkt geen betrekking te kunnen hebben op activiteiten die niet voorkomen op de lijst van de Vlaamse regering.

Artikel 149 van het decreet geeft de hogescholen wel de mogelijkheid om de lijst van activiteiten die ambtshalve een groot gedeelte van de tijd van het onderwijzend personeel in beslag nemen, aan te vullen. Dus zou men met de lijst eventueel de door de hogescholen aangevulde lijst kunnen bedoelen. Dan is het evenwel zinledig om hierop dan weer afwijkingen toe te staan. Men kan niet terzelfder tijd strenger en soepeler zijn.

Volledigheidshalve dient nog te worden vermeld dat heel wat andere hogescholen impliciet een categorie met “activiteiten die niet voorkomen op de lijst van de Vlaamse regering” in het leven hebben geroepen. Dit kan worden afgeleid uit de aard van de nevenactiviteiten.

In de bijgevoegde tabellen werden de namen van de hogescholen die in één van de voorbije academiejaren fuseerden cursief geschreven. De hogescholen die thans nog altijd als aparte entiteit bestaan, zijn in hoofdletters vermeld.

3.1.2 Afwijkingen per categorie (cfr. artikel 1 van het BVR): aantal vermeldingen

AFWIJKINGEN PER CATEGORIE (CFR. ARTIKEL 1 VAN HET BVR): AANTAL VERMELDINGEN																				
	1° polit. lidmaatschap en co					2° vrij/zelfst. beroep of mandaat zaakvoerder/gedeleg. bestuurder					3° onderwijsopdracht					niet op lijst Vl.regering				
	98-99	99-00	00-01	01-02	02-03	98-99	99-00	00-01	01-02	02-03	98-99	99-00	00-01	01-02	02-03	98-99	99-00	00-01	01-02	02-03
HA						9	7	6	4	3	3	3	1	1	1					
PLANTIJN											1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
KDG						31	28	24	22	25	8	7	8	8	5		1	1	2	1
KHK						34	31	30	32	32	4	4	3	2	2	1	1	2	1	1
KHM						25	19	23	18	19						2	1	1	4	3
ERASMUS																				
LUK						15	18	7	9	9	2	1	1	1	1	1	1	1		
W & K						20	14	16	12	16	30	23	23	22	23	10	6	3	6	3
KHLEUVEN							2	1	2	3	2	2	2	2	1	1	1	1	1	
HG	2					21	24	18	23	34	20	14	5	18	18	4	1	1	1	1
<i>Mercator</i>						7	7	8	7		8	8	6	4		2	1	1	1	
KHSL						17	17	23	17	18	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1
HLIM						9	10	18	14	13						1	1		1	
KHLIM						12	15	12	13	13	1									1
PHL						12	9	13	11	10				1		3	2	2	1	6
HWVL						2	2	4	8	11	4	4	4	2	2					2
KHBO						11	6	6	8	6	1	1	3	4	1	1	1			
KATHO						14	14	20	20	20	2	2	3	2	3	5	5			
EHSAL						13	16	17	14		6	8	5	6						3
<i>KaHo Brussel</i>							2	1	2	13	1	2	2	2	7					3
<i>KVSHB & Parnas*</i>						1		2	2					2						
GROEP T						3	4	5	5	5	9	8	11	12	10					1
HZ						2	2	1	1	3			1	1						
<i>Handelshogeschool</i>						3	2									1	1			
<i>KaViHo</i>						6	10												2	1
<i>Kahog</i>						2	4	10									1	9		
<i>Egon</i>						9	9	10		26	31	4	2	1		3	5	5		2
<i>So Hogeschool</i>																				
<i>KaHoLB</i>																				
TOTAAL	2					278	272	286	283	299	110	92	82	92	78	38	31	26	25	35

*Irishogeschool vanaf 1999-2000

3.1.3 Commentaar

Het is uiterst moeilijk, zometert onmogelijk om op basis van de gepubliceerde lijsten met afwijkingen de activiteiten voor 100% toe te wijzen aan de verschillende categorieën. Dit heeft allerlei oorzaken. Vooreerst wordt niet altijd vermeld van welke aard de nevenactiviteit is. Wanneer ze niet gedetailleerd wordt omschreven, is het ook moeilijk om zelf te bepalen in welke categorie de nevenactiviteit thuishoort. Ten tweede lijken sommige hogescholen niet altijd de juiste terminologie te hanteren. Zo worden de begrippen zaakvoerder, vennoot en beheerder al eens door elkaar gebruikt. De hierboven vermelde gegevens moeten dus met het nodige voorbehoud worden benaderd. Anderzijds lijken ze ons wel bruikbaar om tendensen aan te geven en is de procentuele verhouding op macroniveau wellicht toch vrij betrouwbaar.

Zo het al niet eenvoudig is om de nevenactiviteiten toe te wijzen aan één van de in het BVR opgenomen categorieën, dan is een verdere onderverdeling nog veel moeilijker, precies omdat de toelichting beperkt blijft tot een vermelding van de categorie of omdat ze hoe dan ook te vaag omschreven is. Het zou nochtans interessante informatie kunnen opleveren wanneer altijd een onderscheid was aangegeven tussen b.v. een zelfstandige activiteit en een vrij beroep.

De aandachtige lezer zal ongetwijfeld opmerken dat het aantal nevenactiviteiten veel hoger ligt dan het aantal personeelsleden met nevenactiviteiten. Personeelsleden combineren immers vaak verschillende nevenactiviteiten, b.v. een beperkte opdracht als zelfstandige met een andere onderwijsopdracht. Er is geen rekening gehouden met het concrete volume van de nevenactiviteit omdat iedere hogeschool dit anders invult (gaande van zeer beperkt over een concreet uren-aantal tot de melding “minder dan twee halve dagen per week”). Er is dus niet echt een vergelijkingsbasis mogelijk. Bovendien zijn de nevenactiviteiten in elk geval telkens van die aard dat er een afwijking moest worden voor toegekend, zodat een verdere specificatie van het bestede volume eigenlijk geen meerwaarde toevoegt.

Wat zijn nu de opmerkelijkste vaststellingen ?

- ◆ In de meeste gevallen is er een duidelijke link tussen de hogeschoolopdracht en de uitgeoefende nevenactiviteit(en). Zie hiervoor de kwalitatieve analyse in punt 3.2.1 hieronder.

- ◆ Globaal gesproken zijn veruit de meeste afwijkingen toegekend aan personeelsleden die (minstens ook) belast waren met het uitoefenen van een vrij of ander zelfstandig beroep of van een mandaat van zaakvoerder of gedelegeerd bestuurder van een burgerlijke vennootschap of van een handelsvennootschap. Dit is dus de tweede categorie uit het BVR. Hoewel niet volledig natrekbaar lijkt daarbij het grootste aandeel naar de echte zelfstandige activiteit te gaan. Daarna volgt het mandaat van zaakvoerder of gedelegeerd bestuurder van een burgerlijke vennootschap of van een handelsvennootschap. Het vrij beroep komt van de drie subcategorieën het minst voor. Dit is een tendens die gehandhaafd blijft tijdens de vijf beschouwde academiejaren. Het overwicht van categorie 2 lijkt zelfs nog licht toe te nemen.

- ♦ Minstens even opvallend is de bijna volledige afwezigheid van afwijkingen voor politieke mandaten en aanverwante, dit is de eerste categorie uit het BVR. Enkel de Hogeschool Gent, en dan nog alleen in het academiejaar 1998-1999, heeft twee dergelijke afwijkingen toegekend. Er moet wel worden opgemerkt dat wanneer het over mandaten van burgemeester, schepen of OCMW-voorzitter gaat, die enkel betrekking kunnen hebben op gemeenten van meer dan 50.000 inwoners. Zoals eerder bleek in hoofdstuk 2 worden dergelijke mandaten wel degelijk uitgeoefend, maar dan in gemeenten met minder dan 50.000 inwoners. Deze komen evenwel niet voor op de lijst van de Vlaamse regering.

- ♦ Na het vrij/zelfstandig beroep of mandaat van zaakvoerder/gedelegeerd bestuurder scoort de “andere onderwijsopdracht” het best. Meestal gaat het hierbij om opdrachten in het onderwijs voor sociale promotie.

- ♦ Wanneer men tot op hogeschoolniveau afdaald, zijn er wel enkele gevallen waar de algemeen geldende trend doorbroken wordt. Zo werden er in alle vijf de academiejaren bij de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst het grootste aantal afwijkingen toegekend voor “andere onderwijsopdrachten”. Opmerkelijk is tevens dat er een aantal hogescholen afwijkingen toekennen voor nevenactiviteiten die niet op de lijst van de Vlaamse regering voorkomen. Dat dit minstens merkwaardig, zonet onjuist is, wordt elders uiteengezet. Hogeschool Gent vermeldt letterlijk een categorie “activiteiten die niet voorkomen op de lijst van de Vlaamse regering”. Bij heel wat andere hogescholen zoals de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst blijkt uit de aard van sommige nevenactiviteiten dan weer dat ze moeilijk kunnen worden toegewezen aan één van de in het BVR opgenomen categorieën.

3.2 De afwijkingen

3.2.1 Kwalitatieve analyse

3.2.1.1 Enkele opmerkingen vooraf

- ♦ In uitvoering van het BVR moeten de hogeschoolbesturen de beslissingen waarbij ze een afwijking van de cumulatierегeling hebben toegestaan (d.i. gesteld hebben dat de desbetreffende cumulatieactiviteiten geen groot gedeelte van de tijd in beslag nemen en dus geen aanleiding geven tot het ambtshalve deeltijds stellen van de hogeschoolopdracht) bekend maken via publicatie in het Belgisch Staatsblad. Dit dient nominatief en met bijhorende motivering te gebeuren. Na een grondige studie van de verschenen teksten kan worden vastgesteld dat de beslissingen globaal aan deze vereisten voldoen. Niettemin dient te worden opgemerkt dat :
  - de kwaliteit en de uitvoerigheid van de motiveringen verschilt van hogeschool tot hogeschool;
  - niet iedere hogeschool dezelfde invulling geeft aan het begrip “motivering” ;
  - vooral in de beginjaren het toestaan van sommige afwijkingen (en dus ook de publicatie in het staatsblad) overbodig was.

- ◆ Het begrip “verenigbaarheid” blijkt niet door iedere hogeschool in de decretaal bedoelde betekenis te zijn geïnterpreteerd. In het decreet gaat het duidelijk om een oordeel in kwalitatieve zin dat voorafgaat aan de evaluatie van de beschikbaarheid of tijdsbesteding (en een eventuele afwijking daarop). Zo nam de Irishogeschool in 2001-2002 het aspect van de tijdsbesteding mee op in haar vaststellingen dat een andere beroepsactiviteit verenigbaar was met de uitgeoefende onderwijsactiviteit. De verenigbaarheid vormde aldus het besluit van het onderzoek naar de tijdsbesteding, terwijl het er diende aan vooraf te gaan. Dit vormt op zich niet direct een probleem, maar strookt toch niet met de bedoeling van de decreetgever. Bij Hogeschool Gent wordt er in de publicatie voor 2002-2003 bij twee personeelsleden melding gemaakt van een onverenigbaarheid. Er mag evenwel worden aangenomen dat het hier om een drukfout gaat.
- ◆ Soms veranderen de opdrachtvolumes van personeelsleden in de loop van een academiejaar. Dit kan gevolgen hebben voor de (beslissingen inzake) cumulatie. In principe is er steeds uitgegaan van het opdrachtvolume bij het begin van een academiejaar (en dus bij de toekenning van de afwijking), behalve wanneer de wijziging impact had op het al dan niet ambtshalve deeltijds worden van een opdracht en er dus een nieuwe beslissing werd getroffen.
- ◆ De informatie die gegenereerd werd uit de publicaties in het staatsblad, werd aangevuld met gegevens uit het weddensysteem van het departement Onderwijs waar b.v. identificatie van de personeelsleden anders moeilijk was.

3.2.1.2 De nominatieve vereiste

Uit het onderzoek over de vijf academiejaren blijkt dat de hogescholen voor 99% de toegestane afwijkingen in het Belgisch Staatsblad hebben laten publiceren. In een zeer beperkt aantal gevallen werd de voorziene deadline evenwel niet gehaald³⁸. Van Hogeschool Gent (1999-2000), van de Katholieke Vlaamse Sociale Hogeschool Brussel en Parnas Dilbeek³⁹ (1998-1999) en van Hogeschool Antwerpen (2002-2003) werd in eerste instantie geen publicatie teruggevonden. Hogeschool Gent bleek de aanvraag tot publicatie wel te hebben ingediend en heeft naar aanleiding van onze opmerking hierover onmiddellijk navraag gedaan bij de Kanselarij. De publicatie is uiteindelijk gebeurd op 13 juni 2003(!). Hogeschool Antwerpen was de aanvraag vergeten en deed ze pas op 18 februari 2003, na tussenkomst van de regeringscommissaris. De publicatie gebeurde uiteindelijk op 27 februari 2003. De enige afwijking van de Katholieke Vlaamse Sociale Hogeschool Brussel en Parnas Dilbeek bleek wel te zijn gepubliceerd, maar dan op een foutieve of minstens totaal ongebruikelijke plaats. M.b.t. de Hogeschool West-Vlaanderen en de Lessius Hogeschool werd voor beiden één afwijking minder gepubliceerd dan in de stukken van de hogeschool zelf was opgegeven.

De nominatieve verplichting mag dan grotendeels nagekomen zijn, de wijze waarop dit werd gedaan, is van hogeschool tot hogeschool wel sterk verschillend.

De meeste hogescholen geven de volledige naam + ambt + opdrachtvolume van de personeelsleden waarvoor een afwijking werd toegestaan. Een aantal hogescholen beperkt zich tot de volledige naam + het uitgeoefende ambt of het opdrachtvolume. Een tweetal hogescholen interpreteert de nominatieve vereiste eerder minimaal. Zo beperkt de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen zich tot de familienaam en de eerste letter van de voornaam van de betrokkenen zodat er een vorm van relatieve anonimiteit bewaard blijft.

³⁸ Het BVR voorziet 31 december van het desbetreffende academiejaar als limiet.

³⁹ Op 1-9-1999 van naam veranderd in Irishogeschool

De Hogeschool Limburg vermeldt wel de volledige naam, maar geeft geen enkele of een onvolledige specificatie van het ambt of het opdrachtvolume van de personeelsleden. Aangezien het BVR niet specificiert wat er precies onder “nominatief” verstaan wordt, kan niet worden gesteld dat er letterlijk gezondigd werd tegen de regelgeving. Het is evenwel duidelijk dat de besluitgever naar de geest vrij gedetailleerde informatie beoogde.

3.2.1.3 De vereiste van de motivering

3.2.1.3.1 Algemeen

Ook hier zijn er duidelijke verschillen van hogeschool tot hogeschool, in kwalitatief opzicht, maar ook en vooral inzake accenten. Globaal mag men stellen dat de afwijkingen de jongste jaren doorgaans beter en uitvoeriger worden gemotiveerd. Een hogeschool als EHSAL formuleert duidelijke en uitgebreide motiveringen die terzelfder tijd wel aantonen dat de cumulaties er vrij zwaar zijn.

3.2.1.3.2 Inhoud van de motivering

De hogescholen bedienen zich van zeer diverse argumenten om de motivering inhoud te geven. Daarbij valt op dat er zowel van positief gestelde als negatief geformuleerde bewoordingen gebruik wordt gemaakt. Sommige zijn op zijn minst merkwaardig. In een beperkt aantal gevallen wordt een uitdrukkelijk voorbehoud gemaakt naar de toekomst toe.

Wat volgt zijn de belangrijkste argumenten, zo logisch mogelijk gegroepeerd en voorzien van een commentaar. In heel wat motiveringen komen argumenten uit meerdere clusters voor.

De clusters zijn trouwens louter een artificiële opdeling ten behoeve van de duidelijkheid. In werkelijkheid haken ze vaak op elkaar in en zijn aldus moeilijk van elkaar te onderscheiden.

Positief geformuleerd :

- (cluster 1 : link met hogeschoolopdracht)
  - de nevenactiviteit sluit aan bij de opdracht in het onderwijs (van de hogeschool) of is er een ondersteuning van ;
  - de cumulatieopdracht vloeit rechtstreeks voort uit de hogeschoolopdracht ;
  - hogeschoolopdracht en nevenactiviteit zijn complementair en vullen elkaar dus aan.

- (cluster 2 : belang voor hogeschool en individueel personeelslid)
  - confrontatie en uitwisseling van twee artistiek-pedagogische visies ;
  - de nevenactiviteiten dragen bij tot professionalisering.

- (cluster 3 : hoofdzakelijk belang voor de hogeschool)
  - dit bevordert de uitstraling en naambekendheid van de hogeschool ;
  - dit vormt een bijdrage in het kader van de rol die de hogeschool moet spelen (missie) inzake maatschappelijke dienstverlening.

- (cluster 4 : hoofdzakelijk belang voor het individuele personeelslid)
  - op deze wijze blijft het personeelslid op de hoogte van de evolutie van de lerarenopleiding (ook in andere onderwijsniveaus) ;
  - op deze wijze blijft het personeelslid op de hoogte van de rechtspraak.

- (cluster 5 : link met het veld)
  - de onderwijsopdracht in de hogeschool wordt getoetst aan het veld, de werkelijkheid ;
  - via de nevenactiviteit zorgt het personeelslid voor contacten met het bedrijfsleven ;
  - op deze wijze verleent men een dienst aan het arbeidsveld.

- (cluster 6 : sociaal engagement)
  - de nevenactiviteiten zorgen voor een sociaal engagement vanuit een economische invalshoek.

- (cluster 7 : internationale dimensie)
  - dit zorgt voor internationale contacten, noopt tot flexibiliteit wat een positief effect heeft op de onderwijsopdracht.

De argumentatie die gegroepeerd werd onder cluster 1 is de meest voor de hand liggende. Ze wordt inderdaad ook het vaakst aangebracht. Het gaat telkens om het beklemtonen van de sterke band tussen hogeschoolopdracht en nevenactiviteit. De Katholieke Hogeschool Leuven die de motiveringen in subrubrieken onderverdeelt, zet zelfs expliciet telkens de “relevantie voor de opdracht” uiteen. De Katholieke Hogeschool Kempen stelt dat “de nevenactiviteit logisch voortvloeit uit de hogeschoolopdracht”. In heel wat gevallen is deze beklemtoning niet echt nodig, aangezien dit zo al blijkt uit de aard van de activiteiten in de hogeschool en erbuiten. Soms is dit dan weer niet mogelijk omdat men karig is met details over de hogeschoolopdracht, de nevenactiviteit of beide. Informatie over de hogeschoolopdracht kon worden gedestilleerd uit specificaties over takenpakket, plaats van tewerkstelling (departement, opleiding), ambt of de loutere vermelding van de link in de motivering.

Veel voorkomende links zijn :

- een lesopdracht m.b.t. artistiek gebonden onderwijsactiviteiten / zelfstandig kunstenaar
- een lesopdracht boekhouden / de boekhouding van een bedrijf verzorgen
- een lesopdracht lichamelijke opvoeding / zelfstandig kinesist
- een lesopdracht talen / vertaler of tolk
- een lesopdracht informatica / consultancy inzake informatica
- een lesopdracht bij de hogeschool / een lesopdracht in sociale promotie

Het ware wellicht interessant geweest om de uitgeoefende nevenactiviteiten eens te koppelen aan de opleidingen of studiegebieden waar de desbetreffende personeelsleden actief zijn. Dit bleek evenwel niet mogelijk omdat de opleidingen/studiegebieden in de afwijkingen vaak niet vermeld worden en ook het weddensysteem van het departement Onderwijs hierover geen informatie verstrekt.

De tweede cluster situeert zich hoofdzakelijk in de artistieke sector. Dergelijke (eventueel aanvullende) argumentatie wordt gehanteerd wanneer een personeelslid benevens de hogeschoolopdracht ook nog een onderwijsactiviteit in een ander onderwijsniveau uitoefent en het daarbij telkens om artistiek gebonden onderwijsactiviteiten gaat. De beide facetten “artistiek” en “pedagogisch” zijn dan aanwezig.

Een derde cluster beklemtoont hoofdzakelijk het belang voor de hogeschool. Het vervullen van nevenactiviteiten van de personeelsleden kan inderdaad afstralen op de instelling. Er worden projecten aangebracht, engagementen door de privé-sector aangegaan, eindwerken in deze context gemaakt, e.d. Bovendien staat het goed voor de public relations van een hogeschool wanneer haar personeelsleden naam en faam verwerven in de artistieke sector, in de bedrijfswereld of in het juridische milieu. Zie ook hieronder bij “Voorbehoud”.

Cluster 4 onderstreept eerder de permanente vorming en bijscholing van de personeelsleden zelf. (Uiteraard komt dit uiteindelijk ook ten goede aan de studenten en de hogeschool.)

In cluster 5 wordt de link met het veld (onderwijs- en arbeidsveld) het sterkst beklemtoond, en dus het verband tussen theorie en praktijk. Dit leidt tot bedrijfsgericht denken.

Cluster 6 en 7 bevatten argumentatie die zeer sporadisch werd aangebracht. Cluster 6 beklemtoont de sociale rol van de uitgeoefende nevenactiviteit(en) met de voorwaarde dat het vanuit economisch oogpunt gebeurt, en cluster 7 onderstreept de internationale dimensie. Die laatste is uiteraard slechts van toepassing wanneer de nevenactiviteit(en) een dergelijke internationale context heeft (hebben). Dit kan zowel een activiteit in het buitenland zijn als een activiteit in België waarbij men met vreemde nationaliteiten in aanraking komt (b.v. in onderwijs voor sociale promotie).

Negatief gesteld :

- (cluster 1 : beperkte cumulatie)
  - het gaat om een beperkte (neven)opdracht (minder dan twee halve dagen/week) ;
  - de nevenactiviteiten vinden plaats buiten de uren dat de aanwezigheid op de hogeschool van het personeelslid vereist is ;
  - in overeenstemming met het arbeidsreglement laat de lesplanning van betrokkene de nevenactiviteit toe.

- (cluster 2 : inhoudelijk)
  - de nevenactiviteit is niet tegenstrijdig met de functie van het personeelslid bij de hogeschool.

- (cluster 3 : overmacht / voorlopigheid)
  - betrokkene kan de nevenactiviteit niet onmiddellijk stoppen wegens lopende opdrachten die reeds werden aangevat alvorens hij was aangesteld.

In de eerste cluster wordt de beperktheid van de activiteiten onderstreept, hoewel ze ambtshalve als “een groot deel van de tijd innemend” worden beschouwd aangezien ze op de lijst van de Vlaamse regering (= het BVR) voorkomen. In de motivering wordt dan gesteld dat dit in het concrete geval niet zo is, al dan niet op basis van een extern document. Zoals elders reeds vermeld, lijkt het toekennen van een afwijking voor activiteiten die niet op die lijst voorkomen, in wezen een oneigenlijk gebruik ervan. Een tweede facet dat nauw verband houdt met de beperktheid van de nevenactiviteiten is het moment waarop ze worden uitgeoefend. De hogeschool komt dan tot de vaststelling dat dit niet op die momenten is dat het personeelslid actief moet zijn in het kader van zijn hogeschoolopdracht.

In cluster 2 gaat het om een inhoudelijk aspect. Dit is de negatieve tegenhanger van het argument dat er een link is tussen de hogeschoolopdracht en de nevenactiviteit(en). Deze tegenhanger weegt echter een heel stuk lichter dan de positieve vermelding. Met name de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen bedient zich nogal eens van dit eerder vrijblijvende argument.

In cluster 3 houdt het hogeschoolbestuur een stuk rekening met gevallen van overmacht. Afwijkingen die (uitsluitend) hierop gebaseerd zijn, moeten per definitie beperkt in de tijd zijn. Maximum 3 jaar lijkt hier realistisch.

Merkwaardige en vage motiveringen :

Sommige hogescholen bedienen zich van motiveringen waar toch wel vraagtekens bij gesteld kunnen worden :

- de beschikbaarheid van het personeelslid is voldoende duidelijk ;
- betrokkene levert al lang het bewijs dat de beschikbaarheid niet in het gedrang komt ;
- de nevenactiviteiten zorgen voor een sociaal engagement vanuit een economische invalshoek ;
- het personeelslid kreeg vorig jaar een identieke afwijking ;
- de omvang van de (neven)activiteiten zou beperkt blijven ;
- er is geen onverenigbaarheid met de andere beroeps- of bezoldigde activiteit.

Dergelijke motiveringen zijn zeer zwak door hun vaagheid, door hun irrealis, het feit dat ze naast de kwestie zijn of wegens de foutieve interpretatie van het begrip “onverenigbaarheid”, een punt dat hierboven al werd aangehaald.

Het is precies de bedoeling van een motivering dat wordt aangetoond dat “de beschikbaarheid voldoende duidelijk is”. De loutere bewering is geen motivering. Ook de vaststelling dat iemand het bewijs heeft geleverd “dat de beschikbaarheid niet in het gedrang komt” is onvoldoende. Dit dient van jaar tot jaar bekeken en geëvalueerd te worden en minstens gekoppeld te worden aan de vaststelling dat er geen wijziging is inzake uitgeoefende cumulatieve activiteiten. Hetzelfde geldt voor de formulering : “het personeelslid kreeg vorig jaar een identieke afwijking”. Helemaal absurd klinkt de irrealisconstructie dat de omvang van de nevenactiviteiten beperkt zou blijven. Dit werd met name door de voormalige Mercatorhogeschool gehanteerd in 1998-1999. Ten slotte werd hierboven al uiteengezet dat de vaststelling dat er “verenigbaarheid” is, moet voorafgaan aan de vraag naar de beschikbaarheid.

Voorbehoud :

De Europese Hogeschool Brussel en haar voorgangers formuleren een voorbehoud in de toegestane afwijking bij sommige personeelsleden. Dit voorbehoud luidt : “Een voorafgaande toelichting zal moeten gevraagd worden voor andere opleidingen gegeven buiten de EHSAL-context.” De Hogeschool Antwerpen maakt voorbehoud voor lesopdrachten bij andere instellingen. De motivatie luidt dan : “Betrokkene dient wel, vóór de aanvang van zijn opdracht bij “instelling X”, een afzonderlijke aanvraag bij het bestuurscollege in te dienen, dit om het eventueel concurrentieel karakter ervan te onderzoeken.” Dit wordt gelinkt aan de motivering “bijdragen tot de naambekendheid van de hogeschool” in de zin dat dit laatste voorlopig het geval is in afwachting van een latere tegenindicatie doordat er wel een concurrentieel karakter zou zijn (cfr. ook cluster 3 bij de positieve formuleringen hierboven). Deze hogeschool voegt er ook aan toe : “Bij elke eventuele uitbreiding van deze nevenactiviteiten, dient voorafgaandelijk een aanvraag bij het bestuurscollege ingediend te worden.” Dit is evenwel de evidentie zelf. In dat geval heeft men immers met een nieuw dossier en dus een nieuwe beslissing te maken. De vermelding lijkt hier derhalve overbodig te zijn.

3.2.1.3.3 Uitvoerigheid van de motivering

De meeste hogescholen stofferen hun toegestane afwijkingen met de nodige bepalingen. Er zijn niettemin verschillen vast te stellen. We vermelden slechts enkele uitersten.

Minimalistisch :

De Katholieke Vlaamse Hogeschool⁴⁰ beperkte zich in 1998-1999 en 1999-2000 tot een opsomming van de namen + ambt + departement + nevenactiviteit en formuleerde vervolgens voor allen in één zin dat er een link met en een meerwaarde voor hun hogeschoolopdracht was en derhalve ook geen beletsel voor de voltijdse beschikbaarheid. Kan men hier nog van individuele afwijkingen spreken, zoals het BVR voorschrijft ?

Hogeschool Gent slaagt er in om (voor alle beschouwde academiejaren) ondanks een redelijke uitvoerigheid toch vaag te blijven. Zoals reeds vermeld, beperkt men zich tot de categorieën van het BVR zonder verdere specificatie. Deze algemeenheid wordt verder doorgetrokken in de rest van de formulering :

- er is geen onverenigbaarheid met de andere beroeps- of bezoldigde activiteiten.
- betrokkene krijgt toestemming voor het uitoefenen van de gemelde activiteit.
- gelet op het advies van de departementsraad waarin het departement adviseert op basis van de beschikbaarheid een afwijking toe te staan op de cumulatierегeling, blijft de opdracht van betrokkene 100%.

Wij zijn van mening dat dit iets concreter kan.

Maximalistisch :

De Katholieke Hogeschool Leuven hanteert minstens (sinds 1998-1999) een vaste structuur. Het is niet het enige, maar wel een uitstekend voorbeeld van hoe men een afwijking éénvormig, overzichtelijk en volledig kan opstellen. Ze bevat telkens de volgende rubrieken (die dan ook passend worden aangevuld) :

- naam van het personeelslid
- benaming en omvang van het ambt, naam van het departement
- aard van de nevenactiviteit
- omvang van de nevenactiviteit
- attestering van de voltijdse beschikbaarheid
- relevantie voor de hogeschoolopdracht

3.2.1.3.4 Overbodigheid van de afwijking

In enkele gevallen werd vastgesteld dat het toestaan van een afwijking eigenlijk niet nodig was. Dit gebeurde eerder in de vroegste referentie jaren van het onderzoek, wellicht omdat de hogescholen toen nog niet zo vertrouwd waren met de procedure.

Uit de bepalingen van het decreet blijkt duidelijk dat het toestaan van een afwijking op de cumulatierегeling (= stellen dat een activiteit geen groot gedeelte van de tijd in beslag neemt ondanks het feit dat ze voorkomt op de lijst van de Vlaamse regering) tot gevolg heeft, dat de hogeschoolopdracht van het betrokken personeelslid niet ambtshalve deeltijds wordt. Artikel 147, § 3 stelt dat voor de toepassing van dit artikel en van artikel 148 een deeltijdse opdracht van meer dan 70 procent beschouwd wordt als een voltijdse opdracht. Met andere woorden kan een opdracht van 70 procent of minder niet meer ambtshalve deeltijds worden, en is het geven van een afwijking dan eigenlijk zonder voorwerp.

---

⁴⁰ Op 1-9-2000 samen met de Handelshogeschool gefusioneerd tot Lessius Hogeschool

Toch hebben de voormalige Mercatorhogeschool⁴¹ (in 1998-1999 tot en met 2001-2002), Groep T-Hogeschool Leuven (1998-1999), de Hogeschool Limburg (in 1998-1999), de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (in 1998-1999), de Katholieke Vlaamse Sociale Hogeschool Brussel en Parnas Dilbeek (in 2000-2001) en de Irishogeschool (in 2001-2002) afwijkingen toegestaan voor personeelsleden belast met een opdracht van 70% of minder.

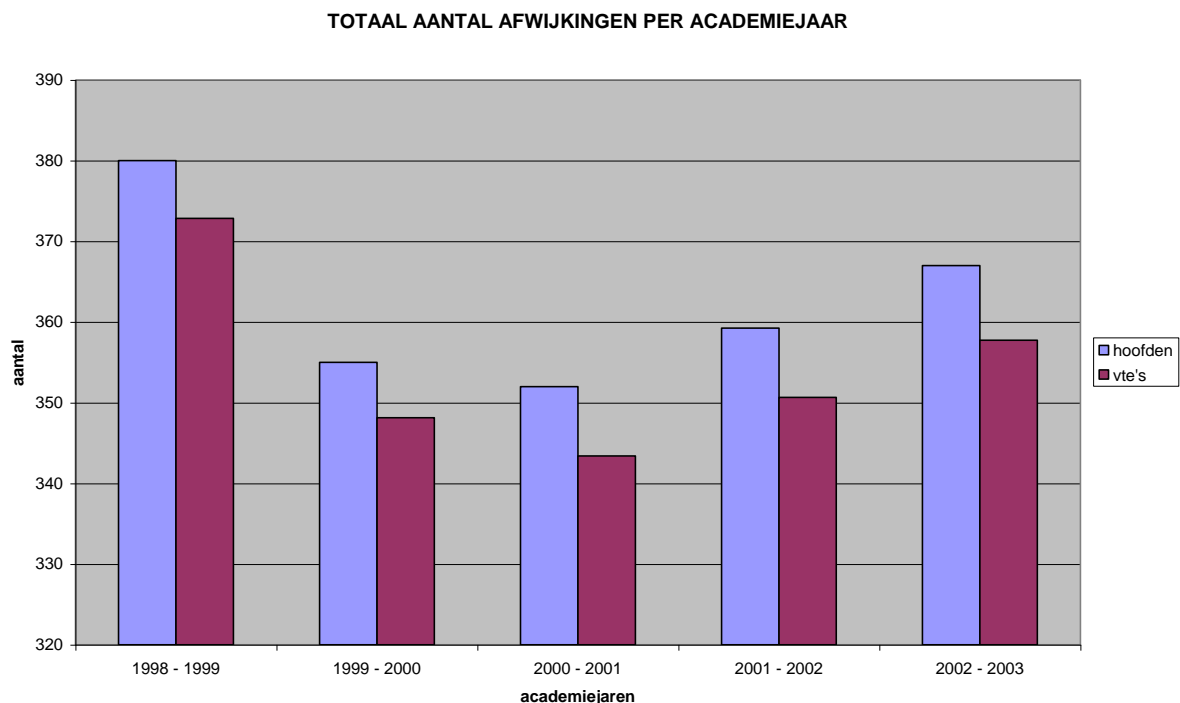
In één enkel geval (Hogeschool Gent – academiejaar 2001-2002) werd volgens de lijst in het staatsblad een afwijking toegekend aan een gastprofessor, wat eveneens overbodig is. De cumulatierегeling uit het decreet is op hen immers niet van toepassing. De decretaal voorziene mogelijkheid tot de tewerkstelling van gastprofessoren had precies o.m. als bedoeling dat men de beperkingen van de rechtspositieregeling voor welbepaalde gevallen zou kunnen vermijden.

3.2.2 Kwantitatieve analyse

3.2.2.1 Algemeen

Hieronder vindt men een (kolom)grafiek met voor ieder academiejaar het totaal aantal personen en vte's met een cumulatiefwijking en een geconsolideerde tabel over de vijf academiejaren en per hogeschool met het aantal afwijkingen in vte.

3.2.2.2 Totaal aantal afwijkingen per academiejaar

⁴¹ Op 1-9-2002 opgeslorpt door Hogeschool Gent

3.2.2.3 Aantal afwijkingen per academiejaar en per hogeschool in VTE

AANTAL AFWIJINGEN PER ACADEMIEJAAR EN PER HOGESCHOOL IN VTE						
	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	
HOGESCHOOL ANTWERPEN	11,00	9,75	6,00	5,00	4,00	
PLANTIJN-HOGESCHOOL	1,00	1,00	1,00	1,00	1,90	
KAREL DE GROTE-HOGESCHOOL	31,50	29,65	26,05	24,25	25,10	
KATHOLIEKE HOGESCHOOL KEMPEN	29,55	27,75	27,75	33,50	33,50	
KATHOLIEKE HOGESCHOOL MECHELEN	26,25	19,55	23,40	21,80	21,80	
ERASMUSHOGESCHOOL BRUSSEL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
HOGESCHOOL SINT-LUKAS BRUSSEL	16,85	18,75	7,75	8,75	7,55	
HOGESCHOOL VOOR WETENSCHAP EN KUNST	50,55	39,95	39,00	36,00	39,00	
KATHOLIEKE HOGESCHOOL LEUVEN	2,80	4,80	3,80	4,00	3,80	
HOGESCHOOL GENT	40,25	31,70	20,75	35,50		samen HOGESCHOOL GENT vanaf 2002-2003
Mercator Hogeschool	11,50	9,50	10,25	9,25	49,60	
KATHOLIEKE HOGESCHOOL SINT-LIEVEN	20,85	19,85	20,85	17,65	18,65	
HOGESCHOOL LIMBURG	8,75	10,75	17,75	14,60	11,75	
KATHOLIEKE HOGESCHOOL LIMBURG	10,75	13,30	10,75	12,00	13,75	
PROVINCIALE HOGESCHOOL LIMBURG	14,95	11,00	14,80	12,80	11,00	
HOGESCHOOL WEST-VLAANDEREN	6,00	6,00	8,00	8,75	14,80	
KATHOLIEKE HOGESCHOOL BRUGGE-OOSTENDE	12,80	11,80	9,00	11,50	7,00	
KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN	20,30	19,55	21,30	20,75	22,00	
EHSAL	16,50	16,50	18,50	14,75		samen EHSAL vanaf 01-01-2003
Katholieke Hogeschool Brussel	1,00	2,85	1,85	2,85	14,85	
Kath. Vlaamse Sociale Hogeschool Brussel en Parnas Dilbeek	1,00	0,00	0,00	0,75		
GROEP T-HOGESCHOOL LEUVEN	10,00	10,75	14,75	15,75	14,55	
HOGERE ZEEVAARTSCHOOL	1,75	2,00	2,00	1,85	3,00	
Handelshogeschool	3,00	2,00				LESSIUS HOGESCHOOL vanaf 2000-2001
Katholieke Vlaamse Hogeschool	5,25	8,85	10,05	11,30	12,85	
Katholieke Hogeschool voor Gezondheidszorg Oost-Vlaanderen	1,85	4,65	9,05			ARTEVELDEHOGESCHOOL vanaf 2001-2002
Hogeschool voor Economisch en Grafisch Onderwijs	16,85	15,90	19,00			
Sociale Hogeschool	0,00	0,00	0,00	26,30	27,30	
Kath. Hogeschool voor Lerarenopleiding en Bedrijfsmanagement	0,00	0,00	0,00			
TOTAAL	372,85	348,15	343,40	350,65	357,75	

* Irishogeschool vanaf 1999-2000

Commentaar :

Het aantal toegestane afwijkingen schommelde tussen 343,4 vte's (2000-2001) en 372,85 vte's (1998-1999). Na een kleine terugval in 1999-2000 en 2000-2001 stijgt het aantal afwijkingen weer lichtjes. De relatieve piek van 1998-1999 werd evenwel niet meer gehaald.

Op hogeschoolniveau zijn er wel opmerkelijke verschillen. Zo hebben de Hogeschool Sint-Lukas Brussel, EHSAL en Groep T Hogeschool Leuven verhoudingsgewijs doorgaans zeer hoge percentages terwijl b.v. Hogeschool Antwerpen en de Plantijn-Hogeschool in vergelijking met de totale populatie van het OP laag scoren. Het meest extreme geval is evenwel de Erasmushogeschool waar men principieel geen enkele afwijking op de cumulatierегeling blijkt toe te staan. Men dient er uiteraard rekening mee te houden dat een hoog aantal afwijkingen op zich nog niet betekent dat er bij de desbetreffende hogeschool verhoudingsgewijs meer afwijkingen worden toegekend. Toch kunnen we niet voorbijgaan aan de cijfers van de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst waar voor ieder academiejaar het grootste aantal afwijkingen werd toegestaan. In hoofdstuk 1 konden we ook al vaststellen dat deze hogeschool minstens voor 2002-2003 het grootste aantal cumulerende personeelsleden heeft, met inbegrip van een aanzienlijk deel vrije artistieke cumulatie. Het uitoefenen van nevenactiviteiten is daar dus wel zeer sterk aanwezig.

Ten slotte dient te worden opgemerkt dat er wellicht ook nog “onzichtbare cumulatie” is. Een veel toegepaste “truc” is b.v. een bedrijfje laten inschrijven op de naam van de echtgeno(o)t(e). Deze verschuiving is er vermoedelijk gekomen om te ontsnappen aan de regelgeving en na herhaald geformuleerde opmerkingen van de regeringscommissarissen. Dit blijkt zoals eerder aangegeven uiteraard niet uit de (gepubliceerde) lijsten en dus ook niet uit deze analyse.

3.2.2.4 Op basis van de parameter “(cluster van)ambten”

Bij de analyse van de ambten werd enkel gewerkt met voltijdse equivalenten. Men kan immers meer dan één ambt bekleden zodat een overzicht per hoofd geen zin heeft. Voorts werden we met een aantal beperkingen geconfronteerd. Lang niet iedere hogeschool vermeldt in de gepubliceerde afwijkingen welke ambten de betrokken personeelsleden uitoefenen. Bovendien kan uit het weddensysteem van het departement Onderwijs enkel bepaald worden om welk ambt het gaat, wanneer er een aparte salarisschaal aan verbonden is. M.a.w. het onderscheid lector/assistent kan niet worden gemaakt (allebei salarisschaal 502). Hetzelfde probleem doet zich voor bij de werkleider(oud regime!)/docent (een reeks gelijklopende salarisschalen). Deze zijn dan ook samen genomen. Niettemin blijkt bij de hogescholen waar het ambt wel aangegeven wordt dat de lector, respectievelijk docent van de koppeltjes veruit het meest voorkomen, doch dit is geen verrassing.

De groep lector/assistent is doorgaans het best vertegenwoordigd. Dit is evenmin een verrassing aangezien de ambtencluster ook het meest voorkomt binnen het hogescholenonderwijs. Per hogeschool kan dit natuurlijk weer anders zijn. Dit is wellicht toe te schrijven aan de mate waarin 1-cyclusopleidingen dan wel 2-cycliopleidingen in bepaalde hogescholen voorkomen.

Bij de analyse van de ambten kon ook worden vastgesteld dat er afwijkingen worden gegeven aan personeelsleden belast met een ambt met artistiek gebonden onderwijsactiviteiten. Betekent dit dat de hogeschool in kwestie per vergissing een afwijking heeft toegestaan voor louter vrije artistieke cumulatie? Neen, dit is misleidend. Er kunnen inderdaad twee redenen zijn om in dergelijke gevallen toch een cumulatieafwijking toe te kennen. Ofwel is de nevenactiviteit niet van louter artistieke aard, maar b.v. in de eerste plaats een onderwijsopdracht in sociale promotie, ofwel verkrijgt het personeelslid de gangbare salarisschaal voor zijn hogeschoolambt. Een personeelslid mag weliswaar vrij artistiek cumuleren, maar krijgt dan wel de (lagere) bijzondere salarisschaal toegekend. Het gaat in de toegestane afwijkingen dus niet over vrije artistieke cumulatie in de zin van het decreet.

Ten slotte werd ook vastgesteld dat er enkele afwijkingen zijn toegekend aan personeelsleden belast met een bestuursmandaat (algemeen directeur, departementshoofd). Om deze reden werden ook deze afwijkingen, hoewel geen betrekking hebbend op ambten in de letterlijke zin, opgenomen in het overzicht.

Om de consolidatietabel niet te overladen beperken wij ons hieronder tot een overzicht per ambt en per academiejaar.

Toegekende afwijkingen per academiejaar naar ambt

TOEGEKENDE AFWIJKINGEN PER ACADEMIEJAAR NAAR AMBT										
academiejaar	lesgever	praktijklector	hoofd-praktijklector	lector/assistent	hoofdlector	docent/werkleider	hoofddocent	hoogleraar	bestuursmandaat	TOTAAL
1998-1999	0,80	37,05	0	241,40	0	66,60	2	20,00	5	372,85
1999-2000	0	39,35	0	213,40	0	71,40	5	13,00	6	348,15
2000-2001	0	42,55	1	214,75	0	62,30	2	16,80	4	343,40
2001-2002	0	50,15	0	216,50	4	58,20	2	14,80	5	350,65
2002-2003	0	52,70	1	217,45	7	56,95	3	16,65	3	357,75

4 Conclusies

4.1 Algemeen

- ◆ Zowel uit de lijsten met alle cumulerende (onderwijzend) personeelsleden die minstens een halftijdse hogeschoolopdracht hebben als uit de in het staatsblad gepubliceerde lijsten met de cumulatiefwijkingen blijkt dat informatie over de nevenactiviteiten vrij heterogeen wordt meegedeeld. Inbreuken tegen decreet of BVR inzake vormvereisten werden er niet echt vastgesteld, maar de reglementering legt de hogescholen dan ook niet echt veel regels op. Toch zijn we van mening dat de kwaliteit van de lijsten bij sommige hogescholen voor verbetering vatbaar is. In een aantal gevallen zijn ze immers te beknopt of laten ze aan duidelijkheid en transparantie te wensen over. Door dit kwalitatief verschil van lijsten en publicaties bleek het niet mogelijk om 100% correcte statistieken te genereren. Het cijfermateriaal dient dan ook eerder als indicatief te worden beschouwd.
- ◆ Bij de rubricering van de nevenactiviteiten werd vastgesteld dat de categorie "onderwijs" een vlag is die vele ladingen dekt. Uit het BVR blijkt evenwel dat de besluitgever met onderwijs het reguliere onderwijs (met het departement Onderwijs als betalende of subsidiërende overheid) voor ogen had en dus b.v. geen privé-taalinstellingen of een agrarisch centrum. Anderzijds worden "universiteiten" wel eens als een aparte categorie beschouwd, hoewel die volgens het BVR onder onderwijs ressorteren.
- ◆ Niet alle lijsten zijn even volledig. Een bepaalde hogeschool gaat gewoon voort op de informatie die de personeelsleden verstrekken zonder dat er bijkomende vragen worden gesteld.
- ◆ In het academiejaar 2002-2003 blijken in totaal 2155 personeelsleden (met een hogeschoolopdracht van minstens 50%) één of meer nevenactiviteiten te hebben uitgeoefend. Dit is nagenoeg 25% van het volledige OP-korps. 1305 personeelsleden daarvan fungeerden in de hogeschool "voltijds" en 850 personeelsleden hadden een hogeschoolopdracht van 50 t/m 70%.
- ◆ Het grootste aantal nevenactiviteiten wordt uitgeoefend in het onderwijs (ruim 900)⁴². Daarna volgen de categorieën "vrij/zelfstandig beroep of mandaat van zaakvoerder/gedelegeerd bestuurder van een burgerlijke of handelsvennootschap (met bijna 600 vermeldingen) en de categorie "privé-sector" met ruim 500 vermeldingen.
- ◆ De artistieke sector blijkt een bron van cumulatieve activiteiten te zijn (met vooral de vrije artistieke cumulatie als stimulerende factor).
- ◆ Naar concrete beroepsactiviteiten toe scoort de leraar het hoogst (nagenoeg 850 van de gedetecteerde nevenactiviteiten zijn onderwijsopdrachten⁴³). De musicus en de architect volgen als tweede en derde met elk bijna 100 vermeldingen.
- ◆ Binnen de nevenactiviteiten in het onderwijs scoort het volwassenenonderwijs het hoogst. Het tijdstip waarop de lessen in de cvo's plaatsvinden (buiten de lessen op de hogescholen) zal hier wel niet vreemd aan zijn.

---

⁴² Bedoeld zijn hier zowel bestuurs-, onderwijs- als administratieve opdrachten

⁴³ Bedoeld zijn hier de zuivere onderwijsopdrachten

- ♦ Er wordt nog steeds vrij talrijk gecumuleerd met opdrachten in het secundair onderwijs. De band met dit niveau is dus nog lang niet doorgesneden, alle pleidooien voor één hoger onderwijsruimte ten spijt. Het aantal hogeschoolpersoneelsleden met een opdracht aan een universiteit is nog steeds beperkt. Hier komt, gelet op de evolutie binnen het hoger onderwijs, in de toekomst wellicht verandering in.

4.2 Cumulatieafwijkingen

- ♦ Het gros van de hogescholen verstrekt vrij concrete gegevens over de aard van de nevenactiviteiten. Een beperkt aantal (Katholieke Hogeschool West-Vlaanderen en Hogeschool Gent) gaat niet verder dan de algemene categorieën zoals die in het BVR werden vastgelegd. Deze laatste hogeschool creëert letterlijk ook nog een categorie “activiteiten die niet voorkomen op de lijst van de Vlaamse regering”. Dit is bijzonder merkwaardig : men lijkt de lijst van activiteiten die ambtshalve een groot gedeelte van de tijd innemen uit te breiden, maar terzelfder tijd geeft men afwijkingen.
- ♦ Het is niet altijd evident om de uitgeoefende nevenactiviteiten toe te wijzen aan de in het BVR vermelde categorieën. Een zekere vaagheid of verwarring in terminologie (b.v. tussen zaakvoerder, beheerder en vennoot) is hiervan meestal de oorzaak.
- ♦ Heel wat personeelsleden combineren verschillende nevenactiviteiten, die ook verspreid kunnen zijn over de verschillende categorieën.
- ♦ In de meeste gevallen is er een duidelijke link tussen de hogeschoolopdracht en de uitgeoefende nevenactiviteit(en).
- ♦ De categorie vrij/zelfstandig beroep – mandaat van zaakvoerder of gedelegeerd bestuurder van een burgerlijke vennootschap of van een handelsvennootschap scoort het hoogst en dit over de vijf beschouwde academiejaren. Binnen deze categorie lijkt het zelfstandig beroep het meest voor te komen.
- ♦ Een merkwaardige vaststelling is dat er haast geen afwijkingen zijn toegekend op grond van politieke mandaten en aanverwante(slechts twee in Hogeschool Gent). Hier dient evenwel te worden opgemerkt dat m.b.t. de mandaten van burgemeester, schepenen of OCMW-voorzitter het BVR alleen melding maakt van gemeenten van meer dan 50.000 inwoners.
- ♦ Het begrip verenigbaarheid wordt niet door iedere hogeschool in de decretale betekenis gebruikt. Het betreft hier een oordeel dat moet voorafgaan aan de evaluatie van de beschikbaarheid/tijdsbesteding. De tijdsbesteding staat dus in principe los van de verenigbaarheid.
- ♦ Nagenoeg alle hogescholen laten trouw ieder academiejaar de door hen toegekende cumulatieafwijkingen publiceren in het Belgisch Staatsblad en voldoen daarmee aan artikel 3 van het BVR. Er werden slechts een vijftal anomalieën vastgesteld. De Katholieke Vlaamse Sociale Hogeschool Brussel en Parnas Dilbeek had de aanvraag tot publicatie voor 1998-1999 gedaan, maar de publicatie blijkt op een foutieve of minstens totaal ongebruikelijke plaats gebeurd te zijn. Hogeschool Gent had de aanvraag tot publicatie voor 1999-2000 eveneens gedaan, maar de Kanselarij had de opdracht in eerste instantie niet uitgevoerd. Hogeschool Antwerpen was de aanvraag voor 2002-2003 aanvankelijk vergeten, maar heeft dit achteraf, na tussenkomst van het regeringscommissariaat, alsnog gedaan. M.b.t. de Hogeschool West-Vlaanderen en de Lessius Hogeschool werd uiteindelijk één afwijking minder gepubliceerd dan in de stukken van de hogeschool zelf was opgegeven.

- ◆ De nominatieve vereiste (artikel 3 van het BVR) blijkt eveneens in de meeste gevallen keurig nageleefd te zijn, al beperkt met name de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen zich tot de familienaam + initiaal van de voornaam.
- ◆ De kwaliteit van de motiveringen (eveneens artikel 3 van het BVR) is uiteenlopend en inhoudelijk zijn ze heterogeen van aard. De ene hogeschool formuleert ze positief (link met hogeschoolopdracht, complementair zijn van hogeschoolopdracht en nevenactiviteit,...), de andere negatief (beperkte cumulatieopdracht, niet tegenstrijdig met de opdracht bij de hogeschool, lopende opdrachten kunnen niet onmiddellijk worden gestopt...). In sommige gevallen zijn er hoogst merkwaardige motiveringen, met als hoogtepunt (of veeleer dieptepunt) de zinsnede dat “de omvang van de nevenactiviteiten beperkt zou blijven”. Ten slotte dekken een aantal hogescholen zich in naar de toekomst (EHSAL en Hogeschool Antwerpen) voor activiteiten buiten de hogeschoolcontext of waarbij eventueel het concurrentieel karakter kan spelen.
- ◆ Een zestal hogescholen hebben in de loop der jaren (vooral in het begin) afwijkingen toegekend die niet hoefden, meestal voor personeelsleden die geen voltijdse opdracht hadden en dus nooit ambtshalve deeltijds kunnen worden. In één enkel geval werd een afwijking toegekend aan een personeelslid dat volgens de in het staatsblad gepubliceerde tekst als gastprofessor fungeerde. Ook dit was in dit geval overbodig.
- ◆ Toegesplitst op het uitgeoefende hogescholenambt is de groep lector/assistent het sterkst vertegenwoordigd, gevolgd door de groep docent/werkleider(oud regime). Wanneer er afwijkingen worden toegekend aan personeelsleden belast met een artistiek ambt, komt dit doordat hun nevenactiviteiten niet in de eerste plaats artistiek zijn (maar b.v. onderwijs) of omdat hen de gangbare salarisschaal (versus de bijzondere) wordt toegekend.

Op basis van de ter hand gestelde lijsten en publicaties menen we globaal te mogen besluiten dat de hogescholen en hun personeelsleden van het OP (met een hogeschoolopdracht van minimum 50%) doorgaans op een verantwoorde en positieve wijze omgaan met de mogelijkheden die de decreetgever hen heeft geboden op het vlak van de uitoefening van nevenactiviteiten.

5 Aanbevelingen

5.1 Algemeen – voorstel van model

- Het regeringscommissariaat is van mening dat de cumulatielijsten zoals bedoeld in artikel 147, § 2 van het decreet het best volgens een éénvormige structuur worden opgesteld en minimaal een aantal elementen moeten bevatten. Het heeft daartoe volgend model opgesteld.

NEVENACTIVITEITEN VAN HET ONDERWIJZEND PERSONEEL (OP) MET MINIMUM EEN HALFTIJDSE HOGESCHOOLOPDRACHT (ARTIKEL 147, § 2 VAN HET HOGESCHOLENDECREET VAN 13 JULI 1994)

A) ONDERWIJZEND PERSONEEL MET EEN HOGESCHOOLOPDRACHT VAN 50 T/M 70 %

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

B) ONDERWIJZEND PERSONEEL MET EEN VOLTijdSE HOGESCHOOLOPDRACHT (> 70%) EN MET NEVENACTIVITEITEN DIE NIET VOORKOMEN OP DE LIJST VAN DE VLAAMSE REGERING ZOALS BEDOELD IN ARTIKEL 1 VAN HET BVR VAN 13 MEI 1995

B)1 DE NEVENACTIVITEITEN NEMEN EEN GROOT GEDEELTE VAN DE TIJD IN BESLAG

B)1)a) Ambtshalve deeltijds geplaatst

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

B)1)b) Op verzoek van het personeelslid zelf deeltijds

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

B)1)c) Afbouw van cumulatie

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

B)2) DE NEVENACTIVITEITEN NEMEN GEEN GROOT GEDEELTE VAN DE TIJD IN BESLAG

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

C) ONDERWIJZEND PERSONEEL MET EEN VOLTijdSE HOGESCHOOLOPDRACHT (> 70%) EN MET NEVENACTIVITEITEN DIE WEL VOORKOMEN OP DE LIJST VAN DE VLAAMSE REGERING ZOALS BEDOELD IN ARTIKEL 1 VAN HET BVR VAN 13 MEI 1995

C)1) PERSONEELSLEDEN DIE EEN CUMULATIEAFWIJING HEBBEN GEKREGEN (CFR. PUBLICATIE IN HET STAATSBLAD)

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

C)2) *AMBTSHALVE DEELTIJDS GEPLAATST*

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

C)3) *OP VERZOEK VAN HET PERSONEELSLID ZELF DEELTIJDS*

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

D) ONDERWIJZEND PERSONEEL MET EEN VOLTijdSE HOGESCHOOLOPDRACHT, MAAR WAARVAN DE NEVENACTIVITEITEN ONDER TOEPASSING VALEN VAN ARTIKEL 150 VAN HET HOGESCHOLENDECREET(VRIJ ARTISTIEK KUNSTENAAR)

naam personeelslid	Departement/opleiding van tewerkstelling	opdrachtvolume aan de hogeschool	categorie nevenactiviteit*	omschrijving van de nevenactiviteit**	omvang van de nevenactiviteit
--------------------	--	----------------------------------	----------------------------	---------------------------------------	-------------------------------

*CATEGORIEËN

- I) politiek ambt (voor burgemeester, schepen of OCMW-voorzitter speciëren hoeveel inwoners de gemeente telt)
- II)
  - a)vrij beroep
  - b)zelfstandig beroep
  - c)mandaat van zaakvoerder of gedelegeerd bestuurder van een burgerlijke vennootschap of handelsvennootschap
- III) opdracht in het onderwijs
- IV) opdracht in de privé-sector
- V) vrij kunstenaar
- VI) andere

**OMSCHRIJVING VAN DE NEVENACTIVITEIT

- het concrete beroep aangeven
- de werkgever vermelden (behalve voor categorie II)
- voor onderwijs het onderwijsniveau speciëren

5.2 Cumulatieafwijkingen

- ◆ Het regeringscommissariaat is van mening dat het ook m.b.t. de formulering van de toegekende cumulatieafwijkingen wenselijk is om een eenvormige structuur te hanteren. Daarin dienen de aspecten nominatieve vereiste, hogeschoolopdracht, bijhorende motivering en aard van de nevenactiviteit(en) duidelijk en zo volledig mogelijk verwoord te worden. Wij denken daarbij aan een model als volgt :

- naam van het personeelslid ;
- benaming en omvang van het/de hogeschoolambt(en) met inbegrip van de vakspecificatie + departement of opleiding ;
- aard van de nevenactiviteit (concreet en dus meer dan één van de categorieën van het BVR) ;
- omvang van de nevenactiviteit (bij voorkeur in procenten of andere breukvorm om een vergelijkingspunt te hebben met de hogeschoolopdracht) ;
- attestering van de voltijdse beschikbaarheid ;
- relevantie van de nevenactiviteit voor de hogeschoolopdracht of
- bij ontstentenis van deze relevantie een andere, doch ook concrete en afdoende motivering.

- ◆ De hogeschoolbesturen dienen er blijvend over te waken dat de door hen goedgekeurde cumulatieafwijkingen ook daadwerkelijk worden gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad, zelfs al hebben ze de aanvraag tot publicatie gedaan.
- ◆ Een afwijking toestaan omdat het personeelslid nog lopende opdrachten heeft in het kader van nevenactiviteiten dient zoveel mogelijk in de tijd beperkt te worden. Maximum 3 academiejaren lijkt aanvaardbaar.
- ◆ Het is overbodig om afwijkingen toe te staan aan personeelsleden die geen voltijdse opdracht hebben (hier dus > 70%) of niet statutair zijn.